

Організація Співдружності
Націй з питань освіти,
науки і культури

Мала академія
наук України
на згадку ЮНЕСКО

Музейна педагогіка в науковій освіті

II Всеукраїнська науково-практична конференція

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

26 листопада 2020 року, м. Київ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

Організація Об'єднаних
Націй з питань освіти,
науки і культури

Мала академія
наук України
під егідою ЮНЕСКО

**МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА
В НАУКОВІЙ ОСВІТІ**

*Збірник тез доповідей
II Всеукраїнської науково-практичної конференції*

(Київ, 26 листопада 2020 року)

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2020

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 11 від 23 листопада 2020 р.)*

*Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 4 від 24 листопада 2020 р.)*

Рецензенти:

Л. Ц. Ваховський, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка;

Т. М. Засєкіна, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогіки НАПН України.

Редакційна колегія:

С. О. Довгий, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН і НАН України;

О. М. Топузов, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України;

В. А. Бітаєв, доктор філософських наук, професор, академік НАМ України;

Л. М. Калініна, доктор педагогічних наук, професор;

О. В. Малихін, доктор педагогічних наук, професор;

В. Б. Дунець, кандидат політичних наук;

В. В. Щепанський, кандидат філософських наук;

К. Ю. Ладоня, відповідальний редактор.

Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. — Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. — 310 с.

DOI : <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-19-11-2020-251>

ISBN 978-617-7945-13-9

У збірнику зібрано тези доповідей, які були представлені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Музейна педагогіка в науковій освіті», що відбулася 26 листопада 2020 р. у м. Києві.

УДК 37

Матеріали подано в авторській редакції, за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо несуть відповідальність автори публікацій.

ЗМІСТ

Довгий Станіслав

Вступне слово..... 11

Топузов Олег

Вступне слово..... 13

Валерій Бітаєв

Вступне слово..... 15

НОВІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ В МУЗЕЙНІЙ ПЕДАГОГІЦІ: ВІТЧИЗНЯНІ ТА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Вороненко Тетяна

Місце шкільного мінералогічного музею кабінету хімії
у формуванні ключових компетентностей 18

Глушко Оксана

Взаємодія музеїв для дітей та молоді зі шкільними освітніми
закладами як тенденція розвитку освіти в Польщі 22

Камінська Валентина

Використання елементів музейної педагогіки в розвитку
загальнокультурної компетентності педагогів 26

Копилець Євгеній

Нові підходи до висвітлення періоду Другої світової війни
в музеях при закладах освіти: проблемні моменти 30

Косар Катерина, Зеленко Тамара

Інтерактивне навчання під час викладання
хімічних дисциплін у закладі вищої освіти
з використанням музейної педагогіки 35

Кравчук Ольга

Щодо перспектив розвитку музейної педагогіки
в освітньому просторі місцевих громад 40

Личук Марія

Роль віртуальних музеїв у вивченні англійської мови..... 45

Малихін Олександр, Арістова Наталія

Музей як засіб формування громадянської компетентності учнів закладів загальної середньої освіти 47

Малієнко Юлія

Листи як експонати музеїв і носії історичної пам'яті в контексті компетентісно орієнтованої педагогіки 52

Мацейків Тетяна

Формування громадянської компетентності та національної ідентичності учнів на уроках історії в музеї..... 54

Павленко Анатолій

Освітній потенціал біографічного методу музейної педагогіки 58

Павленко Юлія

Реалізація технології музейної педагогіки шляхом облаштування кабінету в початковій школі..... 60

Поліхун Наталія, Сліпухіна Ірина, Рудик Ганна

Програма STEAM освіти в музеї світового мистецтва 65

Пометун Олена, Гупан Нестор

Як музеї можуть ефективно долучитись до шкільної історичної освіти 68

Попович Лідія

Використання інноваційних методів у діяльності краєзнавчого музею- світлиці опорного закладу освіти 71

Пушкар Ірина

Інтерактивна екскурсія як основа музейної комунікації в музеях закладів загальної середньої освіти..... 73

Рокицька Ольга

Музейна педагогіка в науково-освітньому просторі
музею історії освіти Київщини..... 78

Савченко Михайло

Музейна педагогіка як засіб розвитку
культурно-мовних цінностей
та комунікативної компетентності учнів гімназії..... 86

Свириденко Денис, Димшиць Едуард

Модернізаційний потенціал кафедри
UNESCO з наукової освіти
при Національному педагогічному університеті
імені М. П. Драгоманова
для музейної педагогіки 91

Сурмач Оксана

Сучасні підходи та методи музейної педагогіки
в підготовці бакалаврів педагогічного коледжу 93

Тепла Оксана

Місце музейної педагогіки в освітньому процесі
Національного університету біоресурсів
і природокористування України..... 98

Трофименко Діна

Використання інноваційних методів
у діяльності музеїв с. Германівки 100

Удовиченко Ірина

Експонат як суб'єкт музейної комунікації 104

Хоменко Гліб

Культурологічні виміри музейної педагогіки
в контексті наукової освіти..... 110

Червоненко Оксана

Співпраця викладачів біології та музейних педагогів
у реалізації сучасної моделі природничої освіти 114

Шикула Ростислав

Мобільна експозиційна коробка

як додатковий засіб навчання..... 119

Щепанський Віталій

«Деколонізація музею» в контексті музейної педагогіки:

модна тенденція чи необхідність?..... 122

**СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ НОВІТНІХ ІНТЕРАКТИВНИХ
НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОСТОРІВ В УКРАЇНІ**

Антонова Олена, Дячук Ірина, Постова Світлана

Інтернет-портал «Популярна астрономія» як засіб стимулювання
пізнавальної активності учнівської молоді 126

Гоцало Катерина, Новікова Ольга, Постова Катерина

Організація та проведення STEAM-уроку

в Музеї Ханенків 131

Довгий Станіслав, Дунець Василь

Музей науки як простір зацікавлення наукою: на прикладі

Музею науки Малої академії наук України 134

Загорулько Марина

Цифрові освітні інструменти для роботи

музейних працівників 138

Ісаєнко Оксана

Створення та діяльність новітніх інтерактивних

науково-освітніх просторів в Україні 140

Калюжна Тетяна

Музейна педагогіка в контексті формування

всебічно розвиненої особистості викладача

післядипломної педагогічної освіти..... 143

Криловець Микола

Виховний потенціал музеїв Ніжинського університету

імені Миколи Гоголя..... 146

Маньковська Руслана

Музейно-освітній простір України: структура та інновації ... 150

Топузов Олег

Центри науки як осередки наукового
й освітнього пізнання 155

Чернухін Євген

Навчально-методичний потенціал наукових
бібліотек та архівних установ у позакласній
шкільній освіті України..... 159

**МУЗЕЇ ТА ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19.
ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЙНІ ПРОСТОРИ**

Бондаренко Вікторія

Педагогічний музей України в інтернет-просторі..... 164

Вакульчук Анна

Альтернативні канали зв'язку та нові формати роботи,
пов'язані з ними, у Літературно-меморіальному
музеї-квартирі П. Г. Тичини в м. Києві..... 167

Гудіменко Олена

Створення інтерактивного віртуального музейного
простору на базі шкільного музею 170

Гуменюк Оксана

ПоSTEMимо в «класному» музеї або вчимося бути
екскурсоводами в умовах пандемії 176

Ключко Юлія

Креативність як складник освітньої діяльності музеїв
в умовах пандемії COVID-19..... 182

Кормакова Тетяна

Організація музейної практики спеціальності
«Образотворче мистецтво» у новому форматі
дистанційного навчання 185

Ладичук Олександр, Попова Марина

Віртуальні музеї: підхід до типології в контексті онтологічного сайту «Музейна Планета» 190

Ладоня Катерина

Розвиток цифрових форм комунікації як відповідь на виклики пандемії COVID-19 194

Мосенкіс Юрій

Нові можливості музейної педагогіки: приклад музеїв Київського національного університету імені Т. Шевченка .. 196

Надтока Віктор

Потенціал провідних підприємств та установ у різних сферах економіки в реалізації економічних та економіко-географічних курсів 198

Песоцька Юлія, Кравченко Оксана

Туризм та інклюзивний туризм в умовах карантину. Можливості цифрових технологій 201

Писаревська Наталія, Попова Вікторія

Нова реальність — усвідомлення необхідності пошуку нових шляхів для музеїв 205

Попова Марина, Гончар Андрій

Технологія створення віртуальних музеїв як трансдисциплінарний інструмент дистанційної освіти . 211

Туташинський Василь

Музей як освітній простір технологічної освіти 216

Шпарик Оксана

Музеї Китаю та виклики пандемії COVID-19 218

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Андреева Тамара, Баленко Оксана

Формування патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку засобами музейної педагогіки 222

Бабкова Алла

Сучасний контекст функціонування
музейно-освітніх проєктів у позашкільному закладі 227

Балацька Ганна

Виховний аспект формування в освітньому просторі
музейних експозицій 232

Беляєва Карина

Музейна педагогіка на уроках історії 236

Головченко Ніна

Формування предметної
читацької компетентності учнів
засобами музейної педагогіки 239

Караманов Олексій

Музейна педагогіка у взаємодії із закладами
позашкільної освіти: потенціал і перспективи розвитку
в сучасних умовах 244

Карчина Лариса

Музейна педагогіка
в проєктній діяльності Київської МАН 247

Кисіль Юлія

Функціонування шкільних музеїв як одна із форм
педагогічного впливу музеїв на учнівську молодь 250

Кучерук Людмила

Шкільний музей — механізм розвитку
культурно-історичних та духовних цінностей
у вихованні молодого покоління 255

Лаговська Тетяна

Залучення вихованців до науково-дослідної діяльності
та участі у всеукраїнських краєзнавчих конференціях
і проєктах як засіб розвитку їх соціальної
і громадянської компетентності 259

Наровлянський Олександр

Історичні витоки вітчизняної музейної педагогіки 261

Обжирко Тетяна

Музейна педагогіка в роботі шкільного музею 267

Омельченко Наталія, Омельченко Ігор

Музейна педагогіка в позашкільній освіті
Чернівецької області 270

Петрикiна Анна

Музей при закладі освіти як засіб формування
особистості школяра з порушеннями зору 273

Посохов Сергій

Музеї Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна та позашкільна освіта:
досвід, проблеми, перспективи 278

Ремех Тетяна, Савенков Анатолій

Шкільний музей як освітній простір та
просвітницький ресурс 283

Согоконь Олена

Музейна педагогіка у підготовці
вчителів фізичної культури 288

Туріцина Олена

Знайомство з британським музеєм
на уроках англійської мови 292

Шевченко Ірина

Дитяча академія «Футурум» і Музей науки МАНУ:
діалог в освітньому просторі 295

Яценко Володимир

Практика пізнання літературного культурного
надбання: вплив пандемії COVID-19
на систему цінностей, які формує мистецтво слова 299

ВСТУПНЕ СЛОВО

Станіслав Довгий

доктор фізико-математичних наук,
професор, академік НАПН
і НАН України,
Президент Малої академії наук України,
м. Київ

Від імені Президії Малої академії наук України вітаю всіх учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Музейна педагогіка в науковій освіті»!

Надзвичайно приємно, що незважаючи на ті тимчасові труднощі й обмеження, які тепер переживає світ у зв'язку з пандемією COVID-19, коло та географія учасників конференції значно збільшилися. Тематика музейної педагогіки набуває нової актуальності. Швидка трансформація форм навчання й онлайн-технологій відіграли неабияку роль у зміні підходів до розуміння місця музею в суспільстві, способу комунікації. Виклики, які отримуємо щоденно, стають для нас новими шансами та перспективами.

На сьогодні відкриваються унікальні можливості для залучення більшої кількості відвідувачів до абсолютно нових форм пізнання інформації, які засновані на віртуальних методах комунікації. Перспективи, що надають онлайн-платформи, як і самі інтерактивні простори музеїв, набувають особливої популярності не тільки серед дітей та молоді, а й також серед дорослого населення країни. З метою популяризації та залучен-

ня до наукової освіти Малою академією наук України в жовтні цього року відкрито в Києві науково-освітній інтерактивний простір Музей науки, який стане майданчиком демонстрації безперервного розвитку технологій та запровадження нових підходів у зацікавленні дітей наукою, формуванні їх наукової культури. Музей науки — це спектр наук та наукових відкриттів, місце входження в науку, пізнання різних наукових явищ, закономірностей за допомогою інтерактивних методів та форм музейної педагогіки, шляхом безпосередньої взаємодії з експонатами. Цей перший крок має бути продовжений участю дітей, що зацікавилися наукою в наукових лабораторіях, студіях, стартапах, які виведуть молоді таланти в реальне життя, створення інноваційних рішень.

Наша конференція присвячена пошуку нової форми комунікації музеїв із суспільством, нових підходів у впровадженні наукової освіти і, незважаючи на те, що проводиться за допомогою дистанційних засобів як вимушений крок, сподіваюся, отриманий досвід стане в пригоді в подальшій музейній роботі всім учасникам заходу.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Олег Топузов,

доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України,
Віцепрезидент НАПН України,
директор Інституту педагогіки
НАПН України,
м. Київ

Донедавна таблички з таким закликом були незамінним атрибутом музеїв: «Шановні відвідувачі, просимо експонати руками не чіпати!». Наразі в нових музеях, що відкриваються в Україні, ви натрапите на протилежні заклики: «Заходь! Дій! Взаємодій! Експонати для того й призначені!».

Сьогодні музей — це не просто культурний, науковий чи мистецький заклад: виконуючи традиційні демонстраційні функції експонування, він водночас стає середовищем навчання, науковим, духовним і розвивальним осередком, центром організації освіти й дозвілля. Разом з тим новий поштовх для розвитку отримує й музейна педагогіка. Адже не достатньо просто змінити таблички — нові освітні ідеї потребують науково обґрунтованого педагогічного супроводу.

На сьогодні історичні, художні, мистецькі, літературні музеї є більш традиційними для нашого суспільства. І, до прикладу, уроки літератури в музеях мистецтва є звичними для багатьох відвідувачів. А от наукова освіта, зокрема популяризація фундаментальних наук у музеях, потребує більших зусиль і нових підходів.

Деякі країни світу вже мають певний досвід застосування різних технологій і методів організації навчання в музеях різного спрямування, особливо — у центрах (музеях) науки та технологій. Наразі йдеться не про звичайне використання приміщення музею для проведення уроків, а про таке навчання, що є результатом співпраці музею та школи на рівних умовах. Впливаючи на емоційну сферу людини, створюючи особистісне емоційне ставлення до експонатів, музей як освітня система по-новому розкриває та представляє роль і значення науки в сучасному суспільстві, формує цілісну наукову картину світу у своїх відвідувачів, створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей.

В Україні центри (музеї) науки лише починають виникати, здебільшого як поодинокі приватні структури, переосмислення ролі та місії музею в суспільстві тільки-но починається. І тому цей процес потребує певної підтримки з боку суспільства та залучення науковців і педагогів до розроблення й збагачення нових напрямів у музейній педагогіці.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Валерій Бітаєв,

доктор філософських наук,
професор, академік НАМ України
Віцепрезидент Національної
академії мистецтв України,
м. Київ

Цей навчальний рік продемонстрував нам бурхливий розвиток незвичних для українського освітнього середовища форм навчання. У цьому процесі новітні технології відіграли ключову до розуміння сприйняття мистецтва, науки та місця музею у нашому з вами житті. Традиційні споглядальні підходи сьогодні втрачають свою популярність і свій вплив. Це стосується, як форми подачі контенту, так і його змісту.

Розглянемо дві важливі функції у загальному процесі соціалізації людини — освіти та виховання. У переважній більшості випадків вони використовуються, як однопорядкові. В той же час, як специфічні форми соціалізації вони розрізняються за своїми змістовними вимірами. Освіта спрямована на освоєння знань і розвиток пам'яті, інтелекту, раціонально-логічного мислення. Виховання — форма опанування людської чуттєвості, а через неї — моралі, соціальних норм регуляції суспільного життя. Цю різницю тонко вловив Гегель, іронічно зауваживши: «Освіта робить людину розумнішою, але не кращою».

Зв'язок виховання з почуттєвою сферою і зумовлює визначення «естетичне виховання», а не «естетична освіта». Пробле-

ма розробки нових напрямків естетичного виховання молоді є надзвичайно важливою, оскільки вона посідає ключове місце у контексті потужного гуманітарного руху, який є визначальним для освіти, адже «гуманізація суспільства починається з гуманізації та гуманітаризації освіти». У зв'язку з цим постає необхідність вироблення нових форм та переосмислення традиційних підходів у освіті та вихованні. Реформування освіти містить концептуально-теоретичний аспект, тобто нове осмислення засад освітянського процесу в нових соціальних і технологічних реаліях. Серед багатьох чинників особливе місце посідає феномен мистецтва. Його виховний потенціал надзвичайно потужний і здатний вплинути на всі рівні людської чуттєвості. Мережа художніх музеїв завжди була визначальною в цьому процесі. Без перебільшення можна сказати, що класичні музейні експозиції десятиліттями формували естетичні смаки суспільства. У той же час, будь-який музей або мистецька галерея постали перед новими викликами і можливостями, які власне порушуються учасниками конференції. Саме для втілення подібних ідей та реакцію на нові суспільні виклики проводиться ця конференція, вагомим результатом якої є збірник наукових тез, який ви зараз можете читати.

НОВІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ В МУЗЕЙНІЙ ПЕДАГОГІЦІ: ВІТЧИЗНЯНІ ТА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

МІСЦЕ ШКІЛЬНОГО МІНЕРАЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ КАБІНЕТУ ХІМІЇ У ФОРМУВАННІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Тетяна Вороненко,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: voronesha11@gmail.com

Згідно із Законом України «Про повну загальну середню освіту» й Державним стандартом базової середньої освіти метою освіти, серед іншого, є формування компетентностей, які дають змогу учню стати громадянином з активною життєвою позицією та самореалізуватися в подальшому житті. Окремо наголошено на перевазі діяльнісного підходу до навчання. Одним з таких методів є учнівські навчальні проєкти. Вони передбачають пошукову дослідницьку роботу на уроках і в позаурочний час. За результатами діяльності учнів у кабінеті хімії можна створити мінералогічний музей.

Мінералогічний музей — це різновид музею, де зберігаються об'єкти, що мають пізнавальну й історичну цінність. Функціями такого музею є комплектування, зберігання, вивчення та популяризація мінеральних об'єктів, пам'ятників природної історії. Його призначення — не лише експозиція кристалів, каменів й інших експонатів мінерального походження, а й формування та розвиток ключових компетентностей у відвідувачів.

Експонати шкільного мінералогічного музею кабінету хімії є ілюстрацією результатів науково-дослідних робіт учнів у МАН або виконання навчальних проєктів у процесі вивчення окремих тем у змісті шкільного курсу хімії. Ці експонати мають пізнавальну цінність як об'єкти, що досліджувалися, або досліджуватимуться в подальшому.

«Мінералогія — це наука про мінерали, їх склад, фізичні властивості і процеси утворення. Мінерали є природно і штучно створеними однорідними тілами, що мають певний хімічний склад і утворені в результаті різних фізико-хімічних процесів» [1, с.8]. Мінералогія не є об'єктом вивчення шкільного предмета хімія, однак учнівські проєкти, теми яких дотичні з мінералогією, передбачені в навчальній програмі з хімії. У 7 класі це — «Хімічні речовини навколо нас», «Речовини і хімічні явища в літературних творах і народній творчості», «Дослідження якості води з різних джерел»; у 8 класі — «Використання кристалів у техніці», «Кристали: краса і користь», «Неорганічні речовини — представники основних класів у будівництві й побуті», «Хімічний склад і використання мінералів»; у 9 класі — «Вирощування кристалів солей», «Дослідження рН атмосферних опадів та їхнього впливу на різні матеріали в довкіллі», «Дослідження рН середовища мінеральних вод України»; у 10 класі — «Перспективи одержання і застосування полімерів із наперед заданими властивостями»; у 11 класі — «Штучні алмази у техніці», «Неорганічні речовини у фармації (або домашній аптечці) і харчовій промисловості», «Кислотні дощі», «Дослідження рН ґрунтів своєї місцевості. Складання карти родючості», «Властивості і застосування карбонатів, нітратів і ортофосфатів лужних і лужноземельних металічних елементів, солей амонію». Зазначимо, що всі перелічені теми є міжпредметними (інтегровані з географією, фізикою, математикою, трудовим навчанням, основами здоров'я, мистецтвом, літературою), а отже, можуть виконуватися і зарховуватися на декількох предметах.

Методику роботи з мінералами описано у відповідних посібниках. Однак зібрання мінералів і порід, їх накопичення — не є музеєм. Для розвитку в учнів відповідальності за виконану роботу, реалізації принципу науковості, необхідно встановити вимоги до оформлення колекції. Всі експонати мають бути підписано та класифіковано. На етикетці має бути зазначено: назва мінералу, його хімічна формула та місце знахідки (із зазначенням населеного пункту, району, області, країни та показників GPS — географічних довжини та ширини) [2]. За неможливістю

встановлення останнього можна скористатися консультацією спеціаліста, пошуком інформації в довідниках або інтернеті.

Експозицію створюють згідно класифікації мінералів. Існує кілька класифікацій: за їх кількісним складом і частотою, з якою цей мінерал трапляється в природі; за способом утворення; за зовнішнім виглядом. Для досліджень хімічного характеру використовують основну (кристалохімічну) класифікацію, основою якої є внутрішня структура та хімічний склад мінералів. За цією класифікацією всі мінерали поділяються на класи: I — силікати, II — карбонати, III — оксиди, IV — гідроксиди, V — сульфіді, VI — сульфати, VII — галоїди, VIII — фосфати, IX — вольфрамати, X — самородні елементи.

Відповідно до класу навчання та тематики учнівських досліджень формування та розвиток предметних і ключових компетентностей буде різним.

Розгляньмо учнівські науково-дослідні роботи з вивчення води (її якості, властивості, способи очищення та застосування). Наприклад, у 7 класі, досліджуючи якість води з різних джерел, учні можуть просто зазначити місце перебування джерела, назву та формулу мінералу, що має безпосередній контакт з водою. При цьому *формуються* компетентності: вільне володіння рідною мовою (написання змісту та презентації роботи), компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій (допитливість, уміння пізнавати себе й навколишній світ шляхом спостереження та дослідження), інноваційність (відкритість до нових ідей), екологічна компетентність (усвідомлення необхідності дотримання правил природоохоронної поведінки).

Продовжуючи дослідження з цієї ж теми у 8 класі (у процесі довготривалого проекту), коли є вивченою тема «Основні класи неорганічних сполук», учні можуть дослідити хімічний склад мінералу, його місце в природі та діяльності людини та визначити його вплив на довкілля й навпаки. Компетентності, які під час цього *розвиваються* — допитливість, уміння написання змісту та презентації роботи; уміння робити висновки на основі проведених дослідів; *формуються* — прагнення шукати та пропонувати нові ідеї, висувати припущення щодо зв'язку

складу води, її властивостей і використання; ініціювання змін у використанні води своєю родиною, сусідами відповідно до її складу; особисті знання, уміння та ставлення до теми, яку вивчають, що необхідні для подальшої участі в справах громади; розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства.

Продовження тематики досліджень властивостей води та їх вплив на її якість відбувається під час вивчення середовища мінеральних вод України в 9 класі. При цьому *розвиваються* — вільне володіння рідною мовою; допитливість; уміння пізнавати себе та навколишній світ шляхом спостереження та дослідження; *формуються* — відкритість до нових ідей; уміння самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формувати припущення та робити висновки на основі проведених дослідів, знання, уміння, ставлення для успішного навчання, усвідомлення основи екологічного природокористування, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства.

Підтвердження важливості своєї дослідницької діяльності учні спостерігають, беручи участь у районних, обласних, республіканських та міжнародних конкурсах, форумах, конференціях природничого та екологічного спрямування, таких як: «Земля — наш спільний дім», «Дотик природи», програма GLOBE тощо.

Окрім цього, експонати шкільного мінералогічного музею кабінету хімії активно використовують під час вивчення тем «Хімічний зв'язок і будова речовини» (для демонстрації речовин з різним типом кристалічних ґраток) та «Основні класи неорганічних сполук» (поширення в природі, властивості, застосування та вплив на довкілля певних представників класів речовин).

Сьогодні майже всі результати учнівських досліджень подають у формі презентацій. У разі викладення їх на сайт школи (кабінету хімії) з вільним доступом усіх охочих, експозиція шкільного мінералогічного музею буде мати не лише вітрину з експонатами, а й повну інформацію до змісту науково-дослідних робіт учнів.

Така діяльність музею уможливорює поєднання теоретичних знань з практичною діяльністю людини, привчає учнів спостерігати й аналізувати факти, робити висновки та формувати власне ставлення. А головне — маючи перед очима експонати, зібрані іншими школярами, з'являється бажання залишити свій слід в історії своєї школи, населеного пункту, країни, а отже, вирости патріотом.

Список літератури:

1. Ананьев В.П., Потапов А.Д. Основы геологии, минералогии и петрографии: учеб. для вузов. Москва : Высш. Шк., 1999. 303 с., С. 8.
2. Можливості шкільного мінералогічного музею у розвитку творчої самодіяльності учнів. URL: <http://www.museum.dp.ua/article0181.html> (дата звернення: 23.10.2020).

ВЗАЄМОДІЯ МУЗЕЇВ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЗІ ШКІЛЬНИМИ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ

Оксана Глушко,

молодший науковий співробітник
відділу порівняльної педагогіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: glushko.oks74@gmail.com

В останні роки можна спостерігати процес інтенсифікації освітньої діяльності як у музеях світу так і в польських музеях зокрема. Сучасні музеї все частіше пропонують культурні та освітні програми та заходи, направлені на розвиток в учнів ключових компетентностей, сприяють розвиткові в дітей креативного та інноваційного мислення. Особливу увагу в цьому контексті необхідно звернути на розвиток і функціонування «музеїв для дітей та молоді» або «наукових центрів», кількість яких щороку збільшується. Можна стверджувати, що роль му-

зеїв цього типу в освіті дітей значно зросла й це є сучасною тенденцією розвитку музейної педагогіки.

Діяльність таких музеїв та наукових центрів, з активним залученням сучасних технологій, інтерактивних виставок, з експериментальною діяльністю спрямована на безпосередню участь відвідувачів у процесі навчання, що поліпшує його ефективність. Музеї для дітей та молоді створюють культурний та відкритий простір для навчання через досвід. Вони значною мірою сприяють поширенню науки та наукових знань серед молоді, розвиткові творчого потенціалу та фантазії, вчать раціональному та критичному мисленню, ознайомлюють зі світовою культурною спадщиною.

Музей — це важливий культурний та освітній центр, що в сучасних умовах активно розвивається як навчальний заклад. У музеях для молоді предмети перебувають у розпорядженні відвідувачів музею, виконуючи таким чином функцію навчання та розваги. Зберігаючи та демонструючи твори мистецтва та предмети повсякденного життя, музеї дають змогу дізнатися про різноманітні культури, про закони науки і, отже, сприяти порозумінню між народами, спонукають відвідувачів до пізнання світу, до кращого розуміння самого себе.

Наприклад, Музей для дітей при Державному етнографічному музеї у Варшаві (Muzeum dla dzieci w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie, пол. м.), який було створено в 2012 р., був першим етнографічним музеєм для дітей у Польщі. Це сучасне, надихаюче місце, де відбувається невимушений діалог з відвідувачем. У спеціально спроектованому просторі діти відкривають для себе багатство культур як традиційних, так і сучасних. У музеї також є бібліотека зі старовинними стародруками та кінотеатр. Музей для дітей було створено як «відкритий», сучасне місце, у якому дитина почувається рівноправним партнером із дорослим. Основою, на якій музей для дітей базує свою діяльність, є колекція Державного етнографічного музею у Варшаві. Зібрана колекція спонукає відвідувачів до розмови про традицію та історію, краще зрозуміти різноманітність світу. Специфіка такого роду музеїв полягає в тому, що саме презентація предметів, і, перш за все, вибір тем, відрізняє їх від інших

музеїв. Отже, музей для дітей та молоді здатен формувати особистісне емоційне ставлення до експонатів, створювати відповідні умови для формування світогляду, творчих здібностей, спонукати дітей шукати власні відповіді.

Культурні заходи відбуваються кілька разів на місяць, серед них: майстер-класи та семінари, тематичні зустрічі, благодійні акції, ярмарки, концерти, зустрічі з авторами книг для дітей, анімація, ігри для дітей. Освітні програми розроблено для всіх вікових груп (від дошкільників до старшокласників, молоді та дорослих) [3].

Хочемо зазначити, що музеї для дітей та молоді мають значний освітній потенціал. У музеях цього типу застосовують різні форми діяльності: шкільні поїздки, фестивалі, засідання клубів, програми для молоді, сімейні виставки тощо. У зв'язку зі світовим викликом, пов'язаним із пандемією COVID-19 музеї пропонують онлайн-навчання, проведення онлайн-уроків, можливість відвідувати виставки віртуально, в аудіоверсії, польською мовою жестів, навчальні відео, цікаві завдання, завдяки чому можна творчо проводити час вдома [1].

Музеї для дітей та молоді — це нешкільні заклади, але їх пропозиції спрямовані на цільову групу — «клієнтів», яких їм «надають» школи. Тому співпраця цих установ має бути взаємною, доповнюючи одне одного [4]. Діти та молодь сприймають навчання в музеї як дружнє та цікаве, хоча його часто проводять у межах обов'язкової освіти (шкільної поїздки). Музей створює можливість для підготовки дитини чи молодої людини до активної участі в культурі та соціумі. Це водночас сприяє формуванню соціальних компетентностей та соціалізації.

Що стосується функціонування наукових центрів для дітей та молоді, то вони мають конкретні цілі, на які вказують характер і спрямованість їх діяльності. До прикладу, під час відвідування Наукового центру імені Коперника у Варшаві (Centrum Nauki Kopernik, пол. м.) діти мають можливість не лише ознайомитися з різними винаходами, а й безпосередньо перевірити їх дію на практиці. У музеї розроблено освітні програми для дітей різного віку: від 5 до 18 років. На виставках Наукового центру Коперника діти створюють ситуації,

які є неможливими в повсякденній шкільній практиці. Хочемо наголосити, що музеї цього типу започатковують перші контакти дітей різного віку та молоді з наукою. У науковому центрі функціонує клуб юного дослідника, майстерня, експериментальна зона, планетарій, відбуваються виставки, майстер-класи тощо [2].

Науковий центр імені Коперника у Варшаві, використовуючи сучасні технології, інтерактивні покази, через безпосередню взаємодію дітей з експонатами ознайомлює їх з різними винаходами, допомагає зрозуміти закони науки, сприяє розвитку нестандартного та критичного мислення. Зокрема, у межах освітньої програми ESERO Європейського космічного агентства ESA (польським партнером програми є Науковий центр Коперника) молодь має змогу отримати знання про космос, розвинути інтерес до науки в контексті освоєння космосу. Отже, Центри науки в Польщі в останні роки розвиваються динамічно. Їх кількість та популярність серед відвідувачів, особливо дитячої аудиторії, свідчить про необхідність таких установ, які пристосовані до часу та потреб сучасної людини, що живе на межі нової цифрової цивілізації.

Таким чином посилення та подальший розвиток освітньої функції музеїв є важливим завданням на майбутнє цих установ у Польщі, особливої уваги в цьому контексті потребують музеї для дітей та молоді та наукові центри.

Список літератури:

1. Локшина О.І., Глушко О.З., Джурило А.П., Кравченко С.М., Нікольська Н.В., Тищенко М.М., Шпарик О.М. Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий-травень 2020 р.). Київ, 2020. URL : http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9918
2. Centrum Nauki Kopernik. Z uczniami w Koperniku. URL: <https://www.kopernik.org.pl/ru/obrazowanie>
3. Muzeum dla dzieci, Dla szkół. URL: <https://ethnomuseum.pl/muzeum-dla-dzieci/>
4. Pater R. Edukacja muzealna — muzea dla dzieci i młodzieży Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. 2016. 228 s.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ

Валентина Камінська,

науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії освітніх інновацій,
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк,
e-mail: kaminska_1970@ukr.net

Новій українській школі потрібен учитель-лідер із розвиненою загальнокультурною компетентністю, який здатен опановувати нові моделі та стратегії конструктивної професійної діяльності в умовах культурного розмаїття, який уміє критично мислити, володіє технологіями та засобами міжкультурної взаємодії, використовує потенціал соціокультурного середовища для розвитку загальнокультурної грамотності учнів.

Варто наголосити, що Концепція «Нова українська школа» трактує поняття *«загальнокультурна грамотність»* як «здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва та передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших» [3].

Одним із засобів пізнання історико-культурної спадщини краю, його регіональних властивостей та особливостей, популяризації національних цінностей, розвитку морально-етичних, загальнолюдських цінностей особистості є використання елементів музейної педагогіки в освітньому процесі.

Різні аспекти музейної педагогіки досліджували А. Баба-рицька, Л. Гайда, Н. Ганусенко, О. Караманов, Т. Павловська, І. Ткаченко, М. Струнка, В. Якубовський [1; 2; 5; 6].

Науково-дослідною лабораторією освітніх інновацій Волинського ІППО у співпраці з лабораторією соціологічних досліджень та розвитку освіти було проведено соціологічні дослідження: «Вплив соціокультурного простору регіону на розвиток загальнокультурної компетентності педагогічної громадськості», «Ефективність інноваційних форм роботи щодо розвитку загальнокультурної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти». Опитування охопило 254 респонденти, майже всі категорії слухачів курсів підвищення кваліфікації.

За даними соціологічних досліджень 86,75 % педагогів стверджують, що саме під час курсів підвищення кваліфікації мають можливість розвивати свою загальнокультурну компетентність [4, с. 7–19].

98 % освітян схвалюють запровадження інноваційних форм роботи, акцентують увагу на проведенні мистецьких майстер-класів (76%), укладанні та презентації інформаційно-методичних матеріалів культурно-освітнього характеру (73 %), тематичних та оглядових екскурсій містом (з використанням елементів квест-технології) (58%), екскурсій вихідного дня (30%), загальнокультурних заходів у ВІППО, благодійних концертів (55%), зустрічей з видатними людьми краю (54%), презентації новинок художньої та фахової літератури (41%), презентації віртуальних екскурсій, подорожей культурно-освітнього характеру (28%).

Педагоги надають важливого значення в розвитку загальнокультурної компетентності музеям різних профілів, 59,40 % освітян стверджують, що використовують потенціал музеїв в організації освітнього процесу. Розуміючи важливість використання потенціалу музеїв педагогічного профілю у професійному та загальнокультурному розвитку педагогів, Волинський ІППО підтримує діяльність Музею освіти Волині, який є структурним підрозділом ВІППО, щодо запровадження та апробації інформаційно-презентаційних, інтерактивних форм та методів роботи з аудиторією. На базі музею проводять із використанням музейних колекцій різноманітні навчально-методичні заходи для слухачів курсів підвищення кваліфікації, лекції-презентації, зустрічі з видатними людьми краю, періодично експонуються різноманітні виставки, створено віртуальну екскурсію музеєм. Слухачі

курсів підвищення кваліфікації мають можливість працювати з музейними колекціями, використовувати матеріали музею для написання дослідницьких наукових робіт, дисертаційних досліджень, розширювати власний професійний світогляд та досвід.

На допомогу педагогам щодо використання елементів музейної педагогіки в освітньому процесі (зокрема й різних видів екскурсій), розвитку їхньої загальнокультурної компетентності Волинський ІППО проводить різноманітні заходи: круглі столи, конференції, семінари-практикуми, тренінги, майстер-класи з проблематики. Науково-дослідною лабораторією освітніх інновацій 23 червня 2020 року було проведено круглий стіл «Втрачені святині: сакральні пам'ятки західних областей України 1945–1965 рр.», метою якого було висвітлення проблематики долі сакральної спадщини західноукраїнського регіону та Волині в перше повоєнне двадцятиліття, ролі духовних пам'яток у пізнанні історії краю, формуванні морально-етичних якостей особистості, патріотизму, національної свідомості, загальнокультурної грамотності; проведено семінар-практикум «Музейна педагогіка в практиці сучасного закладу освіти». Організовано роботу квест-студії «Культурний маршрут», що виконує культурно-просвітню, дозвіллеву функції, забезпечує організацію та проведення для педагогів, учасників різноманітних науково-методичних заходів екскурсій історико-культурним заповідником «Старе місто». Інформаційно-методичні матеріали культурно-просвітнього спрямування квест-студії «Культурний маршрут» (каталог корисних посилань на інтернет-джерела культурно-просвітницького спрямування, каталог «Екскурсійні об'єкти як засіб пізнання історико-культурної спадщини краю», мультимедійна презентація «Пізнання історії рідного краю крізь призму вивчення його культових споруд») розміщено на сайті ВІППО, сторінці науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій у рубриці «Культурно-педагогічний експрес». 57% педагогів запевняють, що користуються інформаційно-презентаційними матеріалами рубрики «Культурно-педагогічний експрес», каталогами інтернет-посилань віртуальних екскурсій музеями України і світу, культурно-просвітніх закладів міста.

Науково-педагогічними працівниками Волинського ІППО розроблено програми спецкурсів з навчально-методичними

матеріалами, зокрема «Основи музейної діяльності в закладах загальної середньої освіти»; методичні рекомендації щодо використання елементів музейної педагогіки в освітньому процесі («Шляхи розвитку загальнокультурної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти», «Історико-краєзнавчі екскурсії як засіб розвитку загальнокультурної компетентності педагогів», «Використання віртуальних екскурсій у професійній діяльності педагога», «Історико-культурна спадщина міста Луцька як джерело виховання учнів: інформативні матеріали для роботи вчителя»).

В умовах карантину педагоги можуть скористатися послугами Віртуального освітнього центру Волинського ІППО (сайт ВІППО, URL: <https://sites.google.com/vippo.org.ua/virtual/>), де в рубриці «Віртуальна кав'ярня» у підрубриках: «Серед бібліотечних полиць», «Волинь: у подіях і особистостях», «Цікаве до кави», «Віртуальні подорожі: музеями, бібліотеками, містами...» подано цікаву інформацію культурно-просвітнього спрямування, опис віртуальних екскурсій з посиланнями на джерела.

Результати проведених соціологічних досліджень щодо проблеми підтверджують доцільність цілеспрямованої роботи ВІППО щодо розвитку загальнокультурної компетентності педагогів шляхом оптимального поєднання традиційних та інноваційних форм роботи з використанням потенціалу соціокультурного середовища області під час курсів підвищення кваліфікації.

Надалі необхідним є: забезпечення інформування педагогів щодо можливостей соціокультурного простору краю, укладання каталогу інтернет-ресурсу культурно-просвітницького спрямування; планування роботи квест-студії «Культурний маршрут» на основі запитів педагогів; укладання інформаційно-методичних матеріалів культурно-освітнього характеру; коригування варіативного складника навчальних планів відповідно до соціологічних опитувань слухачів курсів підвищення кваліфікації; укладання програм спецкурсів; апробація нових інформаційно-презентаційних форм роботи культурно-просвітницького спрямування; організація дієвої співпраці з музеями, краєзнавчими спілками, бібліотеками, закладами вищої освіти, культурними та освітніми громадськими організаціями.

Список літератури:

1. Бабарицька В. К., Короткова А. Я., Малиновська О. Ю . Екскурсознавство і музеезнавство: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2007. 464 с.
2. Гайда Л. А. Музей у навчальному закладі. Київ: Шк. світ, 2009. 128 с.
3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Камінська В. В. Шляхи розвитку загальнокультурної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти: методична розробка. Луцьк: ВІППО, 2018. 84 с.
5. Павловська Т. С. Організація екскурсійних послуг: навч.-метод. комплекс. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 192 с.
6. Якубовський В. І. Музеезнавство: навч. посіб.—практикум. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2006. 272 с.

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИСВІТЛЕННЯ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В МУЗЕЯХ ПРИ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ

Євгеній Копилець,

кандидат педагогічних наук,
керівник гуртків,
КЗ «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»,
м. Полтава,
e-mail: poltour75@gmail.com

Бурхливе суспільно-політичне життя в Україні останніх років відповідно позначилося на історичній освіті, а відтак і на підходах до діяльності музеїв при закладах освіти. Листом Міністерства освіти і науки України від 30.12.2013 № 1-9/906 започатковано Всеукраїнську історико-краєзнавчу акцію учнівської та студентської молоді «А ми тую славу збережемо», яка була присвячена «70-річчю звільнення України від фашистських загарбників та 70-й річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945

років» і тривала до травня 2015 р. Менш ніж за рік листом МОН від 17.10.2014 № 1/9-543 «Про відзначення 70-річчя вигнання нацистських окупантів з України» для використання в закладах освіти поширено методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті, де насамперед було запропоновано відмовитися від використання некоректних термінів «визволення України від фашистських загарбників» та «Велика Вітчизняна війна».

Листом МОН від 30.03.2015 № 3/3-9-212-15 делегації від регіонів запрошували до участі у Всеукраїнській краєзнавчій конференції учнівської молоді «А ми тую славу збережемо», яка завершувала краєзнавчо-пошукову роботу навчальних закладів у межах уже «Всеукраїнської акції до 70-ї річниці звільнення українських земель від окупації та перемоги над нацизмом у Європі в роки Другої світової війни». Водночас серед співorganizаторів конференції фігурував Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» (назва! — Є.К).

Менш ніж за два місяці МОН направляє для використання в роботі закладів освіти лист від 22.05.2015 № 1/9-255 із Методичними рекомендаціями щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів, які перебувають у сфері управління МОН України. Як зазначено у вступній частині рекомендацій, Перемога Револуції гідності та ухвалення пакету законів щодо декомунізації суспільного життя уможливили відновлення історичної правди про Другу світову війну, давню й новітню історію.

Саме ці рекомендації обсягом 3 аркуші в подальші роки визначають вектор розвитку не лише історичних музеїв при закладах освіти, а й інших освітянських музеїв, що містять експозиції історичної тематики. Їх було продубльовано додатком до листа МОН від 20.08.2018 № 1/9-500. У листі було висловлено стурбованість ситуацією в музеях, де експозиції не приведені у відповідність до вимог законодавства про декомунізацію; результати відповідної роботи просили оприлюднити на сайтах закладів освіти, департаментів освіти і науки облдержадміністрацій.

У рекомендаціях зазначено, що для їхнього виконання, методичного супроводу слід звертатися до обласних центрів ту-

ризму і краєзнавства учнівської молоді, станцій юних туристів, Міжнародного центру дитячо-юнацького туризму м. Києва. Працівниками закладів туристсько-краєзнавчої позашкільної освіти дійсно напрацьовано методичний супровід нових підходів до висвітлення періоду Другої світової війни в роботі освітянських музеїв. Відзначимо, зокрема, КПНЗ «Київський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання», методистом якого Сергієм Ільчишиним на 2017 р. підготовлено брошури «Музей про Другу світову війну. Методичні рекомендації з оформлення тематичних експозицій музеїв військово-історичного профілю» [3] та «II Світова війна і Україна. Новий концептуальний аналіз. Спроба тлумачення та переосмислення основних подій, спростування радянських ідеологічних перекосів» [1].

Та ознайомлення як із пропонованими в брошурах трактуваннями нових підходів, так і з пропозиціями щодо їхнього безпосереднього втілення переконує, що вони не є беззаперечними. Часом автор суперечить сам собі.

Зокрема, автор зазначає: «Парадигма «герой — антигерой» вже має відійти у небуття. Нехай кожен відвідувач зробить висновок самостійно» [1, с. 5]; «Рекомендовано переосмислити діяльність музею, провести реекспозицію та впорядкувати тексти екскурсій так, щоб вони не містили в собі перекіс в подачі інформації, спирались на формування критичного мислення у відвідувача, дали можливість відвідувачу зробити вибір — симпатизувати чи засуджувати дії об'єкта/суб'єкта розповіді» [3, с. 8].

І водночас читаємо: «зображення, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи, присвячені особам, які обіймали керівні посади в комуністичній партії (посаду секретаря районного комітету і вище), особам, які обіймали керівні посади у вищих органах влади та управління СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних або автономних радянських республік, органах влади та управління областей, міст республіканського підпорядкування, працівникам радянських органів державної безпеки всіх рівнів — повинні бути підписані українською мовою... з відповідними роз'ясненнями щодо їх антиукраїнської діяльності. Роз'ясненнями є короткі оповіді про злочинну діяльність даних діячів...» [3, с. 10].

Погодзьмося, проблематично говорити про свободу вибору ставлення до історичної особи та формувати критичне мислення, коли в експозиції її апіорі представлено як злочинця. Якщо це оптимальний шлях декомунізованої презентації минулого радянської доби юному поколінню, то що, не варто пускати учнів до музеїв сфери культури, у яких не практикують супроводжувати зображення історичних осіб наративними ярликами?

Паралельно з наголосом на необхідності роз'яснень щодо злочинної діяльності представників радянської влади автор пише: «Музейна робота... повинна прищеплювати почуття толерантності, тому у моральному відношенні не слід вважати «фашистами» і «нацистами» усіх військових збройних сил Третього райху» [1, с. 7]; «в більшості німецькі солдати та офіцери збройних сил Третього Райху — Вермахту, виконували лише задачі, поставлені перед ними військовим командуванням» [1, с. 8], «Вермахт діяв згідно з плану «Барбаросса», ...де не було жодного слова про те, як вести себе з місцевим населенням. Репресії щодо населення проводили частини СД, СС та інші каральні загони» [1, с. 8]. Навіть анонсованим у назві брошури «спростуванням радянських ідеологічних перекосів» неможливо обґрунтувати ігнорування низки документів, якими засвідчено жорстокість представників Вермахту в поводженні з населенням окупованих територій.

Автор зазначає, що керівники музеїв при закладах освіти мають привести у відповідність до трактувань історичної науки терміни в експозиціях. Зрозумілим із огляду на необхідність розгляду подій вітчизняної історії у світовому контексті є акцент на Другій світовій війні як загальноприйнятому термінові на противагу ідеологічно забарвленому «Велика Вітчизняна війна», вилученому з офіційного документообігу. Та, вочевидь, недостатньо просто вказати на некоректність терміну «Україна у Великій Вітчизняній війні» і запропонувати натомість «Україна у Другій світовій війні», бо це не синоніми. Не викликає сумніву заангажованість словосполучення «Велика Вітчизняна війна», але чи є історично коректним пропоноване «німецько-радянський конфлікт» [1, с. 9], адже у військових діях на території СРСР брали участь і представники низки інших держав?

Якщо в шкільному музеї має побутувати винятково формулювання «Вигнання з України німецьких окупантів», то чому лишається чинним указ Президента України № 836/2009 від 20.10.2009 «Про День визволення України від фашистських загарбників»? Чому в офіційних привітаннях посадових осіб — від місцевих керманичів до очільників держави — щодо зазначених подій вживають терміни «визволення» і «звільнення»?

Автор наголошує на важливості переформатування святкування історичних дат 8 та 9 травня з радянської традиції до європейського стандарту, зокрема, «не святкування перемоги над нацистами, а вшанування пам'яті загиблих...» [1, с. 16]. Та День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні лишається державним святом, до того ж, відповідний закон є складником т.з. пакету законів про декомунізацію.

Методичні рекомендації щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів, які перебувають у сфері управління МОН України, автор трактує як інструкцію та відносить їх до нормативної бази діяльності музеїв, хоча, відповідно до п. 2 статті 2 чинного Закону України «Про освіту», листи, інструкції, методичні рекомендації не є нормативно-правовими актами.

Наші зауваження аж ніяк не є докором автору, який намагався систематизувати методичні рекомендації, заповнити в них прогалини і допомогти керівникам музеїв у практичній роботі. До того ж, матеріали з аналогічними недоліками підготовлено й працівниками інших закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого спрямування [4]. Необхідність перегляду усталених підходів до висвітлення історії в музеях при закладах освіти не викликає сумніву. Проте вважаємо за доцільне акцентувати на гострій недостатності та недосконалоості методичного забезпечення цього непростого процесу, суперечностях між методичними рекомендаціями та суспільною практикою. Повною мірою це стосується періоду Другої світової війни. Для українського суспільства він є особливим, адже, як відзначив Ярослав Грицак, «нема жодної іншої теми, яка так глибоко ділить українців, як ця Друга світова війна» [2].

Список літератури:

1. II Світова війна і Україна. Новий концептуальний аналіз. Спроба тлумачення та переосмислення основних подій, спростування радянських ідеологічних перекося / упорядник С. О. Ільчишин. Київ, 2017. 24 с.
2. Грицак Я. У серці темряви. *Збруч* : веб-сайт. URL: <https://zbruc.eu/node/97528>
3. Музей про Другу світову війну. Методичні рекомендації з оформлення тематичних експозицій музеїв військово-історичного профілю / упорядник С. О. Ільчишин. Київ, 2017. 20 с.
4. Музейна справа у закладах освіти. Методичні рекомендації / укладач О. М. Вагеннік. Запоріжжя, 2020. 76 с.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Катерина Косар,

викладач-стажист кафедри хімії,
екології та методики їх навчання,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань,
e-mail: brikkatya108@meta.ua

Тамара Зеленко,

викладач-стажист кафедри хімії,
екології та методики їх навчання,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань,
e-mail: tamarazelenko66@ukr.net

Незважаючи на те, що сучасна університетська педагогічна освіта переживає інтенсивні зміни, навчання спеціальних (профільних) природничо-навчальних дисциплін

у таких предметних областях, як хімія, все ще відбувається за класичними схемами. До сьогодні під час навчання хімічних дисциплін на хімічних і природничо-наукових спеціальностях і напрямках педагогічних вишів найбільш поширеними є класичні лекції, практичні та лабораторні заняття з перевіркою знання на підсумковому іспиті, а впровадження сучасних форм, методів навчання та контролю залишається обмеженим. Багато в чому це пояснюється специфікою хімії як дисципліни, провідним компонентом якої є природничо-наукові знання, на відміну від дисциплін, зосереджених на способах діяльності людей або баченні світу, що багато в чому звужує коло застосовуваних педагогічних інновацій [1, с.5—13].

Оновлення та розвиток національної системи середньої освіти передбачає вдосконалення професійної підготовки компетентних учителів, здатних до інноваційної педагогічної діяльності в школі з урахуванням вікових надбань людства. У цьому сенсі особливої значущості набуває використання освітніх можливостей музейних раритетів у вивченні природничих дисциплін відповідно до шкільної програми. Здебільшого екскурсія в музей має розважальний характер. Учителі хімії та викладачі вищих навчальних закладів не завжди використовують можливості музейних засобів у природничій освіті учнів, що зумовлено відсутністю спеціальних освітніх програм, де чітко окреслено можливості та засоби музейної педагогіки. Для оптимізації вивчення фундаментальних природничих дисциплін необхідно навчити майбутніх педагогів використовувати засоби природничих музеїв з їхніми унікальними колекціями, що відбивають динамічні процеси трансформацій на певних територіях місцевого та регіонального значення, розвитку біогеоценозів, що створює ефект присутності. Музейна педагогіка дає змогу сформувати в учнів екологічну свідомість, визначити свою роль у біосфері Землі [9, с. 21–15].

Водночас цілі й очікувані результати навчання хімії сьогодні висловлюють у термінах компетенцій — готовності випускника до професійної діяльності в нормованих вимогах до знань, умінь і досвіду в області хімії, взаємодії з іншими

людьми й суспільством загалом, до професійного та особистісного саморозвитку. Місія навчання трансформується від «навчання хімії» до «навчання професійно компетентної особистості», предметно-орієнтований підхід у хімії поступово поступається місцем особистісно-орієнтованого компетентного підходу.

Сучасна ситуація розвитку вищої хімічної педагогічної освіти актуалізувала необхідність вивчення феномену «професійної компетентності вчителя хімії» і методів навчання, адекватних її формування.

Оволодіння і тими й іншими компетенціями працює на формування якості цілісної особистості — професійної компетентності майбутнього вчителя, яка виявлятиметься у вирішенні різних освітніх завдань у постійно мінливих умовах професійної діяльності.

Осмислення спеціальної компетентності вчителя хімії має формуватися, по-перше, з урахуванням структури та логіки хімічної науки загалом й окремих її дисциплін і, по-друге, з урахуванням професійного поля діяльності.

Під спеціальною хімічною компетентністю вчителя хімії ми розуміємо інтегративну якість особистості, що виявляється в здатності вирішувати типові завдання, що відбивають зв'язок хімічної науки та практики з цілями, змістом і методами навчання в основній і середній (профільній) школі, а саме: здійснювати хіміко-педагогічну діагностику учня з метою виявлення його індивідуального досвіду, рівня підготовки з хімії, намірів, інтересів, перспектив в освоєнні освітньої програми з хімії; добирати зміст навчального матеріалу з різних розділів хімії відповідно до освітньої програми, конструювати зміст елективних і факультативних курсів, позакласної роботи з різноманітної хімічної тематики; доносити зміст навчального матеріалу з хімії до учня на основі власного знання та розуміння найважливіших фактів, концепцій, принципів і теорій хімії за допомогою адекватних методів і технологій навчання; забезпечувати безпечне проведення шкільного хімічного експерименту з дотриманням правил техніки безпеки та можливих ризиків; контролювати успішність освоєння

учнем окремих розділів і освітньої програми по хімії загалом, виявляти його досягнення та труднощі в її освоєнні; організувати й обладнати кабінет хімії, шкільну хімічну лабораторію із забезпеченням норм хімічної, пожежної, електричної та екологічної безпеки, правил зберігання та утилізації хімічних реактивів, збереження обладнання та приладів; проводити екскурсії на хімічні підприємства, в лабораторії; організовувати науково-дослідну діяльність школярів з хімії; встановлювати взаємодію з колегами-викладачами та методистами з хімії щодо змісту та методики навчання хімії, підвищення кваліфікації, а також з представниками пов'язаних з хімією підприємств і організацій; здійснювати професійну хімічну самоосвіту шляхом використання, оцінювання достовірності та інтерпретації інформації в області хімії, одержуваної з різних джерел [2, с.34–42].

Студенти мають оволодіти компетенціями щодо таких найважливіших аспектів хімічних знань: хімічна термінологія, номенклатура, одиниці зміни, що застосовуються в хімії; основні типи хімічних реакцій; хімічний аналіз; методи структурних досліджень, включаючи спектроскопію; особливості різних станів речовини; квантова механіка і її застосування до опису структури та властивостей атомів і молекул; хімічна термодинаміка; хімічна кінетика й каталіз, інтерпретація механізму хімічних реакцій; характерні властивості елементів і їх з'єднань, їх зміна в залежності від положення елемента в Періодичній таблиці; особливості структури хімічних елементів і їх з'єднань; властивості аліфатичних, ароматичних, гетероциклічних та металоорганічних з'єднань; природа та поведінка функціональних груп в органічних молекулах; основи синтетичної хімії; співвідношення між властивостями фази та властивостями індивідуальних атомів і молекул, включаючи макромолекули та полімери. Формуються в процесі інтерактивного навчання хімічних дисциплін професійно значущі хімічні компетенції не віддільні від хімічних знань. Однак оволодіння знаннями не гарантує їх застосування як професійно значущих умінь і досвіду, умовно поділюваних на когнітивні та практичні [3, с.13–45; 4 с.8].

У процесі навчання хімічних дисциплін у педагогічному виші, крім формування спеціальних хімічних компетенцій, розвиваються загальні та професійні знання, реалізуються такі базові та ключові компетенції, як здатність до навчання та саморозвитку, здатність отримувати й аналізувати інформацію з різних джерел, прихильність етичним цінностям, толерантність до міжкультурних та міжнаціональних відмінностей і звичаїв, здатність до роботи в команді та автономно, навички міжособистісного спілкування, здатність до критики та самокритики, здатність до адаптації в нових ситуаціях, здатність до організації та планування, до ухвалення рішень, креативність, здатність до лідерства, відповідальність за якість, ініціативність, прагнення до успіху тощо.

Хімічні компетенції — це також результат освітніх технологій, методів, форм навчання хімічних дисциплін, усього освітнього середовища хімічної освіти, що створює умови застосування професійно значущих знань і досвіду.

Отже, інтерактивне навчання під час викладання хімічних дисциплін сприяє розвитку пізнавальної активності здобувачів вищої освіти [7, с. 76–78; 8].

Враховуючи недостатній рівень теоретичної розробленості методики професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін засобами музейної педагогіки, виникає потреба систематизації теоретичних матеріалів та методичних розробок, які сприятимуть вирішенню означеної проблеми. Окреслюється завдання: підготувати студента використовувати в майбутній професійній діяльності елементи музейної педагогіки, щоб забезпечувати уроки хімії, екології ілюстративним матеріалом: муляжами, вологими препаратами, колекціями мінералів.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку вбачаємо в розробленні навчальних програм для вивчення природничих дисциплін у школі з використанням музейної педагогіки; розробленні чітких програм проведення уроків у краєзнавчих музеях; виокремленні в структурі професійної компетентності майбутніх вчителів хімії готовності до використання музейної педагогіки в школі [9, с. 21–15].

Список літератури:

1. Карпенко О. М., Лукьяненко О. И, Денисович Л. И., Бершадская М. Д. К вопросу о компетентностном подходе в российском образовании. *Инновации в образовании*. 2004. № 6. С. 5–13.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
3. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход. Москва, 2005. 216 с.
4. Компетентностный подход в педагогическом образовании / под ред В. А. Козырева, Н. Ф. Радионовой, А. П. Тряпициной. СПб., 2005. С. 8.
5. Хуторской А. В. Общепредметное содержание образовательных стандартов / Материалы проекта «Стандарт общего образования». Москва, 2002.
6. Компетентностный подход в педагогическом образовании. С. 9.
7. Tuning Educational Structures in Europe. Universities' contribution to the Bologna Process. Edited by Julia Gonzalez, Robert Wagenaar. University of Deusto, University of Groningen, 2005. P. 76–78.
8. Official Bergen 2005 website URL : <http://www.bologna-bergen2005.no>
9. Караманов О. Музей — школа — університет: особливості педагогічної взаємодії в сучасному суспільстві знань. *Освіта та педагогічна наука*. 2013. № 4 (159). С. 21–15.

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Ольга Кравчук,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу дидактики,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: ped-project@ukr.net

1. Суспільно-історичні реалії України першої чверті 21 століття свідчать про загальний занепад сфери духовних цінностей українського народу — що є одним із багатьох чинників та

маркерів всезагальної гуманітарної катастрофи та деєкологізації міжособистісних стосунків та середовища життя [1; 4].

2. За даними польових досліджень освітнього простору сільських населених пунктів, новостворених об'єднаних територіальних громад і невеличких районних центрів центральної та північної України (О. П. Кравчук), на цьому історичному етапі в сільських населених пунктах зазвичай не постає питання створення нових музеїв, але питання визначення смислів життя та створення нових правил співіснування в непрогнозованому соціумі є актуальними, хоча, за дефіциту освіченості (а можливо й низького рівня загальної середньої освіти на місцях) та браку власної і громадської відповідальності, розв'язання нагальних соціокультурних проблем перекладається на державницькі структури вищого рівня.

Мешканці сільських населених пунктів і невеличких районних центрів багато бідкаються про занепад спільноти та певні економічні утиски, що здебільшого є традиційною манерою спілкування з новими людьми й зовсім не відповідає стану середовища їхнього проживання. Вони мало обізнані в історії місця проживання, ролі власної родини в розвитку соціуму, змісті традиційних наймень територій, куточків і представників родин, не вбачають потреби в збереженні тих культурно-історичних пам'яток, що не є презентованими на всеукраїнському або міжнародному рівнях або не є об'єктами швидких доходів. А тому з легкістю знищують родинні бібліотеки фотодокументів і колекції предметів ужиткового вжитку.

3. В умовах всесвітніх процесів глобального переділу світу, який обумовлено та забезпечено процесами надшвидкої технологізації управління всіма сферами життя на тлі потужної інформаційно-освітньої революції (ІОР), постає проблема розроблення та впровадження механізмів створення, збереження та забезпечення від фальсифікації якості й змісту культурних пам'яток, створення якісного простору соціальної комунікації та забезпечення від фізичного і духовного знищення нашого народу. Що у свою чергу активізує роботу інтелектуалів над виробленням нових філософських підвалин цивілізаційного розвитку [2].

4. Активістів краєзнавчого руху й аматорів-музеезнавців, вчителів, які усвідомлюють своє життя як певну високу духовну місію, не підтримують а ні духовно, а ні матеріально (хоча формально існує безліч «заходів» і «програм», у яких декларують актуальність збереження та вивчення пам'яток історії), їхній час та високий рівень обізнаності у своєму спрямуванні сприймають як даність або як дивакуватість.

5. Незважаючи на безліч перешкод у розвитку музейної справи та музейної педагогіки в Україні, можна констатувати, що для оптимістичного сценарію відродження музейного руху та створення сучасних технологізованих педагогічних методик роботи з музейними експонатами є певні позитивні передумови: 1) створено законодавчу базу з розвитку музейної справи [3; 6; 7]; 2) всесвітній культурологічний рух з розвитку музеезнавства і пам'ятниковознавства; 3) відбувається виокремлення наукового напряму музейного проектування, у якому акумулюється та інтегрується творчий соціально активний потенціал представників різних галузей знань; 4) актуалізовано потребу в нових формах освітньої діяльності та методах роботи із змістом освіти; 5) відбувається орієнтування дидактичних систем на індивідуалізацію навчання та забезпечення особистісних потреб здобувачів освіти; 6) створення корпоративних музеїв; 7) актуалізація рефлексії щодо історичних передумов сьогодення тощо.

6. У проектуванні нових музеїв, музейних експозицій, екскурсійних програм, дослідницьких проєктів вчителів і учнів виступають у ролі проєктувальників і реалізаторів власних або спільних задумів на основі добровільної взаємодії та особистої зацікавленості процесом й очікуваними результатами.

Теми можуть бути різного рівня складності: музеї одного експонату (наприклад, найдоступнішим предметом-символом життя — є хлібина); музейні експозиції, що відтворюють рух дослідження певних цінностей, природних і техногенних явищ, якостей життя тощо.

7. Мовою музею ентузіаста певних трансформуючих соціальних процесів можуть впливати на сьогодення в розв'язуванні проблем, що призвели до гуманітарної катастрофи.

Так у психологічному хворому і втомленому суспільстві важко уявити, що екологічні проблеми почнуть дійсно вирішувати навіть за повної відкритості інформації про руйнівні наслідки нинішньої культури життя. Але запрошення / провокація на діалог новими засобами й на новому змісті змушує людину вийти із стану апатії, повертає в духовне поле життя. Тобто музейні продукти можуть створити умови для розвитку власної історії і визначення місця в історії громади та країни.

У цьому контексті цікавою є ідея консолідації інтелектуалів місцевої громади над вирішенням проблеми створення екологічно безпечного простору життя, тобто убезпечення себе від наслідків деєкологізації через створення музейних експозицій, які враховуватимуть психологічні особливості людини, сучасні технології організації музейного простору, можливості згуртування над суспільно значущим еколого-економічним проєктом і залученням наявних освітніх ресурсів: «Дієвим шляхом формування екоцентричного ставлення індивідів до навколишнього середовища, подолання тенденції деєкологізації сучасного життя є їхнє когнітивне зростання, набуття ними досвіду відповідальної поведінки, за якої реалізуються інтенції, що адекватні культурним екстраполяціям людства. Соціальні впливи повинні сприяти когнітивному зростанню індивідів, набуття ними універсалізму та доброзичливого ставлення до інших. Але, акцентованими у їхній взаємодії повинні бути регламентації, норми та закони беззаперечної дії, що забезпечують існування суспільного різноманіття на підставі поєднання розуму, мудрості та екологічності» [1].

8. В основу музейного педагогічного проєкту може бути покладено й соціальне явище, яке має багату міфічну історію й також потребує висвітлення й переосмислення. Крім того, темою можуть стати теми: дитинства, материнства, творчості, почуттів, цінностей тощо. По суті це комплексні / мультидисциплінарні дослідження, що можуть на багато років об'єднати людей і відтворити здорові колективні стосунки.

Картини типового «веселкового» дитинства в європейській культурі — це усталена традиційна трансляція від покоління до покоління психологічного (батьківського) насилля щодо

власної дитини (дітей). Людина, яка вже є однією з дієвих осіб таких стосунків, налаштована відкинути аргументи щодо сумнівної цінності таких заавторетизованих стосунків і вийти з обговорення цього питання. Аліса Міллер своїм 20-річним дослідженням доводить, що можна було б уникнути багатьох психічних розладів та життєвих драм у дорослих людей, якби не така поведінка та неадекватна його оцінка або повна відсутність рефлексії феномену [5].

9. «Кадри вирішують усе!» Для розвитку музейної педагогіки в напрямі використання музейних експонатів та експозицій в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти вчителям необхідний початковий досвід відвідування музеїв та спілкування з музейними співробітниками, знання з основ пам'яткознавства й екскурсоведення, вони мають володіти основами дослідницької діяльності. Необхідно створити новітнє науково-методичне забезпечення та банк педагогічних ідей з музейної педагогіки.

Список літератури:

1. Гаркавець С. О. Психологічні проблеми в деєкологізації сучасного людського життя. *Актуальні проблеми психології*. 2016. № 7 (41). С. 92– 97. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v7/i41/11.pdf> (дата звернення: 09.09.2020).
2. Даниленко В. П. Ноосферизм и вернадскианская революция: к модели выхода человечества из эколого-капиталистического тупика Истории. *Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики*. 2015. № 4. С. 129–135.
3. Закон України «Про музеї та музейну діяльність» (з доповненнями). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 25. С. 191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.10.2020).
4. Кравчук О. Екологічне невігластво як індикатор гуманітарної катастрофи нашого суспільства. *Компетентісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи* : збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Київ, 05 березня 2020 р. (наукове електронне видання). Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 82–85. URL: http://lib.iitta.gov.ua/720883/1/KOP_2020_03_05_konf.pdf (дата звернення: 09.09.2020).

5. Миллер А. Драма одаренного ребенка и поиск собственного Я / Пер. с нем. Москва: Академический Проект, 2001. 144 с.
6. Про затвердження Положення про Музейний фонд України : Постанова Кабінету міністрів України від 20 липня 2000 р. № 1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.10.2020).
7. Також див.: Нормативно-правові акти у сфері музейної справи на сайті Міністерства культури України. URL: <https://mkp.gov.ua/content/normativnopravovi-akti-u-sferi-muzeynoi-spravi.html> (дата звернення: 01.11.2020).

РОЛЬ ВІРТУАЛЬНИХ МУЗЕЇВ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Марія Личук,

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри романо-германських мов і перекладу,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ,
e-mail: tomoxana071@bigmir.net

Одним із найбільш важливих завдань навчання англійської мови є залучення студентів до активної соціально-культурної та професійної комунікації в англomовному сегменті інтернету. Як показує практика, сучасні інформаційні технології та цифрові телекомунікації успішно слугують ефективним інструментом професійно-орієнтованого навчання англійської мови.

Значний потенціал для формування іншомовної професійно-комунікативної компетенції набувають, на наш погляд, англomовні сайти науково-промислових і промислово-художніх музеїв і онлайн-презентації спеціалізованих виставок.

Особливість віртуальних музеїв полягає в зручній навігації. За допомогою стрілок ви можете переміщатися територією та повертатися навколо своєї осі, щоб розглянути експонати.

Для зручності відвідувачів багато музеїв пропонують аудіогіди: як тільки ви підходите до чергового об'єкта, автоматично вмикається запис. Диктор розповідає про історію експонату, художній стиль автора тощо. Іноді такі записи супроводжуються транскриптами (текстовим розшифруванням аудіофайлів), зокрема в Національному музеї Воєнно-повітряних сил США. Рекомендуємо почати слухати аудіозапис і намагатися зрозуміти слова з контексту, а вже потім читати транскрипт, якщо щось залишилося незрозумілим. Багато музеїв звертають увагу на мультимедійність інформації, доповнюють віртуальні тури відеоматеріалами. Деякі з них супроводжуються субтитрами.

Анотації до експонатів дають змогу розвивати навички читання англійською мовою. Крім того, під час віртуальної екскурсії ми можемо вдосконалювати навички говоріння та письма. Зупинившись біля тих експонатів, які привертають увагу, розгляньте предмет з різних ракурсів та порозмірковуйте: які емоції у вас викликає цей мистецький об'єкт, що ви знаєте або хотіли б дізнатися про нього та його творця. Думки краще формулювати англійською мовою. Поділитися ними можна з рідними, друзями, викладачем. Не страшно, якщо ви навіть будете говорити самі з собою.

Найбільш цікавими віртуальними музеями для вивчення англійської мови є Лондонська національна галерея, Національний музей природознавства у Вашингтоні, Колекція Фріка в Нью-Йорку, Метрополітен-музей в Нью-Йорку, Національна галерея мистецтв у Вашингтоні, Музей мистецтв Далласа.

На основі матеріалів, розміщених на англomовних сайтах художніх і наукових музеїв, з урахуванням рівня підготовки студентів можна розробити завдання будь-якого рівня складності.

МУЗЕЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Олександр Малихін,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу дидактики,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: malexvladi@gmail.com

Наталія Арістова,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу міжнародних зв'язків та
наукової співпраці,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: n.aristova.na@gmail.com

В умовах глобалізаційних викликів одним із важливих завдань, які постають перед українським суспільством загалом і системою освіти України зокрема, є виховання молодого покоління громадян незалежної та демократичної української держави, здатних до мирного співіснування з людьми різних національностей, етнічної та соціокультурної взаємодії, шанобливого ставлення до традицій та звичаїв українського народу й народів світу, готових брати активну участь у громадському та соціальному житті нашої країни. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання, пов'язані з упровадженням громадянської освіти у формування всебічно розвиненої особистості учня закладу загальної середньої освіти, визначенням ефективних психолого-педагогічних механізмів впливу на його емоційно-почуттєву сферу, на його перетворення на свідомого громадянина України, який не лише усвідомлює власну від-

повідальність перед суспільством, а й розуміє й дотримується його традиційних цінностей. Ґрунтуючись на принципах взаємоповаги, рівних можливостей, захисту прав і свобод, урахування основних моральних, духовних та культурних цінностей людини, цінностей мирного співіснування, громадянська освіта відіграє особливу роль у вихованні молодого покоління свідомих громадян України.

На важливості впровадження громадянської освіти в процес виховання свідомих і відповідальних громадян України наголошують у низці таких нормативно-правових документів, як Закон України «Про освіту» (2017 р.) [7], Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) [8], Концепція розвитку громадянської освіти в Україні (2018 р.) [9], Концепція «Нова українська школа (2016 р.) [2], Рекомендації Європейського парламенту та Ради Європейського союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя (2018 р.) [11]. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» випускники закладів загальної середньої освіти мають володіти певною сукупністю ключових компетентностей, під якими визначено такі знання, уміння й навички, які є необхідними для кожної людини «для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя» [2, с. 10]. До сукупності ключових компетентностей віднесено здатність спілкуватися державною та іноземними мовами; математичну компетентність; компетентності в природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрову компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальну та громадянську компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічну грамотність і здорове життя [2, с. 11]. До оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя, визначених в Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європейського союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя включено такі ключові компетентності, які мають бути сформовані в усіх суб'єктів освітнього процесу, а

саме: грамотність; мовна компетентність; математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії; цифрова компетентність; особистісна, соціальна та навчальна компетентність; громадянська компетентність; підприємницька компетентність та компетентність культурної обізнаності та самовираження [11]. Варто зазначити, що в цьому документі громадянську компетентність розглядають як здатність особистості бути відповідальною та брати повноцінну участь у громадському та соціальному житті на основі розуміння соціальних, економічних, правових та політичних концепцій та структур, а також глобальних змін та сталого розвитку світового суспільства [11, с. 10]. В основу змісту визначеного досліджуваного педагогічного феномену покладено необхідність розуміння й усвідомлення кожною особистістю загальноєвропейських цінностей; подій, пов'язаних із національною, європейською та світовою історією; цілей і цінностей суспільно-політичних рухів; національного розмаїття та культурної самобутності (ідентичності) європейців і народів світу тощо [11, с. 10]. Сформованість громадянської компетентності передбачає здатність учнів закладів загальної середньої освіти критично мислити й оцінювати здобуту інформацію, розв'язувати проблеми та ухвалювати відповідальні рішення, а найголовніше — здатності розуміти роль і функції засобів масової інформації в сучасному демократичному суспільстві [11]. Отже, можна дійти висновку про те, що організація освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти, ураховуючи провідні положення зазначених нормативно-правових документів, має забезпечувати ефективне формування в учнів усієї сукупності ключових компетентностей для навчання упродовж життя, зокрема й громадянської компетентності.

Суттєвий вплив на формування громадянської компетентності учнів закладів загальної середньої освіти має соціальний, культурний, інтелектуальний та творчий досвід українського народу, накопичений у процесі історичного розвитку нашої країни [1; 3; 4; 5; 12]. Як науково-дослідні й культурно-освітні заклади, саме музеї мають важливе значення для поширення цього досвіду й відіграють неоціненну роль у вихованні наці-

онально-свідомої світоглядної позиції майбутнього покоління відповідальних громадян України. Задля залучення учнів до надбань національної та світової культурної спадщини краєзнавчі, художні й історичні музеї організовують і проводять виставки, експозиції, тематичні вечори, круглі-столи, дискусії й диспути, спрямовані на презентацію витворів мистецтва українських художників, популяризацію своєрідної й унікальної народної культури, відродження національних традицій, а також розширення знань учнів про історію України та інших країн світу [6]. Відвідування широкого спектру заходів, які організовують й проводять музеї, сприяє підвищенню освітнього рівня учнів закладів загальної середньої освіти загалом, а також формуванню їхнього світогляду, ціннісних життєвих настанов та особистісних якостей зокрема, а найголовніше — розвитку умінь і навичок їхньої свідомої громадянської поведінки.

Отже, музеї відіграють важливу роль у вихованні молодого покоління відповідальних громадян України, які усвідомлюють цінності громадянського суспільства, поважають культурне, духовне й історичне надбання українського народу, здатні відповідально реалізовувати власні права й обов'язки задля розвитку демократії в Україні.

Список літератури:

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 124–129.
2. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.11.2020 р.).
3. Пометун О. Компетентнісний підхід — найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. №4. С. 65–69.
4. Пометун О. І., Ремех Т. О. Оцінювання учнів з громадянської освіти в контексті компетентнісного підходу. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 1. С. 86–97. doi: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-1-86-97>

5. Пометун О. І., Ремех Т. О. Практичний довідник учителя громадянської освіти: методичний посібник. Київ, 2018. 96 с.
6. Про музеї та музейну справу [Електронний ресурс] : Закон України від 29 липня 1995 р. № 250/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.11.2020 р.).
7. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.11.2010 р.).
8. Про повну загальну середню освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 13 липня 2020 р. № 764-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 10.11.2020 р.).
9. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text> (дата звернення : 10.11.2020 р.).
10. Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education (EDC/HRE): and its Implementation [Electronic resource]. URL: https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/cce2013rome_s2_the-council-of-europe-charter-on-edc-and-hre.pdf
11. Council Recommendation of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning (Text with EEA relevance) (2018/C189/01) [Electronic resource]. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=LT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=LT) (дата звернення: 12.11.2020 р.).
12. 10.17770/ Malykhin O. V., Aristova N. O., Kovalchuk V. I. Investigation into open educational resources for learning English in developing future philologists' instrumental values. *Society. Integration. Education. Proceedings the International Scientific Conference*. May 24th-25th 2019. 2019. Vol. III, pp. 512–526. doi: SIE2019VOL3.3833

ЛИСТИ ЯК ЕКСПОНАТИ МУЗЕЇВ І НОСІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Юлія Малієнко,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: j-b-m@ukr.net

Епістолярні джерела — один із видів джерел особового походження.

За влучним висловом М. Коцюбинської, листи — це своєрідний архів, сейф, де, автори плекали таку надію, доробок їхній має найбільший шанс зберегтися [1, с.135].

Сучасним дітям ці «своєрідні архіви» розкривають минуле в процесі навчання історії в школі й у музеях. В особливий, особистісний спосіб листи презентують економічний, політичний, соціальний, культурний розвиток епохи та долю окремих людей на її тлі.

Листи є експонатами музеїв і родинних архівів, літературними та історичними пам'ятками. Їх дослідження поєднує компетентісно орієнтовану та музейну педагогіку, адже в обох закладено ідею формування в школярів \ школярок духовності — комплексу діяльнісних якостей людини, які передбачають її здатність творити, самовдосконалюватись, свідомо впливати на свій розвиток:

- інтелектуальний (здатність пізнавати та змінювати світ);
- етичний (здатність розуміти та поважати інших, толерантність, гуманізм);
- естетичний (здатність бачити красу та прикрашати довколишній простір....) [2, с. 13].

В умовах компетентізації освіти, її інтеграції з музейною педагогікою, актуальність епістолярних досліджень дитини зумовлена такими чинниками:

- важливість змісту, нюансів, у яких відбита історична епоха, атмосфера часу, суспільно-політичних та інших настроїв, стан культури, повсякдення тощо;
- наявність у листі аналізу подій, ситуацій, авторських коментарів, критики, роздумів щодо тих чи інших питань;
- емоційність, присутність особистості автора;
- особливості мови: творча, офіційна, спекулятивна \ маніпулятивна тощо;
- відбиття морального стану, рефлексії автора \ адресата.

Листи як експонати та носії історичної пам'яті в контексті компетентісно орієнтованої педагогіки досліджують на уроці та позаурочний час за різними алгоритмами. Пропонуємо вам один з них.

- Зверніть увагу на рік, місце написання, особу автора й адресата (якщо вказано).
- За прямою чи опосередкованою інформацією листа визначте та окресліть час, місце, особу автора, його компетентність, послідовність у судженнях, щирість тощо. Чи можна за листом розкрити світосприйняття \ погляди автора (політичні, економічні, духовні тощо)?
- Визначте обставини написання листа. Якою була атмосфера в суспільстві?
- Проаналізуйте лист, висловіть судження щодо рівня достовірності поданої інформації, наявності в листі правдивих \ неправдивих свідчень про описану ситуацію \ людину тощо. На які деталі листа варто звернути увагу адресатові, щоб зрозуміти наміри автора?
- Обговоріть, яким, на вашу думку, є справжній зміст листа.

Варто допомагати дітям досліджувати епістолярій як історичне джерело, аби вони навчилися розуміти, як у ньому відзеркалюється епоха. У такий спосіб можна не лише повторити з учнями \ ученицями основні властивості періоду, погляди адресатів, але й обговорити стиль і особливості написання, значення епістолярного спадку для вивчення історії.

Багатогранна епістолярна спадщина не лише доповнює інші історичні джерела, вона є органічним продовженням учнівських досліджень.

Список літератури:

1. Коцюбинська М. Зафіксоване і нетлінне. Роздуми про епістолярну творчість. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2001. 300 с.
2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ : Лотос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В МУЗЕЇ

Тетяна Мацейків,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу
суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м.Київ,
e-mail: do.skryni@gmail.com

Одним із основних та актуальних завдань освіти в Україні на сьогодні є створення умов для формування людини-громадянина, виховання почуття громадського обов'язку, розкриття можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Підготовка молоді до активної участі в житті суспільства, виховання демократичних принципів, формування громадянської компетентності молодого покоління — необхідні складники розвитку громадянського суспільства в Україні. Громадянська компетентність є складним особистісним утворенням, її формування потребує певної системи набуття знань, умінь, навичок, ставлень.

Сьогодні людину, для якої демократія та громадянське суспільство є природним середовищем для задоволення її особистих та суспільних інтересів, визнано основною цінністю де-

мократичного суспільства. Життя потребує від особи не лише громадянської активності, а й усвідомлення нею власної ролі й значення в житті суспільства та відповідальної дії згідно з власними переконаннями й цінностями. За висновками науковців, намагання звільнитися від спадщини тоталітаризму в економіці, політиці та національній самосвідомості не призводять в Україні до бажаного успіху, зокрема, й через несформованість у суспільстві системи цінностей, моделей та зразків поведінки, властивих для демократичної політичної культури. За цих умов особливого значення набуває громадянська компетентність, формування якої у школярів потребує посилення уваги до цього завдання загальної середньої освіти. Посилення виховної функції освіти, формування на шкільних уроках громадянськості, працелюбності, моральності, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, сім'ї, природи мають розглядати як один з найважливіших напрямків державної політики у сфері освіти.

Громадянська компетентність передбачає такі здатності:

- орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, знати процедури участі в діяльності політичних інститутів демократичної держави, органів місцевого самоврядування;
- застосовувати процедури й технології захисту власних інтересів, прав і свобод своїх та інших громадян, виконання громадянських обов'язків у межах місцевої громади та держави загалом;
- застосовувати способи та стратегії взаємодії з органами державної влади на користь собі й громадянському суспільству;
- використовувати способи діяльності й моделі поведінки, що відповідають чинному законодавству України, задовольняють власні інтереси особи та захищають права людини й громадянина;
- робити свідомий вибір та застосовувати демократичні технології ухвалення індивідуальних рішень, враховуючи інтереси й потреби громадян, представників певної спільноти, суспільства та держави.

Зрозуміло, що формування означених якостей учнів, які відповідали би таким вимогам, неможливе за використання лише традиційних форм навчання, вибудованих на репродуктивних методах. Сучасні технології навчання передбачають застосування нетрадиційних форм та інтерактивних методів навчання. Основна умова використання тих чи інших форм навчання — це орієнтація на розвиток пізнавального інтересу учнів, їхнього творчого потенціалу, пошуково-дослідницьких умінь, логічного, аналітичного та критичного мислення, здатності застосувати здобуті знання, набуті вміння та навички.

Нестандартними уроками, що дають можливість істотно поглибити зміст навчального матеріалу, позитивно впливати на формування практичних умінь та навичок є музейні (наявні, віртуальні) екскурсії. Екскурсійні заняття можуть додати до загального курсу необхідний краєзнавчий матеріал — пізнати своє місто, район, село — тоді музей перетворюється на класну аудиторію.

Використання музейних колекцій у процесі навчання та виховання учнів має свої особливості. По-перше, значно пожвавлюється пізнавальна діяльність учнів. Навчальні заняття в музеї викликають певний інтерес і стимулюють допитливість учнів. По-друге, музейні матеріали розкривають живу історію, дають необхідні знання із повсякденної діяльності людей на різних етапах суспільного розвитку. По-третє, історичні пам'ятки активно впливають на розвиток почуттів патріотизму та національної гідності, породжують бажання учнів та інших відвідувачів музею пишатися власною історією [1].

Серед київських музеїв, що різнобічно репрезентують історію України (зокрема ХХ ст.) є: Національний музей історії України, Музей історії Києва, Національний художній музей України, Київська картинна галерея, Національний національно-природничий музей, архітектурно-ландшафтний комплекс Пирогове, музей української архітектури та побуту «Мамаєва Слобода» тощо.

Проведення уроку-екскурсії в музеї передбачає створення спеціального навчального середовища, яке б сприяло ґрунтовнішому засвоєнню знань учнями та застосуванню їх у практиці освітньої діяльності. Музейне середовище не лише стимулює

пізнавальну діяльність учнів та сприяє їх усебічному розвитку, а й розкриває значення аутентичних музейних предметів, мотивує до самостійного пошуку інформації. При цьому змінюється місце учнів у навчальному процесі: якщо під час шкільного уроку учень є об'єктом педагогічного впливу, то під час музейного уроку учень, самостійно включаючись у творчий пошук, стає суб'єктом педагогічного процесу [2, с. 135]. Особливість музейного уроку полягає в реалізації завдань шкільної освіти в освітньому середовищі музею, що потребує серйозної попередньої підготовки вчителя, екскурсовода (музейного педагога) та школярів. Саме на цьому етапі розроблення уроку часом виникають суттєві труднощі, пов'язані з тим, що вчитель не володіє інформацією про музейні експонати, які можуть бути використані під час музейного уроку, а музейний працівник не знає змісту навчальних програм шкільних предметів для різних вікових категорій школярів. У такому випадку важливим аспектом залишається встановлення співпраці між шкільним педагогом та екскурсоводом, які лише шляхом об'єднання зусиль можуть ефективніше реалізувати освітній потенціал музеїв. Однак основна роль у розробленні музейного уроку належить саме шкільному педагогу, який створює план-конспект уроку, добирає експонати, що найкраще окреслюють тему уроку, створює дослідницькі завдання для вдосконалення знань і вмінь учнів та здійснює подальший контроль результатів навчальної діяльності.

Серед умінь, які мають бути сформовані в процесі проведення уроку-екскурсії, є вміння розпізнавати найвизначніші історичні пам'ятки, описувати їх, характеризувати значення для української історії й культури, аналізувати та оцінювати культуро-історичні явища різних епох, мистецькі твори різних стилів, жанрів і форм тощо.

Вивчаючи історичні пам'ятки, учні усвідомлюють глибину думок, оригінальність погляду на світ тієї чи іншої історичної постаті, видатного діяча культури певної епохи. Тому, вважаємо, надзвичайно важливим є дослідження життєдіяльності видатних діячів української історії й культури, їх персональної діяльності, самореалізації через епохальні звершення, інновації в мистецтві, наукові відкриття тощо. Серед таких діячів: Павло

Скоропадський, Нестор Махно, Симон Петлюра, Микола Скрипник, Лесь Курбас, Олександр Довженко, Михайло Грушевський, Сергій Єфремов, Андрей Шептицький, Степан Бандера, В'ячеслав Чорновіл, Ліна Костенко, Віктор Ющенко та інші.

Слід зазначити, що музеї можуть не лише ознайомлювати учнів з історією, наукою та культурою минулого, але й пов'язувати їх з цінностями й досягненнями науки й культури сучасності, що є надзвичайно важливим для формування їх громадянської свідомості та національної ідентичності. Ця якість надає музею особливої значущості для навчального процесу. Сьогодні музеї можуть стати одним із ефективних засобів навчання, розвитку та виховання дітей та молоді.

Список літератури:

1. Каленюк І. Використання матеріалів музеїв у практиці викладання історії в школі. URL : http://volyn-museum.com.ua/publ/kivercivskij_rajonnij_kraeznavchij_muzej.
2. Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: дис. канд. пед. наук: 13.00.06 / Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2003. 187 с.

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ БІОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анатолій Павленко,

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри соціальної роботи,
Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя,
e-mail: anatolypavlenko@ukr.net

Сучасний етап розвитку соціальних і гуманітарних наук окреслюється «біографічним поворотом», що має міждисциплінарний характер, й у процесі якого відбувається значне розширення предметного розгляду та використання біографіч-

ного методу й визнання важливості й усвідомлення наукової значущості методу на теоретико-методологічному рівні як актуального способу розбудови теоретичної та практичної педагогічної діяльності [1; 2].

Біографізм і персоналістика, персонологія і персонологічний принцип, біографічний метод і біографістика, духовна та кар'єрна біографія, професійна й наукова та інтелектуальна біографія, біографічний наратив і біографічний жанр — ось далеко не повний перелік гілок сучасного «біографічного повороту», міждисциплінарного по суті й характерного, як для педагогіки загалом, так і для педагогіки життєтворчості, народної педагогіки.

Зауважимо, що в оселі української родини неподалік від святих образів і портретів Т. Г. Шевченка за традицією, ще не зовсім так давно, було прийнято розміщувати своєрідну родинну музейну експозицію у світлинах, що стали історією, а відповідний життєпис членів родини передавали із покоління в покоління, так само, як і певні історичні артефакти «сімейного архіву» (листи, світлини, певні документи тощо). І лише в сучасних умовах розбудови української державності та розвитку національної самосвідомості й історичної пам'яті дослідження історії родоводу на основі біографічного методу педагога активно використовують як важливий засіб національно-патріотичного виховання школярів.

Біографічний метод й глибинна історія його розвитку посідають особливе місце в реалізації навчальних, виховних, освітніх й розвивальних можливостей музейної педагогіки для розвитку особистості засобами «олюднення знань» і загальноосвітніх принципів гуманізації і гуманітаризації освіти (С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований). Сьогодні є важливим біографічний метод й у визначенні освітнього шкільного курикулуму й освітніх стандартів, підвищенні їх культурологічного потенціалу.

Біографічний метод, як і метод екземпляризму в експозиції тих чи інших історичних артефактів, посідають провідне й наскрізне місце серед методів музейної педагогіки, розпочинаючи від ще не достатньо визначених у назві «родинних» музейних експозицій, шкільних, народних музеїв і завершуючи науко-

вими та національними. Із розвитком і реалізацією методів і загальної методології музейної педагогіки відбудеться її подальше науково-теоретичне становлення як окремої важливої галузі педагогіки.

Список літератури:

1. Павленко А. І. Методологія педагогіки життєтворчості: біографічний метод. *Досвід і проблеми організації соціальної та життєвої практики учнів і студентів на засадах компетентнісного підходу до освіти (до 25-річчя Наукової школи педагогіки та психології життєтворчості)*: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (12–13 жовтня 2018 року, м. Запоріжжя) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. — Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2018. С.63–64.
2. Павленко А. І. Фактори становлення сучасної методології педагогіки. *Наукові записки* / ред. кол. : В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Випуск 173. Ч. 2. Серія педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. С.150–155

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ШЛЯХОМ ОБЛАШТУВАННЯ КАБІНЕТУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Юлія Павленко,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних
дисциплін та методик їх викладання,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава,
e-mail: iuliia.pa77@gmail.com

Системні зміни освітньої галузі в нашій країні, що стартували разом з упровадженням реформи «Нова українська школа» (НУШ), спрямовані на формування цілісної особистості, здатної розвивати свої здібності упродовж всього життя й бути творцем інноваційного суспільства. Одним із важливих чинників успішної реалізації поставлених завдань визнано освітнє

середовище, яке має бути не лише безпечним, а й мотивувальним і розвивальним, мусить забезпечувати «потреби дітей у навчанні, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших» [1, с. 52].

Слід зазначити, що середовищний підхід — не нове явище в освіті, ним опікувалися визначні постаті минулих століть (П. Лесгафт, А. Макаренко, М. Монтессорі, К. Ушинський, С. Шацький та інші вчені) і продовжують розробляти науковці сучасності (О. Макагон, Ю. Мануйлов, В. Шульгін, О. Ярошинська та інші дослідники).

Вченими доведено, що освітнє середовище як сукупність природних і соціально-побутових умов навчання та виховання молодого покоління має важливе значення для становлення особистості.

На сьогодні однією з ефективних інноваційних освітніх технологій, яка безпосередньо стосується ефективної організації навчально-виховного середовища та його використання в навчанні та вихованні дітей є музейна педагогіка. Як справедливо зазначають автори публікації сайту «Музей Івана Гончара: актуальний музей», нині музеї є не лише хранителями минулого, але й відправною точкою нового бачення та мислення, активними чинниками творення майбутнього; сучасні музеї є тим багатовимірним простором, який в епоху «економіки знань» дає імпульс для творчості й інновацій, визначає перспективи урбаністичного і сільського просторів» [2].

На рівні початкової ланки освіти та у зв'язку з актуалізацією середовищного підходу педагогічну доцільність, окрім справжнього самостійного музею, набувають інші «дрібні» форми музейної комунікації, які функціонують безпосередньо в кабінеті початкової школи. Йдеться про музейні куточки, постійні та змінні виставки, стенди, майстерні-музеї, міні-музеї. Вони обов'язково мають бути орієнтовані на шкільну програму та запити школярів і, безумовно, чудово впишуться в облаштування освітнього середовища навчального кабінету початкової школи в стилі НУШ, збагатять осередки, через які здійснюється організація освітнього простору (осередок навчально-пізнавальної та художньо-творчої діяльності, змінні тематичні осередки, осере-

док для гри тощо), адже наділені не лише особливою естетичною аурою, високохудожнім оформленням, творчим змістом, а й виступають полем для пізнавальних пошуків, здивувань, відкриттів і творчості молодших школярів, є ефективним засобом візуалізації освітнього процесу та місцем реалізації активної педагогіки.

Для прикладу реалізації технології музейної педагогіки шляхом облаштування кабінету в початковій школі й підтвердження зазначених вище положень, опишемо варіант облаштування «Лабораторії інноваційних освітніх рішень» кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Так у приміщенні, яке організоване відповідно до вимог облаштування кабінету початкової школи, і де відбувається професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів, посіли своє визначене місце такі форми музейної комунікації: дидактична колекція «Предметна абетка» (колекція в сірниковій коробці) та міні-музей гудзиків (музей одного предмета). Вони створені руками студентів спеціальності «Початкова освіта» на заняттях із навчальної дисципліни «Музейна педагогіка».

Дидактична колекція «Предметна абетка» — це яскраво оформлене зібрання дрібних предметів розподілених у сірникові коробки відповідно до букв українського алфавіту. Вона призначена для використання на етапі підготовки дитини до школи та на початкових стадіях опанування грамоти в 1 класі.

Міні-музей гудзиків присвячений однорідним речам — гудзикам. В експозиції представлено:

- дидактичну колекцію гудзиків, розподілених на групи за формою, кольором, розміром, матеріалом та призначенням;
- інформаційні картки про історію походження гудзиків, роль цього предмета в житті людини, традиції носіння гудзиків у різні часи й у різних народів, Всесвітній день гудзиків, колекціонерів гудзиків тощо;
- набір розвивальних гудзикових ігор («Мозаїка», «Шнурівка», «Сортер», «Лото», «Запам'ятай і повтори» тощо), у яких засобом для гри слугують гудзики;

- сенсорна колба «Гудзики і намистини», яка може слугувати для емоційної «розрядки» в процесі навчання;
- творчі роботи, переважно створені студентами власноруч, у яких основним матеріалом для образотворення є гудзики.

Міні-музей гудзиків має міжпредметне змістове навантаження, розкриває історико-культурний контекст звичайних предметів (гудзиків), що оточують людину в її повсякденному житті. Він допоможе реалізувати діяльнісний, інтеграційний і тематичний підходи в початковій освіті, сприяє активізації ініціативності, індивідуальної й колективної творчості учасників освітнього процесу.

Практичне впровадження технології музейної педагогіки в освітній процес початкової школи має бути забезпечений педагогічними заходами (формами, методами та прийомами), адекватними цілісному особистісному розвитку молодших школярів. У процесі використання музеїв є можливим застосування всіх традиційних форм, методів і прийомів, описаних у педагогіці початкової освіти та в музейній педагогіці як науці, зокрема: музейна екскурсія; музейний урок, самостійна робота в музейному середовищі, підготовка та захист дослідницьких проектів на базі музейних матеріалів, організація виставок та їх огляд; музейне свято, колекціонування тощо.

Важливою особливістю діяльності музеїв загалом є опора на сферу емоцій і почуттів людини. Використання елементів музейної педагогіки в облаштуванні кабінету в початковій школі передбачає відволікання учасників освітнього процесу від буденності, створює особливий емоційний настрій, викликає моральне піднесення, підтримує духовне здоров'я людини. Роль почуттів (як складної системи переживань) чітко визначив К. Ушинський, який писав: «Ніщо: ні слова, ні думки, ні навіть учинки наші — не висловлюють так ясно і вірно нас самих і наше ставлення до світу, як почуття; у них виявляється характер не окремої думки, не окремого рішення, а всього змісту нашої душі» [3].

Як наслідок реалізації технології музейної педагогіки шляхом облаштування кабінету в початковій школі, передбачаємо здійснення важливих освітніх завдань, а саме:

- формувати освічену та розвинену особистість, збагачувати моральний досвід учнів, плекати гордість за власні досягнення;
- збагачувати навчально-розвивальне середовище закладу освіти;
- створювати позитивне емоційне підґрунтя для інтересу учнів до предметного світу та самостійного пошуку нової інформації про предмети і явища;
- мотивувати громадянську та соціальну активність учнів;
- поглиблювати, розширювати, конкретизувати знання дітей з певної теми, навчального предмета, галузі знань й збагатити їх кругозір;
- формувати життєву компетенцію дітей, прищеплювати вміння співпрацювати з іншими учнями, працювати в команді;
- спонукати учнів до самореалізації, розвивати здібності, творче мислення;
- створювати передумови для самовиховання, самовдосконалення, самовизначення учнів;
- розвивати музейну культуру, формувати уявлення про музей та музейний спосіб освоєння дійсності, залучати школярів до суспільно корисної та пам'ятко-охоронної діяльності тощо.

Відтак технологія музейної педагогіки в початковій школі заслуговує на особливу увагу теоретиків і практиків початкової освіти. Особливостями та важливими умовами її реалізації вважаємо інтерактивність, ініціативність, індивідуальну та колективну творчість учасників освітнього процесу.

Список літератури:

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Контекст, у якому здійснюється проєкт (середовище, виклики доби та потреби музейної сфери України). *Музей Івана Гончара: актуальний музей*. URL: <http://honchar.org.ua/dynamic/pro-proekt/seredovysche/>.
3. Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения. Москва: Просвещение, 1968. 557 с.

ПРОГРАМА STEAM ОСВІТИ В МУЗЕЇ СВІТОВОГО МИСТЕЦТВА

Наталія Поліхун,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу підтримки обдарованості,
Інститут обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ,
e-mail: np.iod@ukr.net

Ірина Сліпухіна,

доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник,
НЦ «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: slipukhina2015@gmail.com

Ганна Рудик,

кандидат філософських наук,
заступниця генерального директора
Національного музею мистецтв
імені Богдана та Варвари Ханенків,
м. Київ,
e-mail: anyarudyck@ukr.net

Стратегії розвитку сучасної освіти здебільшого пов'язані з інтеграційними процесами, які об'єднують формальну та неформальну освіту, різні галузі знань, заклади освіти, освітян, науковців, місцеві громади й адміністрації, батьківські спільноти та інших стейкхолдерів. Саме як відповідь на стрімку технологізацію світу та відповідну потребу у фахівцях майбутнього ринку праці (потреба «hard skills» і «soft skills»), нині на передній план виходить освітній підхід STEM, який інтегрує в проектній діяльності природничо-математичні та технічні дисципліни.

Однак досягнення цілей сталого розвитку суспільства загалом [1] є неможливим без гуманітарних, зокрема культурологічних складників у структурі компетентностей майбутніх поколінь. Особливі надії в цьому контексті покладено на різноманітні конфігурації поєднання STEM з творчим аспектом розвитку особистості, який окреслюють як STEAM (STEM +Art, мистецька складова). Освітній підхід «STEAM-освіта» — це сучасний освітній феномен, який поєднує природничі науки, технології та мистецтво і, за прогнозами фахівців, має стати основою шкільної освіти в майбутньому, оскільки може надати ширші можливості для всебічного розвитку дитини.

У цьому контексті потужним інноваційним міждисциплінарним середовищем, здатним інтегрувати природничо-науковий та мистецький складники STEAM-освіти, є музей світового мистецтва. Особливістю освітнього простору музею мистецтва є можливість доступу до масиву унікальних історичних і культурних цінностей — художніх творів, артефактів, які репрезентують історію, культуру та побут минувшини та стають навчальними об'єктами для пізнавальної, пошукової дослідницької, предметно-практичної діяльності учасників програми.

У межах наукового дослідження Інституту обдарованої дитини НАПН України (ІОД) «Теоретико-методичні засади інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів на основі освітніх програм спеціалізованої освіти наукового спрямування» за науково-методичної підтримки фахівців Музею Ханенків розпочато роботу над пілотною програмою наукової освіти для школярів «STEAM-уроки в Музеї Ханенків». Розроблення такої програми потребує кропіткої міждисциплінарної роботи науковців, вчителів-предметників, музейних педагогів та мистецтвознавців, адже освітній продукт поєднує в собі матеріал декількох освітніх галузей з можливістю його фахового представлення через «дотик» до творів мистецтва, предметів побуту й культури, які ретельно добирають фахівці музею. Дизайн програми формують на основі логічного представлення обраної шкільної теми та організації інтерактивного навчального процесу «відкриття через дослідження» самою дитиною в залах музею.

Наразі ключовим завданням програми наукової освіти «STEAM-уроки в Музеї Ханенків» є апробація реальних шляхів інтеграції формальної і неформальної освіти, а відтак — впровадження найкращих практик сучасної музейної педагогіки в навчальний процес закладів формальної освіти поки що на рівні «вільного практикуму», який допомагає в освоєнні програмного матеріалу основної школи та не є обов'язковим. Однак у перспективі міждисциплінарний творчий простір Музею Ханенків та будь-якого іншого музею може стати інноваційним, інтегрованим у навчальний процес складником, зокрема в закладах спеціалізованої освіти наукового спрямування.

Історичний і мистецький складники освітнього простору музею, є тим сприятливим середовищем, яке налаштовує на продуктивне міждисциплінарне спілкування, виконує функцію об'єднання та інтеграції для всіх учасників програми, дає можливість виявити творчі здібності та ціннісні орієнтації, актуалізувати знання та набутий досвід, оскільки складниками програми є творчі, пошукові завдання для групової взаємодії, наприклад, мініпроект з вирішення реальної проблеми певного регіону тощо.

Список літератури:

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL : <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
2. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпухіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.

ЯК МУЗЕЇ МОЖУТЬ ЕФЕКТИВНО ДОЛУЧИТИСЬ ДО ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Олена Пометун,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: opometun@gmail.com

Нестор Гупан,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: nestorgupan@gmail.com

Поширеною в суспільстві думкою є те, що музеї — важливе освітнє середовище і мають значний навчальний потенціал. З погляду історичної освіти, колекції, виставлені в музеях, забезпечують учням відчутний зв'язок з часом, місцями, подіями чи людьми в минулому та дають змогу відчувати еволюцію історії людства та культурної спадщини. Освітню діяльність музеїв традиційно розглядають як продовження навчального процесу для різних вікових груп учнів.

Водночас можна констатувати, що в більшості музеїв України пріоритет все ще надають найбільш традиційним формам роботи з аудиторією — керована екскурсія в різних варіантах. Тоді як альтернативні форми роботи з відвідувачами досить обмежені. Проте сьогодні ми маємо справу із зовсім іншими пізнавальними потребами учнів і вимогами вчителів щодо освітнього процесу. Спробуємо розібратись, за яких умов можна зробити екскурсію до музею дійсно ефективним продовженням уроку історії.

Історичні музеї зазвичай декларують, що вони можуть збагатити зміст навчання історії завдяки багатству й різноманітності матеріалів у колекціях того чи іншого музею. Саме тому частина вчителів планують екскурсію до музею після вивчення відповідних подій на уроках, звертаючись до одного з двох типів музеїв: історичний будинок (до якого належать, наприклад, будинки, у яких мешкали історичні діячі, або споруди — пам'ятки архітектури певного періоду) та музеї — сукупності виставок, що охоплюють колекцію предметів певного періоду.

У межах окремої історичної споруди-пам'ятки, як ось церква, замок чи палац, маємо реконструкцію окремих приміщень, які відвідують учнів. Досвід, який вони отримують, — відчуття фізичної присутності в іншому часі, епосі. Це занурення допомагає учням зрозуміти, яким могло бути життя людей у ті часи й тому місці. Потенціал такого типу музею з боку освітніх цілей полягає не в тім, щоб викладати велику історію, яку так часто викладають у школах — низку повстань, воєн чи економічних криз, імена ватажків чи політичних лідерів — а щоб дати змогу учням зазирнути в повсякденне життя в минулому. І можливо зрозуміти, як спосіб життя та переконання людей чи спільнот впливали на державну політику й економіку як у минулому, так і сьогодні.

Водночас очевидно, що такі музеї не збагачують фактичні знання учнів. Скоріше вони здатні посилити їхнє розуміння історії, яке стосується як емоцій, так і фактів. Можна також стверджувати, що захоплюючий, сенсорний характер екскурсій до подібних музеїв робить їх важливими для учнів будь-якого віку, які дізнаються про ті чи інші події відповідно до шкільної програми. І цей досвід не буде цінним з освітнього боку, якщо учні не вивчають відповідний період на уроках. Екскурсії історичними просторами загалом є результативними для викладання історії лише тоді, коли їх пропонують учням у контексті більшої сукупності знань. Разом з тим, щоб забезпечити реалізацію освітнього потенціалу історичної споруди, потрібен підготовлений екскурсовод, який має чітке уявлення про рівень обізнаності учнів та певні методи спілкування

з учнівською аудиторією з навчальною метою, зокрема вміє ставити дітям запитання та враховувати будь-які відповіді учнів, тобто вести діалог.

Це ж стосується й другого типу історичного музею — збірок певних предметів, експозиція яких ілюструє певний історичний період і подію. Досвід показує, що дитяча аудиторія краще сприймає речі — пам'ятки минулого — якщо вони знайомі їм з книжок чи фільмів, отже, вчитель додатково може спиратись на ці уявлення учнів перед відвідуванням музею. Звісно, що попереднє ознайомлення з історичним контекстом дає змогу учням збагатити власні знання та поглибити їх розуміння. Обов'язковим з боку вчителя є стимулювання учнів ставити запитання й шукати відповіді на них. Таким чином відвідування музею може стати мотивуючим для подальшого заглиблення в історію. Отже, основна мета таких музеїв викликати інтерес учнів та стимулювати до подальшої діяльності — проєктів, дискусій тощо. Вони дають простір для розвитку в учнів навичок ставити запитання та критично мислити, а також навчити учнів самостійно відвідувати музеї, виховати смак до цього.

Отже, є два основні шляхи підвищення освітнього потенціалу музеїв у навчанні історії: попередня підготовка вчителя й учнів до екскурсії, з одного боку, та посилення співпраці музеїв з навчальними закладами — з іншого. Музеям, які прагнуть надавати освітні послуги, варто організовувати цей процес системно, регулярно спілкуватися з вчителями з щодо того, чого і як вони навчають на уроках, та пропонувати їм підтримку в керівництві досвідом своїх учнів у музеї. Тоді навіть вчитель, який не обговорює з музейним працівником екскурсію попередньо, може бути впевнений, що учням запропонують для осмислення досвід, який матиме освітній вплив незалежно від того, як учнів готували до відвідування.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ДІЯЛЬНОСТІ КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ-СВІТЛИЦІ ОПОРНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Лідія Попович,

науковий співробітник,
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: pLidia01@ukr.net

«**К**ожна земля, країна, місто, село мають свою історію. Однак небагато є місць, де б стародавня історія була такою довгою і багатою, до того ж тісно переплетеною з історією України, як Трипільля. Сьогодні — це село над Дніпром, однак в його імені є частка назви міста, якому майже тисяча років, — «Треполь». Однак слово «Трипільля» звучить нині дуже часто, багатьма мовами по всьому світу, бо тут було знайдено сліди давньої цивілізації, що існувала на землях від Карпат до Дніпра 5–7 тисячоліть тому...» [1, с. 6].

Сьогодні у прадавньому селі Трипільля функціонують музеї: Київський обласний археологічний музей, а також на базі опорного закладу освіти Трипільської загальноосвітньої школи I–III ступенів Обухівської районної ради Київської області, експериментального закладу освіти відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (керівник закладу освіти — Давидюк Н.І.), військово-історичний музей села Трипільля та краєзнавчий музей-світлиця.

Краєзнавчий музей-світлиця опорного закладу освіти виконує освітньо-виховні функції: виховання патріотів, відповідального ставлення до історичної та культурної спадщини рідного краю; наукові, просвітницькі, естетичні та виховні завдання; заняття, які проводять педагогічні працівники, вихованці-екскурсоводи в кімнатах музею-світлиці стимулюють пізнавальну та творчу активність здобувачів освіти села Трипільля та Обухівського району.

Вітчизняні вчені присвятили свої наукові розвідки відкриттям зробленим на території історичного села Трипілья: М. Квітницький, М. Відейко, Н. Артемова, Г. Книш та інші, проте проблема використання інноваційних методів у діяльності краєзнавчого музею-світлиці висвітлена недостатньо.

У процесі дослідження нами було виявлено, що педагог-краєзнавець К. Буренко вже багато років вивчає історію села Трипілья, досконало володіє методами, формами, технологіями музейної педагогіки; уміло застосовує їх в організації позакласної виховної роботи, вирішуючи педагогічні завдання, формуючи основи музейної компетенції своїх вихованців; тісно співпрацює із закладами освіти Обухівського району та Київської області, науковими установами та громадськими організаціями, є керівником вихованців — членів Малої академії наук України, які працюють у секціях «Історичне краєзнавство», «Археологія», «Етнографія».

У своїй науково-дослідницькій діяльності педагог використовує інноваційні методи (проблемно-пошукові, дослідницькі) та форми роботи, особливо в умовах віддаленого навчання: віртуальні екскурсії, онлайн-виставки «Сім чудес світу», спілкування у вайбер групі із своїми вихованцями, онлайн-консультації, збір та систематизацію історико-краєзнавчого матеріалу; цікаво проводить музейні уроки, є керівником гуртка «Історичне краєзнавство і юні екскурсіводи», викладає курс за вибором «Київщинознавство. Історія рідного краю: Трипільщина та Обухівщина».

Вихованці опорного закладу освіти беруть активну участь в обласних експедиціях, історико-краєзнавчих конференціях, створюють власні проекти «Мое рідне Трипілья», «Історія Трипільської школи», на особливу увагу заслуговує краєзнавча робота учнів-екскурсіводів та науково-дослідницька діяльність вихованців, членів МАН України, які досліджують наукові проблеми та захищають науково-дослідницькі роботи, систематично виборюючи призові місця на рівні Обухівського району та Київської області.

Отже, ефективна діяльність краєзнавчого музею-світлиці опорного закладу освіти Трипільської загальноосвітньої школи І-ІІІ Обухівської районної ради, що функціонує на Київщині, упровадження елементів музейної педагогіки, активізація пошукової, дослідницької, історико-краєзнавчої роботи здобу-

вачів освіти; успішний захист науково-дослідницьких робіт вихованців-учасників Малої академії наук України, застосування активних методів навчання заслуговує великої уваги та оприлюднення серед науково-педагогічних працівників, учителів-краєзнавців, здобувачів освіти, методистів, а також подальшого дослідження в розвідках вітчизняних учених.

Список літератури:

1. Буренко К. І., Відейко М. Ю. Трипілля в течії віків (розділ 1 «Давня історія Трипілля та околиць», глави «Літописний Треполь за часів Київської Русі» та Трипільський замок періоду доби козацтва»). Київ : Прес-КІТ, 2012. 496 с.
2. Камінська В. Музейна педагогіка в практиці сучасного ЗНЗ. URL : http://volyn-museum.com.ua/publ/muzej_osviti_volini_pri_volinskomu_institutu_pisljadiplomnoji_pedagogichnoji_osviti/muzejna_pedagogika_v_praktici_suchasnogo_znz/37-1-0-158.

ІНТЕРАКТИВНА ЕКСКУРСІЯ ЯК ОСНОВА МУЗЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МУЗЕЯХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ірина Пушкар,

методист,
Комунальний заклад «Харківська
обласна станція юних туристів»
Харківської обласної ради,
м. Харків,
e-mail: pushkar10@ukr.net

Новітнє суспільство висуває нові вимоги до освіти, однією із яких є формування високоінтелектуальної, культурної особистості, що має стійку систему ціннісних орієнтацій, добре адаптованої в соціумі, готової до творчої самореалізації в усіх сферах діяльності. Одним із основних завдань сучасної освіти є перехід від традиційної (предметно-орієнтованої) до інноваційної (особистісно-орієнтованої) парадигми освіти, що безпосередньо пов'язано з реалізацією в навчанні особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів, оскільки це забезпечує

самоцінність знань, розвиток умінь здобувати, опрацьовувати інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку та самовдосконалення людини.

Такі підходи до навчання не є абсолютно новими для української школи, наприклад, вони реалізувалися й були поширеними в дидактиці української школи в 20-ті роки ХХ століття; елементи інтерактивного навчання також наявні в методиці навчання В. Сухомлинського, методиках учителів-новаторів 70–80-х рр. — Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та інших, у теорії розвивального навчання.

Особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи активно використовують у своїй роботі і керівники музеїв закладів загальної середньої освіти. На базі закладів освіти Харківської області функціонують 344 музеї різних профілів: широкого історичного, військово-історичного, історії навчального закладу, етнографічного, літературного, музеї хліба та голодомору, краєзнавчого та інших. Вони зберігають безцінну історико-культурну та етнографічну спадщину українського народу, яка має колосальний потенціал для освітньої діяльності.

В умовах сучасного освітнього процесу музеї закладів освіти відходять від традиційних видів діяльності, таких як класична екскурсія чи лекція-розповідь. Більшість педагогів-музейників вважає, що важливою умовою виконання музейно-освітніх програм є впровадження в музейне середовище інтерактивних розвивальних технологій. Інтерактивність — це взаємодія, процес комунікації, який передбачає двосторонній діалог між екскурсоводом та відвідувачами музею, метою якого є перетворення узагальненої інформації в особистісні знання. Музейна інтерактивність зосереджується в галузі науково-освітньої діяльності музею та пов'язана насамперед із музейною педагогікою й використанням інтерактивно-педагогічного потенціалу музейної екскурсії, уроку, експонату. Під час використання таких образно-емоційних прийомів, як занурення в історичне чи природниче середовище, театралізація, драматургія, рольові ігри, відвідувач музею отримує надзвичайні емоції, бо має можливість бути не як пасивний споживач інформації, а як рівноправний співрозмовник, активний учасник діалогу [2].

У дитинстві ми всі спершу вивчаємо світ на дотик. Це нормальний шлях і бажання — звірити візуальну картинку, доповнити її відчуттям текстури, ваги, температури, об'єму і форми, які на око можуть сприйматись по-іншому. Але згодом дорослі значно обмежують це тактильне пізнання. Ми також звикли, що не можна торкатись творів мистецтва в галереях чи експонатів в музеях. Але це правило в музеях закладів освіти, як правило, не працює — в музеях закладів освіти не лише дозволяють, але й передбачають можливість тактильного доступу до експонатів. Доторкнутись до музейного предмету під час екскурсії, потримати його в руках, відтворити господарський процес (якщо це предмети побуту), ознайомитись з принципом дії чи механізмом виготовлення певного музейного предмету — це принцип використання музейних предметів не тільки як ілюстрацій до інформації, яку пропонує екскурсивод, а, насамперед, для стимулювання процесів пізнання й осмисленого навчання, розвитку здатності діставати інформацію з першоджерела, оптимізації емоційної сфери молодого покоління. Водночас особливо важливим виявляється навчання дітей мові музейних предметів, яка стає інструментом самостійного творчого освоєння, адекватного сприйняття й інтерпретації історико-культурного процесу [1].

Інтерактивність роботи музею проявляється у впровадженні в традиційну екскурсію театралізованих елементів. Так в історико-краєзнавчому музеї Великобабчанського навчально-виховного комплексу Чугуївського району екскурсію про історію села проводить вдова Запорізького полковника козачка Большова. За легендою, вона користувалась великою повагою першопоселян і саме на її честь село було назване Велика (Большая) бабка. А в музеї Комунального закладу «Харківська спеціальна школа ім. В. Г. Короленка» Харківської обласної ради історію заснування їх закладу освіти, якому, до речі, більше 130 років, розповідають представники Губернських земських зборів, губернської преси, меценати, які жертвували гроші на створення школи для незрячих дітей. Юні музейники з задоволенням перевтілюються у персонажів минулих часів, а занурення в історичну епоху через документи, газетні статті, протоколи

засідань губернських земських зборів дає можливість самим проаналізувати умови, у яких було створено заклад.

Вже традиційними в музеях закладів освіти Харківщини стали майстер-класи, під час яких учні занурюються в стародавні часи, набувають навичок давніх способів видобування вогню, виготовлення первісних знарядь праці, відтворюють традиційні українські декоративно-ужиткові промисли, вивчають давню орнаментику на прикладі писанок та вишитих рушників із фондів колекцій музею. Як приклад можна навести майстер-клас з петриківського розпису, яким завжди завершують екскурсію «Народні промисли в Україні» в етнографічному музеї «Під рідною стріхою» Чугуївського районного центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді. А в музеї «Студія писанкарства» Комунального закладу «Харківська спеціальна школа №13» Харківської обласної ради юні музеєзнавці, не тільки вивчають традиційні орнаменти й символіку української писанки, а й відтворюють копії писанок Харківської губернії за каталогом С. К. Кульжинського 1899 року, а також виготовляють копії писанок Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова.

Відвідуючи музеї, звичайно, ми ознайомлюємося з музейними предметами різних історичних епох, наприклад, моделлю папірусного єгипетського човна, фрагментами візантійських фресок, моделями давньогрецьких храмів тощо. Та відтворити їх своїми руками це більш захопливе заняття. Одним із напрямків роботи археологічного музею Школи мистецтв Харківської міської ради, а натомість, і шляхів поповнення музею експонатами, є реконструкція різноманітних історичних предметів. Так експозиція, присвячена Київській Русі, містить реконструкцію елементів одягу, кольчуги, шолома, жіночих прикрас, побутових предметів.

Така форма, як інтерактивна виставка, передбачає активну участь учнів у збиранні експонатів і підготовці виставки, дає можливість їм виявити власні знання, здійснити самостійний пошук цікавої інформації [3]. Невелика виставка різдвяної листівки в «Етнографічному музеї» Харківської загальноосвітньої школи I–III ступенів №168 перетворилась на загальношкільну виставку «Історія поштової листівки». Спочатку діти активно включились у збирацьку роботу, потім була наукова атрибуція

листівок — виявлено «найстаршу» листівку, розібрано листівки відповідно до свята, якому вона присвячувалась, вивчено художні стилі та інше. Але найбільш цікавим для учнів стало вивчення написів на листівках — кому підписували листівку, звідки вона надходила, які побажання писали та які почуття вкладали у підписи листівок.

Все більшої популярності в музеях закладів освіти набувають квест-екскурсії. Така екскурсія містить у собі обов'язкові елементи квесту — учасники вирішують задачі на логіку, розгадують загадки і складають пазли, грають в ігри, які були популярними в минулому, виконують пошук необхідної інформації і використовують її для виконання завдань, вчаться працювати з інформаційними ресурсами та інше. А саме головне, що квест-екскурсії сприяють згуртуванню дитячого колективу та формують навички командної роботи, бо виконання різних завдань квесту потребує спільної комунікативної діяльності [1].

Звісно, у час ІТ-технологій, у музеях закладів освіти все частіше використовують і сучасні цифрові технології — мультимедійні екрани, віртуальні тури, ігрові програми та мобільні додатки. Все частіше, для використання мобільних додатків, у музеях розміщують QR-коди, через які учні можуть отримати додаткову інформацію про окремі експонати, розміщені в експозиції. Наприклад, QR-коди активно використовують у музеї природи Харківської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів №107. В експозиції, яку створено за принципом окремих біоценозів, за QR-кодами відвідувачі можуть отримати додаткову інформацію про умови проживання окремих видів тварин.

Це лише декілька прикладів використання інтерактиву в музеях закладів освіти Харківщини, але вони підтверджують, що впровадження інтерактивних методів навчання в музейну роботу сприяє формуванню в учнів пізнавального інтересу до вивчення історії та природи, дає змогу педагогові враховувати особливості розвитку творчих здібностей учнів. У результаті оптимального використання різних інтерактивних методів під час екскурсії чи музейного заняття змінюються позиції педагога та відвідувача музею. Із носія готових знань педагог перетворюється на організатора пізнавальної діяльності учнів, а останні

стають рівноправними суб'єктами в навчанні. Водночас створюється та реалізується модель творчої особистості, яка не лише володіє навичками спілкування, розуміє історичні процеси та природні явища, а вміє самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, культури й моралі, виявляє власний творчий потенціал, що є основою успішного подальшого професійного становлення особистості.

Список літератури

1. Караманов А. В. Организация интерактивной музейной среды: от методов к моделям. *Вопросы музеологии*. 2012. №2 (6). URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-interaktivnoy-muzeynoy-sredy-ot-metodov-k-modelyam>
2. Мартем'янова Н. С. До питання особистісно-орієнтованої, розвиваючої освіти у музейному середовищі. *18-ті Сумцовські читання: Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства*. Харків : Майдан, 2012. URL : <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2012/article.html?n=20>
3. Трофименко Т. М. Інтерактивні методи роботи з відвідувачами як різновид музейної комунікації (із практики Харківського літературного музею). *18-ті Сумцовські читання: Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства*. Харків : Майдан, 2012. URL : <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2012/article.html?n=5>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ОСВІТИ КИЇВЩИНИ

Ольга Рокицька,

методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи
КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»,
м. Біла Церква

Глобальні соціально-економічні зрушення, що відбуваються в сучасному суспільстві, ставлять систему освіти в низку найважливіших соціальних інституцій та висувають

високі вимоги до підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Реформування освітньої галузі в Україні спонукає кожного сучасного педагога до пошуків нових активних форм і методів навчання, стати агентом змін [1].

Зокрема, набуло актуальності використання потенціалу музеїв у системі післядипломної педагогічної освіти як складника неперервної освіти громадян України. Ураховуючи актуальність та значущість проблеми вважаємо, що в умовах модернізації освітньої галузі музей історії освіти Київщини КОІПОПК відіграє вагомий роль у поглибленні, розширенні та отриманні нових наукових знань із розвитку освітньої галузі рідного краю, тобто в професійному зростанні педагогів-практиків.

Використання потенціалу музейної педагогіки в освіті на сьогодні цікавить значну кількість науковців, педагогів, музейних працівників та представників громадських об'єднань, що свідчить про актуальність означеної проблеми. Актуальність означеної проблеми засвідчує проведення двох всеукраїнських науково-практичних конференцій: «Музейна педагогіка в науковій освіті», Національною академією педагогічних наук України та Національним центром «Мала академія наук України» (Київ, 2019, 2020).

Тож актуальність досліджуваної проблеми зумовлена баченням музейної педагогіки як нової освітньої технології в просторі музею історії освіти Київщини, що акумулює наукові дослідження в галузі історії освіти, здобутки педагогічної культури та кращі зразки педагогічної практики з метою професійного зростання педагогів.

Загалом поняття «музейна педагогіка» трактують як «галузь науки, що вивчає історію, особливості культурної освітньої діяльності музеїв, методи дії музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музеїв з освітніми установами» [3, с. 18]; як нова галузь педагогічної науки, яка має міждисциплінарний характер, перебуваючи «на перехресті» музеєзнавства, соціальної педагогіки та педагогіки дозвілля [2, с. 20]; як галузь педагогічної науки, сформована на основі науково-практичної діяльності та спрямована на передавання культурно-освітнього досвіду в умовах музейного середовища [4, с. 8].

Сучасна музейна педагогіка в Україні розвивається на основі музейної комунікації, збагачення її змісту, упровадження нових методик, спрямування на формування світогляду, творчих здібностей особистості засобами особливого впливу, виховання громадсько-патріотичної позиції сучасної молоді [6, с. 47].

За результатами узагальнення поглядів сучасних музеєзнавців (Т. Белофастов, Л. Гайда, Н. Ганнусенко, Г. Гнедовський, О. Караманов, О. Міхно, О. Рокицька, О. Салата, Б. Столяров, М. Юхневич та ін.) можна зробити висновок, що предмет музейної педагогіки становлять зміст, методи, форми й особливості педагогічного впливу музею на різні категорії населення.

Вважаємо, що в умовах модернізації освітньої галузі вивчення історії освіти Київщини та розвиток музейної справи відкриває нові можливості для виконання основних функцій підвищення кваліфікації педагогічних працівників: навчальної, науково-дослідницької, науково-методичної та інформаційно-аналітичної [5, с. 23].

Музей історії освіти Київщини є науково-методичним центром для науковців і вчителів-практиків, які задіяні в музейній педагогіці, осередком популяризації їхніх здобутків і досвіду. Музей взаємодіє з державними, науковими, громадськими та іншими закладами й установами. Основними напрямками діяльності музею є такі:

- науковий, що полягає в отриманні нових знань на основі всебічного вивчення музейної добірки;
- фондový, який здійснюється з метою формування фондів музею, забезпечення збереження музейних предметів і колекцій;
- експозиційно-виставковий, що полягає у здійсненні функцій музейної комунікації на основі науково організованої та художньо оформленої демонстрації музейних предметів і колекцій;
- освітньо-виховний, спрямований на підвищення інтересів громадськості до історії освіти;
- напрям залучення широкого кола науковців і дослідників до активної співпраці;

- напрям стимулювання творчого пошуку спеціалістів відділів освіти, методичних служб, колективів закладів освіти, вчителів та учнів до вивчення історії освіти рідного краю.

Освітня функція музею набуває особливої значущості й цінності, підтверджуючи високу затребуваність суспільством ціннісного інформаційного потенціалу, формування соціальної, громадянської, інформаційно-комунікаційної компетентностей педагогів.

Напрацьована система роботи з музейної педагогіки в музеї історії освіти Київщини дає змогу інтегрувати музейну експозицію в освітній процес, для прикладу, використовувати науково-методичні дослідження музею під час проведення екскурсійних та лекційних занять з історії України, педагогіки, історії педагогіки, української мови та літератури тощо.

Експозиція музею є своєрідною базою для музейно-педагогічного процесу. Тут проводяться семінари, конференції, круглі столи, педагогічні читання, літературні тематичні вечори, уроки історії, київщинознавства, педагогіки та історії педагогіки, лекції-екскурсії для слухачів курсів підвищення кваліфікації, які вдосконалюють свій фаховий рівень в Інституті.

Працівниками музею розроблена система тематичних екскурсій та лекцій: «Освіта Київщини: від давнини до сучасності», «М. І. Пирогов — попечитель Київського навчального округу», «Історія дошкільної освіти початку ХХ століття», «Т. Г. Шевченко і наш край», «П. П. Чубинський — видатний діяч українського національного відродження», «С. Х. Чавдаров — учений, педагог, методист початкової та середньої освіти», «Антон Семенович Макаренко і Київщина», «Степан Васильченко і Київщина», «М. М. Грищенко — педагог, організатор освіти, фахівець з історії освіти в Україні», «Становлення та розвиток гімназійної освіти на Київщині кінця ХІХ — початку ХХ століть», «Стеценко Кирило Григорович (1882–1922) — педагог, композитор і культурно-освітній діяч», «Видатні педагоги та меценати Київщини початку ХХ століття», «Репресовані вчителі Київщини: жертви політичного терору (1929–1941 рр.)», «Музейна педагогіка в контексті розбудови Нової української школи», «Організація туристсько-краєзнавчої роботи з учнівською молоддю» тощо.

Лише протягом 2019/2020 н.р. з експозицією музею історії освіти Київщини ознайомилися понад 3355 освітян, учнів та студентів.

На основі фондкових зібрань та наукових досліджень для відвідувачів музею організовано і проведено низку науково-освітніх тематичних виставок, а саме: «Василь Сухомлинський — учитель зі світовим ім'ям», «Видатні митці Київщини: Марія Приймаченко, Катерина Білокур», «Учителі Київщини — переможці та лауреати Всеукраїнських конкурсів — 2020», «Учителі Київщини — письменники та поети», «Музей історії освіти Київщини як просвітницький і культурно-освітній центр», «Історія однієї педагогічної родини: «Школа Шиманських», «Учителі Київщини — захисники України», «Учителі Київщини — борці за Незалежність України», «До 100-річчя заснування педагогічного закладу в Білій Церкві», «3 історії педагогічних курсів у м. Білій Церкві», «Чарівний світ дитячої книги» тощо (віртуальна та стаціонарна). Кожна тематична виставка приурочена до тієї чи іншої дати в історії нашої держави.

Музей є методичним центром з організації роботи музеїв закладів освіти Київщини. Для організації цієї роботи проводять консультації та надають адресну допомогу з організації музейної справи.

Особливого значення набуває в музеї історії освіти Київщини робота обласної педагогічної студії, як одна із форм музейної педагогіки (як форма професійного зростання вчителя). Так у 2018/2019 н. р. в КОІПОПК працювала обласна педагогічна студія з музейної справи з теми «Використання музейної педагогіки як інноваційної освітньої технології на заняттях з історії та в позакласній роботі».

Мета педагогічної студії — ефективна організація обміну набутками, вивчення передового педагогічного досвіду та впровадження його в роботу вчителів закладів загальної середньої освіти Київської області, вивчення творчої лабораторії педагога-майстра, компетентного фахівця-музеезнавця, розкриття особливостей упровадження інноваційних методик музейної педагогіки під час занять історії та в позаурочній діяльності, презентування кращих педагогічних практик із цієї проблеми.

Напрями діяльності обласної педстудії з музейної справи були такими:

- ознайомлення педагогів із провідними формами роботи музейної педагогіки в музеї історії освіти Київщини;
- ефективне використання зібрань музею в освітній роботі з учнями та масовій культурно-освітній діяльності серед дорослого населення;
- доцільне застосування надбань музейної експозиції, форм і методів музейної педагогіки (інноваційних педагогічних технологій) під час проведення навчальних занять з історії України та гурткових занять;
- організація науково-освітньої роботи в музеї (співпраця із структурними підрозділами Національний центр «Мала академія наук України», музеями Київщини та м. Києва, науково-дослідних інститутів і ВНЗ);
- розроблення методичних рекомендацій щодо застосування інноваційних форм музейної педагогіки в освітньому процесі та використання музейних зібрань в роботі з учнями.

Прогнозовані нові компетентності педагогічних працівників, набуті у процесі діяльності в педагогічній студії, визначено як набуття досвіду роботи з ефективного впровадження музейної педагогіки як інноваційної освітньої технології в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти; збагачення та розширення знань із застосування можливостей віртуальних музеїв і виставок Київщини на заняттях з історії; організація співпраці з місцевими музеями, Київщини та м. Києва з метою вивчення історії рідного краю; розвиток культурно-освітньої компетентності педагогічних працівників у музейному просторі України та світу.

У період карантину музеєм організовано та проведено обласну науково-практичну інтернет-конференцію з використанням технологій музейної педагогіки та дистанційного навчання «Краєзнавчі читання імені Лаврентія Похилевича» з теми «Київщина: історія рідного краю» для науковців, дослідників-краєзнавців, учителів історії, керівників музеїв навчальних закладів Київщини. Мета заходу — представлення й популяризація розвідок з історії освіти Київщини та історії рідного краю; розвиток

краєзнавчих досліджень; сприяння використанню результатів краєзнавчих досліджень в освітньому процесі; відродження славетного імені краєзнавця XIX століття Лаврентія Похилевича.

Предметом вивчення й дослідження учасників обласної науково-практичної краєзнавчої конференції «Київщина: історія рідного краю» є історія рідного краю загалом, різних періодів його становлення й розвитку: від часу Коліївщини до сучасних подій на Сході України. У представлених матеріалах на основі архівних, історичних і науково-педагогічних джерел висвітлено пам'ятки історії й культури, історико-культурні процеси, визначні події Київщини, особливості становлення та функціонування закладів освіти в різні періоди розвитку, особливу увагу приділено відомим особистостям, які мешкали або працювали в різні періоди на Київщині, та сучасним героям, захисникам України. За матеріалами обласної науково-практичної конференції укладено та видано збірку матеріалів «Київщина: історія рідного краю» (2020).

Музей історії освіти Київщини є науково-методичним центром для науковців та вчителів-практиків, які працюють у царині музейної педагогіки, осередком популяризації їхніх здобутків та досвіду, зокрема, освітян Київщини залучають до музейно-педагогічних проєктів: «Заслужені вчителі України», «Історія однієї педагогічної родини», «Педагогічні династії Київщини», «Видатні постаті в історії освіти Київщини», «Київщина: історія рідного краю», «Музей і школа», «Репресовані педагоги Київщини: жертви політичного терору (1929–1941) тощо.

Важливу роль у науково-освітньому просторі музею мають масові заходи, присвячені пам'ятним датам в історії українського народу: тематичні вечори та свята, творчі зустрічі з видатними діячами рідного краю, вчителями-письменниками та художниками, музейні уроки, круглі столи, науково-практичні конференції, семінари тощо. Для прикладу, музеєм проведено низку заходів зі студентами й учителями Київщини: музейний урок «Я громадянин України — європейської країни. Визначні українці в світі — гордість нашої держави»; тематичне свято «Козацька держава — наша гордість і слава» до Дня захисника України, тематичне заняття «Україна — країна Гідності та Свободи»; урок-реквієм

пам'яті жертв голодомору-геноциду 1932–1933 років «Пам'ять голоду, пам'ять серця»; круглий стіл «Музейна педагогіка як за-сіб національно-патріотичного виховання учнівської молоді» за проєктом «Музейне коло Київщини»; семінар «Музейна педагогіка: від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій»; історичну годину пам'яті «Крути: подвиг і трагедія», приурочена 100-річчю Героїв Крут»; творчу зустріч поетів Київщини з теми «Я сію зерна золоті надії, правди і любові»; науково-педагогічна історико-краєзнавча конференція з теми «Розвиток освіти Київщини кінця XIX — початку XXI століть»; педагогічні читання з нагоди 100-річчя від дня народження В. О. Сухомлинського «Упровадження ідей В. О. Сухомлинського в педагогічну практику музею історії освіти Київщини»; обласну науково-практичну конференцію «Кластеризація туристичної галузі — вагомий важіль у культурно-освітньому та економічному розвитку Київщини» (у співпраці з Управлінням культури, національностей та релігій Київської обласної державної адміністрації).

Працівники музею підготували та впорядкували до видання збірки матеріалів: «Розвиток освіти Київщини кінця XIX — початку XXI століть» (2019), «Київщина: історія рідного краю»: матеріали обласної науково-практичної конференції «Краєзнавчі читання імені Лаврентія Похилевича (2019, 2020), науково-методичні збірки «Упровадження музейної педагогіки як інноваційної освітньої технології на заняттях історії та в позакласній роботі» (2020), «Збережемо історичну пам'ятку» (2020).

Отже, у сучасному освітньому процесі музейна педагогіка, постійно розвиваючись, сприяє професійному розвитку педагога. Окрім цього, завдяки музейно-педагогічним технологіям у вчителя з'являються нові методи навчання і виховання юного покоління, формування особистості на основі залучення учнівської молоді до дослідницької діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційних технологій, розвитку їхніх дослідницьких умінь і критичного мислення, здатності до самостійних суджень й оцінок тощо.

Нині музейна педагогіка надає широку можливість органічно поєднувати культуру та освіту, навчальну діяльність із роботою музеїв, особливо краєзнавчих і шкільних.

Список літератури:

1. Ad fontes: про виховний процес та Концепцію Нової української школи. URL : <https://www.pedrada.com.ua/article/2372-ad-fontes-pro-kontseptsyu-novo-ukrainsko-shkoli>.
2. Белофастова Т. Ю. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06 «Теорія, методика і організація культурно-просвітницької діяльності». Київ, 2003. 22 с.
3. Гайда Л. А. Розвиток музейної педагогіки в Україні. *Позашкілля*. 2012. № 10 (70). С. 50–51.
4. Караманов О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012. № 2 (64). С. 8–11.
5. Рокицька О. Д. Роль музею історії освіти Київщини у вихованні патріотичних почуттів сучасного громадянина. *Шкільний музей як центр національно-патріотичного виховання учнівської молоді : навчально-методичний посібник* / укл. О. Д. Рокицька. Біла Церква : КВНЗ КОР АНО, 2016. 269 с.
6. Салата О. О. Основи музеєзнавства : навчально-методичний посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ

Михайло Савченко,

заслужений вчитель України,
заступник директора з навчально-методичної роботи,
вчитель-методист історії, громадянської освіти,
Київська гімназія східних мов №1,
м. Київ,
e-mail: petrovichwlad@ukr.net

Сучасна освіта покликана виховувати високоморальну, мовну, громадянську особистість, якій властива гуманістична, громадянська, комунікативна культура та готовність до компетентної відповідальної участі в житті суспільства, у роз-

витку демократії в Україні. Трансформаційні процеси в Україні та процеси глобалізації якісно змінюють комунікативну парадигму, у якій формуються основні особистісні якості, ціннісно-сміслові орієнтації та засвоюються особистістю загальнолюдські, етнонаціональні, культурно-мовні та морально-громадянські цінності. Вони у своїй єдності репрезентують культурну свідомість, де несуперечливо мають існувати й співіснувати і етнонаціональні пріоритети, і надбання інших культур, що відповідає вимогам демократичного, громадянського суспільства.

Український дослідник Ф. С. Бацевич зауважує, що знання законів комунікації сприяє розвитку комунікативної компетентності — рівня досвіду взаємодії з людьми, що потрібно для успішного функціонування в професійному, освітньому середовищі й суспільстві [2, с.8]. Важливим є спілкування особистостей, яке відбувається в межах комунікативного акту, яке охоплює учасників комунікації (адресанта й адресата) як носіїв соціальних ролей, психологічних рис, духовних, естетичних ідеалів, когнітивних особливостей; елементи мовного та паралінгвальних кодів; контекстні та ситуативні елементи спілкування; повідомлення, які поєднують комунікантів тощо [1, с.132].

В основі культурної моделі поведінки мовців (комуніканта-комунікатора) лежать культурно-мовні цінності, які прищеплюють в освітньому процесі, під час виховання в певному соціокультурному середовищі. Важливим чинником когнітивного компонента в реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів належить мовному вихованню здобувачів освіти (застосування комунікативного паспорта мовця, розвиток культури мовлення та комунікативної компетентності особистості тощо) засобами музейної, клубної, гурткової діяльності.

У процесі дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів (грудень 2012 р. — грудень 2019 р.)» доведено, що розвиток культурно-мовних цінностей — важливий чинник збереження чистоти української мови як державної, культурної самобутності та цінностей українського народу. Провідною ідеєю дослі-

дження є положення про те, що культурно-мовні цінності — це система створених у певній мовленнєвій культурі усталених логіко-психологічних формулювань, висловлювань, способів організації думок, які дають змогу суб'єкту бути успішним у спілкуванні, діяльності, взаєминах з іншими особами [7, с.169]. Розвиток культурно-мовних цінностей учнів є складником інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів.

Важливим чинником мовного виховання учнів є використання музейної педагогіки в освітньому процесі. Музей у педагогічному плані виконує освітню, розвивальну, навчальну, виховну функції [4, с.140]. Педагогічну взаємодію в музейному просторі досліджували українські та зарубіжні науковці Б. Андерсон, О. Арабаджи, О. Брель, О. Божченко, Д. Боровський, Ф. Вайдахер, П. Вербицька, Л. Водяник, Н. Ганусенко, А. Горючий, К. Диса, О. Дудар, Т. Жук, О. Завадська, А. Зеньбінська-Вітек, Л. Ібрагімова, С. Іванова, О. Караманов, І. Керестень, Н. Кисельова, Ю. Кисла, О. Класова, А. Ковач, І. Колесник, Л. Коньчик, О. Кочерга, Ф. Левітас, Т. Лучук, Л. Михальчук, С. Муравська, Т. Неліна, Ю. Омельченко, В. Піскун, Л. Подкопаєва, П. Пікер, В. Розін, Т. Руса, М. Савченко, І. Сергеева, М. Соколов, Е. Суханова, В. Тимків, О. Топилко, І. Удовиченко, Г. Фесенко, П. Чаяло, Л. Шавалда, О. Юрченко та інші.

Сучасні дослідники виокремлюють місію музейної педагогіки — вивчення шляхів розвитку особистості під час контакту з музейними експонатами — візуальними цінностями соціуму, спілкування в музеї. Музейну педагогіку розглядають як педагогічну дисципліну, яка вивчає шляхи становлення гуманістичного світогляду, що базується на духовних цінностях, а також специфіку інтелектуального, етичного й естетичного розвитку особистості в процесі музейної комунікації [8, с.12].

Розвиток культурно-мовних цінностей розглядається нами як цілеспрямований процес формування та розвитку мовної свідомості, засвоєння мовної картини світу, ціннісних культурно-мовних орієнтацій учня, логіко-психологічних формулювань, мовних, мовленнєвих компетентностей мовця, комунікативних якостей особистості, що дають змогу суб'єкту (учневі-осо-

бистості, мовцю, комуніканту) бути успішним у спілкуванні, діяльності, у взаєминах з іншими особами [3, с.78]. Основний методологічний підхід — особистісно орієнтований. Важливо-го значення у застосуванні форм музейної педагогіки набуває компетентнісний підхід.

У Київській гімназії східних мов №1 функціонує музей етнографії України, який є важливим культурно-освітнім центром. Музей є смисловим простором особистості. У музейній педагогіці доцільно діяти в зоні найближчого розвитку. Важливим чинником є діалог, завдяки якому можна встановити контакт та орієнтовно визначити зону найближчого розвитку в процесі комунікації. Це завдання потребує високого рівня професіоналізму від музейного педагога, а у випадку екскурсів-учнів — їх навченості культурі спілкування та соціальної комунікації. Мовленнєвий акт у сучасній функціонально та комунікативно зорієнтованій лінгвістиці сприймають як мовленнєві дії, у яких втілюються соціальні, психічні, вольові, емоційні, естетичні та інші чинники духовного світу людини. Всі вони пов'язані з особистостями учасників спілкування, з проблематикою мовленнєвої діяльності [1, с.136]. Найважливішими складниками комунікативного акту в музеї є адресант і адресат. Кожна людина входить в інтеракцію з іншими індивідами як неповторна особистість зі своїм світобаченням, рівнем володіння мовними засобами, тактиками та стратегіями комунікацій тощо. Залежно від контакту в ситуації спілкування вона виявляє відповідну комунікативну поведінку [1, с.195]. Найважливішим чинником ефективності спілкування в музеї є вміло обрана комунікативна поведінка. Щоб досягти поставленої мети, комуніканти вибудовують спілкування відповідно до правил, принципів і конвенцій спілкування [1, с.197].

Традиційними формами роботи музею є екскурсії, лекції, спеціальні програми. Їх педагоги доповнюють різноманітними способами організації процесу спілкування: квести, інтерактивні екскурсії та заходи з інтерактивними елементами; театралізовані екскурсії, тематичні цикли «Українська хата як уособлення національного характеру», «Українські рушники як уособлення коду українців», тематичні музейні проекти, програ-

ми: «Українська культура в діалозі культур», «Українська мова в діалозі культур», «Лінгвокультурна інтерпретація українських народних символів», «Побут українців у національно-мовній картині світу», «Мовний етикет українців: традиції і сучасність», віртуальні проекти: «Дерев'яна архітектура українців та японців: спільне та відмінне», «Сільське житло українців та іранців: спорідненість та відмінність форм», ділові ігри: «Роль міжнародних відносин у популяризації українського мистецтва, майстер-класи, тематичні етнографічні виставки та свята, фестивалі, культурні акції, учнівські наукові конференції, експерсії-дискусії, науково-пізнавальні ігри тощо [5, с.195]. Кожна форма комунікації має власний сенс застосування.

Музейна педагогіка є компонентом педагогічної системи гімназії, яка долучає здобувачів освіти до загальнолюдських, українських національних цінностей, до культурної спадщини народів світу, що є важливим чинником у розвитку культурно-мовних цінностей учнів, успішного міжособистісного спілкування, соціальної комунікації та міжкультурної взаємодії, важливим чинником розвитку громадянської культури особистості [6, с.218].

Список літератури:

1. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підруч. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 304 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. 2-ге вид., доп. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
3. Кизенко В., Савченко М. Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи. *Український педагогічний журнал*. 2019. №3. С.72–84.
4. Музей — платформа суспільного діалогу: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції до 125 річниці Львівського історичного музею, Львів, 5 жовт. 2018 р. / Львівський історичний музей. Львів: Вид-во «Коло», 2018. 400 с.
5. Савченко М.П. Креатив музейної педагогіки для розвитку культурно-мовних цінностей особистості. *Науково-методичний вісник Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради: науково-методичний збірник*. 2020. Вип. №1(17). Ніжин: ПП Лисенко, 2020. С.75–79.

6. Савченко М. Музейна педагогіка як засіб розвитку культурно-мовних цінностей, комунікативної компетентності та громадської активності учнів. *Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*: збірник матеріалів конференції. Суми: РВВ СОІППО, 2020. С.213–219 с.
7. Савченко М. Науково-теоретичні підходи до розвитку культурно-мовних цінностей учнів у контексті дослідно-експериментальної роботи в гімназії. *Дидактика: теорія і практика*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С.160–171.
8. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.

МОДЕРНІЗАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАФЕДРИ UNESCO З НАУКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА ДЛЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Денис Свириденко,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри методології науки та міжнародної освіти
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
м. Київ,
e-mail: denis_sviridenko@ukr.net

Едуард Димшиць,

Заслужений діяч мистецтв України,
Почесний академік НАМ України,
Інститут обдарованої дитини,
м. Київ

Вітчизняний освітній простір останні роки перебуває в стані модернізаційної турбулентності, намагаючись у специфічний спосіб поєднати низьке ресурсне забезпечення ре-

альних змін в освіті на всіх її рівнях із декларованими орієнтирами на високі стандарти забезпечення якості освіти. Провідні заклади вищої освіти, раціонально усвідомлюючи специфіку поточного освітнього ландшафту України, намагаються реалізувати власний інституційний потенціал шляхом утворення освітніх та дослідницьких осередків, які у сконцентрованому вигляді та у співпраці із авторитетними міжнародними інституціями здатні бути рушійною силою модернізаційних змін.

В Україні реалізується низка ініціатив з розвитку інституційного потенціалу закладів вищої освіти, серед яких особливу увагу заслуговує програма UNITWIN / UNESCO CHAIRS, участь у якій дає змогу долучитися до партнерської мережі кафедр UNESCO, стати активним учасником міжнародних грантових проєктів як верифікована з боку UNESCO інституція. У найближчій перспективі, Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова, усвідомлюючи власну роль у забезпеченні відповідності системи підготовки майбутніх вчителів, має бути засновано кафедру UNESCO із наукової освіти. Усвідомлюючи соціокультурні виклики XXI століття та потенціал концепту «наукова освіта», кафедра має взяти на себе такі зобов'язання в межах діяльності університету: розроблення та реалізація загально-університетського навчального курсу з наукової освіти для студентів усіх спеціальностей; розроблення та реалізація спеціального навчального курсу з обдарованості для студентів педагогічних спеціальностей; розроблення та реалізація спеціального навчального курсу з наукової освіти для студентів природничого факультету (ГІС та дистанційне зондування Землі); розроблення та реалізація спеціального навчального курсу з наукової освіти для студентів факультету інформатики (наукова освіта та робототехніка); розроблення та реалізація спеціального навчального курсу з наукової освіти для студентів фізико-математичного факультету (математика); створення навчальних курсів з наукової освіти для системи перепідготовки вчителів за фахом (географія, математика тощо).

Потенціал наукової освіти та музейної педагогіки останні роки усвідомлювали в середовищі університету, а відкриття Музею науки «Малої академії наук України» каталізувало по-

требу в ревізії концептуальних засад музейної педагогіки, адже центри та музеї науки є середовищами для освітнього процесу в міжнародній освітянській традиції останні роки відповідно до принципів наукової освіти.

Кафедра UNESCO з наукової освіти має потенціал бути авторитетним аналітичним джерелом для обґрунтування інноваційних перетворень у галузі підготовки педагогічних кадрів з метою забезпечення синергії освітянських ініціатив, спрямованих на зростання людського потенціалу України, залучення України до світових тенденцій (Industry 4.0 тощо). Музейна педагогіка потребує поглиблення власного наукового дискурсу в контексті реалізації принципів наукової освіти, а кафедра UNESCO з наукової освіти має потенціал для проведення досліджень та обґрунтування ефективних практик музейної педагогіки.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Оксана Сурмач,

кандидат історичних наук, доцент,
директор педагогічного коледжу
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
м. Львів,
e-mail: surmach_o@ukr.net

В умовах сьогодення проблема розвитку національної музейної педагогіки дедалі більше актуалізується. Незважаючи на відставання порівняно з іншими європейськими країнами й розвинутими державами світу, вона продовжує вдосконалювати власні методологічні й методичні доробки. Використання музейної педагогіки уможливорює ефективні результати в процесі підготовки бакалаврів в педагогічному коледжі.

Вважаємо, що для цього оптимальною моделлю використання музейної педагогіки в педагогічних коледжах України є насамперед синтез, єдність музеєцентричного й освітньоцен-тричного принципів. Сьогодні спільна затребуваність є якісно іншою, вона потребує саме: розвинутої мотивації особистості для відкритості спілкування з цінностями національної, світо-вої культури; активізації почуттєво-емоційної, вольової сфери, творчої уяви, спраглої до пізнання прекрасного, благородно-го, істинного. Без включення музейною педагогікою цих функ-цій упровадження психолого-педагогічних, культурологічних, етико-естетичних механізмів у процесі підготовки майбутніх бакалаврів не забезпечуватимуть належного результату.

Це потребує ґрунтовних дидактичних, методико-психологіч-них підходів, нових форм і методів роботи, опертя на соціоло-гічні дослідження. Музейна педагогіка мусить налаштовувати особистість бакалавра не тільки на пізнання та знання істини, але й виробляти своє ставлення до «когось» чи «чогось», форму-вати його громадянську, державницько-патріотичну позицію, морально-етичні й естетичні смаки й поведінку.

Питанням розвитку музейної педагогіки значна увага приді-лена в працях таких науковців як: О. Барецька [1], О. Дудар [2], О. Караманов [3], О. Квас [4], Е. Мастениця [5] та інших науковців [6]. Окремі питання впливу музейної педагогіки на професійну підготовку студентів досліджували Г. Вішина, М. Гнедовський, М. Нагорський, А. Новоселова, Л. Ордуханян, Ю. Павленко, Н. Пу-сепліна, С. Пшенична, С. Троянська.

За визначенням М. Юхневича «Музейна педагогіка — це наукова дисципліна на перетині педагогіки, психології, музе-єзнавства, мистецтва і краєзнавства» [11]. Сутність музейної педагогіки як нової наукової дисципліни розглянуто в праці «Музейна справа: навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів» [8, с. 144–146].

Слід зазначити, що технологія реалізації музейної педагогі-ки в процесі підготовки бакалаврів, на думку більшості науков-ців, базується на трьох змістовних структурних компонентах: «організаційному», «методичному» і «психологічному», єдність яких надає цілісності та завершеності цьому процесу.

Зокрема, серед основних методичних підходів забезпечення музейної педагогіки для підготовки бакалаврів слід виокремити такі: нерозривний зв'язок з соціальними та культурологічними завданнями; структурна цілісність (послідовність у підготовці та реалізації програм їх підготовки від задуму до втілення), активно-діяльнісний підхід до навчання майбутніх бакалаврів (через застосування відповідних методів впливу на їх особистість), діалогічність, яка забезпечує «перевтілення» бакалавра з об'єкта музейної педагогіки на суб'єкт-активного використання музейної педагогіки, поступове ускладнення видів музейної педагогіки в процесі підготовки бакалаврів у педагогічному коледжі.

Наукові основи професійної підготовки майбутнього бакалавра засобами музейної педагогіки, ґрунтуються на засадах спадкоємності, міцності, активності й інтерактивності, з урахуванням педагогічних умов формування в нього ціннісних орієнтацій; залученням до основних напрямів форм і методів музейної педагогіки для його освіти досвідчених викладачів; застосуванням у процесі навчання різних засобів музейної педагогіки (наочно-предметних, аудіовізуальних та джерелознавчих), що є сукупністю взаємопов'язаних елементів системи підготовки бакалавра, встановленням чітких організаційних заходів їх застосування на різних етапах його підготовки.

Освітнє середовище педагогічного коледжу розглядаємо як підходи, що визначають специфічно організований, гнучкий, відкритий, соціально насичений, динамічний простір, який стимулює професійний розвиток майбутніх учителів початкової школи; це середовище, яке є цілісною системою формувальних впливів з допомогою організаційно-методичних, особистісно-орієнтованих, а також змістово-технологічних структурних компонентів [10].

Важливим чинником реалізації музейної педагогіки в процесі підготовки бакалаврів у педагогічному коледжі є їх професійна мотивація, яка дає змогу студентам активно прагнути до поповнення професійних знань, опанування професійними вміннями, вдосконалювати професійні якості та здібності з ме-

тою їх неперервного самовдосконалення, спонукає та спрямовує навчання бакалаврів з опанування обраної ними фахової спеціальності.

У процесі нашої безпосередньої роботи зі студентами ми намагалися постійно проводити моніторинг (із підтримкою зворотного зв'язку) щодо визначення їх інтересу до своєї спеціальності, розуміння перспектив працевлаштування, мотивації до навчання, організації співпраці в межах академічної групи, взаємодії з викладачами коледжу, змістового наповнення навчально-виховного процесу тощо, адже в сучасних умовах процес навчання студентів має бути спрямований на формування в них самостійної, ініціативної, творчої особистості [7, с. 103].

Одним із шляхів розв'язання поставленого завдання було вивчення адаптації студентів до навчального процесу в педагогічному коледжі. Це, на нашу думку, можна визнати як одну з важливих загальнотеоретичних проблем, що вивчають як на психофізіологічному, індивідуально-психологічному та соціально-психологічному рівнях і дотепер є традиційною темою дискусій [9, с. 180–182]. Успішна адаптація першокурсника до вимог і умов навчання в коледжі є запорукою подальшого розвитку особистості студента й майбутнього конкурентоспроможного фахівця. Чільне місце в процесі «переходу» випускника середньої школи в новий соціальний статус посідає його постійний моніторинг.

У контексті підготовки бакалаврів ми розуміємо музейну педагогіку та дотичні до неї навчальні дисципліни як важливу міждисциплінарну основу щодо організації їх навчання, адже викладачі педколеджу: організовують міждисциплінарну підготовку майбутніх фахівців на потужній освітній платформі з урахуванням сучасних педагогічних методик, зокрема синтезу різноманітних наукових освітніх концепцій та педагогічних технологій; створюють можливості для широкої інтеграції освіти та культури в межах запропонованих навчальних дисциплін базових та вибіркових курсів; уможлиблюють постійний зв'язок теорії та практики в контексті організації зі студентами постійних занять різного характеру та спрямованості з застосуванням основних вимог музейної педагогіки; передбачають взаємну багатосторонню комунікацію зі студентами з метою

соціалізації та розвитку їх творчих здібностей; забезпечують синтез різноманітних наукових освітніх концепцій і педагогічних технологій, спрямованих на актуалізацію минулого, творче осмислення цінностей сучасності та проектування особистісного розвитку бакалаврів [7, с. 105].

Загалом підготовку майбутнього бакалавра до професійної діяльності в умовах педагогічного коледжу розглядаємо як важливий чинник підвищення якості його професійної підготовки зазначеними засобами музейної педагогіки.

Список літератури:

1. Барецька О. Музейна педагогіка: теоретичні засади створення технології. Завуч. 2017. № 14. с. 9–14.
2. Дудар О. В. Актуальність і перспективи музейної педагогіки. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки і мистецтва: Щоквартальний науковий журнал*. 2010. № 1. С. 53–57.
3. Караманов О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012. № 2. С. 8–11.
4. Квас О. Музейна педагогіка як інструмент розширення освітнього простору. *Молодь і ринок*. 2019. № 5(172). С. 12–16.
5. Мастеница Е. Н. Проблемное поле музейной педагогики: понятие, сущность, векторы современного развития. *Актуальные проблемы социальных наук* : сб. научных и научно-методических трудов. СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2005. С. 405–411.
6. Прожого В. М. Музейна педагогіка: залучення молоді до вивчення та збереження історичної спадщини. *Педагогічна майстерня*. 2018. № 2. С. 23–27.
7. Караманов О., Сурмач О., Шукалович А. Музейна педагогіка в системі підготовки бакалаврів: можливості педагогічного коледжу. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 1. С. 101–107.
8. Сурмач О. І. Музейна справа : навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів]. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 272 с.
9. Овсяннікова В. Особливості процесу адаптації студентів-першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Запорізького національного університету*. Педагогічні науки. 2014. № 2. С. 179–189.
10. Смолюк А. І. Філософсько-психологічні підходи до розуміння розвитку творчої особистості в умовах коледжу. *Збірник наукових праць Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука*. Рівне, 2016. С. 133–141.

11. Юхневич М. Ю. Музейная педагогика за рубежом. URL : www.museum/future/lmp/edu/child3.htm.

МІСЦЕ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Оксана Тепла,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германських мов і перекладу,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ,
e-mail: tomoxana071@bigmir.net

Мабуть, усі бували в музеях, але мало хто усвідомлює їхню роль у сучасному суспільстві. Музеї мають важливе просвітницьке значення, а університетські музеї ще й наукове. Як свідчать історичні факти, перші музейні колекції наукового характеру з'являються саме в університетах.

Серед музеїв Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП України) чільне місце посідає Музей історії НУБіП України, що є навчальним, науково-дослідним і культурно-освітнім структурним підрозділом закладу вищої освіти (ЗВО). Робота над створенням кімнати історії ЗВО розпочалася за рішенням партійного комітету в грудні 1964 р.

Мета музею — вивчення, збереження, та використання навчальних і наукових матеріалів, пов'язаних з історією навчального закладу та аграрної науки. За свою півстолітню історію музей є основним популяризатором славетної історії університету. Сьогодні він становить вагомую частину державного Музейного

фонду України, який досліджує історію науки та освіти, формує науковий світогляд молоді.

Експозиція музею поетапно розкриває історію становлення та розвитку вишу. Музей складається з трьох відділів: перший присвячено становленню сільського господарства на території України та історії становлення майбутнього передового аграрного університету; наступний — Другій світовій війні та АТО; третій — періоду відновлення Голосіївських інститутів, утворенню УСГА, укладенню перших міжнародних угод, культурно-масовому життю студентів, сучасній діяльності ННІ та факультетів НУБіП України, показаний у світлинах, історичних документах і речах.

Розвиток музейної справи в Національному університеті біоресурсів і природокористування України своїми витокami сягає 1898 року — року заснування сільськогосподарського відділення при КПІ.

При зоологічній лабораторії, яку очолив професор Ю. М. Вагнер, почав функціонувати зоологічний музей. На жаль, під час окупації в роки Другої світової війни його було знищено. Над його відновленням активно працював О. Салганський. Нині цей музей носить його ім'я. Колекція музею охоплює майже 1800 експонатів.

Одним з найкращих у світі анатомічних музеїв є Музей анатомії, що функціонує на кафедрі анатомії та гістології тварин ім. акад. В. Г. Касьяненка. Історичні витoki цього музею сягають 20-х років минулого століття, коли на кафедрі нормальної й патологічної анатомії Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту було закладено базу навчального музею сухих препаратів.

Експозицію із 1800 скелетів диких і свійських тварин створено руками студентів факультету ветеринарної медицини впродовж багатьох років під керівництвом професора Мельника Олега Петровича.

При відповідних кафедрах університету є також низка інших, більших чи менших, музеїв — навчальних лабораторій, зокрема лісової фітопатології, лісової ентомології, хірургії, конярства, кормів, що є осередками традицій аграрної освітньої культури та науки.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ У ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ С. ГЕРМАНІВКИ

Діна Трофименко,

директор Германівської гімназії

Обухівської районної ради

Київської області,

e-mail: dinatrof@ukr.net

Германівка варта того, щоб знали її предвіковічну історію і в майбутніх століттях, бо історія цього села — то барвиста розсінка, в якій яскраво виграє минувшина всієї України

І. Гетьман

«...Мене інколи запитують: навіщо тратити кошти і сили на усі ці пам'ятники, школи, музеї, книги? Людина, мовляв, спокійно може прожити і без цього..... Може. Але то вже буде не людина, а істота без роду і племені, за душею в якій немає нічого. Та й чи буде в неї тоді душа?...» [1, с. 278].

Єдиної версії про дату заснування Германівки й походження її назви немає. Але у літописах, ще з кінця X століття, часто згадується укріплене поселення на річці Красній під назвою Германіч (Германеч). На цій же річці було розташоване стародавнє руське місто Красн (Красне), що було зведене як один з південних оборонних пунктів Києва від кочових народів. Гори Красн і Германіч, на думку деяких дослідників, це один і той же населений пункт, що заснував київський князь Володимир Великий, на так званих «змієвих валах» південніше Києва. У Повісті врем'яних літ зазначено, що в 1093 році «прийшов удруте Боняк безбожний шолудивий хижак ... спалив монастир, і села, і Германич...» [2, с. 3].

Сьогодні в мальовничому селі Германівка функціонують музеї: козащини, бойової та трудової слави, історії релігії, хліба, видатних людей села. Є картинна галерея. Упорядковано краєзнавчо-меморіальний комплекс «Ревина гора».

У Германівській гімназії Германівки, експериментальному закладі освіти відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, був створений та працює музей історії освіти.

Процес створення експозицій музею козаччини було розпочато на початку 1996 року. Особливої уваги заслуговує величезна діаграма Германівки Х–ХІІ століть, на створення якої було витрачено багато зусиль та енергії Нечипоренком А. І., який протягом двох місяців буквально жив у приміщенні музею. Портрети гетьманів України: Б. Хмельницького, В. Виговського, П. Орлика, І. Сірка, Ю. Хмельницького — були написані Перевальським В.Є. та його сином Перевальським Ю.В. Картини: «Герма», «Дзяун-Бей в Германівці», «Голодомор 1933 р.», «Скинення Виговського», «Бій під Германівкою Б. Хмельницького і Потоцького та багато інших — були написані художниками Гордієнком В. П. і Дейликом П. І. Нразі музей налічує більше 4000 експонатів, розміщених на 115 м² площі. За 6 років його відвідали більше 20 іноземних делегацій, у музеї проводять уроки історії, такі як: «Історичні джерела та їхні різновиди. Археологія», «Де зберігаються історичні пам'ятки. Музеї» (5 клас); «Первісні спільноти. Археологічні культури. Археологічні дослідження на території с. Германівки», «Пам'ятки Трипільської культури» (6 клас); «Становлення та розвиток Русі-України. Історія народження с. Германівка» (7 клас); «Наш край у роки національно-визвольної війни середини ХVІІ ст. Б. Хмельницький», «Селянсько-козацькі повстання кінця ХVІ — першої половини ХVІІ ст. С. Наливайко. Наш край», «Чорна рада в Германівці. І. Виговський. Доба Руїни» (8 клас); «Декабристський рух і Україна», «Розвиток культури України в середині ХVІІІ — на початку ХХ ст. Традиції та побут української сім'ї» (9 клас); «Наш край у часи Української революції. Місця пам'яті», «Наш край в 30-і роки: а) масові репресії; б) голодомор 1932–33 років і Германівка», «Наш край у роки Другої світової війни», (10 клас); практичне заняття «Війна пішла, а горе залишилось: повсякденне життя повоєнних років», урок узагальнення знань за темою «Творення нової України» (11 клас). Більше 10 000 відвідувачів ознайо-

милися із здобутками всіх Германівських поколінь протягом 4000-річної історії цього славетного куточка землі.

Значною подією у музействі Германівки було створення кімнати-музею бойової та трудової слави в Германівській загальноосвітній школі. Цю роботу було розпочато ще в 1957 році й сьогодні — це один із філіалів сільського історичного музею, який налічує 900 музейних експонатів, зібраних на Германівській землі.

Хочу сказати й декілька слів про музей історії освіти Германівки. Його було засновано на відзначення 120-ї річниці з дня відкриття в с. Германівка першої школи в 1883 році за ініціати-ви колишнього голови сільської ради Шафаренка А. М., директора Германівської загальноосвітньої школи Йолкіної Л. В. та вчителя школи Іванисенка В. В. У музеї розміщено експонати від середини ХІХ ст. і до наших часів. Велику увагу приділено таким експозиціям, як: «Роки становлення 1883–1918», «Буремні роки 1919–1930», «Роки лихоліть 1931–1940», «Роки війни 1939–1945», «Повоєнні роки 1946–1960». У музеї розміщено експонати, яким більше 130 років: перші підручники, чорнильниці, дзвоник тощо. Є унікальна фотографія 1909 року. На ній зображено полк Лейбгвардії в повному складі, а це 1400 осіб, серед яких є мешканець нашого села. Є й сучасні стенди, які сприяють вихованню патріотів України. Цей куточок присвячено односельцям, учасникам АТО. Матеріали, зібрані в музеї освіти, дають можливість проводити уроки з таких тем: «Наука і освіта на українських землях» (5 клас); «Зародження системи освіти на території с. Германівки» (9 клас); «Вигнання нацистських загарбників з Обухівщини. Бої під Германівкою. Історія «Чорних піджаків», «Національно-культурне життя в 20–30 роки. «Розстріляне відродження» (10 клас); «Розвиток культури та духовного життя в 60–80 роки ХХ ст. Наш край», «Зима, що нас змінила. Германівці на захисті України» (11 клас).

Ось невеличкий список прізвищ людей, які пов'язали свої долі з Германівкою.

Народився Коваленко Леонід Миколайович (1922–1983) — український літературознавець, літературний критик, кандидат філологічних наук (1954).

Померла Дніпрова Чайка (*1 листопада 1861 — †13 березня 1927) — українська письменниця та поетеса.

Народився Мерцій Петро Пилипович (23 січня 1877 — 1930) — депутат IV Державної Думи Російської імперії від Київської губернії.

Народився Івановський Ігнатій Олександрович — український та російський юрист (державознавець та міжнародник), професор, завідувач кафедри міжнародного права Новоросійського університету у 1884–1896 роках. Був деканом юридичного факультету Санкт-Петербурзького університету у 1904–1905 та 1918 роках.

Народився Ковтун Михайло Фотійович (1937–2020) — український біолог, професор, доктор біологічних наук.

Народився Овсієнко Сергій Адамович (1953–2016) — український математик, алгебраїст.

Народився Степаненко Федір Васильович — старший лейтенант Збройних сил України, учасник російсько-української війни 2014 року.

Похований Батурін Олександр Валентинович (1983–2015) — солдат Збройних сил України, учасник російсько-української війни 2014–2017[4].

На особливу увагу заслуговує робота учнів-екскурсоводів та науково-дослідна діяльність вихованців, членів МАН України, які досліджують наукові проблеми та захищають науково-дослідні роботи на основі архівних матеріалів, зібраних в музеях.

Сьогодні музейсво с. Германівки є ефективною базою для спілкування, культурно-освітнім середовищем, джерелом культурно-освітнього процесу, це живий організм у процесі пізнання (а не лише сховище), який розширює сфери освіти на основі музейної педагогіки, сприяє розвитку творчої особистості, формуванню національної ідеології, забезпечує збереження традицій, повернення до духовних цінностей, відроджує повагу до діда-прадіда, до своїх попередників загалом, виконує роль патріотичного виховання.

Ми житимемо краще — це безперечно. Але житимемо краще тоді, коли йтимемо до кращого з пам'яттю в серці про краще і кращих, коли в долі рідного села бачитимемо долю всієї Украї-

ни й усе робитимемо, щоб була вона кращою та доля, бо ми того гідні. Маємо бути гідними синами і внуками наших батьків і дідів, які не гнулися і не скімлили в найтяжчі хвилини, а робили не покладаючи рук усе, що могли, в ім'я кращого [3 ,с.4].

Список літератури:

1. Домотенко Ю. К., Попович В. С. Обухівщина '96. Адміністративно-історичний довідник. Обухів, 1996. 237с.
2. Шафаренко А. М. Германівка від найдавніших часів до сьогодення. Германівка, 2003. 510 с.
3. Шафаренко А. М., Домотенко Ю. К. Містечко Германівка XI—XX ст. Обухів, 1996.76 с.
4. Вікіпедія. Германівка, Обухівський район, Київська область. URL : <https://uk.wikipedia>.

ЕКСПОНАТ ЯК СУБ'ЄКТ МУЗЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ірина Удовиченко,

старша наукова співробітниця,
Музей історичних коштовностей України,
м. Київ,
e-mail: iryna_udovychenko@ukr.net

Концепція музеїв як культурних хабів була затверджена у вересні 2019 року на 34-й Генеральній асамблеї Міжнародної ради музеїв ICOM в Кіото резолюцією №3: «Концепція «культурних хабів» передбачає роль музеїв як центрів, в яких відбувається обмін інформацією поза часом: будь то століття, політичні епохи чи покоління» [8, с. 99]. Аналіз концепції приводить до висновку про те, що посилюється роль музеїв як агентів соціальних змін та як особливих громадських просторів для комунікації: функціонування некомерційних просторів у межах сучасного міста є важливим чинником для розвитку демократії [7, с. 98]. Усвідомлюючи роль музею як соціальної інституції з певною місією, слід звернути увагу на визначення суб'єктів комунікації.

На перший погляд суб'єктами комунікації, виконавцями дії, є музейні працівники: екскурсії, лекції, музейні проекти, акції, — всі ці форми передбачають комунікацію між відвідувачем і музейним працівником. Сучасні музеї, зокрема українські, роблять багато для того, щоб відвідувач не був об'єктом: розробляють музейні ігри, інтерактивні програми, театралізовані екскурсії, квести, у яких відвідувачі виконують певну дію та набувають роль суб'єкта. Навіть така класична форма як лекція в сучасному музеї часто перетворюється на захід, де лектор відходить від монологу під час подання матеріалу, організовуючи дискусії, зворотний зв'язок, звертається до інтерактивних елементів.

Процес надання суб'єктності відвідувачеві є позитивним явищем. Але занадто виражена захопленість цим процесом інколи приводить до того, що зайвим стає експонат. Таку ситуацію часто трактують як бажання установ заробляти, отримувати кошти за різноманітні заходи в музеях, але, схоже, основний чинник навіть не націленість на прибуток, а загальна втрата орієнтури. Головним героєм музейного дискурсу є експонат, і як би не змінювався музей, основне в ньому — це колекція.

Аналіз способу експонування в музеях, які можна назвати сучасними, привів до висновку про те, що в них безпосередньо експонат набуває рис суб'єкта комунікації. Складається враження, що культурна пам'ятка починає вступати в діалог з відвідувачем, певною мірою оживає.

Звісно, що для набуття суб'єктності експонат має пройти багато етапів, на яких залучені різні фахівці:

- ретельне вивчення пам'ятки науковцями;
- розроблення концепції експонування, складання продуманої історії музейного предмета;
- підготовка до експонування як пам'ятки, так і навколишнього простору: робота реставраторів, дизайнерів;
- за потреби активація історії фахівцями з музейної комунікації, екскурсоводами.

Якщо ця робота була успішною, то експонат стає промовистим, певним чином притягує відвідувача тематичною щільністю, «гравітацією», отримує голос, стає суб'єктом комунікації.

Чим такий підхід відрізняється від традиційного експонування з використанням етикетажу та експлікацій, які теж розкривають значення представлених пам'яток? Напевно, що не лише більш масштабним використанням ресурсів, а й ракурсом: складається враження, що в сучасних музеях колектив фахівців намагається подивитися на світ «очима» експоната.

Ілюструвати такий підхід можуть деякі експонати Музею Варшавського повстання (Muzeum Powstania Warszawskiego). Наприклад, у залі музею представлено книгу, яка належала одному з учасників повстання 1944 року. Ця книга — єдина історична пам'ятка на кількох квадратних метрах організованого простору: відвідувачі бачать вікно із відірваною рамою, зруйновані вулиці за вікном, портрет людини, якій книга належала — все те, що було в просторі експоната в часи тих подій.

Питання суб'єктності експоната не розроблені теоретично (принаймні, автору такі роботи не відомі). Про комунікацію з експонатом писав Ян Долак, визнаючи те, що тема є мало розробленою: «Сьогодні є велика кількість літератури щодо комунікації. Однак, якщо ми поглянемо на цю літературу, ... нас може здивувати той факт, що форму комунікації за допомогою предметів (у нашому випадку, експонатів) відсунуто на другий план або зовсім не висвітлено» [3, с. 107].

Можна зробити кілька висновків щодо способів надання експонатові суб'єктності.

По-перше, це його унікальна історія. На це звертав увагу і Ян Долак: «Якщо ми у вітрині розмістимо кілька десятків сокир..., що ми цим власне повідомимо нашим відвідувачам? Що в когось колись були десятки сокир, з якими він ходив у лісі? ... Кожну з виставлених тут сокир ми маємо розглядати як слово, як частину якогось висловлювання, повідомлення. Якщо в розмові ми, наприклад, 10 разів скажімо «стіл», чи дійсно ми скажімо в 10 разів більше?» [3, с. 111]. У музейних працівників інколи домінує бажання продемонструвати колекцію якомога більшою кількістю експонатів, але зазвичай такий спосіб експонування позбавляє експоната виразного «голосу».

Буває, що неможливо уникнути експонування великої кількості одноманітних предметів, і є приклади талановитих рішень

експонування, коли експонати разом розповідають одну історію, утворюють своєрідний «хор». Так співробітники Катинського музею (Muzeum Katyńskie) у Варшаві мали в колекції безліч дрібних речей, які залишилися після трагедії 1940 року. Люстерко, гудзик, гребінець, окуляри, гаманець — це те, що залишилось від кожного з близько 20 тисяч поляків, розстріляних без суду. Самі по собі експонати, розташовані у звичайних вітринах, були б безликими й невиразними. Але авторам експозиції вдалося розказати цілісну історію про трагедію: вони розташували кожен предмет в індивідуальному глиняному кубі, підсвіченому зсередини м'яким світлом. Куби складаються в шафи, шафи — в коридори, яким не видно кінця. Розуміння масштабів трагедії має надзвичайний емоційний ефект, стає своєрідним шоком. Це і є результат талановито побудованої історії.

По-друге, суб'єктність експонатові надає контекст. Вже йшлося про спосіб експонування в Музеї Варшавського повстання, де дуже вдало створено простір для тієї історії, яку розповідає експонат. Серед подібних музеїв можна назвати Музей історії польських євреїв (Muzeum Historii Żydów Polskich Polin), де в одному з залів кілька оригінальних предметів юдаїки представлені поруч з простором змодельованої синагоги. Відвідувач занурюється в середовище пам'ятки, так би мовити, дивиться на світ із ракурсу персоніфікованого експоната.

По-третє, суб'єктність експонатові може надавати свідомо організована концентрація на пам'ятці, коли діалог із експонатом можна порівняти із медитацією на певний артефакт, своєрідну інтроспекцію не лише як занурення в себе, а як занурення в себе разом з культурною цінністю. Таку концентрацію передбачають заходи в межах всесвітньої акції «День неспішного мистецтва», у якій беруть участь українські музеї протягом останніх років. У 2004 році «американець Філ Террі вирішив провести перед єдиним мистецьким твором цілу годину. На собі відчувши внутрішні переваги цього методу, він став ініціатором Дня неспішного мистецтва, який шириться швидкими темпами цілим світом» [5]. Така увага до певної пам'ятки виводить її на вищий щабель, формує розуміння, а з ним і повагу до експоната як суб'єкта культури.

Загалом, про повагу до експоната, як важливе поняття комунікації, варто поговорити окремо, оскільки проблеми із занадто акцентованою суб'єктністю відвідувача приводять до того, що в деяких європейських музеях (наприклад, Дитячий музей Пітсбурга — Pittsburgh Children's Museum) для дитячої аудиторії створюють експозиційні зони, де можна штовхнути героя на портреті, одягти йому смішний одяг. Можна також надутити, як повітряну кульку, яблуко на картині Рене Магрітта «Син людський». Ігри, розваги, гумор обов'язково мають бути в музейній комунікації, але, якщо вони навчають думати, якщо не руйнують повагу до творчих пошуків іншої людини. Заходи в музеях не мають право бути пустопорожніми, позбавленими смислів.

Тема смислів та цінностей у добу постмодерну є надзвичайно болючою і, схоже, певною мірою є причиною кризи в музеєзнавстві, бо саме кризою можна вважати неприйняття остаточного визначення музею [2; 7, с. 97] у 2019 році Кіото. Як можна визначити дефініцію установи із збереження цінностей у добу домінування ідеї симулякрів, що вважати цінностями?

Відсутність вагомих, беззаперечних аргументів на користь тих чи інших цінностей та смислів формує покоління крайніх скептиків, що є небезпечним явищем для глобальної цивілізації. Тому музеї мали б покласти на себе відповідальність за створення умов для зростання майбутніх поколінь на повазі до діянь людини, до творчості, до цінностей самовираження, які, схоже, єдині здатні долати аксіологічний вакуум, порожнечу, бо існують «дві категорії сил, які складають трансцендентальне поле: 1) сили, які діють (активні); 2) сили, які протидіють» [6, с.47]. Насправді не так багато експонатів можуть «розповідати» історії про творчість та творців, але їх живильну енергетику, потенціал варто помічати, розкривати та доносити до відвідувачів.

Музеї увійшли в складний період переформатування [7, с. 97]. Є тенденція (не факт, що вона буде реалізована) до відчутного підвищення ролі соціальної інституції, яка зберігає культурні цінності в добу руйнації наявних цінностей.

Переосмислення, ревізія культури потребує певного рівня дистанціювання від неї, стороннього погляду. Спадає на дум-

ку аналогія із періодом, коли первісні люди зробили перший крок на шляху до формування культури та подивилися на природу з умовної відстані. Те, що вони побачили, набувало ознак суб'єктів — з'явилися персоніфіковані сили природи, а людство зробило стрибок у розвитку, створивши культуру, яка склала конкуренцію еволюції в творчій активності та результативності. Можна припустити, що прагнення персоніфікувати культурні пам'ятки свідчить про цікавий процес дистанціювання від культури. Які нові соціальні явища виникнуть на цьому етапі — знатимуть прийдешні покоління.

Список літератури:

1. Gail Lord. The soft power of museums. [Digital source]. URL : <https://softpower30.com/soft-power-museums/> .
2. Steven Engelsman. What is a museum? And why did ICOM fail to answer the question in Kyoto. [Digital source]. URL : https://www.museumpeil.eu/what-is-a-museum-and-why-did-icom-fail-to-answer-the-question-in-kyoto/?fbclid=IwAR2XeyvREMnheFDN7aW17NA_A1nHUE-vOYgnUUvUgNE5iKDX8tjq8JDz4U .
3. Долак Я. Музейная экспозиция — музейная коммуникация. *Вопросы музеологии*. 2010. №1 (1). С. 106–117.
4. Караманов О. «Культура участі» («participation culture») як нова музейно-педагогічна парадигма. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Третьої науково-практичної конференції (29 вересня 2015 р. Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник). Київ, 2015. С.109–112.
5. Рябчук С. День неспішного мистецтва в Україні: здійснить антимарафон по музейних залах. [Електронний ресурс]. URL : <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/04/13/230282/> .
6. Степанов А. Феномен нігілізму у філософсько-етичній традиції постмодернізму. *«Наука. Релігія. Суспільство»*. 2010. №1. С.46–51.
7. Удовиченко І. Культурний хаб — концепція музейного ренесансу. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Восьмої науково-практичної конференції (1–2 жовтня 2020 р.) / НКП ІКЗ. Київ : ТОВ «Капіталдрук», 2020. С.97–99.
8. Удовиченко І. Принципи музейної педагогіки в період переосмислення ролі музею в суспільстві. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р. м. Київ—Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 99–102.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ВИМІРИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ НАУКОВОЇ ОСВІТИ

Гліб Хоменко,

аспірант, молодший науковий співробітник,
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
м. Київ,
e-mail: homenkoglib@gmail.com

Схильність до пізнання невідомих явищ та процесів навколишнього світу супроводжувала людство на кожному етапі розвитку цивілізації. Зокрема, у первісному суспільстві пересічна людина прагнула до відкриттів, щоб заповнити внутрішню порожнечу, яка сформувалася в глибинах її свідомості як реакція на існування в межах абсолютно непередбачуваного та подекуди загрозливого зовнішнього середовища. І хоча тогочасна міфологія фактично не мала нічого спільного з наукою як такою, її існування чітко засвідчило те, що людина за своєю природою є активним творцем світобудови, а не лише її спостерігачем. Коли ж міфологічна картина світу була визнана неспроможною віднайти однозначні відповіді на ті запитання, що турбували людство впродовж століть, пальма першості на певний час була передана релігійному типу світогляду, а місце авторитету посіли отці церкви.

Як було обґрунтовано італійським філософом У. Еко («Ім'я троянди»), у добу Середньовіччя релігія мала досить неоднозначний вплив на життєдіяльність громад. В ідеалі вона б мала надати людині світлу надію на спасіння, нівелювавши страх перед незбагненим, однак де-факто представники церкви не цуралися перетворювати слово Боже у відверті маніпуляції з метою продажу індульгенцій заради примноження власних фінансових статків [1]. З часом подібне шахрайство призвело до відвертої зневіри людей щодо релігійних доктрин, а також пошуку нових теорій, які можуть бути наочно підтверджені або спростовані, умовно кажучи, тут і зараз. Першим видатним екс-

периментатором вважають Г. Галілея, який у 1589 році провів експеримент із використанням двох колоподібних тіл, що мали різну масу. Як свідчать історичні джерела, Галілей піднявся на верхівку Пізанської вежі та скинув два вищезгадані предмети згори униз. У результаті він пересвідчився в тому, що різниця в масі декількох тіл не призводить до часових змін у їх падінні. Цей експеримент було здійснено італійським мислителем у добу Нового часу, що дало привід історикам раз і назавжди зафіксувати прорив у розвитку науки як такої [6, с. 31]. Йдеться про перехід від пасивного спостереження, що був притаманний для багатьох інтелектуалів доби Античності та Середньовіччя, до забезпечення інтерактивної взаємодії з об'єктом дослідження в наперед визначених умовах. Саме цей принцип є фундаментальним у межах цієї аналітичної розвідки.

В епоху індустріального, а згодом і постіндустріального суспільства наука стала ключовою рушійною силою прогресивного поступу людства, зробивши життя пересічного індивіда не лише безпечним, але й комфортним. На відміну від своїх далеких пращурів, сучасна людина певною мірою може почувати себе як володар навколишнього середовища, з урахуванням своїх уподобань, вільно визначаючи власну життєву траєкторію. Водночас було б наївним вважати, що людство вже досягло свого максимуму, відкривши для себе всі наявні таємниці світового універсуму. У цьому сенсі досить влучними є слова англійського вченого-фізика, фундатора природознавства І. Ньютона: «Те, що ми знаємо — одна крапля, то, чого ми не знаємо — цілий океан» [2]. Хоча цей вираз промайнув крізь кілька століть, маючи глибоке історичне коріння, його актуальність лише збільшується станом на XXI століття. Адже не слід забувати, що окрім позитиву — різноманіття економічних та соціокультурних благ у широкому доступі — існує й чимало глобальних проблем: 1) збільшення прірви між бідними та багатими, що підсилює соціальну несправедливість; 2) відсутність ефективних медичних засобів задля подолання смертельних хвороб (зокрема спричинених вірусними інфекціями); 3) екологічна криза у зв'язку з надмірною експлуатацією природних ресурсів; 4) значні щорічні обсяги торгівлі летальною зброєю, а

також наявність ядерних боеголовок, що в перспективі ставить під питання життя та здоров'я майбутніх генерацій. У світлі вище перелічених викликів глобального характеру найгіршою є стратегія щодо відстоювання кожною державою пасивно-егоїстичної позиції за принципом «моя хата скраю», сподіваючись на поодинокі зусилля вчених, яким доводиться працювати в умовах перманентних ресурсних обмежень.

Мало хто наважиться не погодитися з думкою про те, що наука потребує більш щедрої фінансової підтримки збоку державних урядів. Однак істина полягає в тому, що будь-які обсяги фінансування самі по собі не здатні повною мірою конвертуватися в результат, у цьому випадку — гарантувати успіх у боротьбі з бідністю, хворобами, війною, забрудненням екосфери тощо. Для початку важливо переосмислити саму сутність науки та її стратегічну місію у вимірах сучасної епохи для кожної держави окремо та для всесвіту загалом. Доки на рівні суспільної свідомості люди, передусім молодь, сприйматимуть науку, як щось нудне та незрозуміле, її можливості в перспективі будуть суттєво обмежені. Тож на сьогодні надзвичайно важливо комплексно популяризувати науку в широких суспільних колах. На наше переконання, цю стратегію варто реалізувати передусім в освітньому просторі. Адже, як відомо, наука без освіти стає ізольованою від пересічної людини, а освіта без науки — перетворюється на відверту чи завуальовану індоктринацію [3].

Водночас не слід забувати, що освітній простір — це не лише школи та університети, але й інші соціальні інституції — музеї, бібліотеки, галереї. У межах цієї роботи передусім нас цікавить феномен музею, а точніше музейна педагогіка як інноваційний тип освітньої практики. Відзначимо, що музейна педагогіка як певна наукова концепція є продуктом минулої доби, ставши популярною завдяки творчості німецьких вчених-педагогів Г. Кершенштейнера, А. Ліхтварка, А. Рейхвайна, Г. Фройденталя, К. Х. Якоб-Фрізена [5]. Однак її потенціал станом на сьогодні все ще не вичерпано повною мірою. Першочергово йдеться про те, що сучасні музеї науки являють собою оптимальний простір для поєднання відвідувачами трьох різновидів діяльності: по-перше, проведення корисного та цікавого дозвілля разом із

сім'єю, друзями та колегами; по-друге ознайомлення з новітніми зразками експериментальної діяльності, кожен з яких наповнений індивідуальною палітрою нетривіальних ідей та інсайдів; по-третє, на відміну від традиційних музеїв, які передають стандартизовані знання за однобоким сценарієм, презентаційні об'єкти в музеях науки заохочують свою аудиторію до роздумів та здивувань. Усе це робить науку цікавою та доступною як для дітей, так і для дорослих.

Досить влучними є погляди О. Караманова, який стверджує, що сучасна музейна педагогіка базується на принципі коннекціонізму [4]. Цей принцип дає змогу відвідувачам не лише набувати знання в процесі екскурсії, але й «відчувати» самі експонати, тактильно взаємодіяти з ними та навіть, у певних випадках, змінювати їхній дизайн на власний смак. Отже, ключова мета музейної педагогіки — пробудити у відвідачів їх творчу натуру, активізувати потяг до пізнання невідомих явищ та процесів шляхом експериментаторства, а також сприяти розвитку обдарованої молоді. У порівнянні з традиційним музеєм, музей науки є більш яскравим, захопливим, здійснюючи акцентований вплив не лише на інтелект відвідувачів, але й на їх психоемоційний стан. Політика музеїв науки загалом полягає в тому, що відвідувачі мають відчувати себе не лише розумнішими, залишаючи межі будівлі, але й щасливішими, виявляючи щире бажання повернутися туди знову та відчувати нові емоції в процесі дослідницьких пошуків.

Таким чином музейна педагогіка є потужним інструментом із популяризації науки на широкий загал, що допомагає нівелювати в суспільстві наявні стереотипи про науку як дещо нудне та незрозуміле. Відвідувачі музеїв науки перебувають у ролі активних експериментаторів-дослідників, а не пасивних глядачів, як це прийнято в межах традиційних музейних інституцій. Завдяки поєднанню інноваційних технологій та провідних педагогічних методик, гості музею науки отримують змогу не лише прочитати та почути від співробітників певні теоретичні положення, але й виконати цікаві практичні вправи, що дають змогу краще засвоїти знання, а також розвинути власну креативність, критичне мислення, емоційний інтелект. За

рахунок широкої доступності мультимедійних енциклопедій, інтерактивних просвітницьких програм, віртуальних галерей та інтелектуальних квестів музей науки стає вдалим місцем як для розвитку, так і для дозвілля.

Список літератури:

1. Еко У. Ім'я рози. Харків: Фоліо, 2013. 768 с.
2. Ньютон И. Жемчужины мысли. URL: <https://www.inpearls.ru/97655> (дата звернення 20.10.2020)
3. Хоменко Г. В. Проектний підхід у науковій освіті: від теорії до практики сталого розвитку. *Освіта для миру* : збірник наукових праць. Київ : Юрка Любченка, 2019. Т.1. С.441–452.
4. Karamanov O. Features of Pedagogical Activity of Museums in the Contemporary Educational Environment. *Theory and practice of science education*. Volume 1. Issue 1–2. P. 19–27
5. Milovanov K., Nikitina E., Sokolova N., Sergeyeva M. The creative potential of museum pedagogy within the modern society. *Education*. Vol. 38 (№ 40). 2017. 11 p.
6. Sharratt M. Galileo : Decisive Innovator. Cambridge University Press, 1994. P. 31.

СПІВПРАЦЯ ВИКЛАДАЧІВ БІОЛОГІЇ ТА МУЗЕЙНИХ ПЕДАГОГІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ

Оксана Червоненко,

кандидат біологічних наук,
заступник директора з наукової і музейної роботи
Національного науково-природничого музею НАН України,
м.Київ,
e-mail: entomo@ukr.net

Парадигма освітнього процесу докорінно змінилася на початку ХХІ сторіччя, відколи одне з центральних місць почало належати особистості. На думку багатьох дослідників, у цих умовах основна мета викладача — допомогти учням набути

до змісту >>

якісних знань та сформувані власне розуміння щодо процесів, які відбуваються в навколишньому середовищі. У такому випадку когнітивізм, який базується на формалізованому процесі раціонального та ефективного опрацювання інформації, стає одним із найважливіших підходів, який однак потребує свідомого навчання. Згідно з новою парадигмою, природничі знання формуються в різних контекстах, пов'язаних як із шкільним викладанням курсу біології, так і з досвідом поза школою, що сприяє поглибленню свідомого навчання.

Вирішення питання — як саме варто викладати природничі предмети, щоб вони були цікаві та актуальні для учнів — полягає в експериментальній діяльності викладачів-новаторів, що відбувається в тісній співпраці з музейними працівниками. Так філософ-педагог Бієста[1] виокремлює три основні функції освіти в музеї: кваліфікація, соціалізація, суб'єктивація. Якщо від якості шкільної освіти напряду залежить кваліфікація, тобто рівень знання, то позашкільні освітні навички сприяють соціалізації молодих людей, допомагають усвідомити їх місце в загальних природничих процесах, які безперервно відбуваються на Землі та все більше залежать від діяльності людини. Остання функція освіти, суб'єктивація, є найскладнішою для роз'яснення концепцій, але саме в ній полягає функція ефективної освіти. Суб'єктивація створює активних сучасних людей, здатних не лише пояснити певні процеси, а, головне, добиватися змін у соціальних механізмах, які впливають на довкілля.

На думку фахівців, однією з основних проблем екологічної освіти є нездатність учнів та студентів відслідкувати та пояснити причини екологічних катастроф. Подолати це можливо у разі, якщо сформувані навичку «історичного сприйняття перспективи», тобто усвідомити суть події та роль людини в порушенні природної рівноваги. Учні сприймають дії людини минулого з позицій сучасності та оцінюють їх як необачні та дивні. Дуже важливо при цьому намагатись пояснити дії людей, спираючись на об'єктивні причини, та запропонувати поставити себе на місце людини, яка у всі історичні епохи мала ту ж саму мету, наприклад, жити в гарних умовах та заможню.

Разом з цим, абсолютно необхідним є при цьому показати, що нераціональне використання природних багатств не лише призводить до виснаження запасів Землі, а й у недалекому майбутньому призведе до того, що людина буде змушена обмежувати себе в найнеобхіднішому, а за негативним сценарієм може бути винищена як біологічний вид внаслідок катастрофічного порушення природного балансу. Розуміння учнями та студентами історичної перспективи та необхідності збереження біологічного балансу значно полегшується з використанням музейних засобів, коли на основі сучасних технологій можна зануритись та відчувати різні етапи еволюції Землі. Новітні методи та інтерактивні засоби викликають цікавість та надихають молоде покоління розвивати власне розуміння світу та необхідність бути обачним на шляху прогресу, заощаджуючи та зберігаючи природні багатства.

Використання нових технологічних можливостей наразі переорієнтує діяльність музею з внутрішньої (збирання та зберігання) до зовнішньої (науково-освітня). Сьогодні проголошено пріоритет комунікаційної функції над функцією збереження, відбувається зміна музейних моделей — просвітницька поступається інформаційно-комунікативній. Однією з нових тенденцій у музейній практиці є створення нових музеїв науки, де природничий складник є досить вагомим. Ідея створення таких музеїв дуже часто належить ініціативним людям, які розглядають музей як комерційний проект. Успішність музеїв науки призвела до значної кількості приватних музеїв, інтенсивне зростання кількості яких фіксується як загальносвітова тенденція. Поява таких музеїв підтверджує думку, що в епоху глобалізації зростає попит на оригінальність та креативність проектів та нестандартність мислення, але й не зменшується інтерес до аутентичних предметів.

Найстаріші та найповажніші природничі музеї Європи останні десятиріччя залучають нові технології та вписують їх у класичні експозиції, включають сучасні комунікаційні технології для популяризації природничих знань, вагома частка в яких належить освітнім проектам. Показовим є досвід Британського природничого музею [2], національних музеїв

Німеччини, Нідерландів, Фінляндії, Франції, Швейцарії, які з метою популяризації науки пропонують вчителям та школярам і студентам власні пізнавальні електронні ресурси та інтерактивні веб-сайти, на яких відвідувачі можуть отримати багато цікавої та корисної інформації. Практично кожен з європейських природничих музеїв пропонує безкоштовні віртуальні екскурсії, щоденні нотатки про предмети, що зберігаються в музеї, і поряд з цим надають сучасну поточну інформацію з природничих питань. Разом з цим, незважаючи на досягнуті успіхи великих музеїв у налагодженні ефективної співпраці з місцевими громадами, відвідуваність музеїв часто залежить від активності та ентузіазму керівництва школи або вчителя біології.

У цьому ракурсі, розмірковуючи про природу природничого навчання, ми намагалися знайти відповідь на певні питання: «Чому школи мають йти в музей?», «Що музеї можуть запропонувати таке, чого не можна реалізувати в школі?», «Як узгодити цінність наукових музейних колекцій з потребами вчителів?», «Як вплине відвідання музею на засвоєння матеріалу курсу біології?».

Відповідь на ці питання можна було отримати тільки спираючись на теоретичні засади та практичний досвід музейної педагогіки. Відома дослідниця Е. Гупер-Грінхіл у 2007 році опублікувала своє дослідження «Музей та освіта»[2], що присвячено освіті в музеї як надзвичайно важливому складнику сучасного набуття знань. На її думку освіта в музеї відрізняється від шкільної освіти, оскільки музей — це простір для освіти з відчуттями, своєрідний театр. Дослідниця виділяє три пріоритетних напрямки в діяльності музею: 1) робота з вчителями; 2) персоналізація освіти; 3) робота зі школами з виявлення потенціалу дітей. На думку Е. Гупер-Грінхіл, музеї сприяють у бажанні більше знати та стимулюють відчуття «готовності до освіти» та успіх у навчанні через «серйозну гру».

Враховуючи наведене вище співробітники Національного науково-природничого музею в співробітництві з фаховими вчителями розробили програму «Уроки в музеї», яка наразі має великий попит. Шкільні програми з ботаніки, зоології, загаль-

ної біології, географії, адаптовані під вітрини певних відділів ННПМ, широко використовують для підвищення ефективності сприйняття певних понять учнями. На думку вчителів та фахівців музею загальними результатами такого навчання є підвищення рівня знань та розуміння певних біологічних процесів, що призводить до зміни ставлення до природних цінностей, і, як наслідок — зміни поведінки та зросту соціальної відповідальності молоді.

Разом з цим, організація співпраці між вчителями та музейними педагогами має низку проблем. Серед них основна — відсутність необхідної кількості фахівців у галузі музейної педагогіки. Окрім іншого, негативно впливають також статичність більшості музейних експозицій та відсутність матеріально-технічних та організаційних можливостей. Однак і музеї й освітні установи є зацікавленими сторонами, які мають шукати шляхи подолання бар'єрів та меж на шляху до якісної екологічної (і не тільки) освіти, а співпраця викладачів природничих предметів та музейних співробітників має стати сумісною діяльністю з розширення знань учнів, підвищення їхньої свідомості та відповідальності за збереження довкілля.

Така освітня позиція музею цілком природно вписується у визначення Кодексу музейної етики ICOM [4], де зазначено що місією музею є відданість загальному благу та незмінна притаманність соціальній ідеї, заснованій на гуманізмі.

Список літератури

1. Biesta G. Good education in an age of measurement: Ethics, politics, democracy. Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2010. URL :<http://www.rpajournal.com/dev/wpcontent/uploads/2012/07/R1.pdf>(Дата звернення 30.10.2020.)
2. MuseumofLondon.URL :<https://www.museumoflondon.org.uk/schools/sessiondetail?id=1060>(Дата звернення 30.10.2020.)
3. Eilean Hooper-Greenhill. Museums and Education. *Purpose, Pedagogy, Performance*. London: Routledge, 2007. 250 p.
4. Кодекс музейної етики ICOM.URL : <http://icom.in.ua/kodeks-muzejinoyi-etiki/> (Дата звернення 10.11.2020р.

МОБІЛЬНА ЕКСПОЗИЦІЙНА КОРОБКА ЯК ДОДАТКОВИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ

Ростислав Шикула,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри географії та туризму,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»,
м. Рівне,
e-mail: rostyslaf@gmail.com

Сьогодні заклади вищої освіти, у підготовці майбутніх учителів галузі природознавства здебільшого використовують або електронні засоби навчання, або поєднують їх з тим, що дістали у спадок разом з наочними посібниками минулих часів. Перестали існувати затверджені державою виробники шкільних та університетських наочних посібників (природничих колекцій, плакатів, відеоматеріалів). Держава в черговий раз самоусунулася від процесу виготовлення, забезпечення та контролю за наповненістю навчальними матеріалами освітнього процесу, у школах та закладах вищої освіти, у навчальних аудиторіях все частіше можна побачити ікони, а стенди та плакати, лише імітують науково-навчальний матеріал (поруч з міфом про бога на одні терези покладено доведений факт — Теорію еволюції), таким чином ми формуємо в дітей хибне уявлення про міф, теорію, гіпотезу та факт. Коли бачиш таке на стінах сільської чи міської школи, складається враження, що наша природнича наука не йде вперед, а котиться назад у середньовіччя.

Те, що пропонують сьогодні нам під гучними гаслами постачальники товарів відомих навчальних брендів EDX, Learning resources, Gigo, а також і власне виробництво оснащення для початкової школи, кабінетів біології та математики, демонстраційне обладнання, частина якого сертифіковане та проходить всі необхідні рівні перевірки якості, зокрема викладачами вищих навчальних закладів, не є достатнім і вартує доволі дорого по сучасним міркам [1].

Відсутність чітких, затверджених державою вимог щодо виготовлення українського науково-навчального приладдя [2] змушує нас шукати альтернативні шляхи наповнення освітнього процесу якісними засобами навчання природничих спеціальностей.

Для фахової підготовки майбутніх учителів галузі природознавства, нами було розроблено мобільну експозиційну коробку, варіанти її із різним наповненням ми використовували під час вивчення таких предметів, як «Зоологія», «Ентомологія», «Еволюційне вчення», «Основи ботаніки і зоології», «Біогеографія», «Методика навчання біології» та інших біологічних та географічних дисциплін.

Авторська модель укладання мобільної експозиційної коробки базується на такій схемі: коробка — фотографія — об'єкт. Коробку легко кріпити до стіни на один шуруп/цвях (позаду коробки на два цвяхи натягують шнур) і так само легко знімати для демонстрації та детального огляду.

В основі мобільної експозиційної коробки використано дерев'яний каркас розміром: ширина — 50см, висота — 30см, глибина — 9 см, товщина дерев'яної стінки 1см з пазом для оглядового скла (якщо для фіксації натурального об'єкту використовується ентомологічна булавка, то дно коробки слід викласти пінопластом). Дно коробки закриває кольорова світлина природного середовища, у якому існує натуральний об'єкт (експонат). На світлині розміщена текстова інформація: положення виду (експонату) згідно правил міжнародної систематики та карта ареалу поширення представленого виду тварин. Основу мобільної експозиційної коробки становить засушена або фіксована в розчині тварина (Рис.1).

Використання у освітньому процесі мобільних експозиційних коробок сприяє вивченню матеріалу про філогенетичні зв'язки між окремими класами й типами тварин, розумінню морфологічних та анатомічних особливостей живих організмів, дає змогу побачити середовище їх існування та зрозуміти систематичне положення. Таким чином студент краще засвоює почутий та прочитаний матеріал, набуває досвіду використання в освітньому процесі мобільних експозиційних коробок як додаткового засобу навчання.

Рис.1. Мобільні експозиційні коробки (розробник Шкула Р.Р.).

Рис.2. Мобільна експозиційна коробка з вологим препаратом (розробник Шкула Р.Р.).

Окремо слід виділити вологі препарати, розміщені в Мобільній експозиційній коробці. Ця категорія наочності містить ємності об'ємом 0,1— 3,0 л, заповнені розчином формаліну або спирту із зафіксованими там організмами. Ємності до 0,5 л поміщено в експозиційних коробках за вказаною вище план-схемою. Кожен такий експонат має свою інформаційну етикетку, де зазначено систематичне положення виду тварини за міжнародними правилами та її ареал (Рис.2).

Вологий препарат у мобільній експозиційній коробці дає змогу ознайомити майбутніх учителів галузі природознавства з натуральними об'єктами, які неможливо висушити, але важливо використовувати в освітньому процесі. Наприклад, під час вивчення типу Молюски (Mollusca) слід використовувати зафіксованих у розчині Тихоокеанського кальмара (*Todarodes pacificus*) та Восьминога звичайного (*Octopus vulgaris*), їх можна придбати замороженими в супермаркетах та помістити у фіксуючий розчин. Решту тварин для виготовлення експонатів, радимо відловлювати на присадибних ділянках та в дикій природі з урахуванням їх охоронного статусу.

Список літератури:

1. Компанія «Лабора». URL: https://labora.com.ua/pro_nas
2. Міністерство освіти і науки України наказ. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE34693.html

«ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ МУЗЕЮ» В КОНТЕКСТІ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ: МОДНА ТЕНДЕНЦІЯ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ?

Віталій Щепанський,

кандидат філософських наук,
методист II категорії
відділу освітніх програм
центру інтерактивної музейної науки
НЦ «МАНУ»,
м. Київ,
e-mail: vitalii.shchepanskyi@man.gov.ua

Новітній тренд формату роботи музеїв пов'язаний із музейною педагогікою отримав назву «деколонізація музею». Звісно, на перший погляд, у цьому немає нічого особливого. У межах постколоніальних теорій, які на сьогодні в західноєвропейській та американській гуманітаристиці перебувають у панівному положенні, у такому формулюванні нового не знайти. Однак подібний наратив, особливо щодо «деколонізації музею», активізувався в межах соціального руху «Життя чорних важливі» (англ. Black Lives Matter, BLM). Під час багатьох вуличних заворушень можна було спостерігати, як демонстранти намагаються позбутися пам'ятників, місць, а також експонатів у музеях, що відображають колоніальне минуле країни. Подібні події, до прикладу, відбувалися у Великій Британії, США та Бельгії. Власне такі тенденції якраз викликали гостру необхідність переосмислення музейних просторів для освітньої діяльності та викладання постколоніальних студій у місцях, де найяскравіше проявляється колоніальна спадщина, а саме в класичних музеях національної історії різних держав.

Однак саму ідею почали впроваджувати на альтернативних майданчиках. Тут можна звернутися, зокрема, до історії XX ст., наприклад Боніта Беннетт, директор музею Шостого округу в Кейптауні (Південноафриканська Республіка) вважає, що її

до змісту >>

музей буквально впроваджує поняття «деколонізації» [3]. На її думку, роздуми про деколонізацію музею в контексті Південної Африки дають змогу осмислити жорстоку історію в культурному та просторовому контекстах. Саме поняття «деколонізація музею», яке існує уже багато років, наразі притягує особливу увагу наукової спільноти.

У ХХІ ст. стрімка глобалізація та діджиталізація світу створює дедалі більш вагомий вплив на наше повсякденне життя, однак, здавалося, це ніяк не зачіпає музеї, особливо в Україні. На момент 2007 р. директор Фонду принца Клауса (заснованого парламентом Нідерландів для підтримки прогресу та розвитку культури) Ельс ван дер Плас заявив: «Музеї довгий час виключають із зони своєї уваги значну частину світу. Їхні знання й увага зосереджені на євро-американських досягненнях. І через те, що в їхній основі лежать ці західні традиції, у них немає ні необхідних знань, ні безстрашності перед відкритістю світу; вони, як музеї, перестають бути експертами» [4]. Сімоне Зефейк і Ходан Варсаме зі співавторами в 2015 р. почали критичну дискусію під назвою «Деколонізація музею», яка стала виразним прикладом того, як деколоніальні інтервенції в буквальному сенсі потрапили до музейного простору. Сама ж дискусія починалася в етнографічних музеях, але потім охопила й інші музейні простори. Тому «деколонізація музею» — це спроба протистояти колоніальним ідеям і практикам, які до цього дня є в етнографічних музеях усіх країн світу.

Стосовно української позиції щодо деколонізації, у широкому сенсі, спостерігаємо, що від 2015 р. «Деколонізація в Україні розуміється як процес позбавлення від імперської спадщини, що розпочався у часи розпаду СРСР та стихійно активізувався у період Революції гідності» [2]. Цим активно опікується Український інститут національної пам'яті. Сам процес деколонізації супроводжується значним процесом декомунізації. «У грудні 2019 р. новопризначений директор Українського інституту національної пам'яті Антон Дробович заявив, що завершення декомунізації, яке є частиною деколонізації, стало одним із трьох ключових завдань Інституту» [1]. Якщо врахувати той факт, що територія сучасної України перебувала під владою

трьох імперій (Російської, Австро-Угорської та Османської), то цілком логічним є здійснення подібної діяльності в межах постколоніального дискурсу сучасних гуманітарних наук. Такий підхід, зокрема, необхідно впровадити й в українських музеях. Насамперед у межах музейної педагогіки — адже фактично кожен обласний музей в Україні містить імперську спадщину та формує через неї історичний наратив для відвідувачів, у тому числі й на учнів місцевих шкіл, які вивчають історію свого краю, міста або села.

На нашу думку, концепція «деколонізації музею» загалом підпадає під модні тенденції в сучасній світовій гуманітаристичі. Подібний досвід для українських музеїв, зокрема в контексті музейної педагогіки, може стати досить перспективним та відкрити нові можливості для переосмислення власної історичної матеріальної спадщини. Ймовірно, це дасть змогу включитися в розуміння сучасної методології до підходу формування історичного наративу в постколоніальну епоху, який домінує в гуманітарному дискурсі західноєвропейської науки.

Список літератури:

1. Новий глава Інституту нацпам'яті назвав три головні завдання на посаді. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/novyy-glava-instituta-natspamyati-nazval-1576501482.html>.
2. Тимошенко Д. Деколонізація України. Чим небезпечний «імперський спадок Росії». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/29824073.html>.
3. Элван З. Что сегодня понимается под «деколонизацией музея»? Модель музея такого типа на примере Музея Шестого округа в Кейптауне. URL: <https://mmoma.timepad.ru/event/1078176/>.
4. Яуве Н. Разучиваться в музее. URL: http://curatorialforum.art/nancy_jouwe.

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ НОВІТНІХ ІНТЕРАКТИВНИХ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОСТОРІВ В УКРАЇНІ

ІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛ «ПОПУЛЯРНА АСТРОНОМІЯ» ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Олена Антонова,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки, професійної освіти та управління
освітніми закладами,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир,
e-mail: olena.antonova2015@gmail.com

Ірина Дячук,

кандидат філософських наук, доцент,
директор,
Музей космонавтики імені Сергія Павловича Корольова,
м. Житомир,
e-mail: dyachukid21@gmail.com

Світлана Постова,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир,
e-mail: postovaya8111@gmail.com

У сучасних умовах одним з пріоритетних напрямків інформатизації суспільства є процес інформатизації освіти, який передбачає широке використання інформаційних технологій навчання.

Інформаційні технології не лише полегшують доступ до інформації та відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, її індивідуалізації та диференціації, але й дають змогу по-новому організувати взаємодію всіх суб'єктів навчан-

ня, побудувати освітню систему, у якій учень був би активним учасником освітньої діяльності. Застосування мультимедійних засобів і технологій дає змогу побудувати таку схему навчання, у якій буде доречним поєднання звичайних і комп'ютерних форм організації навчального процесу, створює нову якість у формуванні системи знань [1; 2].

Астрономічні знання забезпечують формування в учнів наукової картини світу, сучасних уявлень про структуру Всесвіту та фізичні процеси, що відбуваються в ньому, а отже, є підґрунтям наукового світогляду. На основі астрономічних досліджень усвідомлюються принципи пізнання матерії й Всесвіту. Особливо важливим є той факт, що астрономія й на сьогодні продовжує впливати на розвиток філософського знання учнів. Необхідність використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання астрономії в загальноосвітніх навчальних закладах з урахуванням психолого-педагогічних особливостей учнів та рівня їх базової підготовки, а також недостатня розробленість означеної проблеми в теорії й методиці навчання астрономії й зумовлює актуальність роботи.

Астрономія як навчальний предмет має низку особливостей. Вона відрізняється, по-перше, абстрактністю понять, недоступністю явищ і процесів для чуттєвого сприйняття, відмінністю видимого та дійсного, по-друге, необхідністю інтегрувати знання з різних областей та застосувати вивчені закони й методи досліджень до об'єктів і явищ космосу. Безумовно, слід враховувати той обмежений час, який надано для вивчення астрономії в загальноосвітніх навчальних закладах. Саме тому перед неформальною освітою постає завдання стимулювати пізнавальну активність учнів. Одним із способів є запровадження інтерактивних технологій, реалізованих з використанням сучасних інформаційних технологій.

Науковцями доведено, що застосування нових інформаційних технологій значно поліпшує ефективність процесу навчання, зокрема під час вивчення астрономії [5].

Останнім часом великої популярності набувають освітні веб-ресурси. До них висувають дуже жорсткі вимоги, зокрема вони мусять мати високий рівень виконання, належне худож-

не оформлення, характеризуватися повнотою матеріалу, забезпечувати якість методичного інструментарію й технічного виконання, відповідати дидактичним принципам логічності та послідовності викладу даних [3; 4].

У діяльності неформальній на базі музею використання наявних на сьогодні освітніх веб-ресурсів не завжди є доцільним, оскільки більшість з них є вузькоспеціалізованими, орієнтованими та організацію освітнього процесу в закладах освіти різних рівнів. Тому постає нагальна потреба у створенні освітніх Інтернет-порталів, тісно пов'язаних зі сферою діяльності музею. Функціонування такого порталу має забезпечувати як яскраве подання матеріалу, так і зворотній зв'язок — розуміння рівня сприйняття поданого матеріалу. Отже, структура сайту має бути розроблена з урахуванням зазначених моментів.

Існує багато способів розроблення веб-ресурсів, більшість з них потребує глибоких знань з веб-дизайну та веб-програмування, що у свою чергу призведе до залучення професіональних веб-розробників. Проте, враховуючи обмежені бюджетні можливості більшості музеїв, доцільніше застосовувати онлайн-конструктори для розроблення освітніх веб-ресурсів.

Конструкторами сайтів прийнято називати спеціальні онлайн-сервіси, що дають змогу «збирати» сайти з уже готових елементів. Одні конструктори доступні повністю безкоштовно, і працювати з ними можна, як правило, відразу ж після невеликої реєстрації. Інші ж можуть надавати основну частину функціоналу безкоштовно, а низку додаткових послуг і можливостей для сайту — на платній основі. Крім того, у деяких випадках безкоштовно функціонал конструкторів є доступним лише на певний термін, після чого необхідно заплатити за можливість продовжувати роботу.

Одним із багатофункціональних та зручних у використанні є конструктор сайтів, розроблений фахівцями західної компанії й орієнтований на аудиторію початківців користувачів — wix.com. Wix добре підходить для створення особистих сайтів, «візитівок» для компаній малого бізнесу та портфоліо фахівців, задіяних у творчій сфері, освітніх ресурсів. Цьому

сприяють стильні інтерактивні шаблони дизайну, яких доступно понад 500 різновидів у майже 7 десятках тематичних категорій.

Так, використовуючи можливості wix.com з метою підтримки просвітницької діяльності музею, було розроблено та опубліковано Інтернет-портал «Популярна астрономія» — <https://svitlanapostova81.wixsite.com/popular-astronomy> (рис. 1).

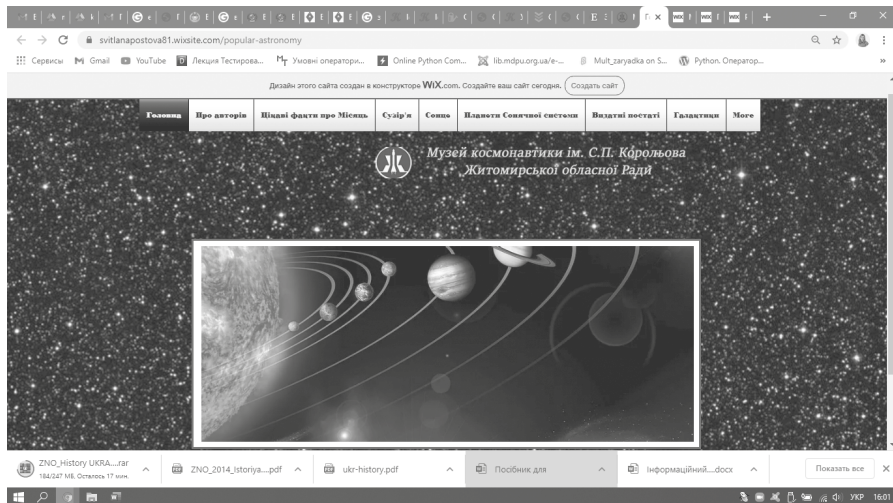

Рис. 1. Загальна структура Інтернет-порталу
«Популярна астрономія»

До розроблення порталу були залучені найкращі фахівці області та обдаровані учні — вихованці гуртка «Прикладне програмне забезпечення». Учні представляли портал на Всеукраїнській конференції «Зоряний шлях» у 2019 році та на обласному етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН у 2019–2020 рр.

Цей портал містить цікавий матеріал з астрономії, значна частина якого подана за допомогою мультимедійних презентацій (які користувач може завантажити). Використання мультимедійних презентацій дає змогу поєднати в одному програмному продукті текст, графіку, аудіо- та відеоінформацію, анімацію. Так за допомогою мультимедійних презентацій на

сайті не лише забезпечено подання матеріалу, а й пояснення деяких астрономічних явищ (затемнення місяця), яке збережено у відео-форматі. Проглянувши відео, що зацікавило, в учнів виникає потреба поглиблено зануритися в тему.

На порталі також є посилання на розроблені тести з різних тем для розуміння рівня засвоєння поданого матеріалу відвідувачами (сторінка «Конкурси та змагання»).

Робота над розширенням можливостей Інтернет-порталу продовжується. Плануємо поліпшення його функціональних можливостей — забезпечення різних рівнів доступу до матеріалів порталу, проведення інтернет-вікторин, онлайн-зустрічей тощо.

Інтелектуальний потенціал нації напряму залежить від пізнавальної активності молоді, стимулювання якої є одним із основних завдань неформальної освіти.

Список літератури:

1. Биков В. Ю., Лапінський В. В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2012. №2(98). С.3–6.
2. Верлань А. Ф., Тверезовська Л. О. Основні напрямки застосування інформаційних технологій у сучасній школі. *Сучасні інформаційні технології в навчальному процесі*. Київ : КПУ імені М. П. Драгоманова, 1997. С.22–38.
3. Гуржій А. М., Лапінський В. В. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології в освіті* : зб. наук.праць. Вип. 15. Херсон : ХДУ, 2013. С. 30.
4. Крамаренко Т. В. Використання Інтернету та електронних освітніх ресурсів у навчальному процесі вищих навчальних. URL : <http://pedpsy.duan.edu.ua/images/stories/Files/2016-1/43.pdf>
5. Мельниченко С. Л., Ткачук Д. Л. Використання інформаційно-комунікаційних технологій при вивченні астрономії для підвищення пізнавальної активності учнів. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 11. С. 35–42.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ STEAM-УРОКУ В МУЗЕЇ ХАНЕНКІВ

Катерина Гоцало,

провідна наукова співробітниця,
Національний музей мистецтв
імені Богдана та Варвари Ханенків,
м. Київ,
e-mail: katyadmitrienko006@gmail.com

Ольга Новікова,

старший науковий співробітник,
Національний музей мистецтв
імені Богдана та Варвари Ханенків,
м. Київ,
e-mail: garkavaya.olga@gmail.com

Катерина Постова,

кандидат психологічних наук,
провідний науковий співробітник,
Інститут обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ,
e-mail: kateruna_p@ukr.net

Пізнання навколишнього світу, сприйняття природи та її цінності для існування людини, вплив змін навколишнього середовища на життя та діяльність є можливими не лише безпосередньо через спостереження та експеримент, а й через аналіз історичної, культурної та літературної спадщини.

Музичні, мистецькі, художні твори, історичні, культурні та архітектурні пам'ятки приховують у собі цінну інформацію про життя та розвиток людства, використання ним природних умов та ресурсів, які можуть слугувати для нас важливим мотивуючим матеріалом для раціонального їх використання сьогодні [1; 2].

Тому метою проекту створення STEAM-уроку в музеї було занурення дітей у середовище творчості, у якому виражається ставлення до природи та її використання в різні історичні періоди для регіонів, які мають відмінні природні умови та ресурси, і, користуючись власним досвідом та отриманими знаннями, запропонувати вирішення однієї з регіональних проблем, яка постає перед людиною.

Основними завданнями проекту створення STEAM-уроку в музеї є вибір актуальної теми для певної вікової категорії дітей, добір експонатів, які будуть безпосередньо задіяні під час заняття, розроблення плану проведення заняття з урахуванням програмного матеріалу STEAM-дисциплін, проектування практикоспрямованого, творчого завдання для дітей, передбачення можливості одержання відгуків про захід, учасниками якого вони стали.

Реалізацію проекту STEM-уроку в музеї було здійснено на базі Музею Ханенків у межах меморандуму про співпрацю між цією установою та Інститутом обдарованої дитини НАПН України.

Для STEAM-уроку обрано тему «Вода в житті людини», важливим результатом вивчення якої є демонстрація значення води для різних регіонів світу (Європи та Азії) у різні історичні епохи на основі колекції світового мистецтва Музею Ханенків.

Підготовка заняття передбачала: обговорення основних напрямів розкриття теми з опором на програмний матеріал з географії для вибраної вікової категорії дітей (11–12 років, учні п'ятого-шостого класу); добір відповідних експонатів з колекції світового мистецтва Музею Ханенків; розроблення конспекту заняття з використанням експонатів колекції та урахуванням обраної тематики; обговорення можливих проблемних запитань і сутності проблемного завдання для узагальнення одержаних знань та їх закріплення; визначення можливості одержання відгуків-вражень дітей та супроводжуючих їх осіб (педагогів, батьків та інш.) про заняття; проведення пілотного заняття для дітей; обговорення та вдосконалення заняття відповідно до одержаних зауважень та пропозицій.

Відповідно було обрано основні тематичні напрями з географії: природні ресурси, а саме водні ресурси Європи (Північне Середземномор'я) та Південно Західної Азії, використання

водних ресурсів у різні періоди розвитку людства; ефективно використання водних ресурсів сьогодні; перспективи збереження водних ресурсів у світі. Для висвітлення обраної теми було обрано зали Музею Ханенків (Кабінет Старожитностей, Зала мистецтва Нідерландів, Зала мистецтва Ісламу) у кожній з яких визначено експонати, які можуть бути задіяні в організації заняття. Відповідно до визначеної тематики та обраних залів, у яких безпосередньо відбуватиметься заняття створюється конспект, який, окрім послідовності висвітлення теми та кількості відведеного на нього часу, містить розподіл матеріалу за місцем проведення. Запропоноване заняття вирізняється динамічністю та різноманітністю видів діяльності, передбачає самостійну та групову роботу, використання тематичних карт, завдання з можливістю висвітлення власної думки розробленням групового проєкту з вирішення проблемного завдання. Після проведення заняття передбачено одержання відгуків з використанням Google форми, за допомогою якої всі учасники залишили власні враження від заняття.

Відповідно до одержаних відгуків можна зробити висновок, що заняття в музеї сподобалося дітям, педагоги також висловили позитивні відгуки про таку форму проведення заняття. Діти позитивно оцінили елементи дослідницької та пошукової роботи, цікаві факти та одержані емоції під час відвідування заняття в Музеї. Зазначили необхідність таких форм заняття, оскільки, на їх думку, легше сприймати матеріал, доступне викладення матеріалу на конкретних прикладах, а все нестандартне зацікавлює та розширює світогляд. Також діти запропонували розширити коло навчальних предметів, які можна було б вивчати в музеї.

Список літератури:

1. Караманов О. В. Методичні аспекти розробки й упровадження музейно-педагогічних програм і проєктів в освітньому просторі України. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Другої науково-практичної конференції (Київ, 25–26 вересня 2014 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. 2014. С. 38–41.
2. Яценко В. Методика проведення екскурсії до музею води як центру популяризації наукових знань в гімназії та ліцеї (з досвіду організації).

Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез та доповідей учасників I сеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019р., м. Київ. Київ — Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 182–188.

МУЗЕЙ НАУКИ ЯК ПРОСТІР ЗАЦІКАВЛЕННЯ НАУКОЮ: НА ПРИКЛАДІ МУЗЕЮ НАУКИ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Станіслав Довгий,

доктор фізико-математичних наук,
професор, академік НАПН і НАН України,
Президент Малої академії наук України,
м. Київ

Василь Дунець,

кандидат політичних наук,
завідувач відділу освітніх програм
центру інтерактивної музейної науки,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: v.dunets@man.gov.ua

Як задовільнити природну допитливість дітей? Як запалити інтерес дітей до науки? Як розповісти дитині про науку доступною мовою? Як продемонструвати складні наукові явища простим і зрозумілим способом? Питання, перелік яких можна продовжувати до нескінченності. Однак, якщо ми проаналізуємо місію та візію декількох різних музеїв та центрів науки у світі, то зможемо зрозуміти, що направленість їх діяльності є досить близькою до відповідей на вище поставлені запитання. Так музей науки Експлораторіум у Сан-Франциско (США) серед цілей своєї діяльності зазначає створення відповідних умов для відвідувачів, щоб вони відчували себе активними дослідниками, використовуючи для цього різноманітні освіт-

до змісту >>

ні програми, експонати, проводячи заходи чи події, тощо [4]. У Центрі науки Онтаріо (Торонто, Канада) створено простір, «де відвідувачі різного віку можуть навчатися через гру, а також щоденно пізнавати способи мислення як у науковця» [5], а одним із напрямів діяльності Центру науки в Сінгапурі є проведення різного роду активностей, які наближають науку до мешканців їх міста-держави [3].

Наведені вище кілька прикладів, на нашу думку, дають змогу посилити важливість ролі для суспільства музеїв і центрів науки, їх впливу на залучення дітей і молоді до науки. Зрозуміло, що кожна інституція такого типу обирає власний шлях та спосіб діяльності: якісь із них більше спеціалізуються на конкретних проблемах чи галузях науки, тоді як інші — використовують міждисциплінарний підхід та представляють відвідувачам в інтерактивному форматі різні сфери науки чи промисловості. Втім, усі вони швидко реагують на актуальні глобальні проблеми, присвячують їм інтерактивні експозиції чи певні експонати, освітні програми, демонструють суспільству результати наукових досліджень, а також залучають охочих до пізнання наукового методу та проведення наукових експериментів у лабораторіях. Такі питання завжди активно обговорюють представники музеїв і центрів науки на конференціях. Наприклад, на щорічній конференції Європейської мережі центрів та музеїв науки (Ecsite) у 2020 році, тема якої була «Відлуння майбутнього», учасники дискутували щодо ролі музеїв і центрів науки у вирішенні таких глобальних проблем, як зміна клімату, штучний інтелект, втрата біорізноманіття та інші, а також як ці проблеми формуватимуть подальшу наукову діяльність [2].

Цілком очевидним видається бачення місця та ролі музеїв і центрів науки в суспільстві, яких об'єднує освітня мета діяльності. У цьому контексті вважаємо за доцільне проаналізувати освітній та науковий складники на прикладі конкретного музею чи центру науки. Звернімось до українського досвіду, оскільки в нашій країні наразі відбувається процес створення музеїв та центрів науки. Так у жовтні 2020 року за участі Малої академії наук України було відкрито в Києві на території

Національного комплексу «Експоцентр України» державний науково-освітній інтерактивний простір Музей науки. Зацікавленість та участь держави в цьому проєкті засвідчує необхідність наявності такого роду інституцій у нашій країні, де б відбувалося ознайомлення з наукою та її різними галузями шляхом безпосереднього досвіду.

«Заборонено не торкатися» — ключовий принцип діяльності науково-освітнього інтерактивного простору Музей науки Малої академії наук України. Це музей науки сучасного покоління, який дає змогу відвідувачам «зануритися» в пізнання науки за допомогою найрізноманітніших інтерактивних експонатів, з якими можна безпосередньо взаємодіяти, відчувати їх, запускати, змінювати параметри, спостерігати за можливими наслідками дій, моделювати ситуації, та передусім подивитися на звичайні речі в незвичний спосіб. У науково-освітній концепції, розробленій Малою академією наук України, Музей науки є простором, де відбувається знайомство з наукою, її емоційне сприйняття. Такі звичні для вчених слова як «аналізувати», «досліджувати», «торкатися», «перевіряти», «експериментувати», «висловлювати припущення», «спостерігати», «робити висновки» стали основою формування виставкового простору та добору експонатів, допоміжних інтерактивних інсталяцій, з метою створення для відвідувачів умов і середовища, наближених до тих, у яких працюють науковці. Тематична спрямованість експозицій Музею науки в Києві має міждисциплінарний характер, оскільки інтерактивні виставки присвячено матеріалознавству, оптиці, акустиці, великим винаходам людства, людині, а також астрономії. У Музеї виокремлено зону «Українські вчені», яка буде змінною для того, щоб показати досягнення в науці якнайбільшої кількості українських науковців, зацікавити їхніми дослідженнями та відкриттями світового масштабу. Ключова аудиторія музею охоплює відвідувачів 8–12 років, що було враховано під час адаптації експозицій, проте наповнення музейного простору може зацікавити всі вікові категорії — від найменших до найстарших [1].

Музей науки Малої академії наук України — це простір вільний для досліджень, де не має заздалегідь визначеної стежки

відвідування, а кожен відвідувач формує власний шлях в експозиційному просторі. Відповідно в музеї немає екскурсій та екскурсоводів, проте присутні інтерпретатори. У світі залежно від музеїв та центрів науки інтерпретатори по-різному називаються: аніматори, фасилітатори, медіатори тощо, але всі вони є експертами, тими, хто досконало знає експонати та підкаже як ними користуватися. Вони не дають готових відповідей, а допомагають, ставлячи запитання, розкривати допитливість та зацікавленість. Інтерпретатори також організовують освітній процес у музеї, вони розробляють і проводять для відвідувачів різних вікових категорій наукові та освітні програми, спрямовані на популяризацію та впровадження наукової освіти в Україні.

Отже, музеї та центри науки є тими інтерактивними просторами, які здійснюють пробудження інтересу до науки. Проте кожна інституція здійснює це у властивий та особливий для неї спосіб. Варто відзначити, що в Україні відбувається нова актуалізація статусу не тільки музеїв науки, але й, наприклад, у вересні цього року Верховною Радою України були прийняті зміни до законів, які законодавчо закріплюють статус музеїв закладів вищої освіти. Відповідно для них це створює нові шляхи розвитку, визначення їх місця та впливу у суспільстві, що потребує окремого наукового дослідження.

Список літератури:

1. Про музей. *Музей науки Малої академії наук України*: веб-сайт. URL: <https://sciencemuseum.com.ua/ua/about-us/pid/2> (дата звернення: 21.10.2020).
2. 2020 Ecsite Conference. *Ecsite*: website. URL: <https://www.ecsite.eu/activities-and-services/ecsite-events/conferences/2020-ecsite-conference> (accessed: 21.10.2020).
3. About Science Centre Singapore. *Science Centre Singapore*: website. URL: <https://www.science.edu.sg/about-us/about-science-centre-singapore> (accessed: 20.10.2020).
4. About Us. *Exploratorium*: website. URL: <https://www.exploratorium.edu/about-us> (accessed: 15.10.2020).
5. About Us. *Ontario Science Centre*: website. URL: <https://www.ontariosciencecentre.ca/about-us> (accessed: 20.10.2020).

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОБОТИ МУЗЕЙНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Марина Загорулько,

викладач кафедри іноземних мов,
Київського університету технологій та дизайну,
м. Київ,
e-mail: zagorul_ko@ukr.net

Сучасні технології дають нам змогу впроваджувати елементи інтерактивності в науково-освітню діяльність, що дає можливість поліпшити мотивацію учнів до навчальної діяльності, а також їх здатність самостійно проводити дослідження та працювати в команді. Це також дає змогу привернути більше уваги до роботи сучасних музеїв і спонукає учнів шукати той контент, який їм подобається.

Сотні цифрових освітніх інструментів було створено з метою надання автономії учням та студентам, зацікавлювати їх, заохочувати учнів та студентів відвідувати музеї та галереї. Тут ми розглянемо деякі з них.

Project — це інструмент, який дає змогу створювати мультимедійні презентації з динамічними слайдами, у які можна вставляти інтерактивні карти, посилання, онлайн-вікторини, відео, а також інші опції. Працівники музеїв можуть ділитися із відвідувачами посиланнями на презентації, які візуально адаптовані до різних пристроїв і можуть урізноманітнити подачу інформації учням та студентам.

Thinglink дає змогу користувачам створювати інтерактивні зображення з музикою, звуками, текстами та фотографіями. Ними можна поділитися на інших сайтах або в соціальних мережах, таких як Twitter і Facebook. Thinglink надає можливість створювати цікаві завдання, вправи, опитування, які стимулюють інтерес учнів за допомогою інтерактивного контенту, здатного розширити їхні знання про експозицію певного музею чи галереї.

Платформа eduClipper дає змогу користувачам обмінюватися та вивчати довідники та навчальні матеріали. У eduClipper

ви можете збирати інформацію, знайдену в інтернеті, а потім ділитися нею з членами раніше створених груп, що дає можливість більш ефективно управляти академічним контентом, знайденим в інтернеті, вдосконалювати методи дослідження та мати цифровий запис того, що було досягнуто під час проходження курсу. Крім того, це дає можливість організувати віртуальні класи для відвідувачів музею та створити портфоліо, де зберігається вся виконана ними дослідницька робота.

Storybird допомагає розвивати в учнів навички письма та читання за допомогою розповідання історій. У цьому інструменті користувачі можуть створювати інтерактивні та художні книги онлайн за допомогою зручного у використанні інтерфейсу. Створені історії можуть бути вбудовані в блоги, відправлені електронною поштою та надруковані. У Storybird також можна створювати проекти з учнями та підтримувати постійний зворотний зв'язок.

VoiceThread — це навчальна програма, яка дає змогу користувачам завантажувати фотографії, зображення, кліпи, відскановані файли, власні малюнки або навіть слайди PowerPoint. Потім вони можуть додавати свої власні аудіокоментарі до завантажених матеріалів, що допомагає обмінюватися творчими ідеями та стимулює співпрацю. VoiceThread також може бути використаний музейними працівниками для завантаження додаткової інформації щодо експонатів та надання певних аудіокоментарів.

Окрім того, не слід забувати про використання QR-кодів. Посилання на QR-код генерується миттєво та безкоштовно, посилання може вести будь-куди: на сторінку музею в соцмережі, на блог, на статтю у Вікіпедії.

Список літератури:

1. A. Chauhan 11 Digital Education Tools For Teachers And Students. eLearning Industry. URL : <https://elearningindustry.com/digital-education-tools-teachers-students> (дата звернення 02.11.2020)
2. R. Bartee 12 Aid Tools For Digital Classrooms. eLearning Industry. URL : <https://elearningindustry.com/12-tools-for-digital-classrooms> (дата звернення 02.11.2020)
3. S. Ekanan Top 10 Tools For The Digital Classroom. eLearning Industry. URL : <https://elearningindustry.com/tools-for-the-digital-classroom-top-10> (дата звернення 02.11.2020)

СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ НОВІТНІХ ІНТЕРАКТИВНИХ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ПРОСТОРІВ В УКРАЇНІ

Оксана Ісаєнко,

заступник директора
Шепетівський міський центр дитячої
та юнацької творчості,
м. Шепетівка Хмельницької області,
e-mail: isayenko.oksana@gmail.com

Музейна педагогіка — галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес. Це наукова дисципліна на стику музеезнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему. Ефективним є не лише використання будівлі музею для проведення уроків, сучасні світові тенденції диктують нові погляди та підходи до педагогіки загалом.

Інтернетреволюція, поєднана з комп'ютерною та інформаційною, повністю змінила ціле покоління, більше навіть, ніж свого часу винайдення друкарського верстату, радіо, автомобіля чи телебачення. Найбільш визначною ознакою цієї революції є створення віртуального світу та виникнення залежності від нього у величезній кількості дітей. Школярі годинами проводять час, знищуючи монстрів, прибульців, та в кращому випадку, створюючи цивілізації.

Використання інтернет-ресурсів в освітньому процесі — вимога сучасності. До того ж зараз, коли майже щодня з'являються нові неймовірні додатки, це більш ніж реально! Сьогодні існує велика кількість комп'ютерних ігор на історичну тематику. Зв'язок з історією більшість із них має досить умовний, за винятком певних зразків, створених спеціально з навчальними цілями.

Із переліку останніх заслуговує на увагу серія навчальноігрових програм «Дитяча колекція». Наприклад, диск «Стародавній Рим» розрахований на дітей віком до 13 років, а також на всіх,

хто цікавиться історією Давнього світу. Окрім вичерпної історії Римської імперії, користувач може дізнатися про побут, звичаї, релігію, обряди, одяг давніх римлян тощо. Усі теоретичні тексти озвучені, програма за допомогою тестів проконтролює, чи уважно ви їх читаете. Тематичні ребуси, кросворди, ігри, мультфільми — все це має зацікавити дітей цього віку в ігровій формі вивчати історію Давнього Риму. На жаль, більшість комп'ютерних ігор, популярних серед підлітків, створюють з іншою метою. Над цими комп'ютерними іграми працюють тисячі кваліфікованих спеціалістів, що намагаються зробити кожну гру більш привабливою та цікавою. Історичні образи, сформовані на уроці, суттєво програють мультимедійним, створеним за допомогою комп'ютера. «Помпеї», «Корсари», «Цивілізація», «Козаки», Rome: Total War — ось тільки деякі назви ігор історичної тематики.

Незважаючи на побічну належність до історії, комп'ютерні ігри за певних умов можуть стати союзником педагога, працівника музею, керівника гуртка. Поперше, комп'ютерна гра надає можливість пережити «реальність» історичної події та часу. За цим відчуттям може виникнути інтерес до вивчення певного періоду чи особистості. Результатом може стати прагнення дитини звернутися до спеціальної історичної літератури, а отже, й формування більш повних та історично правдивих образів про минуле. Подруге, не всі елементи комп'ютерної гри є вигадкою та результатом фантастичної уяви її розробників. Певні персонажі та історичний інтер'єр (одяг, зброя, речі) відповідають часові. Зрозуміло, наявний навчальний компонент не був основною метою авторів комп'ютерної гри, просто його не можна було уникнути. Потрете, інколи комп'ютерні ігри містять довідковий матеріал, до якого має звернутися учасник гри, щоб у ній перемогти. Цей довідковий матеріал, як правило, складають спеціалісти з історії того чи іншого періоду [1].

Усі ці напрацювання можна використати для вивчення минулого рідного краю, створення віртуального музейного довідника, відповідно до тематики чи спрямування. Залучення розробників до освітнього процесу, може створити прекрасні умови для створення новітніх інтерактивних науково-освітніх просторів в Україні.

Як би ми не хотіли, наші діти продовжуватимуть грати в комп'ютерні ігри, тому нам залишається лише використовувати їх у просвітницьких та навчальних цілях. Педагогу варто знати про захоплення своїх учнів не тільки із цікавості, але й для того, щоб інколи здійснити аргументовану критику комп'ютерних ігор невисокої якості й відверто антиісторичного змісту. Можливі декілька варіантів використання комп'ютерних ігор на історичну тематику:

- самостійне завдання, метою якого є пошук історичних помилок у комп'ютерній грі (результатом такої роботи може бути коротка рецензія на комп'ютерну гру);
- організація невеликої дискусії на уроці про популярну комп'ютерну гру, її переваги та недоліки;
- звернення до довідкової інформації, наявної в комп'ютерній грі, з подальшим її порівнянням в інших джерелах;
- використання історично правдивого візуального матеріалу комп'ютерної гри в навчальних цілях.

За допомогою навчальних програм в ігровій формі можна вивчити іноземну мову. Занурення в комп'ютерну гру за ефективністю можна порівняти з вивченням мови з її носіями з США або Великобританії. Чому? Тому що під час гри мозок сприймає мову як допоміжний інструмент. Дитина концентрується на самій грі, проходячи завдання і вивчаючи ігровий світ. Англійська є сполучною ланкою, а не метою. І це не єдиний плюс [2].

Ігри в жанрі «квест» чудово підходять для вивчення та опрацювання нової лексики іноземної мови. Гра такого жанру може допомогти створити подорож по музею на різні теми: «Особливості вишивки різних регіонів України», «Історичні постаті рідного краю», «Історія писанкарства» тощо.

Комп'ютерна гра може розповісти дітям про основні небезпеки коронавірусної хвороби (COVID-19), правила використання засобів індивідуального захисту та гігієни. Довідниковою може бути інформація про епідемії, з якими стикалося людство: як вдалося перемогти ті чи інші епідемії та хвороби на планеті Земля.

З одного боку, інтернет дедалі більше стає інструментом освіти й спілкування, але з іншого — створює безліч ризиків для конфіденційності, добробуту та безпеки дітей і людства за-

галом. Просвітницька робота в цьому напрямі є дуже важливою зараз, особливо після того, як людство стикнулося з такою проблемою, як пандемія COVID-19. Дистанційна освіта стала реальною і має як позитивні моменти, так і не дуже.

Музейна педагогіка в сучасному світі, має всі можливості вийти на новий рівень якості. Сучасний підхід, креативність, залучення професіоналів у сфері програмування, на мою думку, може дати прекрасний результат.

Список літератури:

1. Blog.imena.ua. URL : <https://www.imena.ua/blog/games-for-english/>
2. На Урок : електронний журнал. URL : <https://naurok.com.ua/post/internet-resursi-ta-suchasna-osvita-nova-internet-konferenciya-vid-na-uroku>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Тетяна Калюжна,

кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки

Інститут педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ,
e-mail: tt-dd-kk@ukr.net

Закон України «Про освіту» визначає метою освіти «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству» [2, с. 1]. На сучасному етапі розвитку післядипломної педагогічної освіти — професійної підготовки слухача шля-

хом поглиблення, розширення й оновлення професійних знань, умінь і навичок — особливого значення набувають не тільки інноваційні технології щодо навчання дорослих, а й опановування новими технологіями, вибір яких суттєво поліпшує мотивацію викладача й слухача до спільної діяльності, підвищуючи їх професійний рівень.

Важливе місце серед технологій освіти посідає один із перспективних напрямів сучасної педагогіки — музейна педагогіка, що вирішує проблеми формування особистості, а саме: залучення слухачів і викладачів післядипломної педагогічної освіти до науково-дослідницької та освітньої діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційних технологій.

Музейна педагогіка — один з найбільш значущих напрямів сучасної педагогіки, орієнтованих на вирішення завдань виховання та розвитку особистості. Теоретико-методологічною основою музейної педагогіки є наукові знання, що виникли на основі зв'язків музеєзнавства, педагогіки, психології, філософії, мистецтва (як частини загальної культури) і краєзнавства. Музейна педагогіка досліджує музейні форми комунікації, характер використання музейних засобів під час передання та сприйняття інформації з боку педагогіки. Джерелом інформації тут є самі артефакти, справжні предмети культурної спадщини або їх копії.

Розглядаючи сутність музейної педагогіки з позиції професійної освіти, необхідно підкреслити, що це галузь науково-практичної діяльності сучасного музею, орієнтована на передання культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища. Музейна педагогіка сприяє збагаченню загальної ерудиції, вдосконалює знання і вміння в галузі історії, мистецтва, освіти, якими має володіти викладач післядипломної педагогічної освіти та використовувати в професійній діяльності.

На думку Ю. Бойчука, сучасна музейна педагогіка спрямована в першу чергу на вирішення завдань активізації творчих здібностей особистості. Відмінні риси навчання в музейній педагогіці — неформальність і добровільність. Особливістю навчання є можливість максимально реалізувати свій творчий хист і задовольнити пізнавальні інтереси. Сучасні соціокультурні умови потребують від музеїв розширення та видозміни традиційних форм роботи.

Сьогодні, під час пандемії, традиційні форми роботи замінюють на інноваційні — віртуальні екскурсії, онлайн-подорожі світовими та українськими національними музеями. Інтерактивність — основний методологічний прийом у співпраці педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти та сучасного музею, коли він перестає бути тільки сховищем, а стає живим організмом взаємодії в процесі професійно-педагогічної діяльності.

Методи та засоби впливу музеїв на освітнє середовище післядипломної педагогічної освіти, взаємодія музейних установ із педагогічним персоналом закладів післядипломної педагогічної освіти допомагає застосовувати інноваційні педагогічні технології для інтеграції музейництва в процес творчого розвитку та самовдосконалення особистості викладача післядипломної педагогічної освіти [3].

Для створення єдиного освітнього простору з системою новітніх методів та засобів для розширення сприятливих умов та можливостей для всебічного розвитку особистості у відкритому освітньому просторі столиці та забезпечення професійного вдосконалення педагогів у Києві було запроваджено Міську комплексну цільову програму «Освіта Києва. 2019–2023 роки» і як її складник — «Позашкільна освіта», у межах якої запропоновано проект з музейної педагогіки [4].

Отже, музей може стати одним із потужних культурно-освітніх просторів формування всебічно розвиненої особистості викладача післядипломної педагогічної освіти та професійної підготовки педагогів. Музейна педагогіка є особливо актуальною, тому що розкриває індивідуальний культурний досвід народу в контексті його історичного, економічного та соціального розвитку. Через музейні зразки й експозиції здійснюється вплив на емоційну та когнітивну сфери особистості, усвідомлення нею універсальності загальнолюдської культури, що є важливим у формуванні всебічно розвиненої особистості викладача післядипломної педагогічної освіти.

Список літератури:

1. Бойчук Ю., Пальчик О., Зуб О. Використання потенціалу музейної педагогіки у вищих навчальних закладах. URL : file:///D:/%D0%94%D

0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/ds/NovKol_2016_1_7.pdf

2. Закон України про освіту. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. Київ, 2017. № 38–39. 380 с. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Маньковська Р. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку. *Краєзнавство*. Київ : ПП «ПФ «Фоліант», 2019. №3. С. 238–252.
4. Міська комплексна цільова програма «Освіта Києва. 2019–2023 роки». *Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)*. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/content/osvita-kyieva.html>

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЇВ НІЖИНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Микола Криловець,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин,
e-mail: km50@ukr.net

Однією з важливих подій у суспільно-політичному житті України, які в 2020 році відзначають на загально-державному рівні є 200-річчя відкриття Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Саме в ньому для всебічного розвитку краєзнавства, глибокого вивчення сторінок історії та природи рідного краю, тепер як ніколи створено сприятливі умови для активізації краєзнавчого руху, є необхідність і перспектива щодо розширення музейної мережі університету, поліпшення виховної роботи серед молоді, залучення її до науково-дослідницької краєзнавчої роботи.

Одним із визначальних напрямків роботи університетських музеїв є розвиток у вихованців почуття прекрасного: формування в них високих естетичних смаків, уміння сприймати та оцінювати твори мистецтва, літератури, пам'ятки історії свого населеного пункту, збір повідомлень та документів про своїх

земляків (давніх часів, сучасного періоду); збір місцевих етнографічних пам'яток (предметів домашнього та господарського вжитку); вивчення місцевих водойм, фауни і флори; збір усного фольклору (колядки, купальські пісні, весільний фольклор тощо); записи народних пісень; прислів'їв, приказок; описи ігор, звичаїв і традицій своїх земляків; збір народних прикмет тощо.

У музеях Ніжинського державного університету зберігаються численні скарби: етнографічні, природні, історичні, художні, наукові експонати. Деякі з них не мають аналогів в Україні.

Певна річ, у музеї історії університету значна частина експозиції стосується літератури, тобто життя та творчості видатних вихованців цього закладу: В. М. Забіли (1808–1869) — поета-романтика, автора поезій «Гуде вітер вельми в полі», «Не щебечи соловейку», які поклав на музику М. І. Глінка; Н. В. Кукольника (1809–1868) — автора драматичних фантазій, багатьох п'єс, на слова якого М. І. Глінка написав романси «Жайворонок», «Сумнів» тощо; Є. П. Гребінки (1812–1848) — автора багатьох віршів, поем, оповідань, повістей, байок нарисів; О. С. Афанасьєва-Чужбинського (1816–1875) — автора поезій, прозових творів, літературно-критичних статей, етнографічних праць; М. В. Гербеля (1827–1883) — перекладача і видавця творів західноєвропейських класиків, творів І. Котляревського, Л. І. Глібова, Ю. Федьковича, «Кобзаря» російською мовою; Л. І. Глібова (1827–1893) — видатного байкаря та лірика; Ф. К. Богушевича (1840–1900) — білоруського поета-демократа, основоположника критично-реалістичного напрямку в білоруській літературі, а також академіків Ю. Ф. Карського — філолога, етнографа і фольклориста, В. І. Резанова — літературознавця, М. С. Державіна — історика та філолога-славіста, І. М. Кириченка, М. Н. Петровського, П. Г. Редкіна — видатного вченого-правознавця, педагога, університетського вчителя К. Д. Ушинського, професорів В. І. Савви, Р. М. Волкова, М. Ф. Даденкова, П. К. Волинського та ін.

На стендах і окремих підставках виставлено підручники, посібники, фізичні прилади часів Гоголя. Поряд фотокопії відомостей про навчання М. Гоголя та його однокурсників. Численні експонати розповідають про подальший життєвий і творчий шлях генія світової літератури.

Цікаву інформацію містять стенди про випускників університету різних років випусків, які стали Героями Радянського Союзу (О. В. Тканка, І. М. Мороза, Ф. Т. Ялового, Ю. О. Збанацького), відомими вченими, заслуженими вчителями, працівниками освіти, культури, спорту, відвідини університету почесними гостями, про студентське життя.

Культурним і духовним осередком Ніжинського університету, його центром знань є бібліотека, найбагатша за кількістю творів серед усіх закладів вищої освіти в Україні. Це сама давня і вічно юна оселя людського розуму. Робота бібліотеки спрямована на соціальний і культурний розвиток регіону, патріотичне виховання, виховання поваги до історії, традицій рідного краю.

У музеї рідкісної книги є твори Горация, Вергілія, Лукреція — латиною; німецькою мовою — Віланда, Гербера, Гете, Шіллера; французькою мовою — Лагарпа, Корнела, Расіна та інших, а також російських письменників — О. М. Радищева, М. В. Ломоносова, М. М. Карамзіна, А. М. Хераскова, Г. Р. Державіна, Я. Б. Княжнина, Д. І. Хвостова. Серед періодичних видань «Вестник Европы» (за 1803, 1814, 1815, 1825–1828 pp.), «Русский инвалид» (1815–1825 pp.), «Отечественны записки» (1821–1827 pp.), «Сибирский вестник» (1818–1824 pp.), «Журнал изящных искусств» (1823–1825 pp.), «Украинский журнал» (за 1824 р. — 24 номери), «Журнал министерства народного просвещения» (1821–1824 pp.). Окрім них, збереглися «Северный архив», «Новый магазин естественной истории физики и химии», «Указатель открытый по физике, химии, естественной истории, технологии», «Московский телеграф», «Московский вестник», велика колекція давньої грецької, польської, німецької, французької, духовної літератури, картографічних матеріалів тощо.

Музей рідкісної книги неодноразово поповнювався колекціями книг з бібліотек видатних вчених того часу: І. Б. Штеймана, С. П. Шевирьова, М. Максимовича, М. В. Гербеля та ін.

При музеї рідкісної книги у 2017 р. створено «Меморіально-музейну кімнату мореплавця Юрія Лисянського» — вітчизняного мореплавця, уродженця м. Ніжина, який першим серед співвітчизників здійснив у 1803–1806 pp. навколосвітню подорож і подарував примірник своєї книги «Путешествие вокруг света» та власноруч створені карти відкритих земель нашому навчальному закладу.

З 1845 року в університеті існує картинна галерея, яка складалася спочатку із 175 картин західноєвропейських художників XIV–XIX ст. (італійських — П'єтро Перутжіно, Лепо Меммі, братів Карачі, Тіціана, Гверчіно, Караваджіо, Рібери та ін.; французьких — Симона Вуе, Франсуа Буше, Ніколи Пуссена; німецьких — Мартина Шена, Голббейна; фламандських — Рубенса, Ван Дейка, Брегеля Старшого; новоруських — Плахова, Андреева, Іванова, Байкова, Кольмана, іспанських та ін., куплених у різних містах Європи та подарованих навчальному закладу його засновником, і яка в буремні роки зменшилась, але пізніше доповнилась колекціями художників-земляків — М. Самокиша, С. Шишка та ін.

Геологічний музей при кафедрі географії складається із двох відділів: мінералогічного та петрографічного (гірські породи). Мінералогічний відділ включає представників усіх класів мінералів (самородні, сульфіді, сульфати, галогени, оксиди та гідрооксиди, карбонати, силікати) і еталон Мооса. Петрографічний — осадові, магматичні та метаморфічні типи гірських порід.

У музеї продемонстровані найвиразніші представники всіх класів мінералів. Так серед самородних — сірка і графіт; із оксидів і гідрооксидів — різноманітні зразки кварцу: кварц білий, сірий, рожевий, зливний, гірський кришталь, кварц моріон і руди чорних і кольорових металів. Галогени представляють галіт, сильвін і флюорит. Гіпс та його різновиди представляють клас сульфідів. Сульфіді — пірит, халькопірит, галеніт, сфалерит тощо. Найбільш численним є клас силікатів — різноманітні слюди, польові шпати тощо. Кожний мінерал у колекції музею має детальний опис: основна характеристика мінералу, діагностичні властивості (назва, хімічна формула, колір, блиск, твердість за шкалою Мооса, густина, спайність, злом, форми відокремлення, основні родовища видобутку у світі, шляхи використання).

Кафедра біології має у своєму розпорядженні зоологічний та ботанічний музеї. Перший представлений великими колекціями безхребетних, хребетних, панорамами життєвих композицій Полісся, Лісостепу, Степу, опудалами ссавців, риб і птахів, палеонтологічними експонатами, другий — гербаріями представників рослинності майже з усіх куточків світу.

Оскільки Україна як європейська держава прагне відповідати найкращим світовим стандартам у питаннях культури, науки та освіти, то вітчизняним музеям слід використовувати за взірця найкращі приклади світових експозиційних об'єктів.

Окрім екскурсій, потрібно широко використовувати музейні фонди на лекціях, практичних і семінарських заняттях, залучати студентів до написання рефератів, курсових та магістерських робіт на краєзнавчі теми. Також варто ширше розвивати такі форми краєзнавчої роботи, як тематичні вечори, зустрічі з краєзнавцями, науково-творчі та краєзнавчі конференції, вчити студентів оволодівати науковою методикою краєзнавчого пошуку, бо в краєзнавстві — невичерпне джерело духовності та культури нашого народу. Майбутній учитель повинен усвідомити, що використання краєзнавчого матеріалу на уроках значно їх поліпшить, підвищить зацікавленість учнів предметом.

Список літератури:

1. Самойленко Г. В., Самойленко О. Г. Ніжинська вища школа: сторінки історії. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2005. 420 с.
2. Харченко О. М. Мінералогічна колекція геологічного музею Ніжинського університету імені Миколи Гоголя : довідник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 60 с.

МУЗЕЙНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА ІННОВАЦІЇ

Руслана Маньковська,

доктор історичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник,
Інститут історії України НАН України,
м. Київ,
e-mail: ruslana_man@ukr.net

Українська освітня система перебуває нині на етапі реформування. Особливого значення набувають нові підходи до організації та змісту навчально-виховної діяльності, серед яких зміцнення взаємодії навчальних закладів та музеїв, як

суспільних інститутів з формування особистості та розвитку її творчих здібностей. Завдання із залучення молоді до інтелектуальних практик та дослідницької діяльності в музейному просторі реалізує музейна педагогіка, як актуальний міждисциплінарний напрям, що поєднує музеезнавство та педагогіку. Упродовж останніх десятиліть музейна педагогіка сформувала перспективний та ефективний освітньо-музейний модуль інтелектуальних перетворень особистості [5, с. 183—185].

Історіографічне поле з музейної педагогіки широко представлене українськими та зарубіжними дослідниками. Означений напрям все більше привертає увагу не лише фахівців галузі, але й істориків, культурологів, соціологів, педагогів, психологів. Серед українських дослідників провідне місце посідають ґрунтовні напрацювання музеезнавців Ю. Омельченка, О. Караманова, Л. Гайди [1;3;11]. Вчені А. Григор'єва, О. Ярошенко, Г. Марюхно, Т. Белофастова, Ю. Ключко, О. Міхно, Н. Отрох [7;9;12] торкаються принципів, методів та засобів музейної педагогіки. Питання взаємодії музею та школи розглядають у своїх дослідженнях педагоги Л. Масол, В. Рагозіна, І. Ласкій, Л. Гурина, Т. Рудько, Т. Ткаченко, Д. Щербак, О. Степанок, А. Надеждіна, О. Класова, О. Юрченко, Г. Поліщук, С. Піскун, О. В. Валенкевич [4;13;14;16].

Значний доробок з історії, теорії та сучасних проблем музейної педагогіки становлять праці зарубіжних дослідників, зокрема музеезнавців Р. Ромедера, А. Кунца, В. Клаузевіца, Е. Гохстрат, А. Гейна, Л. Норріс, Р. Тісдейла, російських фахівців А. Разгона, Є. Ванслової, Б. Столярова, М. Юхневич [2;10;15].

Праці дослідників висвітлюють важливі теоретичні та практичні проблеми з музейної педагогіки, однак музейно-освітній простір, як динамічна форма взаємодії музею і навчальних закладів, аналіз його структурних компонентів не ставали окремим об'єктом вивчення. Умовно музейно-освітній простір можна окреслити полем діяльності музею та навчальних закладів. До його структури належать музейні (державні, відомчі, шкільні, наукові, громадські, приватні) та навчальні заклади, наукові, державні установи та громадські організації. Усі вони об'єднані принципами музейної педагогіки та спільними освітньо-виховними завданнями .

Основне місце в структурі музейно-освітнього простору належить музеям, різних за профілем та формами власності. Незважаючи на те, що в Україні відсутня загальнодержавна науково-координаційна інституція з музеезнавства, яка, безперечно, мала б підрозділ з музейної педагогіки, натомість важлива об'єднуюча роль у музейному просторі України належить Педагогічному музею України Національної академії педагогічних наук України, який проводить активну роботу з координації музейного життя в Україні, окрім того, спрямовує свої зусилля на створення Асоціації керівників музеїв при навчальних закладах України.

Розвивають науково-дослідницькі аспекти музейно-освітнього простору кафедри з музейної проблематики в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Київському національному університеті культури і мистецтв, Харківській державній академії культури, Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, Львівському національному університеті імені Івана Франка. Питання музейної педагогіки висвітлюють науковці у своїх дисертаційних дослідженнях зі спеціальності «26.00.05 — музеезнавство. Пам'яткознавство.», яка довгий час діяла при Центрі пам'яткознавства Національної академії наук України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури й працює в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. Внесок у розроблення музейно-освітньої тематики здійснюють співробітники обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти в Києві, Кропивницькому, Луцьку, Сумах, Рівному.

У музейно-освітньому напрямі значну роботу проводить Український державний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти та науки України, який має свої обласні підрозділи. Центр активно опікується музеями при навчальних закладах, ініціює та здійснює освітні проекти із залученням музейного сегменту, популяризує музейні колекції, видає інформаційно-довідкову літературу, путівники та каталоги шкільних музеїв України.

Важливе місце в структурі музейно-освітнього простору відведено музеям при навчальних закладах, які можна розгля-

дати як творчі лабораторії для розвитку особистості. В Україні мережа музеїв освітньої галузі охоплює більше чотирьох тисяч закладів. Нині у світі отримали бурхливий розвиток дитячі та наукові музеї. Спеціальні дитячі музеї в Україні відсутні, але в кожному музейному закладі пропонують цікаві програми для дітей, у деяких з трьохрічного віку. Також розгортається науково-технічне музейництво для молодого покоління. Широке визнання серед юнацької аудиторії отримав Музей популярної науки і техніки «Експериментаніум» у Києві та Музей цікавої науки в Одесі, у жовтні 2020 р. перших відвідувачів зустрів Музей науки МАН України в Києві. Інтерактивно-освітній простір цих закладів спрямований на впровадження наукової освіти в Україні із залученням інноваційних технологій.

Останнім часом відзначають зацікавленість музеями з боку громадських організацій та благодійних фондів. Низка музейних проєктів здійснена за підтримки програми «Розвиток музейної справи» Міжнародного благодійного фонду «Україна 3000», за сприяння Міжнародного проєкту з розвитку музеїв та музейних мереж «Матра / Музеї України» організовано тренінгові програми та навчальні семінари «Освітні програми в музеї».

За останніми спостереженнями в структурі музейно-освітнього простору з'являється державний сегмент, представлений органами державної та місцевої влади. У Києві за підтримки Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) спільно з педагогами Київської Малої академії наук учнівської молоді, науковцями Інституту історії України НАНУ та Національної спілки краєзнавців України в межах Міської комплексної цільової програми «Освіта Києва. 2019–2023 роки» [8] було розроблено й у 2019 р. презентовано освітньо-культурологічний проєкт «Музейна педагогіка в культурно-освітньому просторі Києва: досвід, проблеми, перспективи». Його завдання спрямовано на створення в музейному середовищі сприятливих умов для інтелектуально-дослідницької діяльності, застосування музейно-інноваційних педагогічних технологій для поглиблення навчально-освітньої та дослідницької діяльності учнів [6].

Отже, музейно-освітній простір в сучасній Україні означений діяльністю музейних та навчальних закладів, наукових та державних установ, громадських та благодійних організацій. Змістову основу його структури визначає міждисциплінарний напрям у музеезнавстві — музейна педагогіка, яка має значний пізнавальний потенціал, здатна модифікувати інноваційні формати в навчальному процесі, активно затребувана в соціокультурному просторі України. Як інноваційна модель інтелектуального розвитку молоді, музейна педагогіка сприяє активізації творчих здібностей учнів, розвиває їх пошукову та дослідницьку діяльність, формує світоглядні цінності та шанобливе ставлення до набутків попередніх поколінь, що дає змогу стверджувати про подальше розширення структури музейно-освітнього простору та залучення інноваційних технологій.

Список літератури:

1. Гайда Л. Музей у навчальному закладі. Київ: Шк. світ, 2009. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. Гохстрат Е., Гейн А. Теорія навчання Девіда Колбі в музеї. Київ: Музейний простір, 2015. 96 с.
3. Караманов О. Музейна педагогіка в контексті багато-культурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012. № 2. С. 8–11.
4. Ласкій І. Курс «Музейна педагогіка»: особливості взаємодії школи і музею. *Мистецтво та освіта*. 2009. № 3. С. 27–30.
5. Маньковська Р. Музеї України в суспільно-історичних викликах ХХ — початку ХХІ століть. Львів: Простір М, 2016. 408 с.
6. Маньковська Р. Освітньо-культурологічний проект «Музейна педагогіка в культурно-освітньому просторі Києва: досвід, проблеми, перспективи». *Національна спілка краєзнавців України*. URL: <http://nsku.org.ua/?p=13438>
7. Марюхно Г., Ярошенко О. Організатору музейної справи в закладах освіти: методичні рекомендації. Полтава, 2004. 117 с.
8. Міська комплексна цільова програма «Освіта Києва. 2019–2023 роки». *Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)*. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/content/osvita-kyieva.html>
9. Міхно О. Спадщина Василя Сухомлинського у виставковій діяльності Педагогічного музею України. *Василь Сухомлинський у діалозі з сучасні-*

стю. *Щоб у серці жила Батьківщина*: збірник матеріалів IX Міжнародної наук.-практ. конф. і XXIII Всеукр. пед. читань (м. Луцьк, 15–16 вересня 2016 р.) / упор. О. Сухомлинська, П. Олешко. Луцьк: Надстир'я, 2016. С. 194–198.

10. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці / пер. з англійської А. Коструби, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є. Червоного. Київ: Видавець Чередниченко А. М., 2017. 192 с.
11. Омельченко Ю. Шкільні музеї. Київ: Радянська школа, 1981. 128 с.
12. Отрох Н. Інноватика в музейній педагогіці. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Вип. 118. Київ, 2014. С. 173–181.
13. Пісунк С. Педагогічне краєзнавство в організації навчально-виховного процесу вищої школи. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2067/1/ghdruiohdi.pdf>;
14. Поліщук Г. Екскурсійний метод навчання. *Рідна школа*. 2004. № 9. 80 с.
15. Столяров Б. Музейная педагогика. История, теория, практика: учебн. пособие. Москва: Высш.школа, 2004. 216 с.
16. Щербак Д. Розвиток музейної педагогіки. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. 2010. № 20. 29 с.

ЦЕНТРИ НАУКИ ЯК ОСЕРЕДКИ НАУКОВОГО Й ОСВІТНЬОГО ПІЗНАННЯ

Олег Топузов,

доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України,
Віцепрезидент НАПН України,
директор Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: proftop@ukr.net

У наслідок глобальних змін, які спричинив науково-технічний та інноваційний розвиток, світова спільнота постала перед необхідністю перезавантаження змісту освіти та педагогіки, що на сьогодні мають сприяти не лише переданню знань, набутих на основі минулого досвіду, а й розширенню видів знань, навичок і здібностей, які знадобляться для адаптації та творчого реагування на прийдешнє, яке поки що ніхто

не може передбачити: «Якщо освіта є угодою між суспільством та майбутнім, сьогодні нам потрібна нова угода, яка відповідає сучасним умовам і більше не готує молодь до майбутнього, яке загалом є копією минулого» [2, с.237].

Наразі основним завданням освіти має бути створення умов для розвитку «грамотності майбутнього» (futures literacy) — можливості протистояти прийдешнім викликам задля активної участі в такому майбутньому, у якому світ опиниться завтра. Для цього, на думку багатьох дослідників, необхідним є:

- використовувати методи кооперативного навчання;
- сприяти зв'язку між людьми шляхом найефективнішого залучення здібностей кожного задля власного навчання й допомоги навчатися іншим;
- спиратися на нові цінності, що сприятимуть загальному добробуту;
- формувати інтегральне мислення;
- заохочувати до плюралізму змісту навчання [2].

Мусимо констатувати, що виконання поставлених освітніх завдань є практично неможливим для традиційної системи освіти, що сформувалася й дістала розквіту в індустріальну добу для обслуговування потреб тогочасного суспільства з його цінностями та світосприйняттям. Тому виникає необхідність пошуку нових орієнтирів, стратегій інноваційного розвитку відкритих культурних, науково-освітніх, освітніх установ задля «забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх» [1], створення для дітей та молоді середовища, сприятливого для повної реалізації ними своїх прав і можливостей, що допоможе нашій країні скористатися власним демографічним дивідендом [1].

Одним із шляхів вирішення цього завдання, окрім реформування усталеної освітньої системи, може бути створення розгалуженої системи новітніх науково-освітніх інституцій, зокрема сучасних центрів науки (музеїв науки), як культурних науково-освітніх комплексів музейного типу, які виконуватимуть не лише традиційні демонстраційні функції експонування фондів, а будуть насамперед науковими, духовними

й розвивальними осередками, центрами організації дозвілля й освіти.

Інтерактивні, орієнтовані на відвідувача та громаду, гнучкі, адаптивні та мобільні, такі центри мають стати тими культурними осередками, які поєднують знання із творчістю, встановлюють діалог між різними культурами, пов'язують традиції й новації, допомагають людям творчо взаємодіяти, ділитися власним досвідом та визначати стале майбутнє [3].

У різних країнах світу вже накопичено певний досвід застосування різних технологій і методів організації дозвілля в центрах науки та технологій, музеях науки, аби по-новому розкрити та презентувати роль і значення культури, науки, освіти та мистецтва в техногенному сучасному суспільстві та їх значення в особистісному розвитку кожної людини, відкритої взаємодії та міжнародного співробітництва в різних галузях науки.

В Україні музеї науки — це досить нові інституції, які лише починають виникати як поодинокі ініціативи, і тому потребують певної підтримки з боку держави і суспільства загалом.

Метою діяльності таких центрів науки має бути представлення та популяризація наукового знання серед всіх верств населення різного рівня освіченості та культурної приналежності, різних вікових груп як основного рушія розвитку світової цивілізації, сприяння розвитку інноваційного бізнесу шляхом залучення широкого загалу до креативної діяльності, поліпшення туристичної привабливості України.

Досягнення поставленої мети вбачаємо у виконанні центрами науки таких завдань:

- інтегрування здобутку наукової спільноти України у світовий науковий і культурний простір;
- формування наукової культури відвідувачів як підготовленості до сприйняття наукової інформації, усвідомлення ними цінності оригіналу й специфіки музейної мови, уміння орієнтуватися в музейному середовищі;
- стимулювання у відвідувачів музею зацікавлення до пізнання, створення цілісної міждисциплінарної наукової картини світу;

- забезпечення рівного доступу до наукового здобутку й доробку світового та національного рівнів, музейних предметів і метаданих для усіх верств населення, всіх вікових груп, зокрема дітей, з активним залученням сімей;
- проектування та створення спеціальних інтерактивних експозицій для різних вікових груп дітей, із застосуванням ігрових, театралізованих заходів, гуртків-студій та комп'ютерної техніки задля реалізації науково-освітніх і культурно-просвітницьких програм і проєктів;
- забезпечення сприятливих умов для освіти протягом життя;
- сприяння діалогу між науковцями різних галузей наук задля найкращого висвітлення та використання найновіших досягнень світової і вітчизняної науки в освітній практиці;
- створення або раціональний добір платформ для наукових дискусій, що мають на меті вирішення соціальних проблем і стимулювання залучення громадськості до цього процесу;
- ознайомлення громадськості зі здобутками світової та вітчизняної науки та проблемами, що стали перед людством внаслідок технічного та технологічного прогресу, за допомогою новітніх технологій цифрового відтворення та проектування дійсності;
- виховання відповідальності суспільства за результати технічного та технологічного прогресу;
- упровадження інноваційних підходів у музейному менеджменті.

Отже, у відповідь на виклики, що постали на сьогодні перед освітою, крім реформування усталених форм і систем, мають формуватися нові, більш гнучкі та пристосовані до потреб майбутнього, які б не заміняли наявні системи, а лише доповнювали їх. Пропонуючи нове бачення ролі науки та її здобутків у життєдіяльності людини та цивілізаційному розвитку в глобальному та світовому вимірах, нове осмислення наукових задач і проблем, вони сприятимуть розвитку сучасного цифрового суспільства та всебічному розвитку Людини культури цифрової доби в глобалізованому світі.

Список літератури:

1. Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015>
2. Come on! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь римського клубу / Ернест Ульріх фон Вайцзекер, Андерс Вікман. Київ, 2019. 276 с.
3. Resolution adopted by ICOM's 34th General Assembly. URL: https://icom.museum/wp-content/uploads/2019/09/Resolutions_2019_EN.pdf

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ТА АРХІВНИХ УСТАНОВ У ПОЗАКЛАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Євген Чернухін,

кандидат філологічних наук,
провідний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: geikle@hotmail.com

У часи зростаючої залученості населення до різних форм взаємодії з усесвітнім інформаційним простором спостерігаємо стрімке зменшення безпосередніх традиційних людських контактів як міжособистісного характеру, так із предметами матеріальної культури, зокрема з книжками, рукописами, витворами мистецтва, артефактами й загалом старожитностями. Не є винятком і навчальний процес, у якому учні все далі заглиблюються у сприйняття інформації, зосередженої в різних формах класної роботи або збереженої на електронних носіях. Останнє ховає в собі небезпеку цифрової залежності, коли перевага надається цифровим джерелам, які заступають всі інші форми взаємодії з навколишнім оточенням.

Разом з тим безпосередні міжособистісні й фізичні контакти залишаються для людини одним із основних компонентів

і навіть умовою її психічного розвитку, оскільки лише вони потребують одночасної участі в пізнавальному процесі всього спектру людських емоцій і відчуттів, за які відповідають різні відділи головного мозку.

Утверджені ще впродовж XIX–XX ст. в шкільній педагогіці форми проведення позакласних занять і екскурсій, ознайомчих лекцій та інших заходів у різноманітних обставинах — у музеях, біля археологічних пам'яток, у навколишньому довкіллі — довели їхню ефективність і дидактичну корисність для учнів різного рівня шкіл, гімназій, ліцеїв тощо.

До останнього часу за межами уваги працівників освіти України лишається низка бібліотечних та архівних закладів вищого щабля — наукові бібліотеки та державні архіви (історичні або спеціалізовані). Між тим, не існує ніяких причин для виокремлення подібних закладів від потреб шкільної освіти, яка відчуває нагальну необхідність у нових формах і методах навчання, у тому числі пов'язаних з позакласною освітою та профорієнтацією. Очевидно, однак, що для відвідування подібних закладів необхідними є дозволи й тісна співпраця з відповідними адміністраціями.

Розглянемо, до прикладу, дидактичний потенціал найбільшої наукової бібліотеки країни — Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України (далі — НБУВ). У структурі бібліотеки, окрім власне книжкових і газетних фондів загального призначення, мета яких задовольняти вимоги дослідників у науковій літературі, виокремлюються Інститут рукопису, Інститут книги, Інститут біографістики, а також низка спеціалізованих відділів: фондів юдаїки, музичний, образотворчого мистецтва, стародруків, історичних колекцій тощо. У фондах і колекціях цих підрозділів у формі книг і рукописів, плакатів, афіш, гравюр тощо зосереджена інтелектуальна спадщина різних народів, які мешкали на території України, а також книжки й рукописи, зокрема рідкісні, з різних куточків інших регіонів світу, зокрема глиняні таблички з Месопотамії й грецькі рукописи III–XV ст.

НБУВ формально відкрита для відвідувачів і регулярно проводить локальні внутрішні тематичні експозиції різноманітних

матеріалів: книжок, рукописів, плакатів, афіш тощо для власних співробітників і відвідувачів. Екскурсії до Бібліотеки також не рідкість, але проведення їх відбувається майже винятково для студентів вишів з відповідною спеціалізацією. Між тим, цілком очевидно, що перелічені вище напрями діяльності окремих підрозділів НБУВ мають багато точок дотику з загальноосвітніми програмами української школи.

Насамперед це стосується загального гуманітарного складника шкільної програми. Відвідування будь-якого підрозділу НБУВ уже дає змогу вести розмову про гуманістичне виховання, про людину як носія вищого інтелектуального знання про Всесвіт, про шляхи пізнання, форми його передання й фіксації в людській культурі.

Проте не менш важливими можуть бути інші складники, як от, національно-патріотичне виховання, оскільки фонди НБУВ віддзеркалюють насамперед українську дійсність. До більш спеціалізованих сфер можна віднести питання певних дисциплін: історії України, загальної історії, окремих народів світу, питання красного письменства й загалом літератури й біографій письменників, етнографії, історії науки, друкарства й рукописних шкіл (скрипторіїв) тощо. Можуть бути підготовлені матеріали для ознайомлення з історією релігій або окремих Церков, краєзнавчі матеріали, з історії суспільної думки різних країн тощо.

Книжкові та рукописні фонди НБУВ дають змогу без докладання великих зусиль організувати такі тематичні групи експонатів, як «Тарас Шевченко», «Леся Українка», а також щодо багатьох інших письменників, поетів, науковців і суспільних діячів ХІХ–ХХ і навіть початку ХХІ ст. Окремо варто відзначити потенціал НБУВ щодо учнів професійно орієнтованих шкіл: музичних, художніх, учням яких було би корисним ознайомлення з фондами відповідних відділів.

Для впровадження до практики ознайомчих екскурсій, організації тематичних виставок для школярів у НБУВ необхідні спільні зусилля обох сторін. На сьогодні всі подібні заходи НБУВ мають швидше випадковий характер і готуються для конкретної (зазвичай ювілейної) події або очікуваних відвідувачів. У відді-

лах відсутні типові набори експонатів, не відпрацьовані схеми презентації, не підготовлені тексти екскурсій, нема закріплених за текстами фахових доповідачів або екскурсоводів, повністю відсутня координація з системою шкільної освіти України.

У сучасну епоху неважко й доцільно було б також скласти невеличкі тематичні блоки, свого роду «тізери», на окремі теми, які сприяли би рекламуванню можливостей НБУВ у царині позакласної шкільної освіти й надавали уяву про її фонди працівникам школи. Сучасні умови розвитку технологій і технічні методи уможливлюють створення особливих приміщень і приладів для того, щоб учні могли передивлятися частину раритетів і без безпосереднього контакту з ними, з наданням їм для розгляду цифрових копій рукописів або книжок, з можливостями збільшення зображення, перегляду сторінок, копіювання «на спогад» тощо.

Під час розроблення відповідних екскурсійних або оглядових програм допоможуть каталоги й покажчики, путівники фондів НБУВ, які регулярно друкуються в останні десятиліття, статті наукових співробітників та інших учених, які описували фонди Бібліотеки, їхню історію або використовували дотичні матеріали.

Усе викладене рівною мірою стосується фондів інших бібліотек та архівних установ України, які також можуть бути задіяні в системі шкільної освіти на різних її етапах за умов відповідної координаційної взаємодії і співробітництва сторін. Вирішальне слово у розв'язанні пропонованих завдань матиме Міністерство освіти та науки, якому підпорядковані наукові бібліотеки і яке формує освітню політику України.

МУЗЕЇ ТА ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19. ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЙНІ ПРОСТОРИ

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Вікторія Бондаренко,

старший науковий співробітник,

Педагогічний музей України,

м. Київ,

e-mail: v_bondarenko87@ukr.net

Пандемія COVID-19 та запровадження карантину змусили музеї відмовитися від реалізації чи перенести заплановані події, відкриття анонсованих виставок і проєктів на невідзначений термін. Але музеї як у світі, так і в Україні, не розгубилися перед цим викликом та працювали дистанційно для своїх відвідувачів. Педагогічний музей України в період карантину продовжив свою активну діяльність в онлайн-режимі. Протягом березня-червня 2020 р. відвідувачі мали змогу дистанційно ознайомитися з такими музейними проєктами:

- «Віртуальна виставка: українські та світові музеї для дітей онлайн під час карантину» [1];
- віртуальний інформаційно-просвітницький проєкт «Педагогічний календар — 2020» на сайті та на офіційній сторінці музею в соціальній мережі Фейсбук, де щодня з'являється інформація про педагогів, освітніх та культурних діячів-ювілярів, найважливіші події з історії освіти;
- онлайн-проєкт «Педагогічні рефлексії»: узагальнений досвід проведення соціального освітнього проєкту «Педагогіка дитинства: нове життя «старих» методик навчання і виховання», де можна ознайомитися з методичними, презентаційними та фотоматеріалами про методики Марії Монтессорі, Януша Корчака, Василя Сухомлинського, дізнатися про досвід роботи вальдорфських шкіл, про музичну та казкотерапію. Проєкт одночасно реалізується й у Фейсбук: #ПедагогічніРефлексії;
- на сторінці музею у Фейсбукі започатковано проєкт «Цитата від Музи педагогіки», який користується надзвичайною

популярністю. Дописи проекту можна знайти за хештегом #Цитата_від_Музи_педагогіки;

- онлайн-проект «100річні книжкові і100рії», який знайомить віртуального відвідувача з педагогічними виданнями та дитячими книгами, що побачили світ у 1920 році й сьогодні є національним надбанням;
- на сайті музею у вільному доступі є електронні варіанти видань та публікацій музею в розділі «Публікації», а в розділі «Віртуальні виставки» можна знайти багато оцифрованих матеріалів з фондів музею.

Педагогічний музей України цьогогоріч вперше взяв участь в акції #MuseumWeek2020, що тривала від 11 до 17 травня 2020 р., тобто в період карантину. Протягом тижня музеї світу у форматі «7 днів, 7 тем, 7 хештегів» розповідали про себе та свою діяльність. Активно долучилися до ініціативи й українські музеї. Зважаючи на карантин та режим роботи музеїв онлайн, спричинені пандемією COVID-2019, #MuseumWeek2020 здобув неабияку популярність, адже за спільними хештегами, як ніколи, була об'єднана максимальна кількість музеїв з усього світу. Отже, «7 днів, 7 тем, 7 хештегів» на Фейсбук-сторінці Педагогічного музею України щоденними дописами з відповідною візуалізацією у формі графічних макетів було охоплено 9259 осіб, 259 вподобали та 84 особи поширили дописи.

Віртуальний проект «Sukhomlinsky News» реалізується на офіційній сторінці Педагогічного музею України у Фейсбукі шляхом щомісячних постів інформаційного характеру з візуальним зображенням фрагмента бюлетеня «Sukhomlinsky News». Цей бюлетень з 2015 р. готує Алан Кокерілл (Alan Cockerill), австралійський учений і популяризатор спадщини Василя Сухомлинського. Його зусиллями спадщина українського педагога стає доступною для англомовних читачів, а весь матеріал у бюлетені перекладено англійською мовою вперше. У пості (дописі) на Фейсбукі розміщено переклад українською мовою звернення А. Кокерілла до читачів та коротко розповідається про структуру чергового випуску бюлетеню, яка складається з перекладу англійською частини науково-педагогічної праці В. Сухомлинського та кількох його художніх мініатюр, проілюстрованих дитячими

малюнками. Наприкінці подано посилання для завантаження оригінального випуску бюлетеня англійською мовою. Цей проєкт досить популярний серед користувачів Фейсбуку, про що свідчать численні вподобання, поширення та коментарі [2].

Педагогічний музей України спільно з Педагогічно-меморіальним музеєм В. О. Сухомлинського в с. Павлиш та ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського започаткував онлайн-проєкт «Афоризми Сухомлинського», що користується надзвичайною популярністю серед користувачів Фейсбуку. Ця популярність пояснюється, на нашу думку, кількома чинниками. По-перше, проєкт розроблено з урахуванням алгоритмів роботи соціальної мережі, які потребують короткого тексту та обов'язкової візуалізації. Таким чином, організатори проєкту діяли згідно з такою концепцією: мінімум текстової інформації та максимум візуалізації, яку втілюють у поєднанні кольорів, читабельного шрифту та рідкісних фотографій. По-друге, у цьому онлайн-проєкті вперше застосовано цікавий і, на наш погляд, надзвичайно вдалий і перспективний принцип поєднання текстової та візуальної інформації: графічний макет містить логотипи Педагогічного музею України та ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського, афоризм педагога з книги «Василь Сухомлинський. Афоризми» (2018 р.), рідкісне фото з фондів Педагогічно-меморіального музею В. О. Сухомлинського (фотоархів музею налічує близько 3,5 тисяч одиниць зберігання) з відповідним підписом та хештег #АфоризмиСухомлинського, за яким легко шукати відповідні дописи в соціальній мережі. Синтез фото та короткого тексту сприяє зацікавленості користувача Фейсбуку, приваблює кольоровим оформленням, легко запам'ятовується. По-третє, дописи проєкту одночасно поширюються на трьох офіційних сторінках організаторів.

Список літератури:

1. Віртуальна виставка: українські та світові музеї для дітей онлайн під час карантину / Педагогічний музей України. URL: http://pmu.in.ua/pogroup/covid-2019_museums_and_child/ (дата звернення: 06.10.2020).
2. Віртуальний проєкт «Sukhomlinsky News» / Педагогічний музей України. URL: <https://www.facebook.com/pedmuzua/posts/1636785196484688/> (дата звернення: 06.10.2020).

АЛЬТЕРНАТИВНІ КАНАЛИ ЗВ'ЯЗКУ ТА НОВІ ФОРМАТИ РОБОТИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НИМИ, У ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОМУ МУЗЕЙ-КВАРТИРІ П. Г. ТИЧИНИ В М. КИЄВІ

Анна Вакульчук,

Старший науковий співробітник,
Літературно-меморіальний
музей-квартира П. Г. Тичини в м. Києві,
м. Київ

20 20 рік. Рік, який кинув виклик людям та змусив під іншим кутом поглянути на все, що до цього йшло своїм, вже усталеним, порядком. Літературно-меморіальний музей-квартира П. Г. Тичини в м. Києві (далі — Музей Тичини) не став винятком у цьому новому світосприйнятті. Адже в умовах карантину більшість вже відпрацьованих та звичних робочих форм виявились неможливими частково, а то й цілком. Такий хід подій призвів до остаточного закріплення вже раніше відомих альтернативних каналів зв'язку з відвідувачами: власний музейний сайт, а також сторінки в соціальних мережах Facebook, Instagram та канал на YouTube. Таким чином, потреба в нових формах та форматах роботи була вирішена можливостями зазначених вище альтернативних каналів зв'язку. Точніше вони стали взаємозалежними в процесі роботи Музею Тичини на період дії карантинних обмежень у країні.

Основним альтернативним каналом зв'язку із аудиторією Музеєм Тичини було обрано соціальну мережу Facebook. Пояснюємо це тим, що її внутрішня організація, можливості та алгоритми роботи якнайкраще підходять як для оформлення результатів своєї праці в простих і доступних формах (пости), так і для постійного контакту з підписниками (стрічка новин, коментарі та Messenger). Окрім цього, цей канал зв'язку ще до початку пандемії COVID-19 вже був досить розвинений у плані наповнення інформаційним та пізнавальним контентом. Дописи, що створю-

ють для сторінки музею в мережі Facebook є багатоскладовими за своєю структурою: мають текстову та візуальну частини. Другий складник може виконувати як супровідну функцію (фотографія), так і основну (відео) [2]. Усі дописи, що публікують на сторінці музею в мережі Facebook, умовно можна поділити на такі групи:

- пізнавальні дописи — приурочені до визначних дат певного місяця, які певним чином можна пов'язати з П. Тичиною, лекції-бесіди про творчість П. Тичини (Тиждень освіти дорослих — П. Тичина був міністром освіти, День архітектора — у меморіальній колекції зберігаються малюнки В. Г. Заболотного, який був приятелем Павла Григоровича тощо) [2];
- навчальні дописи — містять текстову та фото інструкції до певного творчого майстер-класу (проведення творчих майстер-класів були невіддільним складником роботи музею) [2];
- святкові дописи — привітання із державними та релігійними святами [2];
- інформаційні дописи — повідомлення про музейний захід (відкриття виставки, проведення тематичних екскурсій тощо) [2].

Дописи розробляють та публікують відповідно до контент-плану, який складають кожного місяця. Не є виключенням і ситуативні дописи. Таким чином сторінку Музею Тичини в мережі Facebook на сьогодні можна розглядати як своєрідний екран, через який проектується значна частина його науково-освітньої роботи в період карантинних обмежень у країні.

Із поширенням пандемії COVID-19 та введенням суворих карантинних обмежень у країні музей повністю втратив безпосередній фізичний контакт з відвідувачами. Тому поступово було вирішено запроваджувати відео формати спілкування. Такими в Музеї Тичини стали відео-лекції та бесіди про творчість Павла Тичини: «Вивчаємо фразеологізми разом» та «Соняшні кларнети».

З послабленням карантинних заходів та відкриттям музею для відвідувачів цей формат спілкування не відійшов на другий план. Пов'язано це з тим, що в його межах подання інформації відбувається інтерактивніше; для доступного висвітлення певних тем підходить саме такий формат; він викликає зацікавлення у підписників. Каналами для трансляції такого формату роботи було обрано сторінку музею у Facebook та власний

YouTube канал. Останній і далі буде використовуватись як канал для транслявання заходів, приурочених до 130-річчя з дня народження П. Г. Тичини. Плануємо запуск циклу відеороликів «Я — молодий» та «I am young» читання відомими особистостями віршів П. Тичини різними мовами.

Напрямки роботи у відео форматі на цьому не закінчуються. Плануємо зафільмувати традиційні оглядові та тематичні екскурсії. На вибір буде представлено 2 види відео-екскурсії:

- у раніше заготовленому вигляді — запис;
- в онлайн режимі — прямі трансляції на сторінці Facebook або через Zoom, Telegram, Skype тощо.

Запровадження відео форматів роботи забезпечують можливість інтерактивного подання пізнавальної інформації, а також дають змогу не втрачати контакт із цільовою аудиторією музею (школярі та студенти).

Щодо сторінки Музею Тичини в соціальній мережі Instagram як альтернативного каналу зв'язку, то вона залишається майданчиком з порівняно малим інформаційним наповненням (порівняно зі сторінкою у Facebook). Її основне завдання — візуалізація музею через інтер'єри та експонати. Саме з цією метою було запроваджено новий комплекс публікацій — «Деталі в музеї» [1].

Сайт Музею Тичини як один з альтернативних каналів зв'язку в період жорстких карантинних обмежень у країні був недоступний. Пов'язано це з роботами над його технічним та візуальним оновленням. Станом на сьогодні всі технічні роботи з сайтом завершено і він працює в звичному режимі. Завдяки внесеним змінам було розширено можливості музейного сайту як альтернативного каналу зв'язку — створено новий розділ «Пам'ятні дати» та підрозділ «130 років Павлу Тичині» для розміщення збірки заходів на вшановування пам'яті Павла Тичини [3]. Також ці нововведення мають у майбутньому стати майданчиком для проведення онлайн-проекту «Я — молодий» та «I am young».

Окрім розроблення власних нових форматів культурно-освітнього продукту в планах Музею Тичини співпраця з іншими установами — долучення до їхніх проєктів. Першим прикладом такої співпраці є запрошення на участь в онлайн-лекції для сту-

дентів Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури. Тема — «Комплектування музейних фондів». Лекція відбуватиметься через відео-сервіс Zoom. Плануємо запис лекції та її розміщення на сторінці Музею Тичини в мережі Facebook.

Отже, ми можемо сказати, що Музей Павла Тичини ще до карантину активно використовував альтернативні канали комунікації, що в свою чергу сприяло плавному переходу до онлайн-спілкування. Працюючи із знайомими онлайн-платформами співробітники музею створили низку нових проєктів. Створені на вимогу часу, вони стали постійними. Тому впровадження та активне використання альтернативних каналів зв'язку на сьогодні є необхідним складником у роботі музеїв.

Список літератури:

1. museum_tychyna. URL: https://www.instagram.com/museum_tychyna/?hl=ru
2. Pavlo Tychyna Flat & Museum Музей-квартира Павла Тичини (Київ). URL: <https://www.facebook.com/PavloTychynaFlat>
3. Літературно-меморіальний музей-квартира П. Г. Тичини в м. Києві. URL: <http://tychynamuseum.com.ua/>

СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ВІРТУАЛЬНОГО МУЗЕЙНОГО ПРОСТОРУ НА БАЗІ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ

Олена Гудіменко,

вчителька історії,

Іллінівський опорний заклад загальної середньої освіти

з поглибленим вивченням іноземних мов Іллінівської сільської ради
Костянтинівського району Донецької області,

с. Іллінівка, Костянтинівський р-н Донецької обл.,

e-mail: gudimenko1995@gmail.com

В умовах пандемії COVID-19 усі сфери діяльності освітян зазнали значних змін, музейна педагогіка не стала виключенням. Якщо ми не хочемо втратити цю освітню ланку через недоступність музеїв в умовах карантину, необхідно

до змісту >>

підлаштовуватись під сучасні реалії та створювати умови для діджиталізації музейних просторів.

Шкільний музей у цьому контексті є ідеальним полем для експериментів. Невеликий за обсягом музейного фонду, часто обмежений певною тематикою/територією/історичним періодом музей, у якому при цьому постійно проводять освітню діяльність — і учні, і вчителі звикли до цього простору, знають кожен експонат, особливості роботи цього конкретного музею. Скласти експертну групу різних вікових категорій для впровадження та апробації цифрових технологій на базі шкільного музею — взагалі не проблема. Учителі з різним досвідом роботи та учні всіх ланок уже й так знайомі з цим простором очно — якісно порівняти досвід реальної роботи музею з віртуальною зможе кожен учасник освітнього процесу в конкретному закладі.

Найскладніше в нашому випадку — створити чітке уявлення про те, яким має бути віртуальний музей, аби не просто візуалізувати наявний фонд, а й відповідати задачам музейної педагогіки.

Необхідно дослідити наявний досвід створення подібних веб-просторів, визначити засоби та платформи, які надають можливість створити інтерактивну експозицію, оцінити їх зручність та доступність для пересічного користувача, обрати найбільш зручне та просте в користуванні програмне забезпечення (до роботи над створенням віртуального шкільного музею доцільно залучити школярів, тому краще обійтись без складних алгоритмів програмування та веб-дизайну). Велике значення має ціна питання — експериментатори мають одразу визначити, чи готові вони залучати фінансування власне/спонсорське/державне тощо, або обирати лише безкоштовні ресурси. Для втілення нашої мети можуть стати в нагоді грантові проекти, але поки що зупинімось на безкоштовному варіанті.

Більшість старших школярів вже мають досвід створення тематичних віртуальних екскурсій як візуального продукту — презентації, наприклад, за допомогою Power Point, але подібні продукти нечасто виходять за межі навчальної аудиторії й здатні зацікавити широкий загал. Тому ми звертаємось до технологій, що дадуть нам змогу створити якісну панорамну екскурсію з інтерактивними елементами.

Тож перший етап роботи — дослідження вже наявних віртуальних музеїв України та світу. З початком пандемії більшість музеїв світу відкрили безкоштовні віртуальні екскурсії, якість яких важко оцінювати об'єктивно, кожна музейна установа використовувала доступні їй ресурси. Найбільш повні, якісні, трьохвимірні, інтерактивні тури ми можемо побачити на сайтах музеїв світового значення. Наприклад: Лондонська Національна галерея [1], Музей Білого дому [2], Лувр [3] тощо. За допомогою сервісу Google Arts&Culture [4] було оцифровано більшість музейних фондів світового значення, сервіс надає вільний доступ до всіх експозицій і постійно поповнюється новими виставками.

В Україні створено віртуальну подорож музеями просто неба [5] і це поки що найкращий приклад віртуального музейного простору в Україні. Окрім цього, платформа «Музеї онлайн» проекту «Україна Incognita» від київської газети «День» [6] пропонує віртуальні екскурсії музеями України. Більшість екскурсій у супроводі аудіо-гіда, але оглядові екскурсії обмежено панорамами фото експозицій.

Другий етап — добір програмного забезпечення.

Професійні фотографи, залучені до створення віртуальних турів, часто користуються спеціальним програмним забезпеченням. Деякі з професійних програм надають доступ до безкоштовних пробних версій, як, наприклад: Tourweaver, 3DVista, Pantour, Vtility. Ці програми підходять для роботи на всіх операційних системах. Для кращої якості панорам розробники рекомендують використовувати професійні фотоапарати та спеціальні об'єктиви.

У межах шкільної самодіяльності такий підхід може здатися занадто складним та затратним, тому ми звернемо увагу на більш прості й доступні засоби, які дають змогу оперувати смартфоном.

Нам на допомогу приходять доступні та зручні сервіси Google Streetview, сервіс для створення інтерактивних плакатів Thinglink, Padlet.

Google Streetview дає змогу знімати широкоформатні панорами, додавати на них активні кнопки з певним контентом та

ділитися цими панорамами з усіма користувачами Google Maps. Єдине «але» — якість фото та доданий контент мусить відповідати вимогам корпорації Google, перед публікацією або одразу після всі викладені панорами пройдуть модерацію та можуть бути видалені через технічні недоліки, на перший погляд, незначні.

Простий та безкоштовний сервіс, що підходить для нашої мети — Thinglink [7]. Цей сервіс дає змогу створювати інтерактивні плакати на базі вже готових фото, відео або панорам. Принцип роботи сервісу максимально простий: на готове зображення або відео додають активні кнопки з контентом (текст, фото, відео, URL-посилання, фрейм).

Найпростіший варіант — використати інтерактивну дошку Padlet [8]. Цей сервіс дає змогу розмістити на віртуальній дошці будь-який контент і систематизувати його на власний розсуд. Спосіб роботи із сервісом мало чим відрізняється від створення презентації Power Point, але при цьому продукт, створений за допомогою Padlet є цілісним (без окремих слайдів), систематизованим якнайзручніше, на думку автора, більш сучасним та комфортним для сприйняття.

Для першого запуску експериментального онлайн-музею, аби дослідити рівень зацікавленості в подібному веб-просторі, готовність здобувачів освіти перейти в онлайн-формат взаємодії з музеєм, ми використовуємо сервіс Padlet.

Наповнення дошки можна змінювати в будь-який момент, тому цей продукт є гнучким для задоволення різних навчальних потреб.

І наше перше завдання — підготувати контент.

Для прискорення роботи доцільно поділити команду розробників проекту на групи: одна група створює візуальний контент (панорамне зображення експозицій, окремі фото найцікавіших експонатів), друга група готує текстове наповнення — короткий опис самого музею, детальна інформація про виокремлені експонати, третя — інтерактивну частину (короткі прості завдання з елементами ігрофікації, що будуть вставлені на дошку як фрейми).

Вхід до кожної з експозицій починається з панорами. Обов'язковою є назва експозиції, її історичний контекст (2–3 речення). Далі переходимо до коротких описів конкретних експонатів

з відповідними фото, розбавляючи просту оглядову екскурсію ігрофікацією (або невеликими тестами, завданнями тощо, за потребою/проханням вчителя, якщо веб-екскурсія використовується як повноцінний урок). Для створення вправ, ігор, тестів тощо можна використовувати сервіси Learning Apps [9], Kahoot [10] та інші, що дають змогу ділитися готовим завданням як фреймом, без переходу на сервіс.

Для споживачів з різними типами сприйняття інформації чи особливими освітніми потребами має сенс додатково зняти невелике оглядове відео з коментарями екскурсовода та вставити його як один з елементів. Якщо дошку поділено на декілька рівних частин за кількістю експозицій (без загальної частини), то такі відео теж слід знімати для кожної з експозицій і додавати у відповідну секцію.

Саме створення інтерактивної дошки — процес досить простий, на базі готового контенту це охопить не більше години.

Отже, завдання друге — розмістити контент на інтерактивній дошці.

За різних шаблонів розташування об'єктів на дошці Padlet, доцільність створення загальної панорами всього приміщення музею може змінюватись. Це опціональний крок, який не має порушувати гармонію кінцевого продукту, у той час, як панорамні фото окремих експозицій є важливою частиною веб-екскурсії для розуміння структурності музею та належності експонатів до певних історичних обставин.

Платформа дає змогу структурувати контент за декількома шаблонами: «стіна», «полотно», «стрічка», «розкадровка», «колонки», «бесіди», «мапа», «хронологія». Кожен шаблон може стати в нагоді, обрати можна на власний розсуд.

Наприкінці роботи залишається лише оформити готову екскурсію в єдиному стилі, зробити це на сервісі дуже просто та інтуїтивно.

Остаточний, третій етап роботи — апробація.

Цільовою групою для передзапуску проекту можуть стати вчителі й учні 5–7 класів. Учні вже достатньо готові, аби об'єктивно оцінити зручність веб-простору та рівень цікавості подані інформації, при цьому ще не зовсім дорослі, без підліткового

скептицизму та з початковими навичками роботи з комп'ютером (це важливо, аби зрозуміти, наскільки простим, або навпаки, складним є інтерфейс віртуального музейного простору).

Якщо в процесі апробації виявлено недоліки: неякісні фото, не дуже цікавий текст, незручне розташування елементів, складнощі в користуванні сервісом — їх необхідно виправити.

Після тестового запуску та виправлення всіх зауважень, віртуальний інтерактивний музейний простір готовий для використання всіма учасниками освітнього процесу, як на музейних уроках, так і у вільний від навчання час.

Готовий продукт стане в нагоді не лише школярам, як це може видатися на перший погляд. Для історичної науки оцифрування фондів шкільних музеїв — це цілий клондайк історичних джерел, що не пройшли крізь руки дослідника. Шкільні музеї поповнюють мешканці міста або села, де перебуває заклад освіти, це оригінальні автентичні артефакти, вилучені прямісінько з історичного контексту, у якому вони були створені та функціонували, це документи, що засвідчують реальні події з життя простих людей у різні періоди часу. Професійні історики шкільні музеї часто ігнорують, не скільки через зверхність дослідника, скільки через те, що дослідник і гадки не має про існування певного музею й про те, наскільки цінні експонати можуть там бути. Це крок до нових історичних знахідок, відбудеться значний прогрес у дослідженні локальної історії регіонів, невеликих міст і сіл.

Обставини змушують нас переносити у віртуальний простір всі ланки суспільних відносин, освіти, науки, у нас є нагода взяти з цього процесу якомога більше користі. Для історичної науки процес віртуалізації маленьких, невідомих музеїв має величезне значення й не маємо права не скористатись таким шансом.

Список літератури

1. Лондонська національна галерея. URL: <https://www.nationalgallery.org.uk/>
2. Музей Білого дому. URL: <http://whitehousemuseum.org/index.htm>
3. Лувр. URL: <https://www.louvre.fr/>
4. Google Arts&Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/>
5. Музеї України просто неба. URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>

6. Музеї онлайн. «Україна Incognita». День. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/exposition>
7. Thinglink. URL: <https://www.thinglink.com/edu>
8. Padlet. URL: <https://padlet.com>
9. Learning Apps. URL: <https://learningapps.org/>
10. Kahoot. URL: <https://kahoot.com/>

ПОСТЕМИМО В «КЛАСНОМУ» МУЗЕЇ АБО ВЧИМОСЯ БУТИ ЕКСКУРСОВОДАМИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Оксана Гуменюк,

вчитель вищої категорії, вчитель-методист,
вчитель початкових класів, заступник з НБР,
Комунальна установа Миропільської селищної ради
Опорний навчальний заклад «Миропільська гімназія»,
смт. Миропіль Житомирського р-ну, Житомирської обл.,
e-mail: vikoksana@ukr.net

«Музеї повинні зайняти місце в серці суспільства і бути відкритими громадськості. Необхідно, щоб музеї та суспільство працювали разом, в душі творчості та інновацій». (За словами Жака Перо, президента ICOM (International Council of Museums — Міжнародна рада музеїв) [1].

В умовах всесвітньої пандемії ми втратили можливість ходити до музеїв через карантинні обмеження та цілу низку причин, які пов'язані з цим фактом. Але це не є причиною для того, щоб зупинилось наше життя, наш розвиток, вподобання. Можливо, навіть навпаки: це змусило нас шукати нові підходи до того, як ми можемо адаптувати пробіли до нових занадто «осучаснених» умов, до яких у першу чергу належать реальна обмеженість і недоступність. Але в наш час немає неможливого, якщо дуже чогось хочеш. Тим більше, що в наших руках величезний цифровий світ з його технологіями та техніками. А творчості та інновацій нам не позичати, тому що ми живемо

в такий вік, що без них просто стає неможливим наш щоденний сучасний простір.

Так ми з молодшими школярами, не маючи доступу до відвідування музею природознавства, вирішили це питання через віртуальне відвідування. Це спричинило бум! Адже діти так чекали приходу весни, щоб поїхати до музею природознавства, так готувались до цієї події! Аж тут — COVID-19!!!

Спочатку всі надіялись, що все минеться швидко, стане тепло й довгоочікувана екскурсія до музею буде можливою. Але, на жаль...

І тут спала на думку ідея: а чому б не створити свій віртуальний міні-музей із власноруч зробленими експонатами та поділитись ними зі своїми однокласниками через ZOOM-конференцію. Адже можливості дистанційного навчання майже необмежені й навіть відвідування музею може бути реально-віртуальним.

Отже, план роботи нашого проєкту «ПоSTEMимо у віртуальному музеї» був такий:

1. Кожен з учнів готував розповідь про тварину, яка йому дісталась (використовуємо інтернет-джерела, енциклопедії, літературу, яка є вдома).

2. Потрібно було обов'язково власноруч створити свій експонат — тваринку, застосовуючи техніку орігамі.

3. Поділитись своїми напрацюваннями та враженнями через наші Zoom-зустрічі та водночас спробувати себе в ролі екскурсовода.

4. Навчився сам — навчи іншого. Проведення майстер-класів з мистецтва орігамі.

5. Створення каталогу музейних експонатів з відповідними описами.

Чому STEM? Та все тому, що це виявилась найцікавіша та найоптимальніша форма роботи, яка покаже можливість застосувати всі свої вміння та навички на практиці. А якщо їх нема, то набути в процесі роботи. Адже задум у тому й був, щоб кожен створив свій кінцевий STEM-продукт, яким поділиться та розповість про нього (що й потрібно в музеї): і експонат буде зроблено, і розповідь про нього підготують. А коли робиш це разом з рідними, то це набагато цікавіше.

Навіть опитування, яке ми склали спеціально для батьків, як засіб зворотнього зв'язку, показало, що процес творення музейного простору в їх домівках їм сподобався. Спочатку все було складно, тому що потрібно було дитині надати допомогу, зібрати спеціальні матеріали для створення та опису експонату, допомогти й зробити його. Адже не було поряд вчителя, а ним стали батьки, старші сестрички й братики та інтернет. Обов'язковим пунктом нашого плану було представлення експонату родині. Це було своєрідною підготовкою до представлення свого результату перед однокласниками.

Такий спосіб відвідування музею сподобався всім. Кожен відповідально поставився до свого експонату та його гідного представлення. Діти завзято готувались, сперечались, шукали способи виконання. І в результаті ми отримали дуже гарні муляжі тварин, яких діти гідно представили на нашій Zoom-зустрічі. Як сказала одна мама: «Моя дитина так хвилювалась. Адже перед нею стояло завдання — бути екскурсоводом у своїй домівці та якнайкраще представити перед своїми однокласниками свій виріб».

Перед нашою екскурсією було надіслане повідомлення: «У понеділок, 18 травня, у Міжнародний день музеїв усі учні 4-Б класу та їх рідні запрошуються на екскурсію в наш музей. Тема екскурсії: «ПоSTEMимо у віртуальному музеї». Не забудьте взяти із собою тварину, яку ви зробили власноруч. У нашому музеї відвідування з нею є обов'язковим, а не забороненим. Вхід вільний». Так-так, саме в понеділок, коли багато музеїв зазвичай не працюють, наш пандемічний музей запросив до себе відвідувачів. І не просто відвідувачів, а відвідувачів-гідів, тому що відвідувачами були рідні, які були присутні під час зустрічі, а самі діти — екскурсоводами.

Цієї зустрічі чекали всі. Адже кожен відчував відповідальність за власний експонат та його представлення. Ми всі були в захваті від такої екскурсії. А наші рідні, які були поряд, відзначили відмінний результат нашої необхідної та цікавої роботи над проектом.

Ми не могли дозволити собі справжню екскурсію із поїздкою автобусом та цікавими зупинками по дорозі до музею (адже ми

живемо в невеличкому селищі, де не маємо можливості відвідувати музеї). Але наша екскурсія нам сподобалася лише тому, що ми цього дуже хотіли й дуже старались.

Для себе зроблено висновки, що впровадження в навчально-виховний процес елементів музейної педагогіки через STEM-освіту є не лише цікавим та захоплюючим, а й корисним і продуктивним заняттям. Адже крім того, що завдяки цьому в дітей розвиваються мисленнєві процеси, які допомагають їм бути впевненішими в собі, розвиваються навички самопрезентації та вміння виступати перед глядачами. А ще, застосовуючи методику орігамі, у дітей розвивається дрібна моторика, а поєднуючи водночас мислення з моторикою ми можемо отримати грандіозні для дитини результати. Як показує практика, такі діти більш захищені від навколишніх впливів, тому що мають у власному мозковому арсеналі цілу низку цікавостей, які будуть доречні всюди, де б дитина, а згодом і доросла людина не була: завдяки такій техніці можна корисно провести час у поїзді, можна зробити релакс на тренінгах чи майстернях, можна присвятити цьому ціле заняття. На невербальному рівні головне — знати як скласти схему, а на вербальному — поетапно представити складання фігурки завдяки схемі так, щоб всі тебе зрозуміли та змогли повторити за тобою рухи, які ти показуєш.

Ці вміння та навички необхідні для дитини XXI століття. Адже саме завдяки вмінню застосовувати свої знання на практиці, ділитись цим з іншими, вміти показати та навчити іншого, дитина не загубиться в сучасному просторі й завжди буде мати в запасі цікаві, необхідні навички, завдяки яким зможе вижити в сучасному світі.

І тут ми поєднали не лише відвідування музею із однією фігуркою, а й поставили одним із завдань навчити цього інших і, звичайно, навчитись самому.

Ми довели своєю грандіозною роботою величезну роль музеїв у житті людини та людства в цілому, долучившись до такого цікавого проєкту, яким ми пишаємось і згадуємо ту «екскурсію» лише теплими спогадами.

STEM-освіта стрімко та впевнено втілюється в наше життя, а поєднання її із засобами музейної педагогіки дає змогу дити-

ні розкритись та не боятись викликів сучасного світу. Навіть в умовах пандемії. Можна завжди знайти вихід, навчитись чомусь самому та навчити інших. Однозначним є те, що сидіти на місці, склавши руки не можна: так ти не попадеш у жодний із музеїв, нічого не побачиш і не будеш вміти.

Ми не лише навчилися складати цікаві фігурки, а й відзначили для себе той факт, що це дуже гарне проведення часу із близьким. Родині нашої Оленки так сподобалось це мистецтво складання, що вони навіть влаштували змагання між дітьми (а в їх сім'ї шестеро чудових діток).

Крім того, що кожен розповів про тварину, яку виготовляв, декілька учнів віднайшли цікаві факти про мистецтво орігамі. Коли діти про них розповідали, то перш за все сказали про те, що саме це вони б напевно почули про цікавинки з історії японського мистецтва, коли б відвідали музей орігамі. Адже діти приготувались бути справжніми екскурсоводами, а тому віднайшли та зробили те, що дійсно було б цікаве для відвідувачів. Так і сталось. Ось деякі з цих фактів:

- на зорі розвитку мистецтва орігамі, коли папір був доступний лише представникам вищих станів, вміння складати паперові фігурки вважали ознакою хорошого тону;
- коли орігамі досягло Європи, лицарі стали дарували дамі серця фігурки, створюючи прості моделі квітів або тварин;
- у деяких країнах центральної Європи з'явилася традиція складання свідчень про хрещення дітей в особливі фігурки, які служили б їм своєрідними оберегами;
- у середині ХХ століття орігамі набуло масштабів світового мистецтва, коли японський майстер Акіра Есідзава придумав систему універсальних позначень, які наочно описують процес складання фігурок;
- у 1973 році в Токіо була заснована Японська асоціація орігамі, яка вибрала 11 листопада всесвітнім днем орігамі;
- по всьому світові стали проводити конференції й конкурси, присвячені японському мистецтву створення фігурок і композицій з паперу.

Нам всім було дуже корисно та цікаво почути такі факти. А особливо нам сподобалась дата — 11 листопада. Ми обов'язко-

во цим скористаємося й проведемо в класі майстерню-музей зі створення фігурок з детальним покроковим описом. А для цього нам потрібно підготуватись: навчитись гарно та швидко складати фігурки, а також вміти пояснити іншим так, щоб кожен нас зрозумів і зміг повторити й зробити майже точну копію. Адже мистецтво бути справжнім екскурсоводом і полягає в тому, щоб зацікавити інших та привернути увагу до свого музею.

І, якщо ми не можемо піти до музею, то зробимо все для того, щоб створити онлайн-музей та зустрітись в ньому. І, що найцікавіше, на наших зустрічах не буде один екскурсовод, а цілий клас, готовий до спілкування, вражень та обміну досвідом! Саме головне — дитина в нашому музеї була не пасивним слухачем, а активним учасником розмови, де запитували про її думку, її власні асоціації, давали вибір [2], як їй розпочати свою розповідь та яку відповідь вона вважає кращою... Ми зуміли створити справжню спільну емоцію, що дала нам всім суперсилу творити далі. Всі зрозуміли величезну роль екскурсовода для відвідувачів та вміння самотужки творити й робити презентацію своєї роботи через власні переживання та враження. Потрібно тільки захотіти пережити такі емоції й зробити це разом. Пандемія кинула нам виклик, а ми зуміли його прийняти та створити власний музейний простір, завдяки якому можна розвиватись постійно. Адже мистецтво не має меж!

Світлина з власного архіву автора. Експонат Оксани Борисівни — кенгуру.

Список літератури:

1. Ділова мова. URL: <https://www.dilovamova.com/index.php?page=10&holiday=105>
2. Софія Рябчук. Як музеї наповнюють життя дітей. URL: <https://life.prawda.com.ua/columns/2016/06/16/214036/>

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Юлія Ключко,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музеєзнавства та
експертизи історико-культурних цінностей,
Київський національний університет культури і мистецтв,
м. Київ,
e-mail: klyuchkoy@gmail.com

Пандемія COVID-19 обумовлює зміни змісту та діяльності сучасних музеїв. Місію, візію та цінності музеїв в умовах COVID-19 поки лише починають обговорювати в колі експертів та працівників самих музеїв. Одні із перших досліджень діяльності музеїв в умовах коронавірусної кризи були здійснені експертами ЮНЕСКО та Міжнародної ради музеїв (ICOM). Дослідження були спрямовані на оцінення впливу COVID-19 на музеї та музейні заклади. Попри те, що за підрахунками фахівців, після зняття обмежень кожен десятий музей вже може ніколи не відкритися для відвідування, експерти відзначили, що музеї відіграють важливу роль у тому, наскільки витривалим є суспільство за умов кризи, наскільки воно здатне чинити опір скрутним обставинам [2].

Під час пандемії музеї успішно перенесли більшість заходів в онлайн, переглянули матеріали із власних архівів та колекцій, впровадили нові формати взаємодії з аудиторією. Навіть за умов фізичної недоступності, музеї почали створювати середовище, яке є комфортним та доступним для різних груп відвідувачів. На наш погляд, креативність може стати однією з визначальних тенденцій XXI століття та перетворитись на одну з найважливіших навичок для сучасних працівників. Зважаючи на суспільні трансформації, музеї мають унікальну нагоду стати творчим осердям громад, перебрати на себе важ-

ливу функцію — допомагати відвідувачам розкривати й реалізовувати свій творчий потенціал.

Зазначимо, що реалії сьогодення все більшою мірою передбачають формування в музейного персоналу інституціональної відповідальності, вміння вирішувати інтегративні та комунікативні завдання, постійної готовності до змін, інноваційної активності, пошуку нетрадиційних схем під час вирішення завдань збереження, презентації та інтерпретації музейних колекцій. На думку фахівців, уміння обережно й ефективно відходити від шаблону та розвивати власний особливий підхід, допомагаючи своєму музею об'єднувати людей і предмети — важливий елемент творчої практики для сучасних музейних працівників [1, с. 18]. «Творчість — це рух людства вперед на основі попередніх здобутків. Ідея не повинна зривати дах, щоб її визнали креативною, але вона має бути принаймні трішки новою, навіть якщо це вже перевірена часом ідея, яку по-новому використали у вашій організації, або нова комбінація двох відомих концептів» [1, с. 11]. Ідеї — цінний ресурс, який треба розвивати і підтримувати в музеї.

Сучасна ситуація весь час вносить корективи як у контент самого поняття «креативність», так і в освітню діяльність музеїв, актуалізуючи її соціальну значущість. З огляду на викладене вище, поняття «креативна музейна практика» можна визначити як генерування ідей у музейних відділах (нові сміливі інтерпретації, методи управління чи навіть фандрайзингові стратегії), творче вирішення різних проблем, а ще — і саме це більшість людей має на думці — художня креативність (те, що робить музей естетично привабливим) [1, с. 10].

Музеї, як каталізатори культури, довели, що здатні генерувати нові ідеї та досвід. Сучасна ситуація зобов'язує музейні заклади розширювати свої освітні практики онлайн. Експерименти та пошуки українських музеїв спрямовані на впровадження нових підходів і технологій взаємодії з різноманітною аудиторією. Сьогодні перед вітчизняними музеями стоїть завдання переосмислити власну роль відповідно до вимог часу, в умовах пандемії COVID-19, проте зберегти сутність музею, його науковий складник у процесі значної видозміни

форм і методів діяльності. З огляду на це, одним із пріоритетних завдань нам вбачається розроблення механізмів розвитку музейної справи України, які б адаптували її до сучасних умов, сформували якісно нову систему, здатну оперативно й адекватно реагувати на виклики часу та перетворили музеї на одну з провідних соціальних інституцій у системі гуманітарного розвитку країни. Уміння обережно й ефективно відходити від шаблону та розвивати власний особливий підхід, допомагаючи своєму музею об'єднувати людей і предмети — важливий елемент творчої практики для сучасних музейних працівників; зниження регламентації освітнього процесу в музейному середовищі надає можливість вільного виразу думок, емоцій, почуттів, відкритості у творчому самовиразі, створенні ситуацій для ігрової імпровізації, варіативності предметно-просторового оточення. На наш погляд, музеям варто створювати події та програми з глибоким задумом і креативною подачею, формувати музейних менеджерів «нового покоління», які, відповідно до загальносвітових тенденцій, здатні впроваджувати інновації у сфері управління колекціями та їх презентації публіці; організаторам фестивалів та культурних подій — залучати музеї до співпраці.

Список літератури:

1. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці / пер. з англійської А. Коструби, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є. Червоного. Київ, 2017. 192 с.
2. COVID-19: UNESCO and ICOM concerned about the situation faced by the world's museums. URL: <https://en.unesco.org/news/covid-19-unesco-and-icom-concerned-about-situation-faced-worlds-museums>

ОРГАНІЗАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПРАКТИКИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО» У НОВОМУ ФОРМАТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Тетяна Кормакова,

мистецтвознавець, старший викладач
кафедри образотворчого мистецтва і дизайну,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
фаховий коледж «Універсум»,
м. Київ,
e-mail: anutta4@gmail.com

Навчальна програма з дисципліни «Музейна практика» понад десять років тому була розроблена викладачами кафедри фахового коледжу й мала на меті ознайомити студентів з культурною спадщиною минулого та досягненнями сучасного мистецтва через музейні колекції м. Києва. При цьому було враховано професійну направленість спеціальності «Образотворче мистецтво», що готує майбутніх педагогів образотворчого мистецтва для загальноосвітніх навчальних закладів, студій, гуртків, які мають володіти необхідними знаннями експозицій та колекцій художніх музеїв нашого міста. Кожного року програму з музейної практики редагували, доповнювали цікавими матеріалами, відповідно до вимог навчального процесу та культурними змінами в Україні.

У процесі підготовки навчальної програми використовували матеріали Державних стандартів, програми з образотворчого мистецтва для початкової школи з детальним переліком рекомендованих завдань для початкової школи, а в останні роки — за програмами в контексті реформи освіти «Нова українська школа».

Цього навчального року карантин вніс корективи, і практику проводили у форматі дистанційного навчання. Замість традиційних навчальних екскурсій до художніх музеїв, виконання малюнків інтер'єрів різних архітектурних стилів, дослі-

дження монументальних розписів — фресок і мозаїк, в арсеналі студентів необхідним обладнанням став комп'ютер, ноутбук, смартфон з доступом до мережі інтернет.

Обмежені строки практики — всього один тиждень, потребували розроблення чіткого та послідовного плану роботи. Напередодні першого дня музейної практики, студентам були надіслані матеріали з детальним описом мети та завдань практики.

Мета музейної практики: екскурсії (дистанційно) до художніх музеїв Києва; ознайомлення з експозиціями музеїв; вивчення мистецтвознавчої та музейної термінології, використання її під час виконання практичних та самостійних завдань (дослідження колекцій художніх музеїв країн Західної Європи, виконання малюнків інтер'єру архітектурних пам'яток: Софія Київська, Михайлівський Золотоверхий монастир; складання тестів, кросвордів для школярів початкової та старшої школи; опрацювання квестів, створення інстаграм, дописів у вигляді мистецтвознавчих коментарів до відомих творів українського та західно-європейського живопису, графіки, скульптури з урахуванням специфіки кожного з видів мистецтва.

Завдання музейної практики (необхідне обладнання для виконання різнопланових завдань: смартфон, комп'ютер, ноутбук з доступом до мережі Internet): робота з сайтами художніх музеїв Києва, складання переліку відомих творів українських та зарубіжних митців, що експонують у цих музеях; опанування різними художніми техніками для виконання практичних або самостійних робіт на базі експозиції Музею імені Івана Гончара, Національного музею народного декоративного мистецтва; самостійне визначення студентом творів мистецтва, з подальшим написанням конспекту (різні форми бесіди зі школярами); вміння формувати власну думку під час роботи над мистецтвознавчим аналізом різних творів мистецтва; робота з рекомендованою літературою (паперові ресурси), вміння самостійно знаходити інформацію (електронні носії) в мережі Internet; на прикладі творів вітчизняних музейних колекцій довести їх значення та місце у світовому культурному просторі.

Докладніше запропоновані завдання можна переглянути в поданій таблиці:

№ п/п	Перелік завдань	Зміст завдань
1	2	3
1.	Складання щоденнику з музейної практики (формат А-4): архітектурних ансамблів музею — заповіднику: Софія Київська, Михайлівський Золотверхий монастир; Музей мистецтв Богдана і Варвари Ханенків; Національний художній музей України; Київська картинна галерея; Національний музей українського народного декоративного мистецтва; Музей імені Івана Гончара	Короткі коментарі щодо історії будівництва пам'ятки, історії музею, експонатів; вивчення стилів в інтер'єрі, форми, стильового рішення архітектури, тощо; занотування етапів становлення та розвитку меценатства в Україні на прикладі родини Терещинків, Ханенків; формування, на базі цих приватних домашніх колекцій в майбутньому, художніх музеїв; формування експозиції на базі громадського музею, що став з 1960 р. осередком українського національного Відродження.
2	Складання словника музейних термінів	Експозиція, музей, зони музею, їх призначення, екскурсія, основні види, інтерв'ю, фонди, музейні фонди та їх завдання, умови зберігання різних видів експонатів у художніх музеях (живопис, графіка, скульптура, порцеляна, іконопис, тканини, одяг, прикраси, тощо). Опрацювання державних документів, зокрема Закону України «Про музеї та музейну справу».

1	2	3
3	Написання стислого за змістом реферату про художні музеї Західної Європи та України (за вибором студентів, обсяг 10–12 стр.)	Надання інформації про музей, історію його створення та формування колекції художнього музею, написання в щоденнику з практики переліку творів, відомих художників, твори яких експонують у музеї. Окремо виписати твори мистецтва, перелік яких рекомендовано шкільною програмою з курсу «Образотворче мистецтво».
4	Виконання замальовок експонатів з різних музеїв Києва: Музей народного декоративного мистецтва, музей Івана Гончара, музей Тараса Шевченка, заповідники «Софія Київська», «Михайлівський Золотоверхий монастир».	Виконання малюнків (формат А-4) орнаментів фресок і мозаїки (за вибором студентів), з передачею форми, ритму, кольору; фрагменти вишивки, ткацтва, елементи розписів, зразки кераміки, писанкарства, тощо.
5	Обрання з експозиції художнього музею одного з відомих творів живопису, графіки, скульптури.	Написання коментарів до обраного твору, виконання мистецтвознавчого опису, з урахуванням шкільної аудиторії, її специфіки, вікових особливостей тощо.
6	Написання звіту з музейної практики (за складеним зразком)	У звіті вказати термін проходження практики, з детальним переліком всіх відвіданих музеїв, пам'яток. Дати перелік розробок, малюнків, методичних рекомендацій, необхідних для ознайомлення школярів з творами мистецтва. Зазначити літературу, періодичні видання, що були використані під час роботи над музейною практикою. Створити презентацію для звітної конференції з практики.

1	2	3
7	Відвідування практики (дистанційно)	Дистанційне відвідування практики, віртуальні екскурсії до художніх музеїв світу, або музеїв «просто неба».

Кожного дня студенти надсилали виконані завдання через Google пошту та додаток Hangouts Meet.

У завданнях з практики найскладнішим для студентів виявилось розроблення методичного уроку, де в цікавій, доступній формі треба було ознайомити школярів з творами образотворчого мистецтва з відомих колекцій музеїв міста. Під час виконання вказаного завдання, студенти мали можливість використовувати такі періодичні видання, як: журнали: «Мистецтво та освіта», «Відкритий урок», «Образотворче мистецтво», «Мистецтво в школі», «Художня культура в школі», путівники по музеях, буклети, записи екскурсій, матеріали з системи Internet, електронні ресурси. Складаючи урок, прекрасним доповненням слугували дидактичні ігри, тести, кросворди, квести, розроблені та запропоновані художніми музеями (наприклад, Музей Богдана і Варвари Ханенків, музей Тараса Шевченка в Києві), що є пізнавальними та корисними для школярів як молодшої, так і старшої загальноосвітньої школи.

Досить суттєвим матеріалом для виконання презентації були фотографії, відео, буклети, каталоги. Кожен студент пропонував таку презентацію про художні музеї України та світу під час звітної конференції в режимі онлайн.

Незважаючи на те, що в подібній роботі досвіду було замало й у педагогів, і студентів, але в підсумку музейна практика довела, що сучасна молодь не тільки обізнана з комп'ютерними технологіями; вона здатна працювати з різноманітним мистецтвознавчим, науковим матеріалом, самостійно добирати й систематизувати необхідну інформацію.

Отриманий досвід і знання з музейної практики формує в молодій людини новий погляд на художні музеї, виробляє потребу самостійно відвідувати музейні колекції, виставкові зали, вивчати й знати багату мистецьку спадщину, для збереження й примноження якої працюють сучасні музеї.

ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ: ПІДХІД ДО ТИПОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ОНТОЛОГІЧНОГО САЙТУ «МУЗЕЙНА ПЛАНЕТА»

Олександр Ладичук,

молодший науковий співробітник
відділу створення і використання
інтелектуальних мережних інструментів,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: sasha.ladychuk@gmail.com

Марина Попова,

кандидат технічних наук,
завідувач відділу створення і використання
інтелектуальних мережних інструментів,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: pm@man.gov.ua

Сьогодні в Україні типологія як метод дослідження культури майже не застосовується, адже, на думку співробітників цієї галузі, у сфері культури все вже класифіковано. Завдяки такому динамічному соціокультурному середовищу, яке постійно саморозвивається та генерує нові культурні форми, як інтернет-типологія, отримала нове народження. За висловом автору [1], інтернет — це скарбниця, проте його багаті ресурси не можуть використовуватися ефективно в їх сьогоденному неорганізованому стані. Кількість електронних ресурсів стрімко збільшується, й існує нагальна потреба в їх упорядкуванні. Більшість інтернет-ресурсів вже детально класифіковані, наприклад, віртуальні бібліотеки та архіви.

Актуальність класифікації віртуальних музеїв визначається, перш за все, проблемою інформаційного забезпечення та консультативної підтримки користувачів інтернету та необхід-

ністю поліпшення якості інформаційного сервісу — впорядковані ресурси мають більшу практичну значимість. Сучасний користувач прагне отримати інформацію не тільки й не стільки в навчально-пізнавальних або дослідницьких цілях, скільки для практичного впровадження в процесі реалізації кар'єрних або економічних прагнень. Сьогодні віртуальні музеї формують новий ринок праці й уже застосовуються в бізнес-моделях, наприклад, у якості ефективного способу «розкрутки» сайту або реклами готелю чи ресторану. Класифікація онлайн-музеїв сприятиме інформаційній підтримці віртуальних просторів як перспективного напрямку приватного підприємництва: наприклад, створення приватних віртуальних музеїв особистих колекцій є значним резервом для розвитку регіонального культурного туризму [2], ремесел і народних промислів.

Неабияку цінність представляє класифікація віртуальних музеїв для українських органів влади — перспективного сегменту культурної політики [3]. По-перше, формування онлайн-музеїв є масовим соціокультурним процесом, що підтверджується 312 тисячами ресурсів у Google в результаті пошуку ключових слів «створити віртуальний музей» українською мовою, 151 млн. — російською та 161 млн. — англійською. По-друге, класифікація є зручним способом представити й описати наявні в інтернеті музейні сайти для обліку електронних ресурсів, що надасть можливості досягти цілей культурної політики зі значно меншими фінансовими витратами. Також класифікація допоможе вирішити проблему прогнозування напрямків соціокультурної динаміки.

Суб'єктів навчально-дослідницької та освітньо-наукової сфери класифікація онлайн-музеїв забезпечить інформаційною платформою для підтримки інноваційної діяльності у відповідних дисциплінах та галузях, будучи науково-обґрунтованим інструментарієм аналізу сучасної «віртуальної реальності».

Відмінності в підходах до класифікації онлайн-музеїв зумовлені різними цілями та задачами, для досягнення та вирішення яких її розробляють. Оскільки аудиторія інтернету є багатоцільовою, створення єдиної всеохоплюючої класифікації не є можливим: практична цінність глобальної «метакласифі-

кації» є невисокою. З іншого боку, віртуальні музеї, як і будь-який інший інтернет-ресурс, є багатоаспектним і багатограним явищем, тому дослідження онлайн-музеїв мають трансдисциплінарний характер, а до власне музеїв можна застосувати класифікації, що використовуються в музеєзнавстві, технічних науках, дослідженнях мас-медіа тощо.

У межах наявної проблематики класифікації музеїв та в спробах охоплення якомога більшої кількості доступних для каталогізації музейних об'єктів співробітники Національного центру «Мала академія наук України» розробили типологію елементів онтологічного сайту «Музейна Планета» [4]. «Музейна планета» є науково-освітнім, навчально-дослідницьким мережецентричним середовищем, основною метою якої є вивчення та дослідження культурно-історичної та наукової спадщини, що сприяє систематизації набутих знань, формуванню інформатичної культури користувачів, розуміння вкладу людського надбання в розвиток цивілізації.

За основу типізації та класифікації музеїв у середовищі «Музейної планети» було взято нормативні документи Кабінету Міністрів України [5] та Міністерства культури України [6], згідно з якими було виокремлено такі типи:

- профіль діяльності музею: археологічні, біологічні, ботанічні, військово-історичні, галузеві, геологічні, декоративно-прикладного мистецтва, етнографічні, загальноісторичні, зоологічні, історико-культурні заповідники, історико-побутові, історичні, історії релігії, кіно, комплексні, краєзнавчі, літературні, меморіальні, меморіальні музеї-садиби, мистецькі, мінералогічні, музеї просто неба, музеї-заповідники, музичні, народного мистецтва, науково-технічні, образотворчого мистецтва, палеонтологічні, природничі, сучасного мистецтва, театральні, художні, художньо-мистецькі, комплекси, виставки, галереї;
- форма юридичної власності: державні музеї, муніципальні музеї, відомчі музеї, громадські музеї, корпоративні (виробничі) музеї, церковні музеї, приватні музеї, народні музеї;
- присвячення видатній особі: діяч медицини, національний герой, Герой Радянського Союзу, льотчик, космонавт, Герой Соціалістичної Праці, Герой України, вчений, історик, хімік,

фізик, астроном, філолог, ботанік (біолог), фольклорист, конструктор, математик, мандрівник (дослідник), етнограф, селекціонер, краєзнавець, філософ, мистецтвознавець, правознавець, археолог, геолог, геохімік, механік, зоолог, політичний діяч, гетьман, революціонер, отаман, культурний діяч, композитор, майстер художньої кераміки, письменник (поет), Шевченкові місця, художник, театральний діяч, скульптор, актор (артист), співак, архітектор, режисер, звукорежисер, кінорежисер, кобзар, маляр, військовий діяч, генерал (командир, полковник), воїн-афганець, громадський діяч, релігійний діяч, колекціонер, спортсмен, пілот-спортсмен, меценат, педагог, підприємець, винахідник, дзвонолівар, суднобудівник, мати-героїня, президент;

- приналежність до закладу освіти: музеї при загальноосвітній школі, академії, будинку культури, будинку школяра, вищому навчальному закладі, гімназії, дошкільному навчальному закладі, еколого-натуралістичному центрі, інституті післядипломної освіти, колегіумі, ліцеї-інтернаті, навчально-виховному комплексі, навчально-реабілітаційному центрі, професійно-технічному навчальному закладі, спеціалізованій школі, станції юних натуралістів, центрі дитячої та юнацької творчості, центрі допризывної підготовки, центрі позашкільної освіти, центрі професійного розвитку, центрі професійно-технічної освіти, центрі туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді, центрі учнівської молоді, школі-інтернаті;

- територіальна приналежність або місце розташування: обласні, міські, сільські тощо.

Отже, сьогодні відбувається масове освоєння такого сегменту інтернету, як віртуальні музеї. Про це свідчить розмаїття їх типів, що були визначені під час складання класифікацій, і наведений перелік не є вичерпним. І якщо щодо традиційних музеїв можна говорити про кризу музейної справи, то віртуальні музеї переживають бурхливий кількісний і якісний ріст. Красномовним доказом цього є те, що за кількістю результатів пошуку в інтернеті «віртуальні музеї» всього в два рази відстають від «віртуальних бібліотек» — перевіреного часом пізнавального ресурсу, що, безумовно, підтверджує багаті пізнавальні можливості онлайнових музеїв.

Список літератури:

1. Еременко Т. В. Каталогизация ресурсов Интернета: Опыт библиотек США. Электронные ресурсы в библиотеках. 2004. № 1. URL: http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb2002/5/f5_08.htm (дата звернення: 02.11.2020).
2. Музей сучасного мистецтва України. URL: <http://modern-museum.org.ua/> (дата звернення: 02.11.2020).
3. Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів: Наказ Міністерства культури України від 21.07.2016 № 580. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16#Text> (дата звернення: 02.11.2020).
4. Онтологічний сайт «Музейна планета». URL: <https://museum.stemua.science/> (дата звернення: 02.11.2020).
5. Про затвердження переліку музеїв, в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України: Постанова Кабінету міністрів України від 2 лютого 2000 № 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2000-%D0%BF> (дата звернення: 02.11.2020).
6. Музеї, заповідники, заклади музейного типу України, відкриті для відвідування. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/document/245365338/ТАБЛИЦЯ-музеї-заповідники-України-20181005.xlsx> (дата звернення: 02.11.2020).

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ФОРМ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Катерина Ладоня,

науковий співробітник відділу
навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ

Пандемія COVID-19 порушила звичний ритм життя майже в кожному куточку нашої планети, і, що не диво, завадила нормальній діяльності музеїв у всьому світі. Виконуючи карантинні обмеження, що були впроваджені урядами, та опікуючись безпекою своїх співробітників, музеї були змушені зачинити свої двері для відвідувачів, а більшість музейних спе-

до змісту >>

ціалістів залишили свої робочі місця. За даними дослідження, проведеним Міжнародною радою музеїв (ICOM), у 84% музеїв світу переважна більшість працівників виконували свою роботу з дому під час карантину, деякі змушені були звільнити своїх співробітників або відправити їх у примусову відпустку [1], що практично унеможливило забезпечення нормальної діяльності та створило певні проблеми в економічному, соціальному та, навіть, психологічному плані для співробітників музейної галузі.

Натомість запровадження карантинних обмежень, змусили музейних співробітників до пошуку нових форм комунікації зі своїми потенційними відвідувачами. Такими як:

- розміщення оцифрованих колекцій на онлайн-платформах (наприклад Pinterest) з відкритим доступом, що, крім звичайного ознайомлення, дає можливість відвідувачам створювати ремікси, колажі, вдаватися до різного роду переосмислень скарбів, що зберігають музеї;

- організація віртуальних екскурсій, зокрема із використанням Facebook або Instagram Live та Live Tweet, подкастів на YouTube тощо, що допомагає збільшити зацікавленість відвідувачів певними темами;

- залучення аудиторії в соціальних мережах шляхом створення хештегів для обговорення певних тем, надання можливості ділитися особистим досвідом на сторінках музеїв, колекцій тощо, створення вікторин та конкурсів як спосіб заохотити аудиторію до ознайомлення з колекціями та виставками музею, певного особистісного їх переосмислення.

Отже, карантинні обмеження спонукали музеї до розвитку нових цифрових форм комунікацій зі своїми потенційними відвідувачами, до експериментування та просування таких комунікативних моделей, на які за нормального режиму роботи вони ніколи б не наважилися і які надалі використовуватимуться в музейній галузі, навіть після подолання наслідків кризи, пов'язаної з пандемією COVID-19.

Список літератури:

1. REPORT Museums, museum professionals and COVID-19 URL : <https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/05/Report-Museums-and-COVID-19.pdf>(c.9-10)

НОВІ МОЖЛИВОСТІ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ: ПРИКЛАД МУЗЕЇВ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Т. ШЕВЧЕНКА

Юрій Мосенкіс,

доктор філологічних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ,

В умовах пандемії чи не найбільше страждає саме сфера культури, ситуація з пандемією COVID-19 поставила під загрозу виживання всі заклади, що пов'язані з культурою, у тому числі й музеї. Тому, одним із пріоритетних напрямків діджиталізації суспільства є процес трансформації наукової освіти, який передбачає широке використання інформаційних технологій навчання. Полегшений доступ до інформації та нові можливості варіативності освітньої та наукової діяльності, її індивідуалізації та диференціації, дають змогу по-новому організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання, побудувати систему музейної педагогіки, у якій людина була б активним учасником будь-якої освітньої діяльності.

Нові можливості, які відкриваються сьогодні для відвідувачів, можна спостерігати на прикладі музеїв Київського національного університету ім. Т. Шевченка. У структурі університету функціонують Музей історії, Геологічний музей, Зоологічний музей, Археологічний музей, Музей історії Ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна, Міжфакультетський лінгвістичний науково-навчальний музей, Астрономічний музей. Переважно відвідувачами вище перелічених музеїв були студенти, але нові трансформаційні процеси, які відбуваються у світі та в нашій країні обумовлюють необхідність розширення аудиторії, формування нових способів комунікації музеїв, зацікавлення відвідувачів існуючими колекціями та формування в цілому в суспільстві музейної культури. Адже ті колекції та предмети, які зберігаються у вище згаданих

музеях, насправді, є ціннісними та представляють ту чи іншу сферу діяльності в історичному, природничому чи інших ракурсах. З огляду на обмеження, з якими нині стикається суспільство у зв'язку з протидією поширення захворювань на коронавірусну інфекцію все більшого значення набувають віртуальні музейні простори, ознайомитися з якими можна без виходу з дому. Такий підхід має як свої позитивні, так і негативні аспекти. Беззаперечно, що цифрові технології наближають кожному з нас музейний простір, у той же час, зрозуміло, не має можливості безпосередньо торкнутися музейних предметів, відчувати їх.

Щодо вище зазначених музеїв університету, то інформація про них зібрана разом та представлена на окремому веб-сайті — <http://museums.univ.kiev.ua/>. Це значно полегшує відвідувачам пошук необхідної їм інформації, а також систематизує дані про музеї. Разом з тим, варто звернути увагу на приклад створення онлайн-платформи Музею історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка. За допомогою сучасних технологій відвідувач через мережу Інтернет може ознайомитися із повномасштабними в тривимірному просторі експозиційними залами музею, пересуватися віртуально із одного приміщення в інше та безпосередньо ознайомлюватися із експонатами [1]. Наведений приклад наочно демонструє, що сьогодні важливо використовувати інформаційні технології, впроваджувати їх в музеях, оскільки відкриваються нові освітні можливості для відвідувачів. Освітня функція музеїв сьогодні стає однією з пріоритетних, оскільки можна спостерігати все більше й більше пропозицій щодо проведення різного роду занять в музеях, зокрема для дітей та молоді, створення на їх базі платформ для наукових та освітніх дискусій. Сподіваємося, що із ухваленими Верховною Радою України змінами щодо законодавчого врегулювання функціонування музеїв закладів вищої освіти, визначення їх конкретного статусу, вони зможуть здійснити прорив у розвитку та створити нові можливості для відвідувачів.

Список літератури:

1. Музеї, музейні колекції Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://museums.univ.kiev.ua/> (дата звернення: 1.11.2020)

ПОТЕНЦІАЛ ПРОВІДНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА УСТАНОВ У РІЗНИХ СФЕРАХ ЕКОНОМІКИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНИХ КУРСІВ

Віктор Надтока,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу навчання географії та економіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: nvo127@ukr.net

Можливості економічної та географічної освіти набувають нового значення, даючи можливість реалізувати в розрізі концепції Нової української школи назкрізні, міжпредметні взаємозв'язки, що дають змогу сформувати ключові компетентності здобувачів загальної середньої освіти. Глобалізаційні тенденції, одночасно активізуючи модернізаційні процеси в освіті, також сприяють надмірній його стандартизації. Часто виникає проблема, коли під час вивчення економічних чи економіко-географічних курсів у закладах загальної середньої освіти використовують дидактичні матеріали більшою мірою репродуктивного (робота з підручником) чи механічного (задачі) характеру, що відповідають певному стандартизованому узагальненому шаблону.

З іншого боку, посилення конкуренції в умовах глобалізації, що посилюється, висуває системі освіти щоразу серйозніші вимоги: 1) забезпечення безперервної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; 2) рентабельне використання її в постійно змінюваних умовах ринкової економіки; 3) необхідність дати майбутньому працівнику широку освіту, включаючи знання у сфері підприємництва, щодо вирішення кризових ситуацій, маневреності у виборі напрямку розвитку виробництва, складання стратегічних планів і відповідного конструювання трудових колективів; 4) навчання кадрів навичкам сприйняття нових знань, що будуть потрібні для виконання конкретної

роботи в умовах жорсткої конкурентної боротьби [2]. Досить важливими в цьому плані є підходи, які дадуть змогу готувати учня (ученицю) до майбутнього життя в суспільстві й подальшої професійної діяльності. На цьому тлі досить суттєвими є питання формування в учнів вміння вчитися протягом усього життя, підприємливості та метапредметних навичок, отриманих завдяки економічній та географічній освіті.

Звичні та стандартні моделі освітнього процесу, побудовані на основі класичної класно-урочної системи та її модифікацій, показали свою неефективність на тлі карантинних обмежень у розрізі поширення пандемії коронавірусу. Натомість, використовуючи ланцюговий ефект мережі інтернет, багато сучасних економічних об'єктів використати для унаочнення та деталізації економічних процесів та явищ. Це можна зробити шляхом використання їх як музейного плацдарму, у процесі опрацювання окремих тем та розділів.

Сучасні дослідження показують доволі низький рівень фінансових знань, умінь та навичок населення України та, до того ж, часто люди завищують оцінку власних компетентностей в цьому секторі. Тобто більшість населення України слабо обізнана на питаннях фінансів: дослідженням встановлено, що понад 60% респондентів вважають себе фінансово грамотними, однак лише 22% респондентів змогли дати 5 чи 6 правильних відповідей на 7 простих математичних запитань (розрахунок відсоткових ставок, розподіл бюджету, страхування та інші найпоширеніші фінансові інструменти), без яких неможливо управляти власними фінансами [1]. Не кажучи вже про розуміння більш складних економічних процесів та явищ, що впливають не тільки на добробут кожного громадянина окремо, а й на вектор економічного розвитку регіону чи країни загалом.

Провідні підприємства та установи в сучасному світі та Україні, для яких є важливою суспільна думка про реалізацію ними суспільно-економічних процесів, візуалізують ключові економічні процеси за допомогою відеоекскурсій, 3-D турів, інтерактивних подорожей тощо. Для того щоб якомога більш повноцінно використовувати потенціал провідних підприємств та установ у реалізації економіко-географічних та еконо-

мічних курсів у закладах загальної середньої освіти доцільно систематизувати їх використання. Прикладом можуть бути: підприємство «Артеріум» (мал. 1а) — як представник фармацевтичної хімічної промисловості; підприємство «АрселорМіттал Кривий Ріг» (мал. 1б) — як представник металургійного виробництва; та підприємство «Гармонія» (мал. 1в) — як представник харчової промисловості. Використання підприємств, що функціонують, як музейного плацдарму в освітньому процесі дає змогу вирішити низку завдань: ознайомити учнів із реальними тенденціями в різних сферах господарства, ілюструвати просторово-орієнтований матеріал економіко-географічних курсів та проілюструвати деякі економіко-географічні закономірності розміщення потужностей.

1а

1б

1в

Мал. 1 Приклади 3д — турів підприємствами

Дослідники віртуального музейного формату відзначають два боки цього явища. До переваг відносять: доступність (можливість огляду будь-яких об'єктів без матеріальних витрат), можливість багаторазового перегляду 3D-туру, постійність (тур можна переглянути будь-де й будь-коли, доступна вартість впровадження технології, простота у використанні. З іншого боку до недоліків можна віднести: неможливість поставити питання під час переглядання туру, залежність від розробників [3].

У цьому плані важливо проаналізувати зміст освітньої програми та відповідний візуалізаційний матеріал музейного формату підприємств та установ, обравши найбільш ефективні відеоекскурсії, 3-D тури, інтерактивні подорожі, що виконують завдання поставлені перед освітніми програмами. До таких форм роботи у музейному форматі необхідно розробити систе-

му завдань, що б спонукати до розгортання дискусії в середині учнівського колективу.

Список літератури:

1. Бонд Р., Куценко О., Лозинська Н. Фінансова грамотність та обізнаність в Україні: факти та висновки. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1369/84/finlit_survey_6dec2010_ua.pdf
2. Малахова Ж. Д., Огаренко В. М. Викладання соціології: досвід інноваційних прийомів: навч. пос. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 280 с.
3. Потапюк Л. Н., Масовець Е. А. Віртуальний тур як ефективний спосіб просування підприємства. *Інженерні та освітні технології*. Кременчук: КрНУ, 2019. Т. 7. № 1. 66–78 с.

ТУРИЗМ ТА ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ КАРАНТИНУ. МОЖЛИВОСТІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Юлія Песоцька,

лаборант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань,
e-mail: pesotskaya2017@gmail.com

Оксана Кравченко,

доктор педагогічних наук, професор кафедри
соціальної педагогіки та соціальної роботи,
декан факультету соціальної та психологічної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань,
e-mail: okskravchenko@ukr.net

Пандемія COVID-19 внесла свої правила в життя суспільства. Людство при звичається до нових умов життєдіяльності, усі сфери існування зазнають чималих змін. За корот-

кий період суспільству довелося освоїти онлайн-формат в усіх сферах своєї діяльності. Окрім того, що онлайн-сектор останні роки розвивався занадто стрімко, то на сьогодні його позиції міцно закріплені в багатьох галузях.

Сфері туризму сьогодні доводиться протистояти кризі COVID-19 та шукати шляхи її подолання. Однак новітні технології дають змогу перевтілюватися організаційним заходам, у яких ми звикли брати участь у реальному житті, в онлайн-форматі. Карантинні обмеження підкреслили найбільшу перевагу онлайн-режиму — безбар'єрність. Більшість соціальних, культурних, освітніх заходів стали доступними для кожного користувача цифрових технологій.

Онлайн-подорожі стали одним із видів рекреаційного туризму, який розрахований і на осіб з інвалідністю. Враховуючи той факт, що розвиток інклюзивного туризму в Україні лише розпочинається, то цифрові технології відкривають нові можливості для його розвитку та пошуку альтернатив.

У межах безпеки, збереження здоров'я та запобігання розповсюдження гострого респіраторного вірусного захворювання COVID-19 значна частина світових культурних заходів була проведена й досі проводиться в онлайн-форматі. Окрім доступності варто зазначити, що більшість організованих заходів було проведено безкоштовно.

Такий підхід до вирішення культурних проблем також сприяв вирішенню проблем соціальних та психологічних. Можливість пізнавати світ, перебуваючи на самоізоляції, запобігала виникненню сімейних конфліктів, розповсюдженню кібербулінгу, знімала психологічну напругу.

Так світовими організаціями культури було відкрито / надано доступи до творів мистецтва. Серед них можна відзначити Музей художнього мистецтва в Будапешті [8], Національний музей в Кракові [15], Смітсоновський музей [9], музей Сальвадора Далі [5], онлайн-колекцію музею Гуггенхайм [3], онлайн-колекцію Нью-Йорського музею сучасного мистецтва МоМа [2], Метрополітен-музей, Нью-Йорк [14], музей Ватикана та Сикстинську капелу [11], Британський музей [12; 13],

Лувр [10], Амстердамський музей Ван Гога з функцією google street view [16], Ермітаж [1; 7] та проект Google Art and Culture. Вище перераховані організації під час жорстких карантинних обмежень у своїй діяльності застосовували цифрові технології. Онлайн-колекції, віртуальні тури, стріми, відео-екскурсії, YouTube канали, онлайн-трансляції — все це дало можливість нам не змінюючи своєї геолокації подорожувати та пізнавати світ. Такий підхід відкриває можливості для саморозвитку для всіх категорій населення, у тому числі для осіб з особливими потребами.

Однак серед вітчизняних заходів варто відзначити Міжнародний фестиваль інклюзивного театру «Шлях», який відбувався в онлайн-форматі.

Інклюзивний фестиваль Шлях — це платформа для розвитку інклюзивного театру в Україні, який уже 15 років відбувається за підтримки організації «Непротоптана стежина». Метою фестивалю є залучити до мистецтва людей з інвалідністю та надати їм можливість вийти на сцену професійного театру. «Шлях» є активним учасником міжнародної спільноти інклюзивного театру, членами якої є колективи з Польщі, Білорусі, Німеччини, Литви, Латвії та інших країн [4].

Анастасія Сімака, координаторка фестивалю зазначила: «Цьогоріч це перевтілення в новий формат, та й сам по собі театр — це суцільне перевтілення. А ще для нас важливо знайти шлях для перетворення терапії театром у справжнє мистецтво. Подискутуємо і про те, як змінився інклюзивний театр і сам підхід до інклюзії в Україні впродовж останніх 20 років. Підіб'ємо підсумки роботи попередніх років та розпочнемо вибудовувати шлях, яким хочемо рухатися далі» [4].

Даний фестиваль проводився в онлайн-форматі на платформі ZOOM із трансляцією на сторінку фестивалю Шлях у Facebook.

Українськими екскурсоводами під час карантину було створено онлайн-тури містами, що давали змогу туристам подорожувати не виходячи з домівки. Гід Софія Грабовецька на своїй сторінці у Facebook повідомила: «Ми, екскурсоводи, дуже сумуємо за допитливими туристами та можливістю знайомити їх із

нашими містами. Тож зустрічайте проект #карантинмандри» [6]. До проекту приєдналися екскурсоводи з Харкова, Чернівців, Одеси, Києва, Вінниці, Луцька, Мукачєва, Запоріжжя, Львова та Херсона [6]. Онлайн-екскурсії відбувалися на платформі ZOOM, до такої подорожі міг долучитися кожний, попередньо зробивши запис. Ця тенденція набула популярності не лише серед вітчизняних гідів, а й серед багатьох зарубіжних екскурсоводів вона теж стала поширеною.

Так як світ і досі перебуває в карантинних обмеженнях, коли індустрія заходів повернеться до нормального ритму життя ніхто не може спрогнозувати. Як саме і як швидко суспільство відновить усі сфери діяльності після пандемії прогнозів теж немає. Залишається пристосовуватися до нових умов життя, бути зосередженим на впровадженні нових цифрових технологій та доречного їх застосування. Прогрес цифрових технологій в першу чергу надає можливість розвивати інклюзивний туризм в онлайн-форматі. Адже основною перевагою такого напрямку є його безбар'єрність та доступність.

Список літератури:

1. Государственный Эрмитаж. *Виртуальный визит*. URL: <https://bit.ly/33nSpQg>.
2. Коллекция МоМА. URL: <https://www.moma.org/collection/>.
3. Коллекция онлайн. *Музеи и фонд Гуггенхайма*. URL: <https://www.guggenheim.org/collection-online>.
4. Стартував 15 Міжнародний фестиваль інклюзивного театру «Шлях». URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/281496-startuvav-15-mizhnarodnyi-festyval-inkliuzyvnoho-teatru-shliakh>.
5. Театр-музей Дали. URL: <https://bit.ly/33iHVmX>.
6. Українські екскурсоводи створили онлайн-тури містами на час карантину. URL: <https://shotam.info/ukrains-ki-ekskursovoody-stvoryly-onlayn-tury-mistamy-na-chas-karantynu/>.
7. Эрмитаж. URL: <https://bit.ly/39VHDoI>.
8. Museum of Fine Arts, Budapest. URL: <https://bit.ly/3d08L80>.
9. Online Exhibitions, Smithsonian. URL: <https://www.si.edu/exhibitions/online>.
10. Online Tours. *Louvre Museum. Paris*. URL: <https://bit.ly/2WciGBi>.

11. Sisitine Chapel. URL: http://www.vatican.va/various/cappelle/sistina_vr/index.html.
12. The British Museum. URL: <https://www.britishmuseum.org/>.
13. The British Museum. URL: <https://www.youtube.com/user/britishmuseum>.
14. The Metropolitan Museum of Art. URL: <https://www.metmuseum.org/>.
15. The National Museum in Krakow. URL: <https://bit.ly/3d29dT0>.
16. Van Gogh Museum. URL: <https://bit.ly/2TRdiSQ>.

НОВА РЕАЛЬНІСТЬ — УСВІДОМЛЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПОШУКУ НОВИХ ШЛЯХІВ ДЛЯ МУЗЕЇВ

Наталія Писаревська,

директор,
Державного політехнічного музею
при КПІ імені Ігоря Сікорського,
м. Київ,
e-mail: tala1311@ukr.net

Вікторія Попова,

науковий співробітник
Державного політехнічного музею
при КПІ імені Ігоря Сікорського,
м. Київ,
e-mail: v.popova.kpi@gmail.com

Предметом запитань дискусії на XXV Генеральній конференції ІСОМ (1–7 вересня 2019, м. Кіото, Японія) стало визначення музею: «Музеї — це демократизуючі, інклюзивні та поліфонічні простори, створені для критичного осмислення та обговорення минулого і майбутнього. Відповідаючи на поточні конфлікти і виклики часу, музеї зберігають для суспільства еталонні артефакти і предмети мистецтва, оберігають і передають наступним поколінням історичну пам'ять і забезпечують рівні права і рівний доступ до культурної спадщини для всіх людей. Музеї існують не

заради прибутку. Їх діяльність заснована на принципах участі і прозорості і будується навколо активної співпраці з різними спільнотами. Працюючи в ім'я людської гідності, соціальної справедливості, глобальної рівності і благополуччя в масштабах планети, музеї акумулюють, зберігають, вивчають, інтерпретують і експонують різноманітні уявлення про світ» [1].

Визначення не було прийняте, але, мабуть, настав час музейній спільноті повернутися до нього, бо воно містить дуже важливі положення, наприклад, «поточні конфлікти і виклики часу», «рівні права і рівний доступ до культурної спадщини для всіх людей». Виклики часу доволі голосно дали знати про себе, як і необхідність надавати рівний доступ до культурної спадщини всьому суспільству. Ці виклики призвели до того, що поряд з обговоренням визначення музею з'явилася нагальна потреба обговорити сенс існування музею, його можливість адаптуватися до ситуації, що склалася, та можливість вижити та гідно конкурувати в нових умовах.

Ситуацію щодо роботи музеїв під час пандемії COVID-19 досліджували Міжнародна Рада Музеїв (ICOM) та ЮНЕСКО. Пандемія COVID-19 порушила діяльність музеїв у всьому світі, загрожуючи їхньому фінансовому виживанню та існуванню тисяч музейних працівників. ICOM розпочала глобальне опитування, що охопило 5 тем: поточна ситуація для музеїв та співробітників, прогнозований економічний вплив, цифровий зв'язок та комунікації, музейна безпека та збереження колекцій, професіонали музею та фрілансери. Звіт ICOM — «Опитування: Музеї, музейні працівники та COVID-19» [2] узагальнює майже 1600 відповідей музеїв та музейників з 107 країн світу (7.04.— 7.05.2020). Звіт ЮНЕСКО — «Музеї у всьому світі перед обличчям COVID-19» [3] (травень 2020). Для ознайомлення були представлені ключові тенденції розвитку музеїв, заходи, які музеї вжили у відповідь на пандемію та заходи, запропоновані щодо наслідків кризи.

Обидві організації дійшли до таких висновків:

У квітні майже всі музеї світу були закриті через пандемію COVID-19, за словами 94,7% респондентів. Під час карантину багато музеїв активізували свою цифрову діяльність. Діяльність із цифрового спілкування зросла щонайменше на 15%. Більшість

музейних фахівців працювали віддалено: у 84% музеїв принаймні частина персоналу працювала віддалено під час карантину. Ситуація з постійними працівниками здається порівняно стабільною. Сектор фрілансу дуже крихкий: 56,4% респондентів заявили, що їм доведеться призупинити виплату зарплати в результаті кризи, 39,4% заявили, що їх фірми скоротять персонал. Так само майже всі музеї у всьому світі скоротять свою діяльність через наслідки пандемії COVID-19, майже третина з них скоротить персонал, і більше 10% можуть бути змушеними назавжди зачинитися. 82,6% респондентів передбачають, що доведеться скоротити музейні програми, а 29,8% — кількість персоналу. 12,8% учасників побоюються, що їх музей може зачинитися...

Основний підсумок:

Відновлення економіки та процес зцілення нашого суспільства після кризи COVID-19 буде тривалим і складним. Музеї, як ключові дійові особи місцевого розвитку та як ексклюзивне місце для зустрічей та навчання людей, відіграватимуть важливу роль у відбудові місцевої економіки та відновленні соціальної структури постраждалих громад.

Наш, Державний політехнічний музей при КПІ ім. Ігоря Сікорського, не став винятком та шукав власні шляхи в складній ситуації. Ми активізували вже наявні форми роботи та шукали нові. Поглибили та активізували всі види науково-дослідної, науково-експозиційної та виставкової роботи.

У липні 2020 р. було оновлено музейну експозицію, присвячену історії розвитку авіації в Україні. До неї було додано 50 одиниць нових надходжень. Презентували експозицію Президент ДП «Антонов» Олександр Лось; директор ТОВ «Аеропракт» Олег Литовченко; Генеральний директор Київського відділення корпорації «Boeing» Олексій Степін; голова Ради директорів групи компаній «Прогресстех» Володимир Кульчицький. Інформація про нову експозицію стала вагомим вкладом у профорієнтаційну роботу музею, що є одним із основних видів його діяльності в університеті. Фіксацію презентацій було проведено представниками Медіа-Центру КПІ ім. Ігоря Сікорського, газети «Політехнік», інформацію про подію було представлено на найбільш популярних інтернет-ресурсах, Ютуб-каналі, на сторінках музею у Фейсбукці,

на Телеграм-каналах студентської спільноти та офіційному сайті університету, що зробило цю подію широко відомою.

Спільним проектом з ТОВ «ЕПОС» — провідним українським постачальником рішень та послуг у сфері інформаційних технологій — стала виставка «50 років мікропроцесорів або Кремнієва цеглина нашої цивілізації» (січень 2020), яка експонує 230 процесорів, розроблених у 1971–2015 роках. Разом з ГО «Український військово-історичний музей» було створено виставку «Еволюція мрії (від велосипеда «Зайчик» до великих мотоциклів)» (червень 2020). Спільна робота продовжується.

Участь музею в міжнародних проектах:

Виставка «Відкритий космос». Учасники виставки — Етнокосмологічний музей Литви, Житомирський музей космонавтики ім. С. П. Корольова, Державний політехнічний музей при КПІ ім. Ігоря Сікорського. Ідеєю виставки «Відкритий космос» є представлення важливості вкладу першопрохідців космосу, значне місце серед яких посідають Україна та Київський політехнічний інститут як кузня кадрів для освоєння космосу. Розділ космосу в музеї містить оригінальні експонати, зібрані ветеранами космодрому Байконур, передані безпосередньо учасниками запусків ракет і підготовки до польотів космонавтів і космонавтами Павлом Поповичем, Олексієм Леонівим та іншими. Активну участь у підготовці виставки брав завідувач відділу історії авіації та космонавтики музею Олександр Болтенко.

Своєрідною підготовкою до виставки стала участь музею у Всесвітньому тижні Космосу (WorldSpaceWeek2020) за темою «Супутники покращують життя» [4].

Ведуться перемовини про участь у міжнародному музейному проекті, що здійснюється Музеєм воєнного дитинства (Сараєво, Боснія і Герцеговина — Київ, Україна).

Посилилися пошуки нових партнерів та відбулися зустрічні ініціативи до музею від соціально відповідальних організацій, які самостійно вийшли до нас з пропозиціями партнерства:

Незалежна креативна компанія з офісами в Лос-Анджелесі та Києві «Y Agency» — зробили сучасний бренд музею, який ми плануємо реалізовувати під час ребрендингу;

Міжнародна компанія — розробник програмного забезпечення DataArt — запропонувала музею розроблення спільних заходів та партнерство в Міжнародній онлайн-конференції «DataArt IT NonStop 2020», присвяченій новітнім досягненням в області хмарних технологій (3–5 грудня 2020 року);

MacRaw — успішна українська ІТ-компанія з розроблення додатків для Mac — продовження співпраці в спільних проєктах з музейної сфери.

Декілька слів про зовсім новий виклик для всіх без винятку музеїв у світі. У ситуації пандемії музеї потрапили в умови необхідності конкурувати з професіоналами в області створення аудіо- та відео продукту, який існує на ринку десятиріччями. Продукту, що створений професіоналами — режисерами, сценаристами, операторами та іншими, яких ніколи не було в переліку музейних професій. Але для утримання наявної та залучення нової музейної аудиторії музеям потрібно робити продукт високого рівня, враховуючи та розуміючи всі тонкощі та переваги нових технологій та специфіки виробництва.

Чого не вистачає? Створення нових компетентних кадрів шляхом перепідготовки співробітників музею, системного навчання або залучення фахівців, конче необхідних для виконання місії музею. Отже, виникає необхідність врегулювання нормативно-правової бази в галузі музейної справи.

Під час проведення постійного моніторингу нових підходів у роботі музеїв світу ми звернули увагу на Міжнародну конференцію «Цифрові проєкти у сфері культури в епоху пандемії: зміна моделей взаємодії», яку 10–11 листопада 2020 року проводив Русский музей (м. Москва, Росія) [5]. Основними питаннями для обговорення на конференції були: активний вихід в онлайн-простір, актуальні цифрові рішення старих задач, реакція віртуальної аудиторії на новий формат просвітницьких заходів, робота з соціальними мережами, створення та інтегрування контенту. Учасники конференції ділилися досвідом формування нової культури використання цифрових технологій в діяльності своїх установ, тим, як нові обставини вплинули на розвиток професійних компетенцій співробітників, розширення цільової

аудиторії і встановлення нових партнерських відносин. Робота відбувалася в 6-ти секціях:

- «Представницький цифровий контент як новий образ музею світу»;
- «Позамузейні інтернет-платформи для музеїв»;
- «Нові компетенції як нові можливості розвитку музею»;
- «Соціальні та професійні аспекти онлайн-взаємодії»;
- «Спеціальні онлайн-формати»;
- «Досліди музейних трансляцій: контент і технології».

Є також міжнародний досвід спілкування та навчання професійної спільноти на різноманітних курсах, вебінарах, ресурсах. Але в Україні, з різних причин, ми перебуваємо на початку цього шляху. Тому нагальним питанням є об'єднання зусиль з метою обміну досвідом та напрацювання нових рішень та пошуку шляхів, що стануть в пригоді для всієї музейної спільноти України.

Список літератури:

1. URL: <https://icom.museum/en/our-actions/events/general-conference/>
2. URL: <https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/05/Report-Museums-and-COVID-19.pdf>
3. URL: <https://en.unesco.org/news/launch-unesco-report-museums-around-world-face-covid-19-повний>
4. #WorldSpaceWeek2020
5. URL: https://rusmuseumvrm.ru/data/events/2020/11/obschee_konferenciya_vf_2020/index.php?fbclid=IwAR2QY5wIDhowUJuVOIBLgYd-FhhYj6X_AkcMBX2JqPnkv0dDICtfhvmWnY

ТЕХНОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ ВІРТУАЛЬНИХ МУЗЕЇВ ЯК ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Марина Попова,

кандидат технічних наук,
завідувач відділу створення та використання
інтелектуальних мережних інструментів,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: pm@man.gov.ua

Андрій Гончар,

провідний фахівець відділу освітніх програм,
Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ,
e-mail: avhonchar@gmail.com

В умовах запровадження дистанційної освіти через карантинні обмеження внаслідок пандемії COVID-19 поняття віртуального музею в контексті навчання із використанням новітніх інформаційних технологій сприймають не лише як пасивний мережевий ресурс, призначений для демонстрації надбань світової цивілізації, а й як культурно-просвітницьке та навчально-дослідницьке середовище, що може бути створене суб'єктом освіти (учнем, викладачем, методистом тощо) як «для», так і «в процесі» дослідження оцифрованої культурної, історичної, наукової спадщини. При цьому в ролі музею може бути як віртуальна колекція нереальних (не існуючих в дійсності) експонатів (віртуально-фантастичний музей), зібрання оцифрованих копій реально наявних, але територіально розподілених по різних музеях експонатів (віртуально-реальний музей), так і тривимірне зображення (3D-панорама, 3D-тур) реально наявного музею з базою даних, що описує його експонати та експозиції (віртуально-об'єктивний музей).

Процес створення віртуального музею ґрунтується на трансдисциплінарному підході, адже він передбачає перенесення когнітивних схем з гуманітарних дисципліни до технічних шляхом створення спільних досліджень. В освітній діяльності, зокрема дистанційній, інтегровані уроки зі створення віртуальних музеїв можуть бути використані в будь-якій дисципліні та мають передбачати не лише засвоєння знань з тематичного профілю музею та відповідного напрямку інформаційних технологій, а й оволодіння навичками систематизації й структуризації інформації, системного аналізу та розвитку критичного й креативного мислення для представлення здобутих знань.

Технологічний процес створення віртуального музею складається з кількох етапів, детальний опис яких, наведений нижче, може бути застосовано як покрокову інструкцію.

1. Зйомка вихідних зображень для створення тривимірних панорам. На цьому етапі вирішальне значення має обладнання, адже чим більша його функціональність, тим кращою буде якість зображень 3D-туру віртуальним музеєм.

Наприклад, для реалізації проекту Національного центру «Мала академія наук України» «Музейний Портал» фахівці використовували дзеркальну камеру з роздільною здатністю 21 Мп, що має систему автофокусування з 19 датчиками, високоякісну передачу кольору та 26 додаткових точок фокусування для досягнення максимальної чіткості фотознімків з можливістю ручного фокусування та управління експозицією, що дає змогу знімати до п'яти кадрів на секунду.

Важливим елементом апаратного комплексу зйомки вихідних зображень є об'єктив, який має бути ширококутним або типу Fisheye та мати оптимальні показники світлосили.

Під час вибору штативу для комплексу зйомки необхідно звертати увагу на такі його основні параметри, як вага, стійкість, висота та можливість приєднання панорамної голови. Остання — це спеціальний пристрій, що кріпиться на штатив, та на якому розміщують фотокамеру для забезпечення можливості повороту зв'язки камера-об'єктив з центром обертання в нодальній точці об'єктива — уявній точці, у якій сходяться

всі промені перед тим, як розійтися на поверхню матриці. Для суміщення центру обертання й нодальної точки камера зміщується назад від центральної колони штатива. Одного ряду кадрів, навіть у вертикальній (портретній) орієнтації фотоапарату, як правило, недостатньо для того, щоб замкнути повну сферу. У цьому випадку фотозйомку ведуть у кілька рядів, а створені таким способом панорами (незалежно сферичними або плоскими вони є) називають багаторядними або мозаїчними. Панорамна голова для зйомки багаторядних панорам має мати можливість нахилити фотоапарат угору-вниз, часто навіть аж до zenіту (вертикально вгору, $+90^\circ$ від горизонту) та надиру (вертикально вниз, -90° від горизонту).

Під час створення «Музейного Порталу» використовували панорамну голову, що складалася з блоку ротації навколо вертикальної вісі (ротатор), вертикальної стійки з можливістю корекції кута нахилу за горизонтальною віссю (сагітатор), блоку зміни кута нахилу за горизонтальною віссю (ангулятор), трьох напрямних, за якими відбувалося регулювання положення нодальної точки шляхом зміщення «ковзаючих» платформ й однієї платформи для фотоапарату.

У процесі панорамної фотозйомки дуже важливим аксесуаром для штативів є рівнева платформа, яку встановлюють між штативом і головою і яка дає змогу фотографу виставити горизонт обертання панорамної голови.

Фотозйомку кадрів майбутньої віртуальної панорами ведуть або за фіксованої експозиції, або з ручним керуванням для уникнення автоматичних помилок, зокрема матричного виміру. За необхідності зміни експозиції відсоток перекриття між сусідніми кадрами має бути більшим, відповідно зростатиме й кількість кадрів, необхідних для замикання сфери віртуальної панорами. Фокусування об'єктива під час фотозйомки — ручне, виставлене на режим «гіперфокальна відстань» або «по сюжету», для забезпечення необхідної різкості об'єктів число діафрагми встановлюють на більш високе значення (наприклад, F9.0). Значення ISO встановлюють залежно від освітленості або мінімальне. Витримка коригується так, щоб на знімку не було засвічених і занадто темних областей.

Зйомка панорами полягає в послідовному фотографуванні з поворотом фотоапарата навколо нодальної точки, водночас у процесі обертання від кадру до кадру має бути забезпечено 40% перекриття знімків (налаштування панорманої голови). Аналіз саме цих областей дасть змогу програмним засобам «зшити» всі кадри в єдину панораму. Якщо на наступному кадрі змінюються умови освітленості, то коригують величину експозиції за допомогою зміни витримки.

Під час зйомки вихідним форматом фотографії є RAW. На етапі RAW-конвертора виконують компенсацію грубих перепадів яскравості окремих фотографій майбутньої панорами, а також виправлення хроматичних аберацій об'єктиву й віньетування, адже за його відсутності неможливою є якісна склейка сферичної панорами з великим розкидом експозиції.

2. Створення еквідистантної проєкції, що є основою тривимірної панорами. Оскільки повне поле зору навколо нас можна розглядати як поверхню сфери (для всіх кутів зору), для фотографій, які показуватимуть на плоскому моніторі, потрібна аналогічна проєкція сфери в площину. Еквідистантна проєкція відображає координати широти та довготи сферичного глобуса безпосередньо на горизонтальні та вертикальні координати сітки, яка має ширину приблизно вдвічі більшу за висоту. Горизонтальне розтягнення, як наслідок, посилюється в напрямку до полюсів, так що північний і південний полюси виявляються розтягнутими на всю верхню та нижню межі плоскої сітки відповідно. Еквідистантна проєкція може показати повний вертикальний і горизонтальний кути аж до 360 градусів.

Програмних рішень для «зшиття» панорамних зображень існує декілька. Одним із найбільш поширених є PTGui Pro (<http://www.ptgui.com>), що має багатий спектр засобів для створення панорам і зрозумілий інтерфейс для збирання панорами «одним кліком».

Процес створення еквідистантного зображення з вихідних фотографій складається із завантаження вихідних зображень (у форматах JPG, BMP, PNG, TIFF) або HDR-файлів (у форматах EXR і HDR) з однаковою (єдиною для всіх знімків) орієнтацією, автоматичне суміщення знімків програмними засобами, опти-

мізацію (склеювання без видимих «швів») та власне створення 3D-панорами (вибір її розміру і формату (сферична, кругова, кубічна)).

3. Створення віртуального туру. Фінальним етапом створення віртуального музею є 3D-тур, у якому віртуальні панорами 360°x180° об'єднують за допомогою активних точок або зон-переходів. У процесі створення віртуальних турів «Музейного Порталу» використовували програмний комплекс Rapo2VR, що має інструменти створення віртуальних панорам з еквідистантних проєкцій, створення та програмування точок або зон-переходів, інтеграції додаткового фото- та відеоконтенту, фінального рендерингу туру.

Процес створення віртуального туру охоплює розгортку кубічної панорами (6 граней куба) у вигляді текстури для внутрішньої поверхні віртуальної сфери, створення карти активних областей (місць у віртуальних панорамах, натиснувши на які користувач може переміститись на іншу панораму, до іншого розділу сайту, або навіть на інший веб-ресурс), створення інтерактивних елементів керування (кнопки, значки, стрілки тощо), що дають змогу користувачеві взаємодіяти з віртуальною панорамою, змінювати напрям погляду, наближатися та віддалятися, активувати інтерактивні предмети, програмування інтерактивної карти з «радаром», що відображає напрямок перегляду й кут огляду, та інтеграція додаткових елементів (наприклад, інтерактивного помічника-екскурсовода, табличок з інформацією тощо), фіналізацію туру та рендеринг HTML5-контенту (створення єдиного HTML5-файлу, який містить у собі віртуальну панораму, інтерактивні та всі додаткові елементи та відповідає вимогам для розміщення й демонстрації його в інтернеті).

Отже, на прикладі елементів «Музейного Порталу» було розглянуто процес створення віртуального музею від фотографування вихідних зображень до фіналізації готового 3D-туру у форматі HTML5, який може бути використаний як трансдисциплінарний інструмент для самоосвіти, що є особливо актуальним в умовах дистанційної освіти, або як інтегрований засіб навчання за шкільною програмою для розширення світобачення засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

МУЗЕЙ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Василь Туташинський,

кандидат педагогічних наук, завідувач відділу технологічної освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: tutashi@ukr.net

Формування компетентностей з техніки й технологій потребує ознайомлення не лише з найсучаснішими досягненнями, а й звернення до історичних надбань, представлених у музеях. За допомогою музейних експонатів можливо продемонструвати життєдіяльність людей, засоби виробництва та предмети побуту, які люди використовували в різні часи, історію винаходів, розвиток технологій.

Багато музеїв ознайомлюють відвідувачів із творами народних майстрів і майстринь, декоративно-ужитковим мистецтвом, надають можливість скласти уявлення про етнокультуру.

В історичних і краєзнавчих музеях України є цікаві експонати (стародавні інструменти, приладдя, механізми та інші знаряддя праці, зброя, одяг, посуд, меблі, прикраси тощо), що дають змогу уявити, яким було життя людей у минулі століття.

Музеї стали соціокультурними осередками, у яких оберігають духовну й матеріальну спадщину громади, села, селища, міста [1, с. 5–12].

Музеї техніки (авіації, космічної техніки, суднобудування тощо) надають можливість поринути в техногенне середовище, відчувати себе винахідником конструктором, дизайнером, інженером, льотчиком-випробовувачем, космонавтом тощо.

У багатьох закладах освіти, зокрема в експериментальних школах Інституту педагогіки НАПН України, є власні музеї, що розповідають про історію освіти, педагогів і випускників школи, училища, інституту та їхні досягнення.

У музеях проводять майстер-класи, уроки та позашкільні заходи, що допомагають формувати ціннісні якості особисто-

сті, проводити профорієнтаційну роботу, оберігати й примножувати національну культуру [2, с. 281]. Але, на жаль, в умовах пандемії Ковід-19 значна кількість музеїв стали недоступними для відвідування. За таких умов усе частіше вчителі трудового навчання й технологій проводять віртуальні екскурсії, організовують науково-дослідну роботу з історії рідного краю, етнодизайну, розвитку виробництва [3, с. 772–773].

Використовуючи експонати матеріальної й духовної культури, що збирають, зберігають та експонують у музеях, учні можуть проводити дослідження, розробляти та реалізовувати власні проекти, проводити презентації власних знахідок і доробку.

У науково-методичній [4] і навчальній літературі з трудового навчання й технологій [5; 6;] описується історія винаходів, ілюструються рідкісні експонати, що відображають еволюцію розвитку предметів і знарядь праці, технологічні революції, формування та зміну технологічного устрою й ця робота має бути продовженою.

Список літератури:

1. Акулич Е. Музей как социокультурное явление. *Социологические исследования*. 2004. № 10.
2. Туташинський В. І Концептуальні засади професійної орієнтації учнів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*: збірник наукових праць / за ред. проф. М. С. Корця. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 31. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. С. 281–286.
3. Туташинський В. І. Формування змісту трудового навчання у основній школі на основі проектної технології. *Проблеми сучасного підручника*: збірник наукових праць / [ред. кол.; голов. ред. — О. М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2014. Вип. 14. С. 772–781.
4. Туташинський Василь Іванович. Науково-методичне забезпечення варіативного складника змісту технологічної освіти у професійному ліцеї. *Молодь і ринок*. 3 (170). С. 127–131.
5. Туташинський В. І. Трудове навчання (технічні види праці): підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2017. 112 с.: іл.
6. Туташинський В. І., Кірютченкова І. В. Технології (рівень стандарту): підручник для 10 (11) класів закладів загальної середньої освіти. Київ: Педагогічна думка, 2018. 216 с.

МУЗЕЇ КИТАЮ ТА ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Оксана Шпарик,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: shparyk.o@gmail.com

Глобальна пандемія руйнівним чином вплинула на сектор культури як в Україні, так і в усьому світі: всі заклади культури було закрито, культурні заходи скасовано, а митців та глядацьку аудиторію обмежено соціальними дистанціями й ізоляціями.

Нещодавно Міжнародна рада музеїв опублікувала звіт про вплив пандемії COVID-19 на світову музейну індустрію. Згідно з повідомленням, 94 відсотки респондентів відповіли, що музеї, у яких вони працюють, було закрито під час опитування; 84 відсотки опитаних музеїв заявили, що їхні працівники працюють дистанційно. Щодо економічного впливу пандемії, то було скорочено понад 80 відсотків музейних програм; приблизно третина музеїв змушена була скоротити персонал. Загалом, майже всі музеї світу мали обмежити свою діяльність, і, можливо, десяту частину з них закриють на постійній основі. Більш уразливими виявились музеї з коротким досвідом роботи та музеї, розташовані в непопулярних місцях. Ще тривожніша ситуація відбувається з професіоналами та консультантами-фрілансерами: 16,2 відсотки з них заявили, що їх тимчасово звільнили, а 22,6 відсоткам не подовжили контракти [1]. Проте, з іншого боку, ізоляція призвела до активізації цифрової діяльності музеїв, оскільки висвітлення музейних анонсів та подій на платформах соціальних медіа зросло більш ніж на 50 відсотків.

Китай один із перших серед країн світу постраждав від пандемії. Сьогодні країна визначає курс відновлення культурного сектору.

За даними Міністерства культури та туризму КНР, витрати на культуру та пов'язаних з нею галузей сягнули понад 3,472 млрд.

юанів, що становить 4,2 відсотка ВВП. Упродовж 12 тижнів ізоляції діяльність сектору в режимі оффлайн було призупинено, а увагу аудиторії спрямовано в цифрове поле. Оскільки 904 млн. китайців є користувачами Інтернету (99,3 відсотки з них підключаються до інтернету за допомогою мобільних пристроїв), аудиторії не бракувало. Стрімко зросли онлайн-додатки, включно з онлайн-освітою та прямими трансляціями, як наслідок, кількість користувачів зросла на 110,2% і 41,1% відповідно [2].

Всього через кілька днів після ізоляції м. Ухань Національне управління культурної спадщини Китаю опублікувало заяву, у якій просило державні та приватні музеї країни оприлюднювати власні виставки в інтернеті для «підтримки рішучості та морального духу місцевого населення в боротьбі з епідемією».

Китайський національний музей (中国国家博物馆), Музей Імператорського палацу (故宫博物院), Шанхайський музей (上海博物馆) та інші відповіли віртуальними 3D-екскурсіями. У музеї Імператорського палацу відбувся сеанс прямої трансляції на TikTok, який зібрав 10 мільйонів переглядів в інтернеті.

Третя за величиною інтерактивна платформа електронної комерції в Китаї з 683 мільйонами користувачів Pinduoduo (PDD) заявили, що співпрацюють з Нью-Йоркським музеєм мистецтв та шістьма іншими китайськими музеями для прямих трансляцій виставок, розроблення віртуальних турів та просування сувенірних товарів серед споживачів в Китаї.

COVID-19 спонукав митців, культурні установи та бізнес у цій галузі до інновацій. Оскільки відвідуваність зійшла нанівець, для залучення нової аудиторії китайські музеї почали впроваджувати онлайн-технології та випробовувати різні технологічні методи більше, ніж будь-коли. Так, наприклад, 5 квітня 600-річний Музей Імператорського палацу, який було закрито з 25 січня, провів унікальну пряму трансляцію, що дала змогу глядачам насолодитися красою музею вдома. Екскурсоводи представили на камеру архітектуру, історію та культуру Імператорського палацу (故宫).

8 квітня Академія Dunhuang та Huawei спільно запустили нову технологічну подорож по гротах Могао — культурної пам'ятки, яку внесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Відтак, використовуючи новітні технології Netu від Huawei, відвідувачі

можуть побачити детальний зміст художніх фресок Дуньхуан за межами печер, через свої мобільні телефони Huawei. Це зменшить час, проведений туристами всередині печери, сприяючи захисту культурних реліквій, одночасно збільшуючи кількість інформації, яку можуть отримати відвідувачі.

Більш того, у середині квітня Академія Дуньхуан випустила спеціальний анімаційний серіал на цю тему. Це також є новим способом популяризації мистецтва Дуньхуан.

Ці масово доступні цифрові пропозиції залишаються і будуть існувати разом із музейними виставками, навіть після того, як музеї запрацюють на повну потужність.

Окрім того, Міністерство культури і туризму Китаю та Промислово-комерційний банк Китаю (ICBC) підписали угоду про стратегічне співробітництво з метою сприяння культурному та туристичному бізнесу в Китаї. ICBC планує виділити до 98 млрд. юанів на фінансування, щоб допомогти їм відновити роботу. Уряд також запустив нову схему фінансування для заохочення дослідницьких проєктів, що підтримують інноваційне використання інформаційних технологій (таких як 5G, хмарні обчислення, великі дані та штучний інтелект) у секторах культури та туризму, щоб допомогти їм відновитись від шоку COVID-19.

Отже, пандемія COVID-19 негативно вплинула на всі соціальні галузі, зокрема на культурний сектор. Китай успішно вирішує питання з підтримкою культурних інституцій завдяки фінансовим інвестиціям та впровадженню онлайн-технологій. Ключовий урок Китаю полягає в тому, що інновації мають важливе значення не лише для реагування на нагальні виклики, вони є критично важливими для майбутнього успіху галузі культури.

Список літератури:

1. Report shows COVID-19's impact on museums. China Daily online. URL: <http://global.chinadaily.com.cn/a/202006/15/WS5ee6f3c5a310834817253144.html> (Last accessed: 09.10.2020).
2. Відповідь світової спільноти на виклики COVID-19 в освіті (лютий-червень 2020 р.): оглядове видання / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України; упоряд.: О. І. Локшина, О. З. Глушко, А. П. Джурило, С. М. Кравченко, Н. В. Нікольська, М. М. Тименко, О. М. Шпарик; [наук. ред. О. І. Локшина] — Київ: Авторитет, 2020. — 36 с. <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-0-4-2020-36>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Тамара Андреєва,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав,
e-mail: andreeva.tamara.t@gmail.com

Оксана Баленко,

магістрантка,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав,
e-mail: balenko oks@gmail.com

*Патріотичне виховання — це сфера духовного життя,
яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне,
що любить і ненавидить людина, яка формується.*

В. О. Сухомлинський

Для поліпшення якості дошкільної освіти в Україні на сучасному етапі, забезпечення її сталого інноваційного розвитку педагогічні працівники закладів дошкільної освіти України мають спрямовувати свою педагогічну діяльність на формування різнобічно розвиненої, духовно багатой, оптимістично та патріотично спрямованої особистості, при цьому слід приділяти увагу патріотичному вихованню в контексті розвитку духовного творчого потенціалу особистості дитини. І необхідно здійснювати таку роботу, незважаючи на складний період, пов'язаний з пандемією, коли традиційні форми роботи залишаються недоступними.

Основою патріотичного виховання є сума знань, окреслена державним стандартом дошкільної освіти в Україні та Базовим

компонентом, а також чинними програмами дошкільної освіти в Україні. Чинна програма економічної та соціальної розбудови Української держави має низку завдань, спрямованих на розвиток освіти та виховання молодого покоління в душі любові до Батьківщини, поваги до народних звичаїв та традицій. Виокремлюючи із системи освіти дошкільний вік, науковці розглядають його як сенситивний період, у якому закладаються основи патріотичного виховання, формується патріотична самосвідомість, громадянська відповідальність особистості майбутнього громадянина. Формування патріотичних почуттів полягає в активному прийнятті традиційних для українського менталітету чеснот: любові до рідної землі, дбайливого ставлення до природи, усвідомлення цінності родинного життя, духовності, уважного ставлення до людей різного віку, працьовитості, ціннісного ставлення до матеріальної та духовної культури. Саме з раннього дитинства починається плекання національної свідомості й самосвідомості, прищеплення національних моральних ідеалів та ціннісних орієнтирів. Такий підхід актуалізує потребу сучасної дошкільної науки в розробленні інноваційних концептуальних положень, підходів і умов до формування патріотичних почуттів за допомогою різних засобів. Одним з важливих засобів формування патріотичних почуттів є музейна педагогіка.

До проблем патріотичного виховання зверталися Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Скворода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга та інші видатні вчені. Основи патріотичного виховання були закладені в народній педагогіці, значення якої було висвітлено в працях О. Любара, В. Мацюка, В. Пугача, М. Стельмаховича, Д. Федоренка. Психолого-педагогічні особливості формування патріотичних почуттів до дійсності були предметом пошуків І. Бега, А. Богуш, О. Каплуновської, І. Кичатої, Ю. Палець, О. Рейпольської та ін.

Але проблема формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами музейної педагогіки досліджена недостатньо повно й потребує більш детального розгляду.

«Патріотизм (грец. πατριώτης — співвітчизник, грец. πατρίς та лат. patria — батьківщина) — одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини відданість народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів» [2, с.249].

Почуття — це специфічні людські узагальнені переживання ставлення до людських потреб, задоволення або незадоволення яких викликає позитивні або негативні емоції — радість, любов, гордість або сум, гнів, сором тощо. Як почуття виявляється ставлення особистості до праці, подій, інших людей, до самої себе.

Патріотичне виховання — це виховання, яке передбачає виховання патріотичних почуттів, а саме:

- любові до Батьківщини;
- національної гордості;
- почуття відповідальності за долю Батьківщини;
- любові до духовних, культурних і матеріальних цінностей своєї Батьківщини.

О. Вишневський стверджує, що патріотичні почуття українця є емоційним аспектом національно-державницького світогляду та пропонує три різновиди патріотизму:

- етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо.
- територіальний патріотизм ґрунтується на почуттях любові й прив'язаності до того місця, де людина народилася, й індивідуальному онтогенезі — виникає найраніше.
- державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті — побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді, наявності свідомої громадянської позиції [1].

Особливо великий емоційний вплив на дітей справляє відвідування музеїв. Наше місто може похвалитися 25 музеями, у яких зібрано величезні колекції історичних та мистецьких артефактів. У минулі часи діти старшого дошкільного віку ре-

гулярно їх відвідували. На сьогодні екскурсії звичайно не проводять, але музейна педагогіка не втрачає свого значення. За таких умов практика організації патріотичного виховання засобами музейної педагогіки має змінитися на більш мобільну, пристосовану до вимог часу.

Зокрема, вагомішого значення набувають так звані «світлиці» — міні-музеї, які вже існують у багатьох дитячих садках. Тут традиційно зібрані такі предмети матеріальної та духовної культури, як рушники, народний одяг та посуд. Такі ж міні-музеї (куточки) створено для кожної вікової групи, вони містять державні та національні символи, ляльки в народному одязі, зразки народної кераміки тощо. Але наразі можливості музейної педагогіки знано зростають. Доцільно в кожній групі створити «груповий архів» — світлини дітей під час різних видів діяльності, їх малюнки, вироби з природного та покладового матеріалу. Дітям періодично слід давати дослідницькі завдання, які вони виконують разом з батьками — дослідити походження назви вулиці, рідного міста, доступні розумінню історичні події, історію встановлення пам'ятника чи меморіальної таблички — та розмістити отриману інформацію в груповому музеї. Водночас, враховуючи вікові психологічні особливості дітей, слід організовувати роботу з формування патріотичних почуттів на зрозумілих доступних матеріалах — наприклад, виготовляючи дерево родоводу.

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання також належать екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя, розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; такі види роботи, як зустрічі з цікавими людьми; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято бабусь тощо); зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи тощо наразі слід обмежити.

Важливим напрямом патріотичного виховання є прилучення до народознавства — вивчення культури, побуту, звичаїв, традицій, усної народної творчості рідного народу. Дошкільників ознайомлюють з культурними та матеріальними

цінностями родини та народу, пояснюють зв'язок людини з минулими й майбутніми поколіннями, виховують інтерес до родинних і народних традицій. Народні традиції — досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично й передаються з покоління в покоління (шанувати старших, піклуватися про дітей, відзначати пам'ятні дати, берегти рідну природу тощо), подані дітям під час відвідування музею запам'ятовуються набагато краще й назавжди залишаються в душі дитини.

Отже, основними напрямками патріотичного виховання дітей дошкільного віку засобами музейної педагогіки є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями та культурою свого народу;
- формування знань про людство;
- ознайомлення з народним мистецтвом і творчістю;
- виховання любові та дбайливого ставлення до природи.

Також спрямованість патріотичного виховання на всебічний розвиток дитини, його неперервність у педагогічному процесі, багатоманітність напрямів і методів потребує високої професійної та моральної культури вихователя, гуманістичної спрямованості його педагогічної діяльності, вміння розуміти дитину та діяти спільно з нею.

Список літератури:

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. Вид. 3-тє, доопрац. і доповн. Київ : Знання, 2008. 566 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЙНО-ОСВІТНІХ ПРОЄКТІВ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Алла Бабкова,

вчитель вищої категорії, вчитель-методист,
відмінник освіти України,
завідувач інформаційно-методичного відділу
Будинку дитячої творчості,
м. Київ,
e-mail: babkova@ukr.net

Музейно-освітні проекти в позашкільному закладі мають чітко окреслену соціальну, освітню та дозвілєву спрямованості. Музеї завжди були і є осередками колосальних можливостей для розвитку та виховання молодого покоління. Світ змінюється, тому й музейна справа потребує нових ідей. Виставкова діяльність на базі музеїв Києва об'єднує педагогів-позашкільників з художниками, музейними працівниками, письменниками та поетами в пошуку ефективних шляхів реалізації та розвитку освітніх і культурологічних проектів, надає можливість обмінятися досвідом, думками, контактами та закласти фундамент для творчої співпраці.

Добрі справи, взаємодії, комунікації створюють умови для задоволення від втілення в життя тих чи інших проектів.

Розглянемо сучасні технології, форми та методи спільної діяльності інформаційно-методичного відділу Будинку дитячої творчості з різними інституціями за трьома напрямками:

- освітньо-культурологічні аспекти комунікацій у музейному просторі в історичній ретроспективі;
- особливості інтегрованої взаємодії Будинку дитячої творчості із різними інстанціями в аспекті функціонування музейно-освітніх проектів;
- перспективи функціонування музейно-освітніх проектів.

Музеї завжди були і є осередками колосальних можливостей для розвитку та виховання молодого покоління. Основне завдання педагогів, що займаються музейною справою — знайти сучасний підхід, зрозуміти роль музейної педагогіки, впроваджуючи в процес освіти та виховання дітей нові методи та технології. Функціонування музейно-освітніх, культурологічних проєктів відкриває можливості для:

- організації колективної співтворчості та комунікацій взаємних контактів на основі спільних інтересів;
- реалізації власних здібностей та обдарувань;
- змістовного дозвілля та комунікації на основі спільних інтересів;
- виховання любові до рідного краю та свого народу;
- освоєння життєвих навичок (Soft Skills).

Розбудова сучасної системи позашкільної освіти в Україні неможлива без застосування різних інноваційних освітніх та педагогічних технологій, які узгоджують та стимулюють різноманітні соціокультурні зміни, що відбуваються у вітчизняному суспільстві [1, с. 236].

У межах освітньо-мистецьких, музейних проєктів набувають соціального досвіду, самовдосконалення та реалізації власних особистісних ресурсів вихованці гуртків «Журналістика і комунікації», «Дебати», «Історичні особистості української держави», «Школа лідерства»; діяльність їх пов'язана із зустрічами з цікавими людьми, історією рідного краю та пошуками правдивої історії нашої країни, приміром:

- театралізоване дійство «Мотря та Іван Мазепа» — у ролі Мотрі вихованка гуртка «Журналістика і комунікації»;
- організація тематичної виставки «Відважні наші герої» з безпосередніми учасниками подій на Майдані: Орищенко Романом Михайловичем та Орищенко Андрієм (батьком і сином) — підготували вихованці гуртків «Дебати», «Історичні особистості української держави», «Школа лідерства».

Приміром, така форма діяльності, як проведення виставок на базі навчального закладу й музеїв та виставкових залів Києва, об'єднує педагогів-позашкільників з художниками, музейними працівниками, письменниками, поетами, громадськими діячами.

На думку Філіпчук Н. О. (науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна НАПН України), для освіти є необхідним активне впровадження музейної педагогіки для вдосконалення освітнього процесу, щоб подолати негативну практику відірваності культурного середовища від освітніх закладів. Музейна педагогіка має опиратися на суспільно значущі цінності, які визначають поступ держави й українського народу. Вона стає реальністю, коли людина набуває статусу учасника музейної комунікації [2, с. 31].

Міські культурно-просвітницькі події.

Мета проведення культурно-просвітницьких заходів у музейно-освітньому просторі:

- гармонійний розвиток дитини, формування гнучких навичок (Soft Skills);
- формування патріотичних якостей особистості — поваги до історичної спадщини, до видатних постатей українського народу.

Педагогічний колектив Будинку дитячої творчості, ознайомившись у Національному заповіднику «Софія Київська» з виставкою графічних робіт у стилі коміксу «Анна Ярославна. Мальована стрічка» творчого об'єднання українських художниць «Мисткині», знайшов з їх проектом важливі точки дотику; так виникла ідея співпраці. У Будинку дитячої творчості є гурток «Текстильний дизайн та моделювання одягу», що має в програмі питання відродження українського вбрання минулих літ, наразі часів Київської Русі. Керівників освітньо-мистецького проекту «Мальована стрічка» про великих і цікавих постатей України зацікавили моделі одягу, що відповідають темі, а позашкільників зацікавили сюжети із життя київської князівни, доньки Ярослава Мудрого, королеви Франції Анни. Виникли комунікації та інтегровані взаємодії гуртків Будинку дитячої творчості з творчим об'єднанням «Мисткині» та музеями: Національним музеєм літератури України, Музеєм Гетьманства, Музеєм на Поштовій площі, відділом музейно-освітньої роботи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника.

Художниці створювали нові серії графічних коміксів про видатних державників України: «Княгиня Ольга», «Мазепа —

життя і пориви Великого Гетьмана», а з боку Будинку дитячої творчості — збільшувалася кількість гуртків-учасників проекту та підвищувався рівень їх творчості та ініціатив.

Дійства, що супроводжували виставкову діяльність, проводилися у формі фестивалів, майстер-класів, театралізованих мініатюр тощо. Акторами були й дорослі, і діти: гуртківці, педагоги, історики, художники, музиканти. Приміром:

- яскраву театралізовану мініатюру за сюжетом графічних робіт проекту «Княгиня Ольга» Топилко О. В., начальник відділу, зіграв роль сина княгині Ольги, а вихованки арт-студії зіграли ролі княгині Ольги та її помічниці у одязі, який було створено дітьми на заняттях гуртка:

- у Музеї Гетьманства на відкритті виставки графічних робіт «Мальована стрічка. Видатні особистості України» був залучений плейбек-театр «Deja vu plus» Будинку дитячої творчості. Перформанс у виконанні дівчат-акторок за пропозиціями та побажаннями художниць і просто відвідувачів виставки вдало відтворював події, зображені в графічних коміксах;

- до відкриття виставки серії графічних коміксів «Аскольд», «Св. Ольга», «Іван Мазепа» творчого об'єднання «Мисткині» був підготовлений перформанс, у якому були задіяні гуртківці Будинку дитячої творчості й «головними історичними персонажами» були працівники відділу музейно-освітньої роботи Національного Києво-Печерського заповідника (О. Топилко, А. Горовий), що підготували театралізовану мініатюру за сюжетами графічних коміксів;

- з любов'ю до України гуртківці «Текстильного дизайну та моделювання одягу» показали колекцію сучасного вбрання з елементами минулих літ того часу, який було відображено художницями в коміксах. Основна ідея — любіть українське, створюйте українське, носіть українське.

До проекту «Мальована стрічка» творчого об'єднання «Мисткині» долучився Зразковий художній вокальний ансамбль «Співаночка» Будинку дитячої творчості. До Дня Незалежності України на території «Музею на Поштовій» (в археологічному анти-музеї) відбулося чудове свято: виставки художниць, фотовиставки, які в різних жанрах охопили історію від княгині

Ольги до сьогодні. У програмі екскурсії — огляд експозиції, спілкування з авторами, прогулянка вулицею середньовічного Києва, спілкування з художниками-учасниками, патріотичні пісні ансамблю «Співаночка» Будинку дитячої творчості Подільського району м. Києва. Цей фестиваль є ще й акцією на захист Музею, а це посильний вклад учасників у збереження культурних надбань українського народу.

Як зазначає Олена Миколаївна Онаць, науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України м. Київ: «У Концепції «Нова українська школа» визначено вимоги до випускників закладів загальної середньої освіти — громадян ХХІ століття. Це мають бути всебічно розвинені освічені українці, відповідальні громадяни і патріоти, які здатні до інновацій, які зможуть ефективно розвивати економіку, будуть конкурентноспроможні на ринку праці та навчатимуться впродовж усього життя» [3, с. 83].

Особливості організації музейно-педагогічної взаємодії позашкільного закладу з музеями при закладах освіти.

У Подільському районі м. Києва музеї при освітніх закладах працюють за проектом «Мій Поділ — мій рідний дім», що розрахований на 5 років, завдячуючи якому оновлюється зміст роботи, відбувається пошук місця та ролі музейно-педагогічних засобів в освітньому процесі. Для більш ефективної реалізації проекту музеї при закладах освіти об'єдналися в асоціацію «Перспектива». Музейно-освітній простір — це платформа, творча лабораторія для формування й розвитку вмінь: думати, діяти, досягати.

Перспективи функціонування музейно-освітніх проектів

Події та заходи в музейно-освітньому просторі мають потужне враження лише тоді, коли є задоволення від ідей у співпраці для всіх, незалежно від статі, віку, поглядів, освіти, які базуються на повазі та визнанні кожного його маленького й великого досягнення. Комунікації, спільні плани, проблеми, що чекають на час і можливості їх вирішення. А попереду — нові проекти, що зніматимуть завіси з відомих постатей українського народу, славетних сторінок історії нашої держави та забезпечуватимуть новими комунікаціями і цікавими формами співпраці дітей і дорослих. Нехай для всіх буде безкінечним джерело ідей! І всім таке спілкування дарує віру й оптимізм, доброту та щирість!

Список літератури:

1. Караманов О. В. Педагогічна діяльність музеїв в сучасному освітньому просторі України, монографія / Львів.нац. універ. ім. І. Франка. Львів : Видавництво «Сполом», 2020. 451с.
2. Філіпчук Н.О. Музейна педагогіка в оптимізації культурно-освітнього процесу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 2. С. 256–265. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2017_2_32
3. Онаць О. М., Островерхова Н.М., Попович Л. М., Шевцов М. Г. Громадсько-активні школи: управління та механізми розвитку: практичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2019. 96 с.

ВИХОВНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ МУЗЕЙНИХ ЕКСПОЗИЦІЙ

Ганна Балацька,

вчитель вищої категорії,

старший вчитель,

заступник директора з навчально-виховної роботи

Позашкільного навчального закладу

«Будинок дитячої творчості»

Подільського району м. Києва,

м. Київ,

e-mail: ictorija@ukr.net

Тема соціалізації освітнього процесу в освітніх та позашкільних навчальних закладах є наскрізною для нових тенденцій та новаторства освіти відповідно до вимог в освітньому-виховному процесі.

Музейні експозиції є більш актуальними в процесі й умовах обмеженої соціалізації особливо під час карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), коли освітні заклади змушені обмежити масові заходи та пересування дітей за межами навчальної установи.

Формування музейних експозицій, сам процес їх створення має глибокий виховний і розвивальний вплив на дитину, формуючи навички:

- спостережливості та уважності;
- зародження навичок творчого та критичного мислення;
- вміння працювати індивідуально та в команді для досягнення спільної мети;
- у процесі роботи з експонатами учні або вихованці можуть з середини ознайомитись з музейною справою та її термінологією, комплексно вирішуючи проблеми.

Окрім того, процес формування музейної експозиції має виховні аспекти:

- поваги до минулого та розуміння історичної цінності експонатів;
- шани до праці інших людей (під час дослідження експонатів);
- патріотизму та поваги до історичної спадщини;
- дає можливість залучити родину — впливаючи на її зміцнення в процесі виконання пошукових і творчих завдань.

Цілком погоджуємося з думкою А. М. Бабакової, вчителя-методиста, відмінника освіти України: «Музейно-освітній простір — це платформа, творча лабораторія для формування і розвитку вміння: думати, діяти, досягати» [1, с. 36]; «музей є важливою ланкою виховання громадської та національної свідомості, патріотизму, відданості загальнолюдським цінностям, збагачення вихованців культурними і народними традиціями» [2, с. 16].

Велике значення має керівництво та адміністрація освітнього закладу, яке підтримує реалізацію музейної експозиції, пам'ятаючи про те, що створення музею не зможе привнести повної його користі в освітній процес, якщо не використовувати його на різних етапах навчального процесу та в різноманітних освітніх і виховних заходах, оскільки інтерес дітей до власної роботи буде «підігріватися», що призведе до стимулювання і виконання творчих завдань та сприятиме кращому та ґрунтовнішому засвоєнню матеріалів, якщо вони спиратимуться на його власні дослідження, експонати.

Під час реалізації та застосування музейних експозицій в освітньому середовищі потрібно пам'ятати його функції:

- освітні: розширення знань за межами програмового матеріалу та навички самоосвіти;
- розвивальні: формування дослідницьких, творчих та організаторських навичок та навичок роботи в колективі;
- виховні: виховання патріотизму та поваги й поцінування минулого людства.

Під час реалізації музейних експозицій варто наголосити на його цінності в умовах змішаного навчання, оскільки він розширює можливості проведення уроків, а особливо під час використання техніки «перевернутий клас», даючи змогу розкрити в учнів та вихованців власні здібності та приховані таланти під час пошуку та підготовки експонатів до музейних експозицій.

Формат і тематика музейних експозицій може бути різноманітною, багатопаровою та різних масштабів, що дає змогу використовувати її в різних освітніх галузях і напрямках.

Погоджуємось із думкою Філіпчук Н. О. (наукового співробітника Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна НАПН України) про те, що освіті необхідне активне впровадження музейної педагогіки для вдосконалення освітнього процесу, щоб подолати негативну практику відірваності культурного середовища від освітніх закладів. Музейна педагогіка має опиратися на суспільно значущі цінності, які визначають поступ держави й українського народу. Вона стає реальністю, коли людина набуває статусу учасника музейної комунікації [3, с. 31].

Необхідно зазначити що в часи пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19) створення музейних експозицій стає необхідною вимогою часу й обставин задля реалізації соціалізованого навчання та зміни підходів і методів освітнього процесу.

Особливості організації у формуванні в освітньому просторі музейних експозицій

Створення при освітніх установах та використання в навчальному процесі музейних експозицій дає можливість переглянути методiku викладання освітнього матеріалу, зробити його більш наочним та реалістичним, що дасть можливість учням та вихованцям сприймати освітній процес більш соціалізованим

та інтегрованим з реальним життям, якщо врахувати аспект їхньої участі у створенні експонатів.

Перспективи формування в освітньому просторі музейних експозицій.

Освітній процес у просторі музейних експозицій, до яких долучаються самі здобувачі освіти, має великий емоційний, виховний, розвивальний, спонукальний вплив на молоде покоління.

Процес формування самих музейних експозицій та їх використання під час навчання дає можливість на певних його етапах використовувати методи «перевернутого класу».

Демонстрація на різних тематичних виступах, уроках та виховних заходах експонатів музейних експозицій дає змогу реалізувати інтеграційні процеси різних напрямків освіти, розширюючи світогляд та логічне мислення дітей і вихованців, демонструючи різнопрофільність використання музейної експозиції та їх значущість в освітньому процесі.

Список літератури:

1. Бабкова А. Оновлення музейної справи у закладах освіти Подільського району м. Києва. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Шостої науково-практичної конференції (26–27 вересня 2018 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ : Талком, 2018. 124 с.
2. Бабкова А. Проектна діяльність крізь призму Soft Skills у музейно-освітньому просторі. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Восьмої науково-практичної конференції (1–2 жовтня 20 р.). Київ : ТОВ «КАПІТАЛДРУК», 2020. 106 с., іл. С.10–17
3. Філіпчук Н.О. Музейна педагогіка в оптимізації культурно-освітнього процесу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 2. С. 256–265. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2017_2_32

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Карина Беляєва,

студентка,

Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського,

м. Миколаїв,

e-mail: bielიაievakarina3@gmail.com

Новим аспектом ХХІ ст. у підготовці науково-педагогічних працівників стала технологія відкритої освіти, що формує особистість, яка здатна не лише творчо, глибоко мислити, раціоналізувати перспективні ідеї та їх реалізацію в подальшій діяльності, а також урізноманітнює освітній процес та підвищує його ефективність.

Це сприяє активізації фундаментальної підготовки фахівців, адаптації до швидких темпів розвитку інформаційного суспільства, створює сприятливі умови для опанування загальної освіти, трансформує пізнавальну діяльність.

Одним із перспективних напрямів сучасної педагогіки стає музейна педагогіка. Музейна педагогіка вирішує проблеми формування особистості, а саме: залучення учнівської молоді до науково-дослідницької діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційних технологій, розвитку творчих здібностей, виробленню здатності до самостійних суджень і оцінок, навичок критичного мислення, формування історичних компетенцій.

Музейна педагогіка є результатом поєднання музеєзнавства, педагогіки та психології. Уперше термін «музейна педагогіка» уведено до наукового обігу в 1934 р. Крістеном Фрізенем [1, с. 50–55].

Постійний інтерес вчених до різних аспектів музейної педагогіки в освітньому процесі представлено в працях сучасних педагогів, дослідників музеєзнавства Т. Ю. Белофастова [2], М. Б. Гнедовського [3], А. Б. Закса [4], Ю. Ю. Омельченко [5] та ін.

Крім того, музейну педагогіку можна розглядати як інтеграцію методологічного інструментарію засобів, принципів і прийомів, які дають змогу на уроках історії учням осмислити всі види історичного процесу, підвищити інтерес учнів до предмету, рівень знань, формувати моральні якості особистості, виховувати естетичні переконання та відносини.

Саме тому засоби музейної педагогіки на уроках історії покликані вирішувати такі завдання:

- розширити освітні можливості учнів через доступність та гнучкість, а також врахування їх індивідуальних освітніх потреб;
- стимулювати формування суб'єктивної позиції учня: підвищення його мотивації, самостійності, соціальної активності, рефлексії та самоаналізу;
- персоналізувати освітній процес: вчитель взаємодіє з учнем, здійснює передання культурно-історичного досвіду через педагогічний процес за допомогою музейних експонатів.

Виходячи з поставлених завдань, відомий український дослідник музейної педагогіки О. В. Караманов у праці «Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи» [6, с. 5–12] виокремлює сім музейно-педагогічних прийомів, які можна використати під час проведення уроку з історії:

Прийом показу. Цей основний прийом базується на вивченні значної частини матеріалу під час очної взаємодії з вчителем. Він спрямовує увагу не лише на риси, а й на ознаки предметів.

Прийом коментування. Прийом коментування доцільно використовувати вчителем історії на експозиції, де «відчувається» розгортання історичних подій, еволюційних процесів. Виразним прикладом є виставка народних виробів, предметів у контексті їх змін та вдосконалення впродовж певного часу.

Прийом руху. Цей прийом допомагає пізнати музейний об'єкт і закріплює знання, а увагу акцентує на окремих деталях.

Прийом реконструкції. Полягає у відтворенні події або епохи шляхом образної розповіді, за допомогою якої педагог немовби робить учня дійовою особою конкретної події, ситуації.

Прийом локалізації подій. Активне характеризування особливо сильним емоційним впливом, що полягає у «прив'язуванні» певної історичної події до певного місця.

Прийом порівняння. Передбачає зіставлення різних ознак одного й того ж експоната або різних об'єктів між собою. Порівнювати можна ознаки та особливості певних предметів у різні історичні епохи.

Прийом цитування. Прийом дає можливість загострити інтерес учнів на якомусь факті, події, явищі, надає більшій авторитетності висловлюванням вчителя.

На нашу думку, поєднання музейної педагогіки з уроками історії є найбільш вдалим. Причому це поєднання є доречим як у молодшій школі, так і на уроках старшої школи. Однак варто пам'ятати, що використання прийомів музейної педагогіки під час організації освітнього процесу повністю залежить від зовнішніх умов (наприклад, карантинні обмеження) та особливостей і потреб кожного навчального закладу.

Для вибору прийомів музейної педагогіки на уроках історії кожен вчитель має не лише врахувати такі чинники (нормативний, матеріально-технічний, техніко-технологічний, мотиваційний, економічний, науково-методичний, кваліфікаційний та кадровий, рівність можливостей), а й певним чином використовувати їх для розвитку ключових компетенцій: уміння вчитися, загальнокультурної, громадянської, здоров'язбережувальної та соціальної.

Музейна педагогіка в освітньому процесі має різні підходи та методики, спираючись на традиції, мову, культуру, світогляд, що сформувалися історично. Метою сучасного освітнього процесу визнають активне сприйняття процесу виховання особистості, формування її нового способу мислення, відходу від авторитарних принципів та підвищенню мотивації до навчальної діяльності, що відповідає сучасним запитам освіти.

Список літератури:

1. Белофастова Т. Ю. Особливості соціалізації особистості школяра в музейному середовищі. *Соціалізація особистості* : збірник наукових праць. Том XIX. Київ : Логос, 2003. 266 с.

2. Гнедовскій Б. М. Музейна експозиція. *На шляху до музею ХХІ століття*. Москва, 1997. 250 с.
3. Закс А. Б. Музейна експозиція. Наукова підготовка. *Музеєзнавство. Музеї історичного профілю*. Москва, 1988. 160 с.
4. Караманов О. В. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. № 3. С. 5–12.
5. Музейна педагогіка: тематичний покажчик літератури / Г. І. Панахид; Львів. іст. музей. Львів: ЛІГА Львів, 2015. с. 50–55.
6. Омельченко Ю. Ю. Оцінювання ефективності інструментів та власне професійного добору персоналу. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 2. 418 с.

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Ніна Головченко,

кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: golovchenko-nina@ukr.net

Організація літературних заходів у музейному просторі є одним із засобів реалізації освітньо-виховної функції музею.

Національний музей літератури України має великий досвід підготовки заходів із популяризації книг і читання. У закладі постійно проводять літературні зустрічі, вручення літературних премій, презентації книжкових і періодичних видань, вечори за участю письменників. Заходи організовують у співпраці з провідними науковими установами, видавництвами, культурними центрами та громадськими організаціями.

Знакові літературні події влаштує в музеї видавництво «Ярославів Вал». Так, протягом останніх років шанувальникам

сучасної української літератури було представлено книги спогадів М. Слабошпицького 2017–2020 рр. («Протирання дзеркала», «Тіні в дзеркалі», «З пам'яті дзеркала», «З присмеркового дзеркала»), збірки поезій С. Короненко 2017–2020 рр. («Вірші з осені», «Дебора», «Містерії», «Замовляння на білоруську мову»), публіцистика Ю. Щербака («Україна в епоху війномиру: книга підсумків і пророцтв») та ін. Заходи, які зазвичай модерує директор видавництва М. Слабошпицький, проходять за участю письменників, науковців, перекладачів, літературних критиків, майстрів художнього читання та бардів.

Учасники літературних імпрез мають змогу із перших вуст почути історію підготовки видання, розповідь про мотиви, що спричинили з'яву того чи іншого твору [наприклад, вірш С. Короненко «Замовляння на білоруську мову» (2020) «вибухнув» у її творчій уяві як «замовляння від асиміляції» після того, як вона раптом почула від своєї мами лагідно вимовлені слова рідною білоруською мовою. Ця поезія стала своєрідним передчуттям народних протестів, які згодом сколихнули Білорусь], фахові аналітичні студії про жанрово-стильову своєрідність творів та специфіку перекладу їх. Презентації органічно доповнюють авторським і художнім читанням творів, а також музичною інтерпретацією їх.

Школярі, що в межах позашкільної роботи беруть участь у заходах Національного музею літератури України, мають змогу сформулювати нові знання про певну книгу чи автора, або доповнити їх новими відомостями.

Так 25 жовтня 2018 р. в Національному музеї літератури України колектив видавництва «Ярославів Вал» провів вечір пам'яті «50 років без Леоніда Кисельова» на вшанування київського поета, що писав російською та українською мовами й дуже рано — у 22 роки — відійшов у засвіти. Приводом для вечора-реквієму стало видання двотомника творів Л. Кисельова та спогадів про нього, а також листування, щоденникових записів тощо, які уклав і підготував до друку брат поета Сергій Кисельов [1; 2], що теж, як і Леонід, помер від лейкемії у віці 52 роки, 2006 р.

У школі поезію Л. Кисельова (а також М. Ушакова, Л. Вишеславського, Б. Чичибабіна) вивчають у розділі «Російські поети про Україну та її культуру (огляд)» за програмою з української

літератури для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів [3]. Учні ознайомлюються з творчою біографією поета та його віршами («В пятьдесят втором, холодном, трудном...», «Я позабуду все обиды...», «Цари», «Стихи о Тарасе Шевченко», «Луна позолотила иней...», «Дом Шевченко», «Язык не может сразу умереть...» [3, с. 146]). За 2 години навчального часу повноцінно представити творчість чотирьох поетів дуже складно, отож якісні музейні літературні заходи суттєво сприяють формуванню не лише предметної читацької, а й ключової культурної компетентностей старшокласників.

Так у вступному слові письменник М. Слабошпицький, який був добре знайомий із родиною письменника, розповів, що Леонід Кисельов (1946–1968) народився в сім'ї письменника Володимира Кисельова, мати його була єврейкою. Навчався в київській школі №37, згодом у Київському університеті на факультеті іноземних мов. Був освіченою, ерудованою людиною, вірші почав писати ще школярем. Естетичні смаки формувалися під впливом класичних канонів, російської поезії «срібного віку». З-поміж українських поетів шанував творчість Т. Шевченка і раннього П. Тичини. Перша публікація в журналі «Новый мир» (1963, за підписом «Леонід Кисельов, учень 10 класу школи 37, м. Київ». «Перші вірші») спровокувала всесоюзний скандал, а отже, і славу: за вірш «Цари» хлопця висварив сам Д. Благой, відомий та авторитетний літературознавець. Своєрідність поезії Л. Кисельова полягала в тому, що у віршах молодого поета-початківця відчувався потенціал обдарованого поета. Він писав у класичній манері російською мовою, але вкрапляв у вірші алюзії, пов'язані з українською історією чи культурою. Згодом почав писати українською мовою, і окремі вірші (наприклад, «Рано ще, рано»), у яких проступає мелодика народної пісні чи «кларнетизм» П. Тичини, набувають особливого змісту та журливо-епічного настрою. Його творам притаманна мелодійність (на заході прозвучало дві пісні на вірші Л. Кисельова у виконанні О. Богомолець) та легка іронія.

Саме про цей феномен — обдарованість, творчість двома мовами за часів короткого «срібного віку» української поезії в 60-ті роки 20 ст. та обірване на злеті життя і йшлося на вечорі «50 років без Леоніда Кисельова».

Науковець Вадим Скуратівський у своєму виступі окреслив реалістичний вимір поезії Л. Кисельова, порівняв ранню поетичну зрілість Л. Кисельова з феноменом А. Рембо, але зазначив, що київський поет не був революціонером форми, а дотримувався канонів класичного письма.

Спогадами про поетично-винні вечірки, про поетове навчання в університеті й заняття в літературній студії, враженнями від поезії Л. Кисельова поділилися І. Малкович, С. Борщевський, Л. Лемешева, В. Панченко, Б. Дабо-Ніколаєв, В. Корнєєв, С. Чернілевський та ін.

У виступах мовці згадували родзинки київського культурного буття в 60-ті роки (знамениту прем'єру фільму «Тіні забутих предків» у кінотеатрі «Україна» і виступ І. Дзюби там; культ українськомовних поетів-шістдесятників, І. Драча зокрема; брак української мови в літературних колах Харкова; реакцію радянської влади та арешти 1968 року після введення радянських танків у Прагу тощо); змальовували деталі портрета та побуту поета; вводили у своєрідну атмосферу літературного життя часів Л. Кисельова («на перше» сьогодні Борщевський», «на друге» — Рибчинський, «на десерт» — Кисельов...); озвучували гіпотези щодо переходу Кисельова-поета на українську мову. Так, за відчуттями Л. Лемешеві, українська мова є м'якою, мелодійною, й у стані усвідомлення неминучої смерти від невиліковної хвороби саме ця мова дала змогу поетові на рівні образів, ритму і форми передати журливі стани душі. І. Малкович відстоював більш патосну позицію: на його думку, Л. Кисельов знав і любив поезію Т. Шевченка, присвятив йому десять віршів, і в одному з них дав своєрідну клятву писати українською.

М. Слабошпицький додав, що, попри написання творів російською мовою, російські поети не сприймали Л. Кисельова як свого, а вдома у поета дійсно був культ Т. Шевченка. Тобто родина поета жила в українському вимірі. І коли в 60-ті роки українські поети зазвучали потужно та переконливо, Л. Кисельов не міг не відчути цей струмінь. Наприклад, на дещо зверхню позитивну оцінку Є. Євтушенком творчості І. Драча Л. Кисельов зауважив, що Драч — кращий поет, аніж Євтушенко.

Вірші Л. Кисельова читала народна артистка України Т. Стратієнко. С. Борщевський виголосив знамениті вірші поета про коника у власному перекладі іспанською мовою («Така золота, що нема зупину. / Така буйна — нема вороття. / В останніх коників, що завтра загинуть. / Вчуся ставленню до життя»). В. Корнєєв представив дві поезії Л. Кисельова англійською мовою в перекладі В. Вісенте («Згадаєш їжака...», «Во мене сломался какой-то винтик...»). Також учасники заходу прослухали в аудіо запису декілька віршів (зокрема вірш-пародію «Цари» у відповідь на критику Д. Благого) у виконанні автора — Л. Кисельова. (CD-диск із записом додається до 2-го тому книги «Над київськими зошитами. Книга про поета» [2]).

Заходи, організовані колективом видавництва «Ярославів Вал» у співпраці з працівниками Національного музею літератури України, – фахово вибудовані літературно-музичні спектаклі, де виступають неординарні особистості, послухати яких приходять не менш відомі люди. Ці вечори наповнені потужною естетико-інтелектуальною енергетикою. У виступах, у стилі мовлення кожного оратора проступає українська культура, яка наживо ілюструє віддалену в часі культуру так званого срібного покоління.

До кола живих свідків розвитку та становлення української літератури середини 20 ст. бажано долучати молодь: студентів філологічних факультетів, письменників-початківців, молодих науковців і школярів. Іноді на літературних заходах звучать такі родзинки, про які не прочитаєш у підручнику чи науковій монографії. До того ж, тут панує атмосфера конструктивного діалогу.

Отже, організація літературних заходів у музейному просторі є одним із засобів реалізації освітньо-виховної функції музею та ефективною формою позашкільної освіти, що сприяє формуванню предметної читацької та ключової культурної компетентностей.

Список літератури

1. Кисельов Л. Над київськими зошитами. Вірші, проза, переклади, нотатки, листи, фото. Київ : Видавництво «Ярославів Вал». 2013. 720 с.
2. Кисельов Л. Над київськими зошитами. Книга про поета. Київ : Видавництво «Ярославів Вал». 2014. 600 с.

3. Українська література, 10–11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям. 2011. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/program-ukr-lit1.pdf>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА У ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗАКЛАДАМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПОТЕНЦІАЛ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Олексій Караманов,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
викладач вищої категорії Педагогічного фахового коледжу,
завідувач Науково-навчальної лабораторії музейної педагогіки,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів,
e-mail: ank@online.ua

Питання ефективної організації діяльності та функціонування позашкільних закладів освіти в Україні є актуальними з позиції різноманітних соціокультурних змін, що відбуваються у вітчизняному суспільстві. Ці зміни зумовлені реформами та новими вимогами, спрямованими на вдосконалення системи позашкілля, звернення особливої уваги на організацію дозвілля молодого покоління, розширення предметних галузей пізнавальної діяльності, професійної орієнтації школярів, усвідомленим вибором ними бажаної й необхідної сфери особистісного розвитку.

У зв'язку з цим вагомого значення набуває організація спільної діяльності закладів позашкільної освіти із музеями, яка ґрунтується на засадах музейної педагогіки.

Як вагома частина позашкільної діяльності, музейна педагогіка є логічно вибудованим простором освіти, що забезпечує наскрізне вирішення педагогічних завдань на всіх етапах освітнього розвитку школярів і студентів в умовах вільного вибору [1, с.12].

до змісту >>

Мета нашої роботи — проаналізувати можливості та перспективи застосування елементів музейно-педагогічної діяльності в системі роботи позашкільних закладів освіти.

Організація безпосередньої співпраці закладів позашкільної освіти із музеями становить особливий інтерес як для теоретиків, так і практиків організації музейно-педагогічної діяльності. Така діяльність набуває особливої ваги в умовах сьогодення, коли на перше місце постає не подання готових знань, а їх творче осмислення та застосування; не проведення «беземоційних» академічних занять, а їх об'єднання з інтересами учнів у площині неформальної освіти; не засвоєння сухого навчального матеріалу, а ознайомлення з яскравими наочними прикладами, які мають непересічне значення для особистісного розвитку дитини.

Зазначені можливості в контексті реалізації завдань позашкільної освіти створює простір музею — унікальний синтез творчих потенціалів мистецтва та культури, який наповнює новим змістом діяльність людини, що перебуває в ньому. Цей простір має особливе значення для розвитку пізнавальних здібностей дитини, адже спрямованість педагогічного процесу на розвиток творчої всебічно розвиненої особистості в дитячому колективі становить фундамент цілісного позашкільного педагогічного процесу [3, с. 70].

Найбільше така діяльність може бути реалізована й втілена в музейних студіях, театральних школах і школах мистецтв, різноманітних гуртках, шкільних музеях.

Шкільні музеї в контексті цієї діяльності посідають особливе місце, оскільки в сучасних умовах можуть бути ефективним динамічним, інтерактивним освітнім простором, що є ідеальним місцем для діалогу вчителя з учнем, творчої самореалізації молоді, коли учень є активним замовником і творцем музейного контенту.

На думку науковців, у процесі безпосередньої спільної взаємодії вихованця та педагога, яка здійснюється в межах позашкільної освіти, створюються сприятливі умови для розвитку творчості. Педагог у цей час виступає в ролі консультанта, а його взаємодія з учнем розглядається як творчість. Це важливо тому, що у творчій діяльності сучасної молоді значне місце належить освоєнню й розвитку світових культурних цінностей,

набуттю позитивного соціального досвіду, самовдосконаленню й реалізації своїх особистісних ресурсів [2, с. 9].

Серед нових тенденцій у цьому контексті можна відзначити, наприклад, організацію клубів реконструкції, музейних студій, які демонструють/відтворюють певний елемент матеріальної або нематеріальної культурної спадщини; створення так званих «музейних маршрутних квестів», що об'єднують потенціал музеїв та навколомузейного простору — сукупності різноманітних архітектурних, мистецьких та туристичних об'єктів; конструювання віртуальних об'єктів, які відбивають особистісні інтерпретації молоді людиною реальних музейних предметів.

Отже, позашкільна освіта в контексті розвитку ідей музейної педагогіки може охоплювати, наприклад:

- розвиток розумових здібностей (у процесі конструювання нових умінь і навичок у просторі музею);
- формування відповідних емоцій (під час створення «ефекту занурення» й «переживання» знань);
- організацію колективної співтворчості (спільна діяльність дітей з метою розв'язання проектних завдань у межах творчої пошукової діяльності, історичних реконструкцій, краєзнавчої роботи) тощо.

Проте, як справедливо зазначають дослідники, чи не «найважливішим завданням педагогів-позашкільників сьогодні є така організація педагогічного процесу, за якої кожна дитина відчуває себе особистістю надзвичайно цікавою й потрібною колективу» [3, с. 132].

Спираючись на наведене вище, можна наголосити на неабиякому значенні педагогічної діяльності в просторі музею для формування музейної культури особистості, яка відбиває рівень готовності людини до розуміння музейної інформації та її вміння орієнтуватися в середовищі музею, розуміти мову музейної експозиції, сприймати музейний предмет у певному історико-культурному середовищі, оцінювати його як частинку історії незалежно від місця перебування.

Отже, формування музейної культури, позитивно спрямованого, оптимістичного життєвого досвіду особистості, створення умов та можливостей для прикладного застосування знань, пов-

ноцінної соціалізації мають стати «наріжним каменем» у процесі педагогічної взаємодії закладів позашкільної освіти та музеїв.

У перспективі ці заклади освіти можуть створювати на базі різних музеїв ефективні «платформи спілкування та нових знань», використовуючи ресурси реального та віртуального простору.

Список літератури:

1. Вишина Г. В. Музейная педагогика в структуре высшей и средней школы : монография. Воронеж: Научная книга, 2006. 184 с.
2. Попова Г. Д. Педагогічний потенціал системи позашкільної освіти. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер.: Педагогічні та історичні науки.* 2014. Вип. 121. С. 190–196.
3. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка: теорія, історія, практика: навч.-метод. посібник. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 299 с.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОЇ МАН

Лариса Карчина,

завідувач відділу навчально-виховної роботи,
керівник секції педагогіки

відділення філософії та суспільствознавства

КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»,

м. Київ,

e-mail: metodist2012@ukr.net

Для Київської МАН музейна педагогіка є інноваційною моделлю освіти через залучення молоді до участі в проєктах, спрямованих на вирішення актуальних питань сучасного освітнього процесу. Реалізація положень концепції «Нової української школи» передбачає на основі новітніх методик (STEM-освіта, Living Lab) формування учня-інноватора та вчителя-реформатора. Упровадження музейної педагогіки як інноваційного засобу навчання в закладах освіти міста дає змогу створити інтерактивний, крос-дисциплінарний музейно-освітній простір.

Педагогічний колектив Київської МАН спільно з науковцями Інституту історії України НАН України та Національної спілки краєзнавців України, опираючись на багаторічний досвід співпраці школи та музею, розробив низку перспективних навчально-освітніх програм, у яких задіяно функціональні можливості музеїв для вдосконалення освітнього процесу в шкільних закладах міста.

Створення інноваційно-інформаційного музейного-освітнього простору для учнів та вчителів київських шкіл стало основним завданням освітньо-культурологічного проекту «Музейна педагогіка в освітньо-культурному просторі Києва: проблеми, сьогодення та перспективи», який включено до підпрограми «Позашкільна освіта» Міської комплексної цільової програми «Освіта Києва. 2019–2023 рр.». Його метою є реалізація педагогічного потенціалу музеїв у освітньому просторі Києва, засобами музейної педагогіки ефективно впливати на освітньо-виховний процес, сприяти активізації творчих здібностей учнівської молоді, розвивати її пошукову та дослідницьку діяльність. Застосовуючи технологічні можливості музейної педагогіки, необхідно спільно з учительськими колективами, педагогічними керівниками, науковцями та музейниками створити в музейному середовищі сприятливі умови для отримання учнями науково-дослідницьких навичок систематичного наукового пошуку, інтелектуально-дослідницької діяльності. Музейно-інноваційні технології дають змогу значно поглибити навчально-освітню та дослідницьку діяльність учнів, удосконалити дослідницько-експериментальну роботу вихованців Київської МАН із використанням автентичних пам'яток наукових фондів та бібліотек музеїв.

Автори проекту залучили низку навчальних закладів та національних, державних, відомчих музеїв, розробили маркетингову стратегію для промоції та комунікації проекту. Важливим результатом його реалізації стане впровадження в навчальних закладах на загальноміському рівні «Музейного дня», зміцнення серед учнівської молоді традиції системного відвідування музейних закладів та використання рекреаційного потенціалу музеїв. Спираючись на специфіку діяльності МАН, яка спрямована на розвиток дослідницьких навичок її слухачів, проект

з музейної педагогіки допоможе сформувати інноваційний музейний простір для науково-дослідницької роботи з пошуку, опрацювання музейних джерел, вивчення автентичних пам'яток історії, культури та природи, отримання досвіду екскурсійної та лекційної діяльності в музеї.

Стимулювати дослідницьку та експериментальну діяльність у закладах освіти та музеях покликаний також навчально-освітній проект «STEM-освіта засобами музейної педагогіки». Його актуальність становить креативний складник інтеграції інноваційних педагогічних технологій та музейних практик у пізнавально-навчальний кластер позашкільної освіти для творчого розвитку та виховання особистості.

На наш погляд, STEM-освіта через музейну практику значно увиразнить креативні якості молоді, сприятиме розвитку її здібностей до аналітичної дослідницько-експериментальної роботи та критичного мислення. Застосування досвіду STEM-освіти країн Європейського Союзу допоможе активізувати участь учнівської молоді міста в розробленні та втіленні актуальних для столиці проектів зі STEM-освіти на базі Київської МАН спільно із музеями міста, педагогами та фахівцями науково-освітньої спільноти.

На базі співпраці відділень наук про Землю, фізики та астрономії, хімії та біології, екології та аграрних наук, технічних наук Київської МАН і музейних установ міста створюється інтерактивна учнівська музейна карта міста Києва. Її важливим складником стануть музейно-освітні програми з географії, геології, астрономії, біології, екології, медицини, фізики, хімії, екологічно-безпечних технологій та ресурсозбереження. Проект об'єднає учнів шкіл міста Києва, природничі та технічні музеї міста всіх форм власності, педагогів, науковців, музейників. Базою перших інформаційно-презентаційних заходів стануть гімназія біотехнологій № 177, ліцей «Наукова зміна», навчально-виховний комплекс № 30 «ЕкоНад», спеціалізована школа № 307 з поглибленим вивченням предметів природничого циклу, Природничий музей НАН України.

Методичну основу проекту становитимуть матеріали, напрацьовані на теоретичних семінарах, тренінгах та навчальних курсах з проблематики STEM-освіти для вчителів міста

Києва і педагогів Київської МАН. Передбачено запровадження щорічного конкурсу наукових робіт у номінації «STEM-освіта засобами музейної педагогіки», де будуть представлені учнівські проекти вихованців Київської МАН.

Вочевидь, що розширення предметного й тематичного наповнення Інтерактивної учнівської музейної карти міста Києва (УМКА) потребує її інтеграції з картою «Освітній простір Києва» Департаменту освіти. Це дасть можливість залучити до проекту значно більше шкіл, музеїв, освітніх закладів, міжнародних донорів. Така міська освітня платформа стане ефективним місцем взаємодії учнівської молоді з вчителями, музеями, науковими закладами та адміністраціями, сприятиме спільному творенню майбутнього міста на основі впровадження інноваційних технологій.

Проектна діяльність Київської МАН з музейної педагогіки, спрямована на синергію учнів, вчителів, музейників, сприяє вихованню кваліфікованих та вмотивованих молодих громадян міста, їх громадянської компетентності, заохочує учнівську молодь до участі в соціально важливих міських проєктах. Музейна педагогіка має широкий спектр дієвих засобів з інтелектуального розвитку сучасної молоді.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ШКІЛЬНИХ МУЗЕЇВ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ МУЗЕЇВ НА УЧНІВСЬКУ МОЛОДЬ

Юлія Кисіль,

учитель української мови та літератури, зарубіжної літератури комунальної установи Сумська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 20,
м.Суми, Сумської області,
e-mail: uv200774@gmail.com

Музейна педагогіка є посередником між музеєм і школою, сприяючи створенню ефективного навчального середовища, формуванню в учнів емоційно-ціннісного ставлення до знань. За визначенням О. Медведєва, М. Юхневича «музей-

на педагогіка — це наукова дисципліна на перетині педагогіки, психології, музеєзнавства, мистецтва і краєзнавства» [1]. А де ще, як не в навчальному закладі працюють фахівці, які мають професійну підготовку у галузях психології, педагогіки, історії, мистецтва, краєзнавства. Отже, не можна не погодитися, що «музей і школа за метою своєї діяльності традиційно мають багато спільного: вони прагнуть виховувати почуття патріотизму, свідоме ставлення до надбань світової та вітчизняної науки і культури; розвивати мислення, творчі здібності та певні практичні навички, стимулювати творчу активність особистості». [1]

За умови діяльності вчителів-добровольців, які прагнуть оволодіти методами, прийомами, формами, технологіями музейної педагогіки, хочуть їх застосовувати в організації позакласної діяльності учнів, розширюються перспективи розвитку та впровадження її елементів у роботу загальноосвітніх навчальних закладів. У навчальні плани вводять нові предмети за вибором, факультативи, які впроваджують елементи музейної педагогіки у виховну роботу сучасних навчальних закладів, підвищуючи якість навчально-виховного процесу.

У процесі позакласної роботи, спрямованої на формування основ музейної компетенції учнів, тісну співпрацю навчальних закладів із культурними закладами та організаціями, формується соціально-громадський досвід учнів. Рівень матеріального забезпечення та наповнюваності шкільних музеїв цілком на плечах альтруїстів педагогів-предметників, які власними зусиллями за підтримки однодумців створюють та розвивають осередки культурної спадщини в конкретній територіальній громаді.

Безперервний процес створення та відновлення роботи шкільних музеїв, світлиць, краєзнавчих куточків, музейних кімнат, використання у виховних заходах елементів фольклору, народних звичаїв та обрядів свідчить про переважно народознавчу функцію в роботі загальноосвітніх навчальних закладів. Також одним із поширених напрямків роботи є патріотичне виховання та створення музеїв бойової Слави, пам'яті, досліджень національно-визвольного руху. Спільними зусиллями учнів, їх батьків, педагогічних працівників, громадськості підтриму-

ється діяльність цих символічних вогнищ духовності, осередків емоційності та небайдужості, зацікавлення та гордості.

Сьогодні шкільні музеї залишаються центрами історичної культури, де учні можуть ознайомитися зі зразками матеріальної й духовної культури нашого народу. Найцінніші ті музеї, що створені руками самих учнів. Шкільний музей — це одна з форм роботи, спрямована на розвиток творчої самодіяльності, громадської активності зацікавлених учнів. Прагнення до розширення кругозору учнівської молоді реалізується в «процесі збирання, вивчення, обробки, збереження, оформлення та пропаганди матеріалів — першоджерел історії природи й суспільства, що мають виховну та науково-пізнавальну цінність» [5, с. 101].

Одна з форм освітньо-виховної мети шкільного музею — формувати в учнів історичний світогляд, національну свідомість, виховувати естетично, сприяти загальному розвитку і розширенню світогляду учнів, вихованню в них пізнавальних інтересів, творчих здібностей, дослідницьких нахилів.

Батькам, вчителям, музейникам важливо як передати дитині максимум інформації про певний матеріал, так і засіяти зернятко інтересу, розвинути уяву й запалити бажання занурюватися в тему, що зацікавила, шукаючи власні відповіді. Це сприятиме поглибленому вивченню історії, культури рідного краю, розвитку творчого мислення та пізнавальної активності школярів, вихованню патріотизму на основі історичної спадщини нашого народу.

Соціальна функція музеїв завжди була дуже важлива — музеї допомагають «поширювати знання і через емоційні переживання засвоювати їх кожному відвідувачеві, розширюючи горизонти свідомості, викликаючи запитання «Хто я, звідки прийшов і куди йду?», формуючи критичне ставлення до минулого й сучасного [4].

Нині майбутнє музеїв залежить від об'єднання зусиль держави та громадськості задля розвитку музейної галузі. А шкільний осередок музейної справи — це те джерело, яке підтримує повноводне русло цієї сфери мистецької діяльності. Перспектива піднесення сучасного музею — це перетворення його на центр громадської активності. Наприклад, пропонують таку

схему ланок співпраці: «Музей → суспільство → громада → школа → родина» [2].

Яке місце сьогодні належить музею в житті молодій людини? Актуальні дослідження виявляють, що невеликий відсоток населення слідкує за презентаціями в музеї та постійно відвідує музейний заклад, переважна більшість людей все ж таки були в музеї в шкільному віці з класом на екскурсії і також небагато відсотків опитаних побували в музеї з родиною або самотійно. Це свідчить, що школа є потужним популяризатором та каталізатором музейної педагогіки в самому її зародку. Не кожна родина свідомо великої та необхідної ролі музеїв у виховному процесі власної дитини. Школа як установа, у якій дитина проводить значну частину свого часу, де формується її соціальна роль та позиція, де відбувається моральне та психологічне шліфування особистості, надає постійну підтримку в розвитку свідомого ставлення учнів до осередків культури, зокрема музеїв, театрів.

Соціально-психологічними дослідженнями, спрямованими на вивчення «закономірностей процесу мислення та їх прояв у специфічних умовах музею, встановлено, що зорове сприйняття значно ефективніше, ніж слухове. При цьому рівень рецептивного осягнення істотно підвищується, якщо діяльність оптичних і акустичних «рецепторів» поєднується з моторними (руховими) й дотиковими» [2]. Це відкриття вже активно використовує музейна педагогіка. Тобто зорове сприйняття разом із можливістю доторкнутися до зацікавленого предмета підвищує рівень зацікавленості та запам'ятовування.

Експозиції шкільних музеїв завжди пристосовують для проведення навчально-виховної роботи, адже усю роботу в музеї систематично виконують учні під керівництвом педагогів. Тут проводять уроки, факультативні заняття, гурткова робота з учнями, тематичні краєзнавчі години.

Існує чимало «методичних прийомів, видів і форм навчальної роботи, під час яких використовують матеріали шкільних музеїв. Серед них — заняття, що проводяться безпосередньо у музеї (екскурсія по експозиції, урок і самотійна робота учнів в експозиції)» [5, с. 104]. Часто вихованці є учасниками бесіди,

дискусії, диспуту (під час екскурсії самостійно роблять висновки з побаченого та почутого, відповідають на запитання екскурсовода, доповнюють розповідь), самостійно вивчають експозиції. Під час дебатних експромтів з'ясовується сила емоційного впливу тих чи інших експонатів на учнів, їхнє ставлення до предметів старовини чи історичної інформації, формуються навички створювати власне висловлювання, що допомагає учнівській молоді грамотно відстоювати власну позицію.

Важливо бути співтворцями ідей і смислів, що їх пропонують сьогодні дорослим і дітям музеїв, щоб кожен міг знайти в них свою, важливу історію з минулщини чи сучасності, що надихає, емоції, які заставляють битися серце у передчутті прекрасного, враження, що залишаються в серці, досвід, який знадобиться в подальшому житті.

Можна вважати шкільний музей засобом «творчої реалізації, своєрідним дослідницьким центром для збереження, відродження та розвитку культурно-етнографічних, фольклорних, історичних, художньо-декоративних традицій» [3], прямим неформальним діалогом поколінь давнини та сучасності, бо без минулого немає майбутнього.

Список літератури:

1. Камінська В. Музейна педагогіка в практиці сучасного ЗНЗ. URL: http://volynmuseum.com.ua/publ/muzej_osciviti_volini_pri_volinskomu_instituti_pisljadiploumnoji_pedagogichnoji_osciviti/muzejna_pedagogika_v_praktici_suchasnogo_znz/37-1-0-158.
2. Ковальчук Є. Музей у сучасному світі: розробка наукової концепції. URL: http://volynkraymus.at.ua/publ/muzej_u_suchasnomu_sviti_rozrobka_naukovoji_koncepciji/1-1-0-62.
3. Майко С.М. Шкільний музей як форма додаткової освіти. *Педагогічний пошук*. 2017, №2 (94). С.64–66.
4. Мазурик З. Для чого нам музеї? URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2012/08/27/92208/>.
5. Салата О.О. Основи музеєзнавства : навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
6. Шавалда Л. Музейна педагогіка: від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій. *Рідна школа*. 2014. №12 (грудень). С. 52–56.

ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ — МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИХ ТА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВИХОВАННІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

Людмила Кучерук,

керівник гуртка,
Шепетівська загальноосвітня
школа І–ІІІ ступенів №6,
м. Шепетівка

Музей при закладі освіти — один із найважливіших засобів, завдяки якому вдосконалюється навчання і виховання учнів, розвивається інтерес до історії, звичаїв, традицій, розширюється світобачення. Музейна робота спрямована на розвиток пошукової діяльності, творчості, активності учнів, що реалізується через збирання, вивчення, оброблення, збереження, оформлення, пропаганду матеріалу. У процесі пошукової діяльності діти реалізують свої можливості та бажання. Музей при нашій школі — це універсальний засіб об'єднання вчителів, учнів, батьків та мешканців нашого мікрорайону.

Шкільний музей нашого закладу було засновано в 2004 році з метою вивчення історії мікрорайону «Залізничний», у якому розташовано заклад, історії школи, збереження фотографій колишніх випускників, їх досягнень, долі учасників Другої Світової війни, їхнього героїчного минулого, діяльності мешканців мікрорайону, які досягли великих і значних результатів. Започатковано музей за ініціативи колишнього директора школи Марецької Світлани Павлівни. У 2009 році за ініціативи директора школи Собчук Наталії Миколаївни музей було модернізовано, закуплено нові меблі, поновлено експозиційний матеріал.

Музейне приміщення оформлено естетично привабливо, експозиції поповнюються постійно. Загальна кількість предметів музейного фонду становить 248 експонатів, 200 з них — музейні предмети основного фонду, які представлені в різних експозиці-

йних розділах: речі хатнього господарського вжитку (краєзнавчий куточок), куточок бережливого ставлення до хліба, куточок з історії міста Шепетівка, виставочні стенди, на яких розміщено матеріали, пов'язані з давньою та сучасною історією школи.

У шкільному музеї оформлено різні експозиції: «Шепетівка — місто, у якому ми живемо», «Історія школи з 1926 року», «Герої війни — наша гордість», «Сучасне життя школи», «Наші досягнення», «Куточок бережливого ставлення до хліба», «Народознавча експозиція», «“Життя віддане за Україну” — герої Хмельниччини». Зберігаються дані про відомих випускників: учасника літніх олімпійських ігор у Мехіко 1968 року з кульової стрільби Оніщука Анатолія Афанасійовича, доктора математичних наук Дніпропетровського політехнічного інституту Софії Іванівни Власик, заслуженої оперної співачки України Валентини Іванівни Коровченко, народного посла України, чемпіона світу Дмитра Христюка, заслуженого тренера України, чотирьохкратного чемпіону світу з бойового самбо серед майстрів Кушика Станіслава Володимировича, экс-голови Шепетівського міськвиконкому Шпільченка Станіслава Івановича, майстра бойового самбо міжнародного класу, віце-чемпіона світу з бойового самбо, чемпіона України з бойового самбо серед професіоналів Дмитрача Дмитра. У музеї зібрано нагороди та грамоти. Створено нові експозиції — «Він так любив життя...» Андрію Біленькому, захиснику України, який загинув у зоні АТО 20 квітня 2016 року в районі с. Федорівка, Бахмутського району, Донецької обл. та «Ти в наших серцях назавжди...», присвячену Тимошишину Олександру, який загинув у полоні 26 лютого 2016 року від вогнепального кульового поранення та нагороджений орденом «За мужність III ступеня» (посмертно).

При музеї працює група екскурсоводів з числа учнів школи, які ознайомлюють відвідувачів з експонатами музею, їх історією, постійно ведуть облік експозиційних предметів, ставлять експонати на облік, а данні вносять в інвентарну книгу.

Тут проводять уроки з народознавства, історії, літератури, уроки мужності, зустрічі з ветеранами війни та праці, дні відкритих дверей. Про це ведуть відповідні записи в книзі обліку відвідувачів, а відвідувачі записують свої враження від побаченого в книгу

відгуків. Велику увагу в плані роботи музею приділяють просвітницькій діяльності. Проводять засідання активу музею, щомісячні оглядові екскурсії для учнів школи з різної тематики, виховні заходи, майстер-класи, челенджи, квести, уроки мужності, екскурси та творчі майстерні. Вже стало доброю традицією щорічно проводити в шкільному музеї заходи для мешканців мікрорайону. Це й День Соборності, День Перемоги, День Гідності і Свободи, День вишиванки та інші. Останнім часом краєзнавці багато працюють над створенням презентацій та відео, які широко використовують під час онлайн-екскурсій, а також фотовиставок і кінопереглядів присвячених окремим подіям. Екскурсоводи дуже відповідально готуються до проведення екскурсій, враховуючи вік відвідувачів музею за такою тематикою: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього», «Історія рідної школи», «Минуле й теперішнє — це важливо», «Гідні патріоти своєї держави», «Імена земляків на карті світу», «Тяжкі сторінки історії», «Роки опаленні війною», «Випускники ветерани-афганці», «Герої війни — наша гордість», «Слава героям — воїнам АТО».

При музеї працює рада музею на основі самоврядування, яка створює та затверджує плани роботи; проводить оформлення, вивчення зібраного матеріалу та забезпечує його облік і зберігання; поповнює фонди музею шляхом проведення пошукової роботи; вивчає та зберігає пам'ятки історії школи.

Кропітку й змістовну дослідницьку та пошукову роботу постійно проводять пошуковий загін школи «Джури», та волонтерський загін «Цунамі». Так до 65-річниці Другої Світової війни було проведено роботу з пошуку ветеранів, дітей війни, людей, які стали свідками тих подій, така ж робота проводилася, щодо виявлення свідків Голодомору. Спогади були упорядковані в збірку «Тяжкі сторінки історії», яка була відзначена грамотою Шепетівського управління освіти. Чотири роки тому, до 90-річчя школи, було проведено велику дослідницьку роботу зі збору інформації про випускників школи всіх років. Дослідники зібрали інформацію про місце знаходження і долю колишніх учнів нашої школи. З 2015 року йде активна дослідницька робота з пошуку матеріалів про життя та бойовий шлях Андрія Біленького, захисника України, який загинув у зоні АТО 20 квітня 2016 року в районі

с. Федорівка, Бахмутського району, Донецької обл. З 2016 року — Тимопишина Олександра, який загинув у полоні 26 лютого 2016 року від вогнепального кульового поранення. А з осені 2018 року розпочали пошуки матеріалів, ще про одного нашого випускника Анатолія Андрощука, який загинув 29 липня 2018 року.

Пошуковий загін «Джури» та волонтерський загін «Цунамі» є членами шкільного товариства МАН, активними учасниками конференцій, акцій і переможцями конкурсів. Постійно музей відвідують учні школи, батьки, гості і записують свої враження від побаченого в книгу відгуків. І як результат пошуково-дослідницька робота про життя та бойовий шлях Андрія Біленького, захисника України, який загинув у зоні АТО перемогла в обласній пошуковій акції «Герої серед нас: сучасні захисники України», а екскурсивод Бондарчук Дар'я, є переможцем I, II та III етапу Всеукраїнського конкурсу екскурсиводів музеїв закладів освіти «Край, у якому я живу», у номінації історичного профілю за екскурсію «Стежками історії рідної школи» та переможцем I етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту МАН України, відділення: історії, секція: історичне краєзнавство — «Патріотизм за покликом душі. Герої серед нас».

Діяльність музею висвітлюють на сайтах школи, міста та в місцевій пресі «Шепетівський вісник», а також роботи музею висвітлює місцевий телевізійний канал LIKE TV. За період функціонування музею було нагороджено грамотами різного рівня за вагомий внесок у розвиток музейної справи та плідну науково-дослідницьку та культурно-масову роботу. Музей отримав звання «Зразковий музей».

За період роботи загонівці брали активну участь у підготовці та проведенні семінарів, майстер-класів та дебатах серед навчальних закладів освіти, де ділилися досвідом своєї роботи. Було розроблено методичний посібник рукописів навчальної літератури за військово-патріотичним та туристсько-краєзнавчим напрямком «Герої не вмирають... Слава героям України!», який містить теоретичний і практичний матеріал щодо патріотичного виховання учнівської молоді. Розроблений для вчителів історії, класних керівників та керівників гуртків.

З метою розширення світогляду членів ради музею та пошукового загону «Джури» у галузі української культури та розвитку

загальнолюдських цінностей, було організовано екскурсії в музеї Лесі Українки та родини Косачів (м. Новоград-Волинський); Музей археології Волинського національного університету ім. Лесі Українки; Музей Волинської ікони; Музей історії Луцького братства (м. Луцьк); Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник; Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця»; Державний історико-культурний заповідник «Самчики»; Рівненський обласний краєзнавчий музей та Музей бурштину (м. Рівне); Волинський краєзнавчий музей; Луцький художній музей; Музей дзвонів у Луцькому замку; с. Пиляву, Старосинявського району в Музей-діораму «Пилявецька битва».

Отже, плідна й наполеглива праця ради музею дає свої щедрі плоди, позитивно впливає на розвиток учнівської свідомості, їх вихованості. Пошукова робота допомагає краще знати історію рідної школи, вивчати минуле й теперішнє, вчитися працювати та працювати на благо України, рости гідними патріотами своєї держави. Вчителі та учні школи за правом можуть пишатися героїчним минулим свого храму науки, який іде в ногу з часом і готовий до нових перемог.

ЗАЛУЧЕННЯ ВИХОВАНЦІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УЧАСТІ У ВСЕУКРАЇНСЬКИХ КРАЄЗНАВЧИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ І ПРОЄКТАХ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЇХ СОЦІАЛЬНОЇ І ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Тетяна Лаговська,

керівник гуртка «Юні екскурсоводи»
Богуславського ЦДЮТ Київської обл.,
м. Богуслав

Могутнім і невичерпним джерелом духовності, моральності та культури сучасної людини є її любов до рідного краю, його безцінних багатств, глибока шана до вікових традицій власного народу.

Історія краю, або краєзнавство — один із найцікавіших напрямів сучасної науки. На сучасному етапі національне краєзнавство переживає свій ренесанс. Сьогодні краєзнавчий рух в Україні є багатим на цікаві традиції, плідні пошуки та відкриття. І ми з вами, шановні колеги, беремо безпосередню участь у цьому цікавому процесі.

Одним із перших наших кроків у роботі було вивчення науково-пізнавальних інтересів учнів, що вплинуло як на добір теми дослідження, так і на хід роботи над нею. Пріоритетним та визначальним чинником у доборі теми є стійкий пізнавальний інтерес до неї дослідника та його бажання додати щось нове у її розкриття.

Наукове дослідження — безперервний процес, його не можна виконати за декілька днів.

Науково-дослідницька діяльність — обов'язково керований процес. Тому ми виокремили такі основні напрями пошукової діяльності.

Розвиток наукового мислення вихованця досягається низкою спеціальних заходів і методів безпосередньо під час занять: відповідні завдання, нестандартні заняття, спільні заняття з іншими гуртками. Такою діяльністю мають бути охоплені практично всі діти.

Позагурткова діяльність, коли вихованці беруть участь у різних масових заходах, змаганнях, конкурсах. Це подальший розвиток колективного наукового мислення.

Участь в обласних та Всеукраїнських краєзнавчих конференціях та семінарах, що допомагає становленню в гуртківців досвіду самостійного пошуку нових знань і використання їх в умовах творчості.

Для цього ми маємо формувати широкі пізнавальні мотиви в дітей; вихованець має перейти від цікавості до зацікавленості.

Участь вихованців у роботі МАН. Це вже індивідуальна наукова діяльність, яку слід вважати найвищою для школярів.

Для того, щоб вихованець виявив бажання працювати над науковим дослідженням, важливо в нього сформувати дослідницьку мотивацію. Тому для таких дітей потрібно проводити індивідуальні заняття, спрямовані на розвиток інтелектуаль-

них вмінь. Перед майбутніми дослідниками слід ставити такі завдання, які б допомогли їм по-новому поглянути на власну ерудицію. Крім того, індивідуальні заняття продовжують діалог між керівником та вихованцем.

Кожна дитина на певному етапі свого життя прагне дізнатися, що відбувалося на землі, де вона народилася та живе, що було до неї, як жили її прародичі, що переживали, з якими труднощами стикалися, як їх переборювали; про їх одяг, свята й будні — всю різнобарвну палітру життя. Саме це ми, керівники гуртків, і беремо за основу своєї роботи. Адже знання рідного краю не просто збагачує й звеличує людину, воно слугує своєрідним містком, що єднає покоління минулі з поколіннями прийдешніми.

Тож бажаємо всім нам розумних, допитливих, цікавих та цілеспрямованих вихованців!

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Олександр Наровлянський,

кандидат педагогічних наук,

заступник директора,

Український державний центр

національно-патріотичного виховання,

краєзнавства і туризму учнівської молоді,

м. Київ,

e-mail: juntur_sport@ukr.net

Вперше поняття «музейна педагогіка» починають вживати на початку 30-х рр. ХХ століття. Однак, на нашу думку, витоки музейної педагогіки беруть початок ще наприкінці ХІХ століття, коли в практику роботи навчальних закладів на території сучасної України починають упроваджуватися експерсії, а також з'являються перші музеї навчальних закладів.

Одним з перших навчальних закладів, де експерсії було впроваджено в навчальний процес вже з 1886 року, стала Ки-

ево-Печерська гімназія. Перші шість років проводили ближні одноденні екскурсії, з 1892 року — далекі екскурсії до Росії, з 1900 року — закордонні екскурсії [7, с. 1–3]. Ініціатором цієї роботи був директор гімназії В. І. Петр, роль якого відзначала тогочасна преса. Зокрема, київська газета «Киевлянин» 11 червня 1902 року цитувала одну з найвпливовіших російських газет того часу — «Біржові відомості», що писали: «початок учнівських поїздок Росією було покладено директором київської класичної гімназії г. Петр. Після цього почину відкрилась ціла серія гімназійних поїздок... Очевидно, схильність до подорожей у нас мало розвинута. Шкільні екскурсії сприятимуть розвитку цієї симпатичної схильності» [3].

Активно використовувалися екскурсії в освітньому процесі київської колегії Павла Галагана, де екскурсії проводили для закріплення навчального матеріалу з ботаніки, історії та теорії живопису, географії, історії, фізики. Так було організовано екскурсії в ботанічний та зоологічний кабінет Університету, до Києво-Печерської лаври, Михайлівського та Софійського соборів, Ботанічного саду тощо. Щорічно проводили екскурсійні поїздки до Москви та Санкт-Петербурга [16, с. 124-125; 18].

З 1901 року у звіті попечителя Київського навчального округу з'являється окремий розділ, присвячений екскурсіям навчальних закладів, серед яких — екскурсії до музеїв. Так 1-ша Київська гімназія провела екскурсію в київський музей старожитностей та мистецтва (нині — Національний художній музей України), чотири екскурсії на Київський арсенал, екскурсія в Межигір'я та низку далеких екскурсій [4, с.62]. У 1910 році у звіті попечителя Київського навчального округу було зазначено, «майже в усіх гімназіях учні здійснювали екскурсії, здебільшого учні 1–7 класів під керівництвом викладачів природознавства». Крім того, чимало екскурсій відвідувало Києво-Печерську Лавру, зоологічний та ботанічний кабінети Київського університету, Київський політехнічний інститут, музей старожитностей тощо [5, с.106–129].

Екскурсії та подорожі були обов'язковим елементом навчальної роботи Першої Харківської гімназії. Так 22 вересня 1903 року вихованці п'яти старших класів гімназії під керівництвом класних наставників здійснили екскурсію на виставку тваринни-

цтва в Харкові [19, арк.11]. 7 травня 1903 року відповідно до постанови педагогічної ради гімназії замість навчальних занять було організовано освітні екскурсії. Вихованці перших трьох класів оглянули університетські музеї [20, арк. 53в]. У травні 1912 року відбулася екскурсія дітей, які закінчили навчання в початкових школах Вовчанського повіту в Харкові. Діти побували в товаристві акліматизації, університетському саду, музеї мистецтв, етнографічному музеї, типографії газети «Утро» тощо. Завдяки гостинності власників кількох кінотеатрів діти мали можливість безоплатно подивитися кінокартини, у робочому домі — спектакль. Цікаво, що за словами керівника екскурсії, чи не найбільше враження на дітей справив електричний трамвай [10].

Варто відзначити, що упровадженню екскурсій до освітнього процесу, сприяли нормативні акти Міністерства народної освіти та його місцевих органів. Так 15 серпня 1902 року було видано циркуляр міністерства народної освіти № 21600 яким було передбачено право педагогічної ради «...надавати учням, якщо це виявиться необхідним по одному дню відпочинку від навчальних занять, однак щоб ці дні не були в безконтрольному розпорядженні учнів, а були присвячені екскурсіям,... огляду музеїв та іншим подібним розумним розвагам...». Педагогічна рада мала право виділити з цієї метою до 7 днів протягом року. Цікаво, що, обґрунтовуючи видання цього циркуляру, Міністр послався на «найвище його імператорської величності зволення» від 5 серпня 1902 року [15, с. 83]. 10 липня 1904 року було видано ще один циркуляр, яким було рекомендовано «під час літніх та різдвяних канікул влаштовувати далекі подорожі... з метою ознайомлення з історичними місцями, пам'ятками, святинями, музеями, відомими фабриками та заводами». Поряд з далекими екскурсіями було відзначено необхідність екскурсій для ознайомлення учнів з рідною місцевістю, пам'ятками тих місць, де живуть учні [14, с. 97–98]. У 1909 році напередодні ювілею Полтавської битви міністр народної освіти направив циркуляр, яким запропонував організувати екскурсії учнів для відвідування м. Полтави, зокрема в ювілейні дні [2]. У 1916 році Міністерство знову рекомендувало запроваджувати в практику

життя школи учнівські екскурсії, «вважаючи їх необхідним та суттєвим доповненням класного навчання» [13].

У червні 1915 року при управлінні Київського навчального округу було скликано особливу комісію з влаштування учнівських екскурсій, яка, на пропозицію Міністерства народної освіти, обговорила питання влаштування учнівських екскурсій та виробила вимоги до їх проведення. Комісія ухвалила рішення про те, щоб «з початку 1915–1916 навчального року організацію екскурсій поставити таким чином, щоб кожен вихованець навчального закладу м. Києва за час перебування в закладі, докладно ознайомився з м. Києвом та його околицями. Для цього кожен клас навчального закладу повинен здійснювати протягом року декілька відповідних екскурсій, в кожному навчальному закладі повинен бути підготовлений необхідний склад керівників...» [17].

З 1906 році року Міністерством народної освіти екскурсії було передбачено навчальними програмами для реальних училищ з природознавства та мінералогії [8, с. 83, 99]. У липні 1914 році циркулярним розпорядженням Міністерства №33011 було запроваджено нові програми гімназій з географії. У пояснювальній записці до цих програм було зазначено, що курс необхідно зробити максимально наочним. Одним із шляхів для цього було визнано екскурсії, які визначалися як обов'язкові [1, с. 90].

Водночас у цей період з'являються перші шкільні музеї, які відіграють певну роль у навчальному процесі. Один з перших таких музеїв було створено в двокласному училищі імені генерала І. П. Живковича в містечку Братське Єлісаветградського повіту Херсонської губернії (нині районний центр Братське Миколаївської області). Він був створений за ініціативою та на власні кошти завідувачем училища Півоваровим та містив колекції мінералів, до 300 спиртових препаратів риб та плазунів, гербарії та навіть музей бджільництва [6, с. 70–71].

Варто зауважити, що значення музеїв та екскурсій відзначали видатні діячі освіти, культури та науки того часу, на сторінках педагогічної літератури. Так перший декан історичного факультету Харківського університету М. Ф. Сумцов в жовтні 1897 року писав, що «справа ця [учнівських екскурсій] жива, багатообіцяюча і майбутнє, безумовно, за нею». Варто відзначити,

що М. Сумцов вважав доцільним проводити екскурсію на різні об'єкти — поряд з храмами та монастирями він звертає увагу на музеї, як міські, так і вищих навчальних закладів (зокрема в Харківському університеті він відзначає зоологічний та мінералогічний музеї, кабінет нумізматики та музей мистецтва), а також промислові об'єкти [11, с. 2, 4–8]. У 1911 році до проблеми екскурсій звертається Софія Русова, яка опублікувала в українському педагогічному журналі «Світло» статтю «Шкільні екскурсії і їх значення». Автор статті відзначає, що «шкільні екскурсії щодалі займають більше місця в програмі нового виховання. Визволяючись з усякої схоластики, сучасна школа дбає ... щоб в класі ... панувало безпосереднє знайомство з річками, з явищами, фактами життя... Бачити власними очима, переживати враження — от що нова педагогіка кладе фундаментом освіти для учнів і цим вимогам найкраще задовольняють шкільні екскурсії...». Софія Русова відзначає, що добре організована учнівська екскурсія має не лише освітній, але й виховний потенціал. З одного боку, вона дає змогу набути нові знання, закріпити вже отримані в класі, з іншого — підіймає настрій дітей, збуджує в них громадянське почуття. «Екскурсії мають стати обов'язковими як для учнів, так і для вчителів» — вказує автор [9, с. 25–27]. А в 1913 році в Києві вийшла одна з перших на теренах Російської імперії книг, присвячених шкільному музею та його ролі в освітньому процесі — «Школьный музей, его значение и организация» [12].

Отже, наприкінці XIX — на початку XX століття у вітчизняній школі починається використання елементів музейної педагогіки в освітньому процесі. Це відбувається як шляхом запровадження музейних екскурсій, так і шляхом створення музеїв навчальних закладів, які безпосередньо залучають до навчального процесу. У цей період також з'являються перші спроби осмислення першого набутого досвіду та розроблення методики проведення цієї роботи, що в подальшому сприяло формуванню музейної педагогіки як окремого напрямку освітньої діяльності.

Список літератури:

1. Гиндце Б. К. Географические экскурсии в связи с новыми программами по географии. *Экскурсионный вестник*. 1915. №3.

2. К полтавским торжествам. *Утро*. №772. 1909. 21 червня.
3. Открылся сезонъ ученическихъ экскурсій. *Киевлянин*. №159. 1902. 11 червня.
4. Отчетъ попечителя кievскаго учебнаго округа о состояннии учебныхъ заведеній и учрежденій округа за 1901 годъ. К. : Типография т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1902.
5. Отчетъ попечителя кievскаго учебнаго округа о состояннии учебныхъ заведеній округа за 1910 годъ. К. : типография товарищества И. Н. Кушнерев и К°, 1911.
6. П. Д. Пример, достойный подражания. *Русская школа*. 1909. № 5–6.
7. Петр В. О летнихъ экскурсияхъ учениковъ Киево-Печерской Гимназии. Киев : типография И. И. Горбунова, 1901. 24 с.
8. Программы для реальных училищ по русскому языку, географии, математике, естествоведению, природоведению и законоведению. Циркуляр Министерства народного просвещения от 30 июня 1906 года № 12414. *Журнал Министерства народного просвещения*. 1906. Новая серия. Часть V. Сентябрь.
9. Русова С. Шкільні екскурсії і їх значення. *Світло. Український педагогічний журнал*. Кн. 8. 1911.
10. Сорнева. Экскурсия народных школ. *Утро*. № 1682. 1912. 24 червня.
11. Сумцов Н. К вопросу об организации местных образовательных ученических экскурсий (доклад проф. Н. Ф. Сумцова в заседании педагогического отдела Харьков. истор.-филолог. общества 3 октября 1897 г.).
12. Хилько (Хилькевич) М. А. Школьный музей, его значение и организация. Киев. 1913. 308 с.
13. Циркуляр г. Министра народного просвещения об экскурсиях, разосланный гг. попечителям учебных округов. *Экскурсии в школе*. 1917. № 6.
14. Циркуляр Министерства народного просвещения попечителям учебных округов о физическом развитии учащихся (10 июня 1904 года). *Журнал Министерства народного просвещения*. 1904. часть CCCLIV. Июль.
15. Циркулярное предложение министерства попечителям учебных округов про физическое воспитание учащихся (15 августа 1902 года за № 21600). *Журнал Министерства народного просвещения*. 1902. часть СССXXXXIII. Сентябрь.
16. Шевчук О. М. Організація і зміст навчально-виховного процесу колегії Павла Галагана (1871–1920 рр.). Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. 250 с.
17. Екскурсії для учащихся гор. Киева. *Киевлянин*. №150. 1915. 04 червня.

18. Екскурсія вихованців колегії Павла Галагана. Києвлянин. №99 1913. 09 квітня.
19. Державний архів Харківської області (далі — ДАХО), ф. 265, оп. 1, спр. 294. Отчет за 1903-й гражданский год. 25.11.1903. 82 арк.
20. ДАХО, ф. 265, оп. 1, спр. 296. Об организации образовательных прогулок и путешествий учащихся и об устройстве летних колоний-дач. 1903 г. 17 арк.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В РОБОТІ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ

Тетяна Обжирко,

вчитель суспільних дисциплін Шепетівського НВК №1
імені Героя України М. Дзявильського,
м. Шепетівка Хмельницької обл.

На хвилі бурхливих політичних подій шкільні музеї отримали неабиякий виклик сучасності. Відбувся перехід від традиційної форми роботи музеїв до сучасної моделі роботи — вільного простору для спілкування, де кожен відвідувач може доторкнутися до живої історії. Шкільний музей за метою своєї діяльності передбачає виховання патріотизму, свідомого ставлення до надбань вітчизняної науки та культури, розвиток мислення, творчих здібностей та певних критичних навичок, стимулює творчу активність особистості.

Музейна педагогіка — новий, однак уже популярний напрям навчально-виховної діяльності. На початковому етапі це поняття розуміли як напрям музейної роботи з учнями. Як особлива галузь знань та досліджень музейна педагогіка почала формуватися з 60-х років ХХ ст. Предметом музейної педагогіки є питання, пов'язані зі змістом, методами та формами, педагогічного впливу музею, з особливостями впливу на учнівську молодь та громаду.

Об'єктом є культурно-освітні аспекти музейної комунікації. Теоретична база музейної педагогіки ще окреслюється, практичною необхідністю на сьогодні залишається об'єктивне пізнання закономірностей розвитку.

Основними напрямками досліджень у сфері музейної педагогіки є:

- ефективність музейної комунікації;
- вивчення музейної аудиторії;
- створення та апробація нових методик, програм, експозицій для різних категорій населення;
- використання та популяризація нових технологій освіти.

Система форм і методів педагогічного впливу, які використовують у музейній педагогіці, є досить різноманітною, вона постійно видозмінюється і поповнюється. Найбільш ефективними в межах музейної педагогіки є масові, групові, індивідуальні, ігрові технології. Методи, які використовуються у роботі з учнями в музейному середовищі, фахівці в цій галузі класифікують у дві великі групи: методи за переважним джерелом отримання знань і методи за характером розумової та пізнавальної активності.

Вагому роль відіграють словесні методи: слово екскурсовода, дикція, вміння донести, заінтригувати, інтерпретувати інформацію. Наочні методи (демонстрація, ілюстрації, фотоматеріали, відеоматеріали) підсилюють сприйняття екскурсії. Практичні методи дають змогу поринути в епоху, епіцентр подій (інсталяції, квести, рольові ігри, інсценізації тощо).

У Шепетівському НВК №1 ім. Героя України М. Дзявкульського функціонує кабінет історії рідного краю, який містить стенди про історію Шепетівки від XVI ст. до сьогодення. У кабінеті є речові пам'ятки побуту давнини, які допомагають дізнатись про минуле. Кабінет використовують для проведення уроків історії рідного краю, для захисту науково-дослідних робіт, проведення виховних заходів.

У рекреації закладу містяться стенди про історію заснування ліцею, «Слово про ліцей», у 2014 р. було створено експозицію про Героя України М. Дзявкульського та Небесну Сотню, а також про загиблого учня ліцею Я. Кревогубця, який загинув на сході захищаючи суверенітет України.

Усі події, персоналії, факти є достовірними та уточненими. Наразі продовжують збір фото-, відеоматеріалів від родичів загиблих, свідків подій, використовують інформацію із місцевих

ЗМІ. Постійно учасники шкільного гуртка «Юні екскурсоводи» проводять дослідні роботи краєзнавчої тематики такі як : «Герої Небесної Сотні Хмельниччини», «Випускники Шепетівського НВК №1 — учасники АТО».

У музеї проводять екскурсії та виховні заходи національно-патріотичного спрямування як для учнів НВК 1, так і для відвідувачів музею, делегацій різних рівнів, відбуваються тижні краєзнавства. Учні активно проводять науково-пошукову діяльність, зокрема, взяли участь у пошуковій акції учнівської молоді «Герої серед нас: сучасні захисники України» за напрямком «Революції Гідності присвячено», підсумки акції підбито на учнівській конференції. До Дня Гідності та свободи було здійснено публікацію в місцевій пресі «Шепетівчанин Микола Дзявкульський — учасник революцій за гідність і свободу» за матеріалами пошукової акції.

Учні брали участь у Всеукраїнській краєзнавчій акції «Українська революція: 100 років надії і боротьби»

Учні НВК №1 були запрошені на краєзнавчі читання «Усна історія як метод дослідження історичного краєзнавства» з доповіддю «Звичайний романтик з хоробрим серцем... Герой України М. Дзявкульський».

У жовтні 2019 року на базі музею було проведено патріотичний захід спільно з працівниками Львівського музею пам'яті Вахта пам'яті спеціалістів відповідальних за роботу музеїв при закладах освіти.

З вересня 2018 року започатковано роботу гуртка «Юні екскурсоводи», активісти якого презентували звіт про роль музею у формуванні активної громадської позиції учнівської молоді. У 2019 році учні, провівши пошукову роботу, підготували екскурсію «Герої Небесної Сотні Хмельниччини».

Учасники гуртка стали призерами міського етапу всеукраїнського конкурсу екскурсоводів «Край, в якому я живу», з теми: «Учитель і учень — життя заради свободи». Ведеться активна співпраця з міським краєзнавчим музеєм міста, а також проводяться спільні виховні заходи патріотичного напрямку.

Музей є осередком патріотичного виховання, просвітницької роботи серед учнівської молоді. Перспективою розвитку та

впровадження елементів музейної педагогіки в роботі загальноосвітніх навчальних закладів є сучасний зміст роботи музею, керівник музею зобов'язаний володіти сучасними освітніми методиками та технологіями, щоб спілкуватися з дитиною однією мовою. За допомогою інформаційних технологій можна здійснити віртуальну екскурсію. Музей може сформувати власну мультимедійну бібліотеку.

Список літератури:

1. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2007. 464 с.
2. Караманов О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012 №2. С8–11
3. Ласкій І. Курс «Музейна педагогіка» особливості взаємодії школи і музею. *Мистецтво та освіта*. 2009, №3. С.27–30.
4. Столяров Б. А. Музейна педагогіка. Історія, теорія, практика. Москва : 2004. 216 с.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Наталія Омельченко,

заступник директора з навчально-методичної роботи,
КЗ «Чернівецький обласний центр туризму,
краєзнавства та екскурсій учнівської молоді»

Ігор Омельченко,

завідувач організаційно-масовим відділом,
КЗ «Чернівецький обласний центр туризму,
краєзнавства та екскурсій учнівської молоді»,
м. Чернівці,
e-mail: chern.kray@gmail.com

Музейна педагогіка виконує важливі завдання в системі позашкільної освіти, вона сприяє всебічному розвитку особистості учнів, активному пізнанню навколишнього світу. Завдяки своїй міждисциплінарній природі музейна педагогіка

оперує категоріями музеезнавства та психолого-педагогічних дисциплін [1].

Модернізація музейної справи в Україні та підвищення інтересу до музеїв можливі лише завдяки розширенню традиційних форм роботи із відвідувачами та запровадженню нових інформаційних технологій, спираючись на наукові дослідження й міжнародний досвід [2–4].

Цілеспрямована системна робота колективів Чернівецького обласного центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді та Чернівецького обласного краєзнавчого музею сприяє розвитку музейної справи в закладах освіти Буковини, виробленню загальної стратегії, направленої на задоволення освітніх потреб вихованців закладів освіти області з урахуванням їх інтересів, запитів і особливостей, захоплень та побажань.

При закладах освіти Чернівецької області функціонує 85 зареєстрованих музеїв, 10 з них — мають звання «Зразковий». Всі вони вносять особливий вклад у справу відродження та збереження духовності українського народу. До мережі входять музеї різних напрямів: історико-краєзнавчі, природничі, етнографічні, літературні, літературно-мистецькі, технічні, археологічні, історичні та воєнної історії.

У сучасному музеї доречно використовувати сучасніші освітні технології. Зокрема, співробітниками Чернівецького обласного центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді на базі Чернівецького обласного краєзнавчого музею розроблено й апробовано нову незвичну форму ознайомлення відвідувачів з експозицією музею — квест «Вся Буковина за одну годину». Завдання для квесту були розроблені двох рівнів складності для трьох вікових груп: учнів 6–7 класів, 8–11 класів та дорослих. Відвідувачам музею пропонували за одну годину в бліц-режимі, ознайомлюючись із фрагментами історії та природи Буковини, знайти якнайбільше відповідей на низку запропонованих запитань. Після виконання завдань квесту учасники мали можливість вже в спокійному темпі оглянути другу частину експозиції музею. Така цікава інтерактивна пригода-екскурсія експозиціями обласного краєзнавчого музею збільшила кількість відвідувачів музею, спонукала учасників

квесту уважніше ознайомлюватись із елементами експозиції, сприяла зростанню зацікавленості гуртківців історією рідного краю та стала гарною підготовкою до краєзнавчих експедицій, олімпіад і конкурсів.

Така форма ознайомлення з музейною експозицією була обговорена на щорічній нараді з відповідальними за туристсько-краєзнавчу роботу та національно-патріотичне виховання в районах та об'єднаних територіальних громадах Чернівецької області і запропонована до впровадження в музеях закладів освіти області.

Сьогодні в умовах пандемії музеї почали практикувати віртуальні виставки, онлайн-відвідування чи 3D-тури, зокрема пропонують портативні віртуальні 3D екскурсії. На вітринах розміщують QR-коди, які значно розширюють можливості презентації певних експонатів. Музейники намагаються осмислити та популяризувати такого роду власний досвід [5].

Віртуальний шкільний музей одночасно має бути інструментом пошуку, перегляду та оброблення різноманітних зібраних матеріалів на основі низки інтелектуальних сервісів, до яких, у першу чергу, слід віднести семантичний контент-аналіз інформаційних масивів, формування таксономії документів, що описують експонати, які вивчаються й досліджуються, формування панорами 3D тощо [4].

Таким чином музей закладу освіти як осередок позакласної освітньої роботи зі школярами сьогодні є перспективним полем діяльності як музейників, так і широкого освітянського загалу.

Список літератури:

1. Маслай Г., Ясінська Г. Роль музейної педагогіки в освітньому процесі. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. : Вип. 5. : Музейна педагогіка. Теорія і практика. Луцьк, 2013. С. 68–70.
2. Горовий А. В. Музеезнавство в навчальному закладі. Київ : Шкільний світ, 2011. 120 с.
3. Шлепакова Т. Л. Модернізація музейної справи України та розширення традиційних форм роботи музеїв в умовах глобалізації та інформаційного суспільства (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованих документів 2011–2013 pp.). 2013. Вип. 5/5. URL : http://www.nplu.org/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2013/modern_muz_spravi.pdf

4. Стрижак О. Є. Шкільні віртуальні музеї — платформа історико-культурної наукової освіти. *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2017. С.95–97.
5. Посохов С. Музей закладу вищої освіти в контексті позашкільної освіти : актуальні завдання. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2019. №1(45). С. 47–58. URL : <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2019-45-06>

МУЗЕЙ ПРИ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Анна Петрикіна,

аспірантка,

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка

Національної академії педагогічних наук України,

м. Київ,

e-mail: anna.petrykina88@gmail.com

Вітчизняна історія музеїв при навчальних закладах сягає початку XIX століття та, певною мірою, відповідає періоду формування української теорії музейної педагогіки як такої. У першій половині XIX століття в Україні вже діяла мережа учбових музеїв, які спершу виникали при університетах, де склали частку навчального процесу. Поступово, принцип наочності, який викликав потребу в появі вищезазначених музеїв, поширювався на реальні училища, гімназії та школи [1, с. 6–7]. О. Міхно (2012) пояснює закріплення музеїв при школах активною подальшою підтримкою наочних методів навчання Міністерством народної освіти, а широке їх розповсюдження — популяризацією краєзнавчого принципу у викладанні шкільних дисциплін, яка посилилася вже у період з 1970 по 1980-ті роки.

Початок XXI століття дослідники виокремлюють як третю хвилю своєрідного розквіту музейної справи при закладах

освіти. Задля визначення актуальності та розповсюдженості феномену зазначених музеїв, ми звернулися до перевірених статистичних даних. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.07.2019 року № 987 «Про підсумки проведення огляду музеїв при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України», загальна кількість музеїв, що перебувають на обліку в органах управління освітою областей та міста Київ станом на березень 2019 року становила 4130.

Удосконалюючи та розширюючи навчально-виховний процес закладу освіти, сучасна система роботи в шкільному музеї передбачає апробацію і впровадження новаторських форм взаємодії педагогів, школярів, їх батьків з музейними предметами та наративами колекцій; становить вагомому частку саме виховної роботи, яка реалізується в позакласний час.

Якщо звернутися до базових відмінностей музею при закладі освіти від класичного музею, то можна виокремити таке:

- діяльність музею, зокрема при школі, постає результатом взаємодії педагогічного та учнівського колективів, у якій школярі принципово мають обопільно активну позицію, свідомо проявляють ініціативу, діють самостійно на всіх змістовних етапах (педагог виконує функцію фасилітатора);
- зібрання музею при закладі освіти становить основу безпосередньої взаємодії зі зразками культурної пам'яті, включення їх в інтерпретацію колекції, її презентацію, що сприяє вихованню історичної свідомості, забезпечує зв'язок поколінь, розвиває громадянську ідентичність школярів, формує їх толерантні погляди на різноманіття світових культур;
- сталість колективу учнів, які відвідують музейні заняття та добровільність цих відвідин (основним постає розвиток школяра як суб'єкта життєдіяльності, акцентується становлення та розвиток його особистості, підтримується та мотивується самореалізація).

Враховуючи все вищезазначене, постає питання про доступність та доречність застосування засобів музейної педагогіки в роботі зі школярами, які мають порушення зору. Взаємодія між

музеями та відвідувачами з порушеннями зору має доволі давню історію. Існують окремі свідчення музейно-педагогічної діяльності, яка практикувалася ще за часів побутування приватних колекцій та зародження самої музейної справи як такої. Одним із виразних прикладів постає досвід J.A. Charlton Deas, головного директора Музею міста Сандерленда (США). Його вважають одним із перших музеєзнавців Сполучених Штатів Америки, який на початку XX століття емпіричним шляхом довів доступність музейних колекцій для людей, які мають порушення зорового сприймання: як дорослих, так і школярів різних вікових груп. Як зазначають I. Grosvenor та N. Macnab (2013), результати досліджень J.A. Charlton Deas, розроблена та апробована ним освітня музейна програма для школярів із порушеннями зору, стали основою практик музеїв країни й увійшли в програму початкової школи Нью-Йорка для дітей цієї категорії.

На сьогодні доступність музейного простору для людей, які мають порушення зору, постає предметом досліджень багатьох сучасних науковців всього світу. S. Asacakawa, J. Guerreiro, D. Ahmetovic, Kris M. Ritany (2018) [2, с. 382–384] підкреслюють значний мотиваційний та культурно-освітній вплив відвідин музею на формування та розвиток особистості школярів, які мають порушення зору.

У роботі «Mission and Low Vision: A Visually Impaired Museologist's Perspective on Inclusivity» J. Warner доводить, що інклюзивність музейного простору та культурно-освітніх програм допомагає науковим співробітникам музею забезпечити компетентну фасилітацію розширення культурного досвіду відвідувачів з інвалідністю за зором.

У той же час W. Boshoff (2019) розглядає взаємовплив між фізіологічною доступністю сприймання зразків культури людьми з порушеннями зору та врахуванням цього самими митцями в процесі прояву їх творчості. Підтвердження його думок знаходимо в рефлексіях митців, як-то John Olson (фотограф, який створює свої світлини в техніці 3Д).

R. O'Connor (2017) доводить гіпотезу гармонійного включення/залучення людей цієї категорії в культуру, а саме в процеси культурозбереження, культуротрансляції та самого культуро-

творення, шляхом зміщення концепту візуальної культури, на якій побудовано левову частку музеїстики, у бік мультисенсорності музейних презентацій [3].

Підтвердження вагомості цієї думки знаходимо у J. Breider (2018), який дає аналіз ваги мультисенсорної презентації експонатів художніх музеїв. Будучи незрячим, він не заперечує цінності вербального опису/коментування мистецького твору, проте ставить питання того, як може людина досягнути його по-справжньому за браком зорового сприймання. Ефективна та мультисенсорна презентація, «висвітлення» мистецького твору є важливою не лише для тих, кому вона необхідна через фізіологічні особливості сприймання, а й для поглиблення думки соціуму про те, що може значити мистецтво для кожного. Комплексна презентація, стимулюючи якомога більшу кількість органів сенсорної системи, розкриваючи варіативність каналів пізнання, вивільняє шляхи самостійної та незалежної інтерпретації творів незрячими відвідувачами.

Враховуючи вищезазначені факти й низку подібних прикладів, ми також розділяємо погляди дослідників D. Dimitrova-Radojichikj (2017), B. Ginley (2013), C. Coates (2019), E. Johnson (2017), S. Stamberg (2017), Т. Рибкіної (2015), які стверджують, що сучасна система музейної роботи з особами, які мають порушення зорового сприймання, все ж потребує вагомих формацій, аби повною мірою реалізувати її інклюзивний потенціал.

Враховуючи результати низки наукових праць, у яких досліджено значення музейної педагогіки в освітньо-виховному процесі, вплив засобів музейної педагогіки на особистість школяра з порушенням зором лишається практично не висвітленим. Хоча музеї при спеціальних школах для дітей з порушеннями зору є в усіх країнах світу, у яких наявна система спеціальних закладів загальної середньої освіти, як-то Музей школи Перкінс (Perkins School for the Blind, США), Музей школи для незрячих Овербрук (Overbrook School for the Blind, США), Музей історії та Природничий музей при Вашингтонській державній школі для незрячих (Washington State School for the Blind, м. Вашингтон, США), Музей тифлології при Спеціальному навчально-виховному центрі для незрячих дітей (сел. Овінська, Польща), Музей історії школи-

інтернату № 1 імені К. К. Грота (м. Санкт-Петербург). При декількох закладах України, які надають спеціальні освітні послуги школярам з порушеннями зору, також офіційно функціонують такі музеї: Музей історії школи при Комунальному закладі «Київська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 5 імені Я. П. Батюка (м. Київ), Шкільний музей при Комунальному закладі «Одеська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 93 I–III ступенів з дошкільними групами корекційного та реабілітаційного спрямування» (м. Одеса), Музей при Комунальному закладі «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Оіентир» Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя), Музей історії школи при Комунальному закладі «Харківська спеціальна школа імені В. Г. Короленка» Харківської обласної ради (м. Харків).

Але більшість зазначених музеїв виконує переважно репрезентативну функцію, яка зосереджена на висвітленні роботи закладів освіти, при яких їх створено; спеціальних методик, засобів тифлопедагогіки та історії її розвитку; ознайомлення з досягненнями своїх випускників тощо.

Проте вагомий вплив саме на формування особистості учнів із порушеннями зору могли б забезпечити такі аспекти, як: практика системної та налагодженої роботи музеїв при спеціальних школах та школах з інклюзивною формою навчання для дітей з порушеннями зору, де актив становлять саме учні, які досліджують та висвітлюють історію своєї школи або проблемної теми, яка відповідає профілю музею; безпосередньо працюють із зібранням, беруть участь та розробляють самостійно різноманітні заходи в музеї тощо.

Список літератури:

1. Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність. Матеріали обласної науково-методичної конференції. Кіровоград: КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2008. С. 6–7.
2. Asacakawa S., Guerreiro J., Ahmetovic D., Ritany Kris M. The Present and Future of Museum Accessibility for People with Visual Impairments. The 20th International ACM SIGACCESS Conference. Galway, Ireland, 22–24 October, 2018. P. 382–384.
3. O`Connor R. Blind Museology: Moving Beyond a Visual Bias in Western Culture to Build an Inclusive Environment Within Museums and Galleries:

Doctoral dissertation / University of Exeter for the Bachelor's Degree Art History & Visual Culture. Cornwall, UK, 2017. P. 73.

МУЗЕЇ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Сергій Посохов,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків,
e-mail: sposokhov@karazin.ua

Роль музеїв закладів вищої освіти в позашкільній освіті тривалий час недооцінювалася. Вважали, а подекуди й вважають, що ці музеї спрямовані виключно на студентів. Втім, як теорія безперервної освіти, так і практика залучення майбутніх абітурієнтів до ЗВО суперечать таким поглядам. Сьогодні очевидно, що музеї ЗВО мають не лише зберігати цінні свідчення про розвиток науки та вищої освіти, брати активну участь у процесі саморепрезентації свого навчального закладу, але й популяризувати таку історію, а також активно впливати на становлення наукової освіти не лише у вищій школі. Такого роду позитивний досвід має стати об'єктом пильної уваги як музейників, так і педагогів [Докладніше про це: 1]. Зокрема, йдеться про провідні університети України, де на сьогодні виникли потужні музейні комплекси і є чимало інновацій у їхній діяльності. Серед таких і Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

Потужний музейно-виставковий комплекс Каразінського університету складається з Музею історії університету, Музею природи, Музею археології, Музею астрономії, Центру сучасного мистецтва «ЕрміловЦентр», художньої галереї імені Генріха

Семирадського, навчального інтерактивного центру «Ландау-Центр», виставкових площ Центральної наукової бібліотеки. Шляхом використання методів музейної педагогіки зазначені установи активно залучаються до процесу навчання, тут відбувається успадкування традицій, стимулюються різні форми творчості. Зокрема, це здійснюється за такими основними напрямками культурно-освітньої діяльності музеїв як інформування, навчання, розвиток творчих засад [2, с. 5].

Інформування — це перший щабель засвоєння музейної інформації, тобто первісне отримання відомостей про музей та його колекції. Тривалий час вишівські музеї витрачали мінімум зусиль на те, щоб проінформувати потенційних відвідувачів про свої колекції чи заходи. Сьогодні університетські музеї представлені в інтернет-просторі, мають свої сайти чи офіційні сторінки на сайті університету, вони почали практикувати віртуальні виставки. Втім, зазвичай, найчастіше відвідини школярами вишівських музеїв відбуваються з ініціативи вчителя. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна вирішив здійснити крок на зустріч школі. Так фахівцями Центру зв'язків з громадськістю реалізується спеціальна програму для школярів — «Відкрий для себе Каразінський». Мета зазначеної програми ознайомити учнів з різними локаціями Каразінського університету, з його історією та сучасними досягненнями. Важливу роль у цьому процесі відіграють університетські музеї. Протягом всього часу існування проекту (з травня 2016 року) відбулися екскурсії для понад 36 тис. школярів 3–11 класів з різних регіонів України. Свою роль у вирішенні проблеми подолання «односпрямованої комунікації» може зіграти активність музеїв у соціальних мережах.

Навчання — другий щабель засвоєння музейної інформації на якісно іншому рівні, який містить передавання та засвоєння знань, а також набуття певних умінь та навичок. Навчання в музеї передбачає отримання додаткових або альтернативних знань, які неможна чи не повною мірою можна отримати в інших освітніх закладах. Навчання може здійснюватися в формі екскурсій, музейних уроків та занять, гурткової роботи. У звітах майже всіх музеїв можна знайти інформацію про те, що в них

проводять екскурсії для школярів. Утім, зовсім немає пояснень, а чим же відрізняються такі екскурсії від типових для музею, та чи здійснюється підготовка спеціальних навчальних програм для школярів. Оскільки експозиції цих музеїв зорієнтовані на нематеріальну спадщину (історія ідей), то це створює значні труднощі в процесі комунікації зі школярами. Основними експонатами у вишівському музеї є книги, фотографії, документи, які мають слабкі атрактивні властивості. Зрозуміло, що орієнтація школярів, та й взагалі наших сучасників, на візуальні прояви культури ставить вишівські експозиції на найнижчі щаблі привабливості. Проблема підвищення атрактивності експозиції для учнів вирішити досить складно. Втім, стати у пригоді в цьому плані можуть інтерактивні технології. Так у 2018 році за підтримки Каразінського університету та Харківської обласної організації профспілки працівників освіти і науки України була проведена реекспозиція центральної частини Музею історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та встановлено 6 досить коштовних інтерактивних панелей. Співробітники музею здійснили значну роботу зі створення спеціального контенту, що відображає історію та сьогодення університету. Наявність таких панелей дає змогу швидко змінювати частину експозиції, урізноманітнити екскурсії, а також надає додаткові можливості для вільного огляду.

Зрозуміло, що музейна інформація може бути активно засвоєна в ігровій формі, тож постає питання про методику таких ігор. До речі, на сьогодні вже є певний досвід і в цьому плані. Так у Музеї природи ХНУ імені В. Н. Каразіна розроблено програму інтерактивних занять-екскурсій для школярів, які проводять у формі дидактичної гри з вибором контактних об'єктів з метою всебічної демонстрації тварин та мінералів. До речі, тут також розроблено методику спілкування з дітьми, які мають різний ступінь порушення зору. Музей історії ХНУ імені В. Н. Каразіна запропонував кілька тематичних ігор у мережі інтернет та на інтерактивних панелях.

Більш звичною для українських музеїв є гурткова робота. Хоча слід визнати, що на певному етапі відбувся її занепад. Останніми роками така практика відродилася. Так у Музеї історії

ХНУ ім. В. Н. Каразіна працюють два гуртки для школярів. «Майстерність історика» — це гурток, який розрахований на учнів 7–10 класів, і його діяльність спрямована на роботу із джерелами і вивчення основ спеціальних історичних дисциплін — генеалогії, геральдики, історичної хронології тощо. Гурток «Історики-дослідники» — це об'єднання учнів, які пишуть «манівські роботи» (беруть участь у діяльності Харківської обласної організації Малої академії наук). З 2015 року в приміщенні виставкової зали Музею археології цього ж університету щотижня відбуваються заняття дитячого археологічного гуртка. Цей гурток так само як і гурток «Майстерність історика» організовано в межах діяльності так званого «Малого Каразінського університету». Інколи такі об'єднання учнів мають тимчасовий (короткотерміновий) характер. Так, наприклад, працівники Музею природи ХНУ імені В. Н. Каразіна взяли активну участь у проведенні фіналу конкурсу акваріумного дизайну серед школярів за участі відомого мандрівника та акваріуміста Х. Блеера.

Розвиток творчих засад — вищий щабель засвоєння музейної інформації, коли за мету ставиться розкрити творчі здібності дітей на основі вивчення музейних зібрань. Цей напрям може бути реалізований у формі студії, творчої лабораторії або фестивалю, вікторини, історичної гри тощо. Студія ставить за мету розкрити творчі здібності дітей на основі вивчення музейних зібрань. Творча лабораторія об'єднує зацікавлених осіб, які здійснюють у музеї експериментальну діяльність у поєднанні з творчою практикою під керівництвом наукового співробітника.

Приклади такої роботи, зокрема, надає Музей історії ХНУ імені В. Н. Каразіна. Так у 2014 р. учні ХНВК № 8 брали участь у конкурсі електронних виставок «Харківський університет — місту, Україні, світу!». У 2016 р. під час акції «Поезія втрат та надій» було знято спеціальний відеоролик (активну участь у цьому заході взяли учні Університетського ліцею). У наступному році акція мала назву «Діти війни (1941–1945 рр.): долі та спогади»: під час підготовки до неї були записані спогади викладачів університету. У цьому заході також брали участь й учні Малої Каразінської університету. Поряд з цим прово-

дяться менш масштабні, але також цікаві для відвідувачів акції: конкурс карикатур, конкурс музейних селфі (де важливо було не лише зробити креативну фотографію, але й дати їй влучну назву). Також розпочалося проведення театралізованих та інтерактивних екскурсій, спрямованих на різновіковий контингент. У 2005 р. на базі музею з метою неформального спілкування тих, хто цікавиться історією та сьогоденням університетів, було створено «Клуб університетських історій».

На сьогодні у світі почали створювати спеціальні дитячі музеї, які поєднують екскурсійну та студійну роботу. Певною мірою означеним шляхом пішли й університети. Зокрема, у січні 2014 року в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за ініціативи університетської громадськості та Асоціації випускників, викладачів і друзів університету було створено Навчальний центр, який отримав назву «ЛандауЦентр». Його мета — стимулювати відродження інтересу до науки насамперед у школярів та молоді. Він став першим в Україні приуніверситетським центром інтелектуального дозвілля. За п'ять років плідної роботи в «ЛандауЦентрі» було проведено понад 200 різноманітних просвітницьких заходів, центр відвідало більш ніж 500 тис. осіб. Парк наукових експонатів «ЛандауЦентру» становлять більше ніж 100 інтерактивних експонатів, що представляють різні галузі науки: фізику, оптику, геометрію, механіку, високі енергії, біологію тощо. Цей центр у поєднанні з іншими музеями університету дає змогу сформувати в школярів розуміння науки в житті суспільства, визначитися із власними вподобаннями, розвинути творчі здібності. Важливо також підкреслити, що він спонукає родину до спільної творчості.

Зрозуміло, що в контексті позашкільної освіти актуальним є не лише завдання пошуку та впровадження нових форм культурно-освітньої діяльності вишівських музеїв, але й організація взаємодії з системою освіти. Маємо на увазі роботу з вчителями й навіть вихователями дитячих садків. Тож вишівські музеї як осередки позакласної освітньої роботи зі школярами сьогодні є перспективним полем діяльності як музейників, так і широкого освітянського загалу.

Список літератури:

1. Посохов С. І. Музей закладу вищої освіти в контексті позашкільної освіти: актуальні завдання. *Наукові записки кафедри педагогіки* [ХНУ ім. В. Н. Каразіна]. 2019. Т. 1. № 45. С. 47–58.
2. Музейная педагогика: из опыта методической работы / ред. А. Н. Морозовой, О. В. Мельниковой. Москва: ТЦ Сфера, 2006. 416 с.

ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ТА ПРОСВІТНИЦЬКИЙ РЕСУРС

Тетяна Ремех,

кандидат педагогічних наук,
завідувачка відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: remehtatyana@gmail.com

Анатолій Савенков,

учитель-методист,
директор опорного закладу,
учитель історії вищої категорії,
Опорний заклад «Засульський ліцей
Засульської сільської ради Полтавської області»,
с. Засулля Лубенського району Полтавської обл.,
e-mail: zasgimn@ukr.net

Шкільний музей є феноменом вітчизняної культури та освіти. Майже 4 тисячі музеїв, що діють сьогодні в освітніх закладах України — найчисельніша група музейної мережі нашої країни [3]. Це музеї різних профілів — історичні, краєзнавчі, етнографічні, літературні, бойової слави, історії освіти тощо. [4].

Окремі питання музейної педагогіки є предметом дослідження низки вчених, серед яких Л. Гайда (досвід і перспективи розвитку музейно-педагогічних центрів України) [1], Д. Кепін (огляд музейної справи за роки незалежності України) [2], О. Міхно (досвід і перспективи шкільних музеїв, роль Педагогічного музею України в популяризації шкільного музейництва) [3] та ін. Однак діяльність шкільних музеїв досі перебуває на периферії

наукової та громадської уваги. Крім того, процес упровадження програм музейної педагогіки відбувається знизу [1, с. 184], як правило, завдяки зусиллям педагогів-аматорів та представників громадських організацій. Тому актуальними залишаються питання висвітлення нинішнього стану шкільної музейної справи та прогнозування перспектив її розвитку.

Мета нашої наукової розвідки — показ діяльності шкільного музею як інноваційного освітнього простору, дослідження його просвітницького потенціалу, популяризація діяльності шкільного музею на прикладі історико-краєзнавчого музею «Історія Посульського краю» Опорного закладу «Засульський ліцей Засульської сільської ради Полтавської області».

У Полтавській області на сьогодні нараховують 174 шкільні музеї різного профілю [5]. До цього реєстру історико-краєзнавчий музей «Історія Посульського краю» Засульського ліцею включений у 2018 році за профілем «історико-краєзнавчий» [5].

Тематична будова музею охоплює 13 розділів: «Природа Посульського краю», «Наш край у давнину», «Посулля в період княжої доби», «Козацька доба», «Посулля у XIX столітті», «На межі двох століть», «Край на початку XX століття», «Буремні 20–30 рр. XX століття», «У полум'ї Другої світової війни», «З руїн та попелу», «Шістдесяті: люди, події, факти», «На хвилях застою та перебудови», «На порозі нового тисячоліття». Музей має високохудожнє оформлення із представленням скульптур, скульптурних композицій, барельєфів. Експозиція забезпечує оригінальне подання інформації з використанням сучасних аудіо, відео, світлових технологій¹.

Втіленню в життя задуму створення шкільного музею сприяла зустріч адміністрації ліцею із представниками міжнародної благодійної організації «Пам'ятайте нас», що опікується питаннями Голокосту. У часи Другої світової війни в Засуллі розстріляно понад чотири тисячі євреїв. Було запропоновано увіковічити пам'ять про цю трагічну сторінку історії краю, створивши експозицію в музеї ліцею. Коштом організації «Пам'ятайте нас» було створено й у 2016 році відкрито першу залу музею, кілька експозицій якої розкривають трагедію Засульського голокосту.

¹ фото експозицій музею, певних музейних подій можна переглянути за покликанням: http://zasgimn.ucoz.ua/publ/stezhkami_ridnogo_kraju/1-1-0-727; <https://kolo.news/category/osvita/17287>

За підтримки депутатів Засульської сільської ради було створено ще дві зали. Наразі планують відкриття четвертої зали, де серед інших будуть експозиції присвячені сьогоденню та перспективам Засульської громади.

Три зали музею відтворюють історію Засулля від найдавніших часів і до кінця Другої світової війни. У першій залі відвідувачів зустрічає величезний динозавр. За чутками, рештки цих доісторичних істот місцеві мешканці знаходили в піщаному кар'єрі поблизу Засулля.

«Коні ржуть за Сулою, дзвенить слава в Києві», — так автор «Слова о полку Ігоревім» зобразив одну з сторінок історії Посулля — битву з половцями між Солоницею і Войнихою 12 серпня 1107 року. Детально описано хід цього бойовища й у «Повісті минулих літ». Відомим дослідником «Слова о полку Ігоревім» був уродженець с. Солониця Павло Павлович Охріменко, професор, доктор філологічних наук, про якого в музеї розміщено цікаву експозицію.

У Засуллі і Солониці у ході досліджень археологів, істориків та краєзнавців ХІХ—ХХ ст. Ф. Камінського, К. Бочкарьова, О. Сухобокова, О. Сидоренка віднайдено й задокументовано багато старожитностей, нині зосереджених у державних музейних збірках, які засвідчують факти освоєння території села, починаючи з кам'яного віку. Експозиції музею ліцею розповідають про походження назв «Засулля», «Сула», про ранньослов'янське поселення Засулля, виявлене в 1981–1982 рр. під час археологічних розкопок, під час яких було досліджено рештки житла, господарської ями та дитяче поховання VI—VII ст. Макет поселення давніх слов'ян — гордість музею.

Особливою подією в історії Засулля був трагічний акорд повстання Северина Наливайка. У 1596 році в урочищі Солониця відбувся фінальний бій між козаками під супроводом Наливайка та польським військом. Зраджений частиною реєстрових козаків Северин Наливайко та інші ватажки були схоплені й видані полякам. Фігура козацького ватажка Северина Наливайка в повний зріст стоїть із шаблею та пістолем, ніби він і зараз готовий дати відсіч усім, хто зазіхнув на рідний край.

Історія Посульського краю — це й історія особистостей. На початку ХХ ст. під керівництвом Анастаса Єгоровича Зайкевича,

професора Харківського університету, керамолога, Героя Праці (1930р.), який з 1915 року мешкав у родовому маєтку в Солониці, було створено показове дослідне насіннєве господарство. Життєвий і науковий шлях А. Зайкевича висвітлено в музеї. Одним з перших, хто розповів світу жахливу правду про голодомор 1932–1933 рр., був видатний письменник української діаспори Василь Барка (В. Очерет), автор роману «Жовтий князь» — уродженець Солониці.

На фронтах Другої світової війни полягло понад 330 вихідців із Посульського краю, на честь яких у 1967 році встановлено монумент Вічної Слави. Звання Героїв Радянського Союзу присвоєно випускникам школи Петру Григоровичу Дейкалу та Василю Семеновичу Куку.

У 60-ті роки ХХ ст. місцевий колгосп очолював Григорій Олійник, який отримав звання Героя Соціалістичної Праці. Це господарство стало аграрним лідером області та УРСР. Серед передовиків сільськогосподарського виробництва — ланка Ніни Павлівни Мороз. Ця ланка здобула славу не лише завдяки трудовим досягненням, а й як народний самодіяльний колектив «Яворина» (хор-ланка Н. Мороз).

У Солониці народився відомий бандурист Євген Олександрович Адамцевич, автор «Запорізького маршу»; у Засуллі — український вчений-географ, доктор географічних наук, академік, директор Інституту географії НАН України Леонід Григорович Руденко. Вихідці із Посульського краю Володимир і Олександр Махно є чемпіонами з карате 23 літньої Дефлімпіади в м. Самсунг (Туреччина), а Олег Приймаčov є майстером спорту міжнародного класу, неодноразовим чемпіоном світу з тайландського боксу.

Історико-краєзнавчий музей ліцею є не тільки збирачем і хранителем кола пам'яток місцевої матеріальної і духовної культури, а й новітнім освітнім простором та важливим просвітницьким центром громади. Щорічно протягом останніх трьох років екскурсоводи — учні ліцею — проводять близько 30 екскурсій для учнів та студентів освітніх закладів Лубен, Миргорода, Пирятина, Лубенського району, депутатів місцевої сільської та районної рад, сільського та районного активу, Засульської ОТГ. Географія відвідувачів музею розширюється: експозицію

історико-краєзнавчого музею ліцею відвідали вчителі Фастова Київської області, волонтери з Харкова, представники єврейських общин Миргорода, Кременчука, Харкова, представники Норвезької благодійної організації «Fairshare», благодійної організації «Евен ейзер», громадських організацій.

Музей ліцею можна розглядати як місцеву соціальну інституцію. Актив музею тісно співпрацює із Засульською сільською радою, громадськими організаціями, Лубенською єврейською общиною (від збору матеріалів для експозиції до відзначення трагічних дат (16 жовтня — день розстрілу мирного єврейського населення в Засульському яру; 27 січня — Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту). Музей — це простір для проведення різноманітних тематичних заходів: відзначення Дня визволення України, Дня пам'яті та примирення, Дня пам'яті жертв голодоморів. Так у другому залі музею до роковин Голодомору 1932–1933 років відбулася презентація художньо-документального видання «Дзвін вічної пам'яті».

Музей є освітньою базою для розвитку пізнавальної активності учнів ліцею. Під час уроків історії, літератури, інших предметів учні знайомляться з дивовижними подіями та унікальними особистостями рідного краю.

Дослідження й знання історії свого освітнього закладу, рідного села та краю робить людину більш свідомою, викликає переживання за події минулого, змушує замислюватись над майбутнім та проблемами сьогодення, формує її громадську активність. Беручи участь у створенні експозицій, проводячи екскурсії музеєм, відвідуючи зали музею, учні осмислюють своє коріння, унікальність рідного краю, усвідомлюють важливість збереження пам'яті про тих, чиє життя вписане в його книгу історії. Надзвичайно важливим є осучаснений підхід до музейної справи, безпосередня доступність до музею для учнів та громади і, що важливо, їхня активна залученість до цієї справи.

Таким чином популяризація досвіду роботи шкільних музеїв, висвітлення їх ролі в діяльності освітніх закладів і житті громади є одним із основних напрямків розвитку музейної педагогіки. Шкільні музеї потребують підтримки органів місцевого самоврядування, громадськості, розширення контактів із

фахівцями музеїв різних профілів [3]. Розвиток нових напрямків шкільної музейної справи та інноваційних освітніх технологій є запорукою успішної модернізації шкільних музеїв у сучасних умовах, перетворення їх на дієві освітні й просвітницькі центри.

Список літератури:

1. Гайда Л. Музейно-педагогические центры Украины: опыт и перспективы развития. *Вопросы музеологии*. 2012. № 2(6). С. 179–184.
2. Кепин Д. В. Развитие музеологии на Украине за годы независимости. *Вопросы музеологии*. 2015. № 1(11). С. 26–34.
3. Міхно О. Шкільний музей: минуле, сучасне, майбутнє. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/715484/1/D1%94.pdf>
4. Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність. (за редакцією Гайди Л. А.). Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2008. 148 с.
5. URL: <https://poltavatourcenter.pl.ua/images/documents/museums/oglyad-2018/dodat-1.pdf>

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Олена Согоконь,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медико-біологічних дисциплін
і фізичного виховання Полтавський національний
педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава,
e-mail: elena.sogokon@gmail.com

Сучасна музейна педагогіка розвивається в руслі проблем музейної комунікації та спрямована, у першу чергу, на вирішення завдань активізації творчих здібностей особистості. З цією метою розроблено багато різних методик роботи з відвідувачами, які є доступними й необхідними для розвитку пізнавальної діяльності дітей та юнацтва. Музейна педагогіка — це наукова дисципліна на перетині педагогіки, психології, музеєз-

до змісту >>

навства, мистецтва і краєзнавства. Предметом музейної педагогіки є проблеми, пов'язані зі змістом, методами та формами педагогічного впливу музею, з особливостями цього впливу на різні категорії населення, а також з визначенням музею в системі закладів освіти. Ми вважаємо, що студентів факультетів фізичного виховання ЗВО необхідно привчати до відвідування музеїв фізичної культури та спорту, формувати інтерес до спортивної спадщини міста, прищеплювати смак до спілкування з музейними цінностями. Таким чином, пробуджувати й розвивати уяву, мотивувати молодь до систематичних занять спортом та фізичним вихованням, прищеплювати навички здорового способу життя.

Визначимо основні напрями такої діяльності:

- розвиток здатності сприймати музейну інформацію, розуміти мову музейної експозиції;
- робота, спрямована на формування у дитини ціннісного ставлення до культурної спадщини нашого народу та людства загалом, прищеплення смаку до спілкування з музейними цінностями;
- виховання емоцій, пробудження та розвиток уяви, фантазії, творчої активності;
- створення та апробація нових методик і програм для різних категорій відвідувачів;
- використання та популяризація нових технологій музейної освіти, зокрема окремих проєктів, із залученням різних партнерів.

Музей фізичної культури та спорту в Полтаві планували створити давно: так 180-ї річниці від дня народження Олексія Бутовського в Полтаві встановили пам'ятник та відкрили музейну кімнату. Олексій Бутовський народився на Полтавщині, був одним із засновників Міжнародного олімпійського комітету (МОК) та сучасного Олімпійського руху. Він був одним із ініціаторів відродження сучасних Олімпійських ігор. У 1894 році барон П'єр де Кубертен особисто запросив Олексія Бутовського на Міжнародний Атлетичний конгрес до Парижа. Наш земляк став одним із перших 13 членів Міжнародного Олімпійського комітету. Він став свідком перших Олімпійських ігор сучасності

як член МОК, видав книгу «Афіни весною 1896 року». Загалом він брав участь у шести Олімпійських конгресах.

О. Бутовський зробив вагомий внесок у розбудову сучасного олімпізму, у справу фізичного виховання у військових та цивільних навчальних закладах другої половини XIX — на початку XX ст. Наукова спадщина з історіографії олімпійського руху значна й багатогранна, вона налічує близько 70 праць у галузі фізичного виховання та олімпійського спорту. Він був видатним теоретиком і практиком фізичного виховання, досвідченим педагогом-методистом, науковцем, талановитим організатором й активним громадським діячем.

Протягом багатьох років О. Бутовський намагався створити спеціальні навчальні заклади з фізичного виховання та спорту. Особливу увагу звертав на професійні навички вчителів з фізичного виховання, бо вважав, що навчити може лише та людина, що добре володіє вміннями та навичками фізичних вправ.

Музейні предмети основного фонду — 150 експонатів, допоміжного — близько 2000. Серед них архівні документи, фотографії, газети, журнали, колекційні марки, кубки, грамоти,

особисті речі спортивної належності та обладнання ветеранів галузі й учасників Олімпійських ігор. У музеї представлені матеріали, які висвітлюють діяльність полтавців — ініціаторів увічнення пам'яті міжнародного спортивного діяча: фотографії з колекції ДЮСШ ім. О. Бутовського, керівники та тренерський склад якої першими привернули увагу громадськості до постаті О. Бутовського, важливі документи з історії спорудження пам'ятника олімпійцю, нагороди Л. Калаптуровської — активної популяризаторки педагогічної й олімпійської спадщини нашого земляка, а також література, присвячена вченому-практику, та його твори.

Однією з найбільших колекцій, що становить гордість музею, є колекція олімпійських марок (Ф. Приходько) з 1896 року, у якій зібрано марки з багатьох Олімпійських ігор, за якими можна прослідкувати історію проведення Олімпійських ігор. Студенти факультету фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка із задоволенням відвідують музей О. Бутовського, ознайомлюються з представленими експонатами, збагачують знання про Олімпійські ігри, формуючи сучасний погляд на заняття спортом і досягнення високих результатів.

Список літератури:

1. Бубка С., Булатова М. Творча спадщина Олексія Дмитровича Бутовського. *Наука в олімпійському спорті*. 2016. № 3. С. 41–44.
2. Олексій Бутовський — апостол олімпійського руху в сучасності. *Вечірня Полтава*. 2018. № 7. С. 8.
3. Римар М., В. Синиця, С. Кіприч Олексій Бутовський — апостол олімпійського руху сучасності. «Інноваційний зміст фізичного виховання в умовах реформування вищих навчальних закладів України III – IV рівнів акредитації»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 квітня 2006 року, Полтава). С. 17–22.

ЗНАЙОМСТВО З БРИТАНСЬКИМ МУЗЕЄМ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Олена Туріцина,

асистент кафедри романо-германських мов і перекладу
гуманітарно-педагогічного факультету,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ

У сучасних концепціях навчання іноземну мову розглядають як відбиття культури певного народу, як засіб пізнання іншомовної культури і як засвоєння світових духовних цінностей. Соціальне замовлення передбачає не тільки формування в студентів, які вивчають іноземну мову, необхідних іншомовних навичок та вмінь, але й ознайомлення через мову з культурою країни, її традиціями, історією та сучасністю.

Для будь-якого студента, що вивчає англійську, у переліку країн, обов'язкових до відвідування, хоча б віртуального, обов'язково знайдеться місце для Великобританії. Ми ще зі шкільної лави знаємо, що її столиця — Лондон, а розташоване це місто в гирлі річки Темзи.

Якщо йдеться про основні історико-археологічні музеї цієї країни, то це саме Британський музей, розташований у Лондоні, у районі Блумсбері. Він може похвалитися тим, що є одним з найбільших музеїв у всьому світі та посідає друге місце за відвідуваністю, якщо порівнювати його з іншими художніми музеями у всьому світі.

Музейна колекція, звичайно, вражає. Тут можна побачити понад 30 мільйонів експонатів, зібраних з різних континентів. Усі експонати дають змогу нам ознайомитися з історією культури з самого початку розвитку цивілізації до сьогодні. Наприклад, це колекційне зібрання містить у собі експонати стародавнього Єгипту, стародавньої Греції, а також античного Риму.

до змісту >>

Крім того, там можна побачити безліч різних виробів, створених майстрами країн Азії, Європи, інших куточків нашого Всесвіту. Дата заснування Британського музею в Лондоні — 1753 р. Це рік, коли було ухвалено рішення про початок будівництва саме Британського музею, щоб у ньому, власне, могли зберігатися різні експонати, що представляють собою величезну цінність.

Буквально через 6 років, тобто в 1759 р. зведений шедевр вже зміг зустрічати своїх перших відвідувачів. На жаль, у той час не вистачало фінансових коштів, тому музей могло відвідувати лише обмежена кількість людей. Спочатку добова кількість відвідувачів становила близько шістдесяти осіб, через деякий час чисельність була збільшена до ста двадцяти.

У музеї спочатку була представлена колекція доктора на ім'я Хенс Слоун. Його колекційне зібрання охоплювало велику кількість давньоєгипетських експонатів. Це були, наприклад, скульптури, монети.

Через деякий час колекція доктора стала поповнюватися за рахунок Роберта Харлі, який у той час був англійським політичним діячем, точніше за рахунок його колекцій, а також завдяки бібліотеці антиквара, бібліофіла на ім'я Роберт Брюс Коттон.

Зараз же, у 21 столітті, Британський Музей, що функціонує в Лондоні, може відвідати будь-хто, оскільки вхід абсолютно безкоштовний. Жодних квитків та довгих черг, у яких часто туристам доводиться стояти, щоб побувати в тому чи іншому знаному об'єкті.

Музей поповнюється різними дорогоцінними експонатами здебільшого завдяки добродійним пожертвам та приватним колекціям. Хоча держава теж виділяла кошти, щоб придбати цінні експонати. Римські, грецькі вазы придбали в 1772 р. Вони належали серу Вільяму Дугласу Гамільтону, археологу, дипломату Великобританії. Колекції мінералів Гревеля придбали в 1810 р. Мармури Таунли туристи змогли бачити в музеї в 1804 р. Через 10 років колекція Мармури Таунли ще трохи поповнилася. Крім вищеназваних експонатів, 1814 а також 1815 роки ознаменувалися придбанням деяких шедеврів з Парфенона, розташованого в Афінах. Все це і багато іншого допомогло Британському музею в Лондоні прославитися, стати знаним у всьому світі. Музей має

свою особливість — починаючи з 1926 р., раз на три місяці він видає власний часопис «British Museum Quarterly».

Британський музей у Лондоні — чудове місце для проведення тематичних екскурсій. У кожний недільний день тижня проводяться зустрічі дітей, які є членами клубу «Юні друзі Британського музею». Всі, хто налить до цього дитячого клубу, можуть подивитися різні додаткові об'єкти, місця, експонати, які звичайні туристи відвідують досить-таки рідко. І все це — абсолютно безкоштовно. Протягом останніх років великою популярністю користуються «Ночі в музеї». Що ж вони собою являють? Чотири рази протягом року діти можуть перебувати в музеї, грати в різні захоплюючі ігри, а також слухати всілякі цікаві історії. Будь-яка з цих ночей має свою конкретну тему. Зазвичай тематику присвячено якійсь світовій культурі. Наприклад, можливі теми — «Єгипетська ніч», «Китайська ніч» тощо.

Насамкінець хочемо ще раз сказати, що цей британський шедевр — чудове місце відпочинку для людей, які бажають доторкнутися до історії нашого світу, кожного її куточка. Щоб втілити задумане, ще до того, як їхати до Лондону, варто було б прогулятися музеєм віртуально. Для цього існує унікальний онлайн-сервіс — компас Британського музею, який допоможе розібратися у всьому різноманітті представлених експонатів. На сайті два «компаси» — загальний і для дітей. Використовуючи їх, можна переглянути фотографії експонатів у звичному і збільшеному розмірі. Завдяки 360 градусному огляду ви можете озирнутися довкола, вивчити деталі, що цікавлять і, не будучи присутнім реально і, скласти зорове уявлення про музей та в будь-який момент і скільки завгодно, не нудьгуючи, не напружуючись, комфортно та із захопленням переглядати цей тур. А потім, під час уроку англійської мови жваво обговорювати побачене, та ділитись враженнями.

Важливо також зазначити, що під час такої віртуальної екскурсії викладач може вдосконалити навички розуміння студентами англійської мови, підвищити інтерес до предмету за рахунок наочності, цікавості, інтерактивної форми подання навчального матеріалу, посилення міжпредметних зв'язків; підвищити мотивацію самостійного навчання, розвитку кри-

тичного мислення; активніше використовувати методи взаємонавчання (обговорення навчальних проблем на форумах, у чатах, оперативне отримання підказок); розвивати навчальну ініціативу, здібності та інтереси учнів; стимулювати безпервну освіту протягом життя.

ДИТЯЧА АКАДЕМІЯ «ФУТУРУМ» І МУЗЕЙ НАУКИ МАНУ: ДІАЛОГ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Ірина Шевченко,

методист,

Національний центр «Мала академія наук України»,

м. Київ,

e-mail: i.shevchenko@man.gov.ua

Актуальність пропедевтичного підходу до формування навичок пошукової, науково-дослідницької діяльності в учнів визначається загальною тенденцією сучасної філософії освіти. Пріоритетним є цей напрям і для Малої академії наук України — освітньої системи, яка забезпечує організацію та координацію науково-дослідницької діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку.

У контексті впровадження нових підходів в освітній діяльності на базі Національного центру «Мала академія наук України» було створено Дитячу академію «Футурум» — пропедевтичний науковий простір для учнів молодшого та середнього шкільного віку, основними завданнями якого є залучення дітей до наукового пошуку через заохочення їх до пізнавальної активності, створення умов для навчання, розвитку наукового мислення та набуття індивідуального досвіду в дослідницько-експериментальній діяльності. Навчання в Дитячій академії «Футурум» здійснюється за комплексною міждисциплінарною програмою «Людина. Світ. Наука». Для окремих груп, у яких заняття проводять за методикою «CLIL» (Content and Language Integrated Learning — предметно-мовне інтегроване навчання)

впроваджено програму «Мова. Світ. Наука», яка містить основи наукових знань з природничих дисциплін та німецької мови. Для формування широкого спектра компетентностей сучасних дітей і поліпшення ефективності навчання, навчально-пізнавальну діяльність було організовано з огляду на сучасні методики та передові освітні підходи, зокрема діяльнісного підходу, проблемно-орієнтованого навчання, особисто-орієнтованого підходу, проектного навчання тощо. Невіддільними складниками навчального процесу формування наукової картини світу молодших школярів є міжпредметні зв'язки, інтеграція навчальних дисциплін, організація пошукової, експериментальної, творчої, дослідницької діяльності із врахуванням вікових особливостей учнів. Педагоги-науковці викладають комплексно такі дисципліни, як фізика, астрономія, хімія, біологія, географія, історія, інженерія, риторика. Комплексні наукові знання дають цілісне уявлення про життя, світ, явища, процеси та їх взаємодію. Адже комплексність і системність — це ознаки як природних, так і соціальних об'єктів. У результаті діти оволодівають знаннями та розумінням наукових явищ, фактів, понять, науковою лексикою та термінологією, навичками поставлення запитань, прогнозування, спостереження, порівняння, класифікації, аналізу, ухвалення рішень. Під час навчання педагоги використовують сучасні форми індивідуальної та групової роботи з дітьми. Загальним інтересом користуються заняття та екскурсії до науково-дослідницьких установ, музеїв, де формуються цілісні науково-обґрунтовані уявлення про світ, відбувається впорядкування й узагальнення отриманих знань, визріває світосприйняття, світорозуміння особистості та її взаємодія з навколишнім середовищем [1]. Зокрема, учні Академії мають досвід занять на базі Національного музею історії України, Національного науково-природничого музею НАНУ, Головної астрономічної обсерваторії НАНУ, Астрономічної обсерваторії та Астрономічного музею Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАНУ тощо. Навчальні заходи проводили викладачі Академії — наукові співробітники цих установ, які зауважили про однозначну позитивну динаміку в подальшій діяльності, моти-

вацію юних науковців. Атмосфера наукових закладів і установ, наявність різних видів наочності є сильними впливовими засобами донесення до учнів необхідних для формування понять про пізнавані об'єкти чуттєвих даних, явищ дійсності. Відбувається синтез раціонально-теоретичного та чуттєво-емпіричного знання. Створюється цілісна наукова картина світу.

На сьогодні перспективною площадкою для проведення практичних занять із учнями Дитячої академії «Футурум» є новий науковий простір — перший державний Музей науки Малої академії наук України, де в доступній формі продемонстровано найважливіші наукові здобутки людства, їхні закони та взаємодія. Створений за прикладами визначних світових музеїв науки український музей представляє експонати в певних зонах, наприклад, «Дивна матерія», «Акустика», «Людина», «Оптика», «Великі винаходи» тощо. Беручи до уваги можливість використання наочного матеріалу за різними науковими галузями, для викладачів Дитячої академії становить інтерес проведення бінарних занять, які сприяють оптимізації навчально-виховного процесу, формуванню пізнавального інтересу, цілісного сприйняття наукової інформації, забезпечують систематизацію набутих знань, розширюють можливості для їх самовираження. Основою якісного проведення музейного заняття є підготовка викладача, який наразі виступає в ролі не тільки педагога, наукового наставника, тьютора, а й музейного педагога-інтерпретатора, який має змусити кожен експонат «розмовляти» з учнем. Обов'язковими елементами педагогічної майстерності в проведенні таких занять є вивчення експонатів Музею науки, вміння організувати навчальний процес, використовуючи різні форми роботи з акцентом на ігрові, вільна орієнтація в тематичних зонах для оптимального вибору маршруту дітей, практика ставити питання та відповідати на поставлені, часом неочікувані питання вихованців, бути готовим до інтерпретації, адже наочно в Музеї представлено широкий спектр наукових об'єктів. Забезпечуючи міждисциплінарний підхід, основною метою музейних занять є формування в учнів навичок самостійно здобувати знання, а саме інформацію з першоджерела зазначеного експоната, удосконалювати

навички пошукової роботи, співпраці в малих групах. Українським є створення для учнів «досвіду радості» в процесі навчання, оскільки ціннісною особливістю музейних занять є виховання почуття емоційної пам'яті. Варто зауважити, що однією із помітних тенденцій у галузі послуг для дітей стало формування сектора «едьютейнмент» (edutainment = education + entertainment) — навчання із захопленням. Для введення дітей у науку цей чинник є чи не основним.

Застосовуючи ігрові форми роботи з дітьми, слід не лише популяризувати науку, а й прищеплювати навички серйозного підходу до наукових знань. Тому традиційними формами музейних занять мають бути інтерактивна лекція, дискусія, лабораторна робота, проектна робота, екскурсія, квест, самостійне дослідження, пошуково-дослідницька робота. Найчастіше вдалі форми мають комплексний характер. Корисним також для дітей стане організація міні-конференцій, наукових читань, кіносеансів, наукових свят, зустрічей з науковцями. Відповідно в процесі навчання учні здобувають такі функціональні компетенції, як пізнавальні (діалог із музейним експонатом, епохою, певною особистістю), практичні (учні виступають у ролі дослідника); творчі (діти розвивають мовленнєві здібності, виявляють креативний підхід у вирішенні поставлених завдань), соціальні (вивчення світових, національних здобутків у галузі науки формує культурні, духовні цінності, впливає на розвиток соціалізації і загальної реалізації особистості, сприяє професійному самовизначенню).

Таким чином неординарність простору Музею науки спонукає викладачів Дитячої академії «Футурум» до творчих педагогічних пошуків, активізації креативного потенціалу, самоосвіти, вивчення кращого досвіду зарубіжної музейної педагогіки задля реалізації власних педагогічних проектів, розвитку наукової освіти.

Список літератури:

1. Кузьменко В. В. Формування наукової картини світу учнів: від витоків до сьогодення: монографія. Херсон: РІПО, 2007. 600 с.
2. Бондарець О. В. Освітні моделі музею та специфіка освітньої діяльності на сучасному етапі. МАГІСТЕРІУМ. 2018. Випуск 71. Культурологія. UPL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15122/>

Bondarets_Osvitni_modeli.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 12.11.2020).

3. Довжук І. Основи музеєзнавства: навчальний посібник. Луганськ: Видво СНУ ім. В. Даля, 2008. 163 с.

ПРАКТИКА ПІЗНАННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО КУЛЬТУРНОГО НАДБАННЯ: ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА СИСТЕМУ ЦІННОСТЕЙ, ЯКІ ФОРМУЄ МИСТЕЦТВО СЛОВА

Володимир Яценко,

канд. пед. наук., ст. наук. співробітник,
відділ навчання географії та економіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ,
e-mail: iatsenko_v@ukr.net

Відповідно до положень Загальної декларації ЮНЕСКО про культурне різноманіття 2001 р. «культура повинна розглядатися як сукупність властивих для суспільства або соціальної групи відмінних ознак — духовних і матеріальних, інтелектуальних та емоційних — і що крім мистецтва і літератури вона охоплює образ життя, «уміння жити разом», системи цінностей, традицій і вірування» [1]. До однієї із найважливіших систем цінностей належить культура читання книг. Як сформувати в здобувачів освіти культуру читання книг питання зовсім не риторичне. Воно потребує системного підходу як під час навчальних занять у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) з літератури, так і системною позашкільною роботою з вихованнями, зокрема тематичними літературними екскурсіями до музеїв, історичних місць життя та діяльності українських письменників.

Україна належить до когорти шанованих у світі національних літератур адже на її теренах народилися, вирости та прославили рідну землю такі генії мистецтва слова, як Григорій Сковорода (народився в с. Чорнухи Полтавської обл.), Микола

Гоголь (с. Великі Сорочинці Полтавської обл.), Тарас Шевченко (с. Мюринці Черкаської обл.), Іван Франко (с. Нагуєвичі Львівської обл.), Леся Українка (м. Новоград-Волинський Житомирської обл.), Шолом-Алейхем (м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.), Анна Ахматова (м. Одеса), Михайло Булгаков (м. Київ), Олександр Довженко (сміт. Сосниці Чернігівської обл.) та багато інших. Якщо розглядати питання вибору об'єктів тематичної літературної екскурсії на 2019–2020 навчальний рік творчого об'єднання «Юні кияни» (м. Київ), то тут також виникали складнощі, адже в Києві та в країні загалом є великий вибір — понад 100 літературних музеїв, історичних місць тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Літературні музеї України

Регіон	Літературно-меморіальні музеї	Літературні музеї	Літературно-краєзнавчі музеї	Інші музеї, об'єднання
1	2	3	4	5
Вінницька	Михайла Коцюбинського; Михайла Стельмаха	Немирівщини		
Волинська	Лесі Українки			
Дніпропетровська		Придніпров'я	Тараса Шевченка	
Донецька				Літературно-історичний; Дебальцевський

1	2	3	4	5
Житомирська	Володимира Короленка; Лесі Українки; Максима Рильського; Оноре де Бальзака	Житомирщини		
Закарпатська		Михайла Томчанина; «Шевченкова світлиця»; Юрія Станинця		Літературна кімната-музей Івана Долгоша
Івано-Франківська	Івана Вагилевича; Марка Черемшини; Тараса Шевченка; Івана Франка; Леся Мартовича; Василя Стефаника	Мирослава Ірчака		
Кіровоградська	Юрія Яновського; Івана Карпенка-Карого; Івана Микитенка	Микити Годованця		
Київська	Шолом-Алейхема	Тараса Шевченка; Григорія Кочури		Архівно-музейний комплекс «Плюти»

1	2	3	4	5
м. Київ	Михайла Булгакова; Марії Занько-вещької; Тараса Шевченка; Лесі Українки; Михайла Старицького; Максима Рильського; Павла Тичини; Миколи Бажана; Олександра Пушкіна; Івана Франка	Національний музей літератури України		Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України; Костянтина Паустовського
Луганська	Володимира Сосюри			
Львівська	Івана Франка; Степана Ковалів; Леся Мартовича; Осипа Маковця	Львівський		Літературно-мистецького об'єднання «Хвилі Стрия»; Уляни Кравченко; Миколи Усїяновича
Одеська	Олександра Пушкіна; Костянтина Паустовського; Степана Олійника; Христо Ботєва	Одеський		

1	2	3	4	5
Полтавська	Григорія Сковороди; Мате Залки; Давида Гурамішвілі; Володимира Короленка; Панаса Мирного; Івана Котляревського; Миколи Гоголя; Олексія Кулика; Олеся Гончара	Родини Драгоманових; Поліський		
Рівненська	Миколи Островського; Уласа Самчука	Поліський	Володимира Короленко	Літературно-етнографічний «Олеся»
Тернопільська	Олександра Неприцького-Грановського; Уласа Самчука; Юліуша Словацького; Олени Кисілевської			
Харківська	Григорія Сковороди	Харківський		Кімната-музей Гната Хоткевича
Херсонська	Анатолія Батухи			Науково-літературний відділ

1	2	3	4	5
Хмельницька	Анни Ахматової; Миколи Островського	Хмельницький	Леоніда Глібова	
Черкаська	Івана Ле; Василя Симоненка; Івана Нечуя- Левицького; Олександра Пушкіна; Михайла Старицького; Тараса Шевченка	Канівщини		
Чернівецької	Юрія Федьковича; Ольги Кобилянської; Міхая Емінеску			
Чернігівська	Михайла Коцюбинського; Олександра Довженка			

Складаючи план тематичних літературних екскурсій на новий навчальний рік слід брати до уваги два чинники, по-перше, це національний або загальноєвропейський рівень визнання поета, письменника, критика, цінність його літературного культурного надбання, та по-друге — близькість місцерозташування літературного музею до вашого населеного пункту, прості логістичні зв'язки, гнучку цінову політику тощо. Наприклад, для м. Києва із урахуванням минулорічних тематичних екскурсів рідним містом та логічного продовження тематичних екскурсій з теми «Художня література як мистецтво слова» в цьому навчальному році ми рекомендуємо такий орієнтовний план (табл. 2).

Таблиця 2

*Орієнтовний план екскурсій у 6-му класі в 2019–2020 н. р.
з теми «Художня література як мистецтво слова»*

Місяць	Тематика	Адреса	Видатні діячі	Примітки
1	2	3	4	5
ВЕРЕСЕНЬ 22.09	«Першоджерела нашої духовності»	Музей книги і друкарства України (корпус 11, вул. Лаврська, 9)	Нестор Літописець	м. «Арсенальна»
26.09	Європейський день мов			
ЖОВТЕНЬ 20.10 попереднє замовлення	«Письменники яскравого таланту»	Районний народний музей ім. Джозефа Конрада с. Терехово Музей Джозефа Конрада-Коженювського (площа Соборна, 25 м. Бердичів) Літ.-меморіальний музей В. Г. Короленка (вул. Короленка, 1, м. Житомир)	Джозеф Конрад Володимир Короленко	Київ — Житомир — Бердичів — Терехове — Київ (370 км)
ЛИСТОПАД 24.11	«Читаємо англійською»	Національна бібліотека України для дітей (вул. Януша Корчака, 60)	Представник Посольства США в Україні	м. «Нивки»
ГРУДЕНЬ 15.12	«Тарас Шевченко в Києві»	Літературно-меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка (пров. Шевченка, 8-а)	Тарас Шевченко	м. «Майдан Незалежності»

1	2	3	4	5
СІЧЕНЬ 26.01	«З родинного життя Старицьких, Драгоманових і Косачів»	Музей Михайла Старицького (вул. Саксаганського, 93) Музей Лесі Українки (вул. Саксаганського, 97)	Михайло Старицький Леся Українка	м. «Університет»
ЛЮТИЙ 23.02	«Дім на перехресті культур»	Літературно-меморіальний музей Максима Рильського (вул. Максима Рильського, 7)	Максим Рильський	м. «Голосіївська»
03.03	Всесвітній день письменника			
БЕРЕЗЕНЬ 15.03 попереднє замовлення	Польова історико-літературна експедиція «Підемо за Сковородою»	Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» (вул. Шевченка, 8, м. Переяслав-Хмельницький, Київська область)	Григорій Сковорода Тарас Шевченко Шолом-Алейхем	Київ — Переяслав-Хмельницький — Київ (200 км)
КВІТЕНЬ 17.04 (п'ятниця)	«Скелети в письменницьких шафах»	Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (вул. Володимирська, 22-а)	Михайло, Ярослав та Дмитро Стельмахи	м. «Золоті ворота»
ТРАВЕНЬ 31.05	X Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал»	Мистецький Арсенал (вул. Лаврська, 10–12)	Іван Малкович	м. «Арсенальна»

Учасники ТО «Юні кияни» брали активну участь у всіх організованих зустрічах, збагачуючись духовно та розумово не лише з літератури, а також із топографії місцевості відвідуваних місць, природних перлин поблизу літературних музеїв, забудови як історичної, так і сучасної, інфраструктури підземної і наземної, інших елементів міської культури та культурного надбання (табл. 3).

Таблиця 3

*Результати пізнання літературного
культурного надбання під час тематичних
літературних екскурсій у 2019–2020 н. р.*

Результати пізнання	Розвиток прикладних навичок
«Першоджерела нашої духовності» (22.09)	
Вивчили історію книгодрукування в Україні, зокрема створення першої бібліотеки Софійського собору 1011 р., цікавилися культурною роллю друкарні Києво-Печерської лаври 1615 р., сучасним призначенням і використанням Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та музеєм книги і друкарства України. Дослідили біографії Кирила і Мефодія, Нестора Літописця та Єлисея Плетиницького.	 Папір власного виробництва (майстер-клас «Папірня»)
«Письменники яскравого таланту» (20.10)	
Ознайомилися із пам'ятками історії, культури та музеями: Кам'яним року 884 від заснування Житомира, Житомирським обласним краєзнавчим музеєм, головною вулицею Житомира, літературно-меморіальним музеєм Володимира Короленка, меморіальним будинком-музеєм Сергія Корольова та музеєм космонавтики. Дослідили біографії Володимира Короленка, Сергія Корольова.	 Літературно-меморіальний будинок-музей Володимира Короленка

«Читаємо англійською» (24.11)

Вперше ознайомилися з одним із мікрорайонів м. Києва «Нивки», відвідали Національну бібліотеку України для дітей, ознайомилися із різноманітними та цікавими формами роботи з юними киянами-читачами, які прищеплюють навички читання з юних літ.

Дослідили біографії авторів — класиків детективного жанру — Едгара По, Артура Конан-Дойля, Агати Крісті, Жоржа Сіменона, Астрід Лінгренд, Всеволода Нестайка та ін.

Програма
«Читаємо англійською»

«Тарас Шевченко в Києві» (15.12)

Здійснили історико-топографічне вивчення урочища «Козине болото» (Майдан Незалежності) та відвідали літературно-меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка. Дослідили біографії Тараса Шевченка та Михайла Сажина.

Майстер-клас
«Тарасова світлиця»

«З родинного життя Старицьких, Драгоманових і Косачів» (26.01)

Ознайомилися з родинним життям Старицьких, Драгоманових і Косачів та відвідали музеї Лесі Українки й Михайла Старицького. Дослідили біографії Лесі Українки та Олени Пчілки, Михайла Старицького й Людмили Старицької-Черняхівської.

У знаменитій вітальні музею Лесі
Українки

«Дім на перехресті культур» (23.02)

Здійснили історико-топографічне вивчення Голосієво, відвідали Київський літературно-меморіальний музей Максима Рильського та Голосіївський парк імені Максима Рильського. Дослідили біографії Максима Рильського, Михайла Стельмаха, Платона Воронька.

Робочий кабінет поета

Вплив пандемії COVID-19 на екскурсійну діяльність

Польова історико-літературна експедиція «Підемо за Сковородою» (не відбулася)
 «Скелети в письменницьких шафах» (не відбулася)
 X Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» (не відбулася)

На превеликий жаль, через пандемію COVID-19 не відбулися заплановані тематичні літературні екскурсії в березні — травні 2020 року. Цілком ймовірно, у найближчому майбутньому ми зможемо продовжити культурно-просвітницький проект «Київ як простір освітніх можливостей», який цілісно й комплексно формує систему цінностей здобувачів освіти 12–13 років, допомагає зрозуміти та зберегти об'єкти міського літературного культурного надбання, вибрати майбутню професію, пов'язану з культурою та творчістю.

Список літератури:

1. Всеобщая декларация ЮНЕСКО о культурном разнообразии 2001 г. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В НАУКОВІЙ ОСВІТІ

*Збірник тез доповідей
II Всеукраїнської науково-практичної конференції*

Обкладинка, верстання, дизайн:
Ладоня К. Ю.

Фотографії, представлені у збірнику,
зроблені в жовтні 2020 р.
в Музеї науки Малої академії наук України (м. Київ).
Фотограф: Кузнюк І. С.

Підписано до друку 24.11.2020 р. Формат 60x84 1/16
Гарнітура Droid Serif. Друк цифровий.
Папір офсетний 80 г/м². Ум. друк. арк. 18,02
Наклад 300 прим.

Видавництво Національний центр
«Мала академія наук України»
Кловський узвіз, буд. 8, м. Київ, 01021

Свідцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 6999 від 04.12.2019